STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06377

GEKLIBENE VERK

David Bergelson

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געקליבענע ווערק

פון

דוד בערגעלסאָן

VIII

ווילנע — 1930

ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

דוד בערגעלסאָן

צוגווינטן

(דערציילונגען)

ווילנע — 1930

ווילנער פֿאַרלאַג פֿון ב. קלעצקין

PRINTED IN POLAND

D. Bergelson — „Cugwintn"

Drukarnia „Wyd. Wileńskie" B. Kleckina, Wilno

אינהאַלט

זייט

צוגווינגען (1922)	7
אַ מעשה מיט גבירים (1922)	49
דער לאָך, דורך וועלכן איינער האָט פאַרלוירן (1926)	77
געבורט (1928)	97
הערשל טאָקער (1926)	121
אין אַ רויטן ווינקל (1924)	145
אַ יובּיליאַר (1927)	163
אין סטעפּ (1927)	179
אין אַ סאָוועטישן שבת / וואָליע ברענער (1929)	193
אין אַ טאָג אַ וואָכעדיקן (1929)	209
דושיראָ, דושיראָ (1929)	219
פּיוולס מעשיות (1919)	249

צוגווינטן

צוגווינטן

I

אַן עבֿרה

פּעטרון:

אַ דרייקאָפּ.

אַ רעדלפֿירער.

גאַנצפֿרי, נאָך פֿיר מעת־לעת בלאָנדזשען אין די וועלדער הינ־טער קיעוו, האָט ער פּלוצלינג באַשלאָסן זיך אומקערן צוריק אויף דרום.

— איך, פֿאַרשטייט איר מיך, — האָט ער געזאָגט, — בין אַן אַגיטאַטאָר אויף שכירות... פֿון מיר וועט מען פֿאָדערן...

און כאָטש אַלע האָבן אים איצט פֿאַרשטאַנען פּונקט אַזוי קנאַפּ, ווי פֿריער, בשעת ער האָט אַגיטירט, מען זאָל גיין אויף צפֿון, האָט מען דאָך געגלויבט:

ער זאָגט דעם ריינעם אמת.

פּעטרון האָט געוואָלט וויסן, וויאַזוי זעט ער איצט אויס אין לאַנגן סטודענטישן מאַנטל און אינעם פֿרעמדן באַראַשקענעם היטל — ער איז אַוועק מיטן וואַלד זוכן אַ לויטער קאַלוזשקעלע, כּדי זיך אין דעם אָפּ־שפּיגלען, און האָט זיך מער נישט אומגעקערט.

— או־או־אַ!.. או־או־אַ!

האָט מען צו אים לאַנג אין טיפֿן וואַלד אַריין געשריגן.

נאָר די קולות האָבן זיך אַלץ אומגעקערט צוריק פֿון וואַלד

לײדיקע, שפּעטנדיקע און לעפּיש-פּוסטע — קײן מענטשלעכער ענטפער איז אין זײ נישט געװען צו הערן.

דענסטמאָל האָבן באָטשקאָ און זיק אויסגעגראָבן אַ גרוב אין עק גרויסן װאַלד בײם גראָבן, מקבר געװען, װי עפּעס לעבעדיקס, די אויטאָמאַטישע ביקסן, דעם קוילנוואַרפער און די גראַנאַטן.

און אַנדריוקן — זײער דריטן באַגלײטער — האָבן זײ געגעבן אַפּאָר קערבלעך און אים געהײסן גײן.

— נו, פאַרנעם זיך...

— װוּהין? — האָט נישט פאַרשטאַנען אַנדריוק.

— װוּהין די אויגן װעלן דיך טראָגן.

אַזױ האָט געענטפערט זיק:

— אויף אַלע פיר זײטן...

באָטשקאָ האָט מיט הסכּמה אונטערגעאײלט:

— נו, גיכער... נישט געמאַכט קײן פּוצן.

ער איז געװען אַ צעטראָגענער פלוידערזאַק, אַ כיטרער דרײער און אַ געגנאַרניק, אָט דער אַנדריוק, און אינעם סטודענטישן היטל, מיט װעלכן פּעטרון האָט זיך גאַנצפרי, װי אויף קאַטאָװעס, מיט אים געביטן, האָט ער אויסגעזען נאָך מער פליאַסקעדריגעדיק, װי פריער.

זײ האָבן אָפּגעװאַרט אַפּאָר שעה און זיך אַלץ אײנגעקוקט, זיך אײנגעהערט אין יעדן מינדסטן שאָרך אין יענער זײט װאַלד, װוּהין אַנדריוק איז פאַרשװוּנדן און אַלץ מורא געהאַט, ער זאָל זיך נישט אומקערן.

קוקנדיק אין יענער זײט האָט זיק דער לאַנגער, גלאַט אַזױ, װי פון הײמלעכקײט װעגן, צוגעקלאַפּט מיט די רירעװודיקע אַנגלען, אַקוראַט װי ער װאָלט הנאה האָבן, װאָס אַלע זײנע געזונטע װײסע צײן זענען אים גאַנץ.

— אַ פלאַפּלער, — האָט ער געזאָגט װעגן אַנדריוקן, — אַ באַרימער און אַ סמערדיאַק. מיט אַזױנעם, ברודערקע, װעסטו אײביק האַלטן די נשמה אין דער זשמעניע.

און אַ װײלע װידער אײנגעקלאַפּט די אַנגלען.

— פאַרפאַלן, — האָט ער אויסגעלאָזט, — אויב ער װעט זיך אומקערן, װעל איך אים גלײך אָװעקלײגן — לאָזן צו דער אָדער...

באָטשקאָ דער ציגײנעריש-שװאַרצער און מאַנסביליש-געזעצטער —

האָט דערויף געענטפערט נישט מער ווי מיט אַ קליינעם שאָקל מיטן קאָפּ, פֿאַרגלאָצט די סאַמעט־שוואַרצע אויגן גלייך אים איז שווער אַראָפּ־צושלינגען און — ווי זיין טבע — אַ גלעט געטאָן די פעלדפּעבלישגרויסע וואָנצעס אויף רעכטס און אויף לינקס; געהייסן האָט עס:

— מסכּים.

דערנאָך האָבן זיי ביידע גענומען אויף זיך די פּעקלעך. צום ערשטן מאָל נאָך פינף מעת־לעת בלאָנדזשען האָבן זיי זיך אַרויסגערוקט פון דער אומענדלעכער בלאָער וועלדער־קייט און זיך אַוועקגעלאָזט אין אַלכסון פון לאַנד — דערזען אַ שמאָלן וועג, וואָס פירט אין דער ווייט צו אַ ברייטן פלאַכן טאָל און נאָך ווייטער פאַרצווייגט ער זיך, ווי אַ גאָפּל און שטעכט זיך איין אין צוויי שכנישע פאַרנעפּלטע און זאַמדיקע דערפלעך.

ס'איז געווען אָנהויב 1918. באָלשעוויסטישע גרופּעס האָבן פאַר־לאָזט די אוקראַיִנישע הויפּטשטאָט אין גרויס איילעניש אין פאַרלויף פון איין נאַכט. אויפן לינקן ברעג דניעפּער האָבן קליינע פאַרבליבענע טיילן געבלאָנדזשעט צעפּוילט, אָן שום פירער, אויסגעמיטן דערפער, און נישט וויסנדיק איין קליינער טייל וועגן אַנדערן, זיך גערוקט מיט די וועלדער, וואָס ציען זיך אַרויף וואַסער ביי דער זייט פון ברייטע זאַמדיקע ברע־געס. ס'איז געווען אָנהייב פעוורואַל. די זון האָט שוין טיילמאָל געוואַ־רעמט. אין טייך האָט זיך גערירט דאָס אייז.

כּדי צו באַוואָרענען זיך פון אַלערליי מיאוסע באַגעגענישן, האָבן באַטשקאָ און זיק פאַרן אַרויסגיין פון וואַלד זיך אָפּגעשטעלט לעבן אַפּאָר פּויערים, וואָס פירן האָלץ, פאַרפירט אַ קורצן שמועס און גע־מאַכט אַ בייט — אַוועקגעגעבן די פּויערים די שינעלן מיט די נייע שטיוול און זיך אָנגעטאָן אין די פּויערימס אָפּגעריסענע סוויטקעס און געלאַ־טעטע פלודערן. ווי אַ צוגאָב צו די אַלטע בגדים האָבן זיי ביי ד' פּויערים גענומען צוויי העק מיט אַ נייער וואַלד־זעג.

מיט קליינעם שמאַטעדיקן פּעקל, מיט האַק און מיט זעג אויף באַלאָדענע פּלייצעס האָבן זיי איצט שוין שמיידיק געשפּאַנט ביי דער זייט פון שמאָלן זאַמדיקן וועג און געהאַט אַן אויסזען פון צוויי פרומע נאַפּאַרניקעס — אַ נידערגעשלאָגן „פּאָרל", וואָס זוכט אַרבעט אין אַרומיקן וואַלדיקן געדעכטעניש; קיינער קאָן זיי נישט, און אַלעמען זענען זיי

דאָך, ווי קענטלעך — ווער ווייסט, צי זיי זענען נאָענטע צי ווייטע — דאָס לאַנד איז גרויס און וואַלד און פעלד האָט קיין ברעג נישט; אפשר גייען זיי אַזוי פון דער נאָענט און אפשר — פון גאַנץ ווייט, פונעם עקסטן עק פון לאַנד, פון אַ ווינקל, וווּ די תבואות זענען היינטיקס יאָר נישט געראָטן.

— דאַנקבאַרע דען! — האָבן זיי פון צייט צו צייט געווונטשן אַ פויער, וואָס שלעפט זיך דאָ אַדורך מיט זיין וואָגן.

— גאָט צו הילף! — האָט מען זיי צוריקגעווונטשן.

און אַז מען האָט זיי פאַרגעלייגט זיך אַרויפכאַפּן אויפן וואָגן און אַ קאַפּל אונטערפאָרן, האָבן זיי געענטפערט שלומדיק, ווי בעלי־תשובה:

— אַ שיינעם דאַנק.

דער לאַנגער זיק האָט מיט אַ פרומען קול זיך אָפּגעזאָגט פאַר ביידן:

— נישט כדאי... אַ רחמנות אויף דער בהמה — שווער דער וועג.

ער האָט געשפּאַנט שווער און מער אַנגעבויגן, ווי די קליינע משא אויף זיינע פּלייצעס האָט עס געפאָדערט, זיך געזייטלט מיט די אומגלויביקע אויגן צום פרייעם שטח פון אומענדלעכן און קויטיקן שניי זיך געשראָקן פאַר אַן אומגערעכטן טאָל און פאַר אַ פּלוצימדיק דערפל, וואָס האָט אַ קליין זעטלעך שייערל אין עק, און ס'פאַרקעט דאָרט אַ מענטש, קוקט נישט צו די פיסגייער, נאָר ער קען דאָך אין יעדער רגע צוגיין און אַ פרעג געבן:

— און פּאַפּירלעך, ברודערקעס, אַ? ס'אי דאָ?

— שפּאַנען, שפּאַנען. — האָט אונטערגעאיילט באָטשקאָ.

און אַרום האָט זיך ווי אויף צו־להכעיס צופיל געהעלט דער פייכטער און קילער טאָג, זיך גערייניקט און געבלייכט צו פרילינג־צו. דער אָפּגעלאָזענער שניי אין עק פעלד איז געווען שטאַרק דין און פאַרשוואַרצט, ווי מיט סאַזשע אָפּגעשיט; די שטיוול האָבן אין אים געגוואַדזשעט און געריסן נאָך זיך די בלאָטע. און אַז אַ פויער איז פּאַמעלעך אָנגעקומען אַקעגן מיט זיין וואָגן, האָט זיך געדאַכט: ער איז מיט זיין פאָרן גאָרנישט אויסן צו טאָן מיט דעם עפּעס אַן אַרבעט — נאָך לאַנגן ווינטערדיקן שליטוועגס פרווט ער איצט נאָר אויס זיין צעלעכצטן פאַראיאָריקן וואָגן.

— דאָברי דען! — האָט באַרײדעוודיק זײ געבענטשט דער פױער.

— גאָט העלף! — האָבן זײ געענטפערט אָפּגעהאַקט, װי פרומע לײט.

אינעם ערשטן פון די צװײ שכנישע פױערשע דערפלעך האָבן באַטשקאָ און זיך באַמערקט פונװײטנס אַ יונגעטשקן מיליציאָנער מיט אַן אוקראַיִנישן הערב בײם העלפאַרביקן היטל. זײ האָבן מיטאַמאָל פאַרקערעוועט אָן אַ זײט, גלײך זײ לאָזן זיך אין אַ הײמישער כאַטע. זײ האָבן שױן אפילו דאָרט בײם טױער אױף גיך אַ רײניק געגעבן די שטיװל. נאָר אין מיסטיק-פּעטן פױערשן הײפל איז גראָד קײנער נישט געװען. אױף דער טיר פון כאַטע איז געהאָנגען אַ שלעסל. זײ זענען דאָרט גיך און גליקלעך אַריבערגעשפּרונגען דעם פּלױט און זענען אַװעק באַרגאַראָפּ מיט די פױערשע גערטנער. איצט זענען זײ שױן נישט געגאַנגען, נאָר אונטערגעלאָפן.

פון אַקעגן, פון צװײטן דערפל, װאָס מיט דער צוקער-פאַבריק אין עק, האָבן זײ דערזען, װי דײטשישע סאָלדאַטן פרודען פערד אין טיפן טײכל. אין טײכל שװימען שװאַרצע שטיקער אײז. די אָפּגעבאָדענע פערד טרעסלען זיך פון קעלט; זײ װילן אַרױס, נאָר די דײטשן אױפן ברעג שפּרינגען אַק׳גן זײ מיט משוגענע קולות, מאַכן קרומע העװיות מיט די הענט און טרײבן זײ צוריק. די פּיסגײער האָבן אױסגעמיטן אױך אָט דאָס צװײטע דערפל און זענען אַװעק װײטער מיטן לאַנגן אומבאַקאַנטן װעג, װאָס ציט זיך אין דער נידער.

— שפּאַנען, שפּאַנען. — האָט אַלץ אונטערגעאײלט באַטשקאָ.

אַקעגן אַ דרײ װיאָרסט האָט זײ דאָרט באַגלײט אַ נידעריקע און זומפּיקע בערע. זי איז שױן געװען אינגאַנצן גרין און געצװיגן האָט פון איר מיט קילער לופט, װי פון אַ קעלער. דערנאָך איז בײ זײ פּלוצים פון דער רעכטער האַנט אױסגעװאָקסן אַ טרוקענער הױכער װאַלד און האָט אַ שרעק געטאָן מיט זײַן פרעמדער נאַקעטקײט און מיט זײַן געדיכטקײט.

— זע נאָר, אַ װאַלד.—האָט שװער-אָטעמענדיק זיך געחידושט דער לאַנגער זיק.

גלײך אַלצדינג דאָ אין געגנט װאָלט אים געװען פאַרשטענדלעך

און נאָר אָט דער וואַלד וואָלט אים אויסגעזען מאָדנע פרעמד, ווי אַ נישט-גוטער.

זיי זענען שוין געהאַט אָפּגעגאַנגען אַ וויאָרסט פּופצן פון זייער פריערדיקער באַהעלטעניש. די לופט האָט צו פאַרנאַכט-צו אָנגעהויבן טונ־קלען און די פיס האָבן גענומען מיד ווערן און נאָגן. זיי זענען אָפּ־געגאַנגען ביי אַ וויאָרסט מיטן וועג, פאַרביי דעם וואַלד און האָבן אַרויפגעקלעטערט אָפּרוען אויפן הויכן וואַלד-גראָבן.

איצט זענען זיי ביידע געווען דערשוויצט, געזעסן מיט נאַסע טשובעס מיט צעכראַסטעטע העלדזער און נישט געפילט די קעלט. נאָר זיק האָט דאָך געהאַט געלעכערטע אויערן. ער האָט זיך אָנגעשטרענגט, זיך איינגעקוקט און האָט דערזען: מיטן וועג, וואָס פירט צוריק צו די שכנישע דערפלעך, יאָגט אַ הער שמיידיק אַ פרעמד פערד-און-וועגל — אַ פשוטס אַזאַ, אַ גוט איינגעפּראַוועטס און אַזאַ שנעלס, גלייך ס'וויסט נישט אייביק פון קיין רו און מידקייט — ס'איז נישט קיין היג-ערדיש און אַראָפּגעלאָזן אַהער איז עס אויף איין זאַך נאָר — אויף עמעצן צו דעריאָגן.

— מע יאָגט. — האָט ער גלייך אַ זאָג געטאָן צו באַטשקאָן.

ער האָט זיך אויפגעשטעלט אויפן גראָבן און האָט דערזען, אַז דאָס שטאַרקע שנעלע פערד גיט פון צייט צו צייט אַ שפּרונג און אַז דער, וואָס שמייסט עס אונטער, איז דאָרט איינער אויפן וואָגן — ער טראָגט אַ פאַרביק היטל.

— דער מיליציאָנער, — האָט ער צוגעגעבן, — דער, וואָס מיטן אוקריינישן הערב ביים היטל. און ער האָט זיך מיטאַמאָל שטאַרק נידעריק אַראָפּגעזעצט, גלייך ער וואָלט זיך וועלן וואָס טיפער באַהאַלטן.

— קום. — האָט פויל אַ פאָנפע געטאָן באַטשקאָ און גלייך זיך אויפגעשטעלט, געגומען אויף גיכן סאָלדאַטישן אופן אַריינטאָן די הענט אין די שטריקענע אויערן פונעם פעקל. — ער איז איינער דאָרט אויפן וואָגן.

— איז וואָס?

באַטשקאָ האָט נישט געענטפערט. ער האָט מיט באַשלאָסנקייט אַ גלעט געטאָן אויף רעכטס און לינקס די וואָנצעס, און ביידע האָבן זיך

געלאָזט שפּאַנען. זיך האָט פאַרשטאַנען... שפּאַנענדיק האָט ער פאָרזיכטיק אַ טאַפּ געטאָן ביי זיך, ווי ווייט זיין האַק איז שאַרף, נאָר איינהאַלטן זיך האָט ער דאָך נישט געקענט, ער האָט זיך שנעל געטאָן אַ קוק-אום אויף צוריק. און פלוצים, און נאָך שנעלער האָט ער זיך געגעבן אַ בויג-איין, זיך אָנגעכאַפּט מיט ביידע הענט פאַרן בויך און אַרויסגעלאָזט אַ מאָדנע ווילדן כאָרכלעדיקן געלעכטער.

— וואָס איז, אַ? זיך...

— ס׳איז דאָך ער.

— ווער?

— אַנדריוק... אַנדריוק אין פּעטרונס סטודענטענעם היטל.

— איז ווי קומט צו אים אַ פערד-און-וועגל?

זיי האָבן זיך אומגעקוקט און זיך אָפּגעשטעלט וואַרטן. דער ברודיקער נישט-געגאָלטער אַנדריוק אין פּעטרונס היטל מיטן קליינעם פּוילישן דענעקל איז דאָרט געשטאַנען אין שוואַרצן-פעסטגעקאָוועטן וועגל אויף די קניען, געטריבן אָן אויפהער דאָס מידע לויפנדיקע פערד און געהאַלטן אין איין דרייען איבער דעם מיט דער בייטש אין דער לופט, אין איין פריילעכן פאַרשרייען דעם טרעסלדיקן גערויש פון וואָגן:

— היידאַ, היידאַ,
שקאַפּע אָן אַ קליידל!
שפּרינג דעם ים אַריבער,
נעץ נישט איין דעם ווידל.

און אונטערגעפאָרן אַזוי ביז באָטשקאָ מיט זיקן, פאַרקערוועט, ווי אָן אַ זייט, און פריקרע מיט פריילעכן אויסגעשריי דאָס פערד אָפּגעשטעלט:

— טפּרו! טפּרו, קאָבעלאַ, שאָ בולאָ, זאַבעלאַ.

באָטשקאָ און זיק האָבן אים אַ ווײַלע אָנגעקוקט:

— וועמען האָסטו אַוועקגעלייגט? אַ, אַנדריוק?

אַנדריוק האָט ווי נישט איינגעהערט. זיין שטעכיק ברודיקאומגעגאָלט פּנים מיט די כיטרע אייגעלעך האָט נאָר ווי תּמיד מיט אַלע קנייטשן און קנייטשעלעך געשמייכלט, און ווי תּמיד איז שווער געווען צו וויסן, צי ס׳איז יונג, צי ס׳איז אַלט אָט דאָס פּנים.

פּלוצים האָט ער אַרונטערגערוקט אַ גאַנצע ברודיקע זשמעניע אונטערן סטודענטישן היטל און זיך גענומען קראַצן אין דער טשאַפּרינע.

— אַ זשידאָטשיק, — האָט ער זיך פונאַנדערגעלאַכט מיט אַ דין און קאַלט געלעכטערל, — כי, כי, כי! נאָך דאָרט אין גרויסן וואַלד, אַ יונגעטשקן אַזאַ, אַ רויטינקן... און מיט אַ בלינד אייגל.

— מיט וואָס האָסטו אים אַוועקגעלייגט, אַ, אַנדריוק? מיט די הוילע הענט?

אַנדריוק האָט פויל פאַרקאַשערט די קויטיקע גרויע סוויטקע און האָט באַוויזן אַ שטיק פון אַ שטאַרק רויטן פאַרבלוטיקטן אַרבל.

— אַ בעסטיע, — האָט ער געזאָגט, — אַ ברודניקער אַזאַ.. ער האָט זיך געראַנגלט.

באַטשקאָ און זיק האָבן זיך אַדורכגעקוקט, זיך פאַרשטאַנען אויף גיך אויפן ווונק. זיי זענען ביידע אַרויף צו אַנדריוקן אויפן וואָגן.

— פיר!

— וווהין?

— אָט איז אַ וועג. די אויגן זענען דיר אַרויס?

— וווהין?

— פאָר, זאָגט מען דיר!

און דאָס פערד-און-וועגל איז אַוועקגעפאָרן.

פונעם ברייטן טאָל, אַ וויאָרסט צוויי ווייט פון וואַלד, האָט געזעצט אַ פאַרנאַכטיקער דאַמף, אַ געדיכטער און אַ בלאָלעכער, גלייך ס׳רויכערן זיך אַלע פעלדער דורכאויס אין אַרומיקן האָריזאָנט— גאָט האָט אונטערגעצונדן די וועלט. דער וועג איז געווען בלאָטיק און שווער. לינקס אין אַ זומפּיקן שטאַרק נידעריקן ווינקל האָבן געשריגן ווילדע קאַטשקעס און דאָס קליינע בריקל איז דאָרט געווען פאַרשווענקט און צעשטערט. מען האָט געמוזט אַראָפּקריכן פון וואָגן און דאָס בריקל לאַנג פּראַווען. מ׳איז אַריבערגעפאָרן בשלום אויפן באַרג. און נאָכדעם איז שוין דער אָוונט געווען טונקעלער און דער וועג — טרוקענער און גרינגער. דאָס מידע פערד איז ווידער אונ־טערגעלאָפן. אַנדריוק האָט אויסגענוצט יעדער רגע, ווען דאָס פערד לויפט, און האָט פליאַסקעדריגעדיק געפּרייפלט:

— היידאַ, היידאַ,
שקאַפּע אָן אַ קליידל!
שפּרינג דעם ים אריבער,
נעץ נישט איין דעם ווידל.
— שטילער, שטילער, — האָט שלעפעריק געפּאָנפעט באָטשקאָ, —
שטילער מיטן פּיסק דאָרט!

אַ גאַנצע נאַכט האָט מען זיך אַזוי געשאָקלט אין טרעסלדיקן וואָגן, זיך געוואַקלט שלעפעריקערהייט, ווי די שיכּורע, און נישט געוווסט, וווהין מען פאָרט און וווהין דאָס פערד קען ברענגען. ס'איז געווען אַ פרעמדע בלינדע וועלט אַרום — טויטע דרימלדיקע נאַכט. אַלעמאָל האָט מען די קלעפּיקע אויגן געעפנט און אַלעמאָל צוריק איינגעזונקען אין דרימלדיקן תּהום. דערנאָך האָט זיך מיט גרויען פאַרטאָג זיך אויפגעכאַפּט און האָט דערזען: דער וואָגן רוקט זיך שוין ווידער איבער אַ זאַמדיק פעלד, צווישן אַ גייעם טרוקענעם און אומענדלעכן וואַלד־שטח; באָטשקאָ דרימלט האַלב אָנגעלענט, מיט אַן אָפן געלעגערט מויל, מיט פאַרמאַכטע אויגן און נאָר אַנדריוק איז ווי געכטן נאָך אַלץ ניכטער, זיצט אין פּעטרונס היטל אין עק וואָגן נאָענט צום פערד און דרייט אין דער לופט מיט דער בייטש, ווי עפּעס אייביק אומרויק, אייביק וואַכנדיק.

— און פּונעם אייגל, — האָט ער פּלוצים אַ זאָג געטון, — און פּונעם בלינדן אייגל האָט אים גערונען... גערונען...

— וועמען? — האָט פון שלאָף נישט פאַרשטאַנען זיך.

אַנדריוק האָט צו אים אויסגעדרייט דאָס ברודיק־שטעכיקע פּנים.

— יענעם... — האָט ער צו אים כיטרע אַ ווונק געטאָן מיט איין אייגל — דעם רויטינקן זשידאָק, וואָס דאָרט אין וואַלד... יענעם, וואָס איך האָב דאָרט אַוועקגעלייגט און אַלץ מיט אַלעמען, און אַזוי ווייטער...

— טפו! דו צו אַלדי רוחות, — האָט באָטשקאָ זיך פּלוצים אויפגעזעצט מיט אָפענע אויגן און גענומען זיך אַרומקוקן.

ס'איז געווען אַ לויטער גראָלעכער פאַרטאָג, אַ פאַרטייעט־שטילער און אַן אומבאַקאַנטער, ווי דאָס פעלד אַרום, ווי די ווייטע ראָד פון

גרויסע דרימלדיקע וועלדער. פון ערגעץ האָט אַהער קוים דערגרייכט אַ העל קרייען פון פיל ווייטע האָנען, און נאָך ווייטער האָבן צענטלי-קער העק געהאַקט די שטילקייט אין דער טיפער געדיכטעניש פון וואַלד, געטעסעט שפּאַלן, געוואַלגערט ביימער.

אַנדריוק, וואָס איז פריער אַביסל, טרייבנדיק דאָס פערד, אויף אַפּאָר רגעס איינגעדרעמלט געוואָרן, האָט זיך אויפגעכאַפּט, זיך געטאָן אַ קנייטש פון קעלט, אַרויסגעלאָזט אַ געגעץ און זיך דערמאָנט אינעם רויטן זשידעק מיטן בלינדן אייגל, וועמען ער האָט אַוועקגעלייגט אין וואַלד. אַ ווײַלע האָט ער וועגן דעם געטראַכט. דערנאָך האָט ער ווידער אַרויסגעלאָזט אַ געגעץ, זיך ווידער אַ קנייטש געגעבן פון קעלט און ווי אומגעריכט פאַר זיך אַליין אַ פרעג געטאָן מיט אַ פאַרלאָפן שלאַ-בעריק קול:

— אַן עברה?.. אַ?..

און מיט אַ נייעם קנייטש האָט ער פון זיך טיף, טיף אַרויסגעגענעצט:

— אפשר געטאָן אַן עברה...

II

אויף פרעמדע פערד

ס׳איז נאָך געווען בלאַסע רעגנדיקע נאַכט, ווען באַטשקאָ, אַנדריוק און זיך האָבן פאַרלאָזט זייער לעצטע באַהעלטעניש — אַן ערד־שטיבל לעבן אַ פרעמדער פריצישער שטאַל.

אין אַפּאָר שעה אַרום האָט אָנגעהויבן טאָגן.

זיי זענען שוין געווען ווייט אין פעלד.

קויטיקע נעפּלען האָבן אַרום זיי געריכערט, ווי אָנגעצונדן מיסט אויף אַ באַרגיק פעלד.

אַקעגן, אין שלעפעריקן האָריזאָנט, האָבן פאַרווייטע וואָלקנס, ווי ביינאַכט, באַלויכטן מיט רויטע עקן די שפּיצן פון אַ פרעמדער שטאָט; פונוויטנס האָט אויסגעזען, ווי דאָרט וואָלט ליגן סדום — אַן איבערגעקערטע.

פרעמדע טעלעגראַף־סלופּעס האָבן אַהין ברוגז געפירט, ברוגז אַרויסגעשטעקט פון דער בלאַסער חשכות אָנגעצונדענע פינגער, וואָס וואָרענען:

— היט זיך!..

— גיי נישט!..

פון אַ גרוב, וואָס לעבן זיי, האָט זיך געטראָגן אַ שווערער געשטאַנק — אַ פרישע נבלה איז דאָרט געליגן, דאַכט זיך, מיטן פּנים אַראָפּ — אַן אָפּגעשונדן פערד אָדער אַ געהרגעטער מענטש.

ברודיק-פאַרקלייסטערט בלוט האָט דאָרט נאָך אַלץ גערונען פון טויטן האַלז-און-נאַקן.

פאַרבייגייענדיק האָט מען געכאַפּט אין גרוב אַריין אַ קוק, פאַר־דרייט די נעזער:

— פּע! פּע!..

פאַרשלאָפן האָט געברומט דער לאַנגער זיק:

— אַ שלעכטער סימן...

— האָסטו דיר... ביים ערשטן אַרויספאָר...

נאָר דערזען באָטשקאָס פּנים און חרטהדיק אַ פייף געטאָן אין נאָז; באָטשקאָ האָט אַלץ געשפּאַנט ברוגז מיט געפּרעסטע ציין, אַקוראַט ווי אָט-אָט וועט ער אָנהייבן זידלען, הלמאַי מע שלעפּט זיך אים נאָך, הלמאַי מע לאָזט אים נישט גייען איינעם אַליין — און גייען וויל ער ווייט, ווייט... נישט מער און נישט ווייניקער, ווי גלייך אַהין — קיין מאָסקווע.

— קוק נאָר, קוק נאָר. — האָט שעלמיש געוווּנקען אַנדריוק...

פון שרעק צי פון וווּנדער האָט ער געהאַט אַן אָפן מויל, גע־כאָרכלט שווער, ווי נישט דערקוילעט.

קיינער האָט צו אים נישט געקוקט.

דער פאַרטאָגיקער נעפּל האָט זיך צו פרימאָרגן-צו גענומען שטאַרקן און פאַרשלונגען דעם וועג.

מיטאַמאָל איז פאַרשוווּנדן אַ קליין פריילעך דאָרף, וואָס איז פריער אַביסל געלעגן גאָר נאָענט אין אַ טאָל. פאַרפירעריש, ווי קיינמאָל נישט געוועזן, האָבן פון דאָרט אויף די דורכגייער אַ קוק געגעבן אַפּאָר פרעמדע בוימלעך; אַ קוק געגעבן פאַרחידושט, ווי שפּעטנדיקע לצים, און גלייך נעלם געוואָרן אַקעגן אין נעפּלדיקן קויט. ס'האָט דאָרט שטיל קלאַפּן אָנגעהויבן אַ גרויס ליידיק פאַס, געקלאַפּט אָן אויפהער, ווי אויף צוויי טרעסלענדיקע רעדער ביי אַ וואַסער-פירער, נאָר זיך נישט דער־ווייטערט און נענטער נישט צוגעקומען, דערנאָך איז די פּוסטע ברו־דיקע געדעכטעניש צוגעקומען נאָך נענטער; די לופט איז שוין דורכ־אויס באַשטאַנען פון פיצעלעך-קליינע רעגן-טראָפּנס, וואָס קלעפּן זיך ווי פליאַגמע צו די פּנימער און די הענט — זי האָט געשלעפּערט, די אויגן האָבן געזען נישט מער, ווי די נאָענטסטע עטלעכע קלאַפּטער אויפן

וועג, ווי מען שפּאַנט. און אַז זיק האָט פון היימלעכקייט וועגן געפּרוווט אַ הוסט טאָן, האָט זיין קול אָפּגעהילכט קורץ און פרעמד, גלייך דעם הוסט וואָלט געטאָן נישט ער, נאָר דער פגר, וואָס פון אונטן אין גרוב.

— נו, נו, — האָט ער געפּרוווט פאַרגלעטן, — יאָ, אַ וועג.

דער קרומער וועג איז פון מאָל צו מאָל געוואָרן מער גליטשיק און פאַרדרייט; מען האָט מיט אים אַלץ אָפּגענייגט אין אַ זייט און נאָך אַלץ מורא געהאַט, ער זאָל נישט ברענגען אין דער וויטער פאַרשווונדענער שטאָט, וועלכע מען האָט מיטן טאָגליכט אַרויסגעזען אין האָריזאָנט. עס האָט זיך געדאַכט: פגרים, פגרים וואַלגערן זיך דאָרט דורכאויס אַרום יענער שטאָט אין אַלע גריבער.

— קוק נאָר, קוק נאָר, — האָט נישט אויפגעהערט כאָרכלען אַנדריוק, — זעסט צי ניין?

ער האָט נאָך אַלץ געשפּאַנט גולמיש, מיט אַ געליימט און אָפן מויל. פון שלעכט לעבן און חדשים־לאַנג נישט פאַרזוכן קיין וואַרים געקעכץ זענען אים די אויגן געוועזן קאַליע און פאַרצויגן, ווי מיט הייטלעך, נאָר איצט, האָט זיך אים געדאַכט, זעט ער פאַר זיך די גאַנצע צייט אַ דריי־שפּיציקן קלויסטער, דער קלויסטער איז פאַרריבן צווישן די גערדיכטע נעפּלען אין טיפן פעלד, און דריי ליכטלעך ברענען דאָרט פון אויבן, אויף יעדן צלם אַ ליכטל; זיי, אין דרייען, גייען דאָ מיט דעם וועג און אַקעגן, דאָרט אין נעפּל, גייט דער קלויסטער, דערווייטערט זיך פאַרמעקטערהייט און טרעט אָפּ. און ברוגז איז דאָרט דער קלויסטער — ער מיט די ברענענדיקע ליכטלעך אויף די דריי צלמים — אָך, ווי ברוגז... טפו! צו אַלדי שוואַרצע יאָר! ער, אַנדריוק, האָט זיך שוין אַזוי לאַנג נישט געצלמט; זיין געהרגעט יידל ליגט נאָך אפשר ווי אַ פגר אין יענעם וויטן וואַלד, און פּלוצים — נאַ! אָט האָסטו דיר אַן אַקציע — אַ קלויסטער גאָר פון פאָרנט אינעם נעפּל, אַ קלויסטער, וואָס רוקט זיך ווי אַ מענטש...

פּלוצים האָבן אַלע גענומען נאָכטאָן באָטשקאָן, פאַרקלענערן די טריט, פאַרהאַלטן דעם אָטעם און זיך איינהערן.

לינקס, אין געלער נעפּל־טיפעניש, וואָס איבער דעם נאָענטן גראָבן, האָט דער אויער, ווי אין חלום, נישט אויפגעהערט אויפצונעמען אַן אָפּט

און פרייל‏עך ניסן פון פאַרהוילענע פערד. אַקוראַט ווי די פערד וואָלטן גאָר אויף דער וועלט נישט זיין, נאָר דער אויער וואָלט דאָך, ווי אין חלום, נישט אויפגעהערט צו הערן, ווי זיי פאַשען זיך ערגעץ דאָ גאָר נאָענט, פאָכען מיט די ווייד‏לען, און כאַרכלען מיט הנאה בעת זיי פליקן מיט די ציינער זאַפטיקע גרעזער. אַלעמאָל נייגט דער וועג פון זיי אַוועק, אַלעמאָל ברענגט ער ווידער נאָענט צו זייער ניסן. נאָר די פערד אַליין זעט מען נאָך אַלץ נישט אַרויס — אַזוי געדיכט איז אַרום זיי דער נעפּל, אַזוי קיילעכיק שלעפּט זיך אַרום זיי דער וועג. צי אפשר זענען דאָס שוין אויך נישט קיין אמתדיקע פערד, נאָר אויסגעדאַכטע, ווי דער אָפּגעמעקטער קלויסטער פון פאָרנט אין נעפּל, דער קלויסטער מיט די דריי ברענענדיקע ליכטלעך אויף די הויכע צלמים-שפּיצן.

— שטיי נאָר, שטיי! — האָט דערווייל גערופן זיך, — וואַרט, כאָליערע.

פון די פיל וואַסעריקע גריבלעך, וואָס אויפן וועג, האָט אים גע־רונען און געפּייפט אין ביידע אַלטע שטיוול. ער האָט אָנגעהויבן אָפּ־שטיין און אָניאָגן, געפּרווט גיין אויפן נאַסן גראָז, אָנגעשפּאַרט דעם רוקן אין אַ סלופּ פון טעלעגראַף און גענומען דעם נאַסן פוס איבערבינדן.

— וואַרט, — האָט ער געראָפן, — יאָג נישט אַזוי שטאַרק.

נאָר באַטשקאָ האָט לחלוטין נישט געוואָלט וויסן, וואָס ביי זיקן אין שטיוול טוט זיך. די ציין זענען אַלץ געוועזן ביי אים פאַרפרעסט.

— אָט-אָ רוחות! אַלטע...

מיט אַ קללה איז ער שטיין געבליבן און אַלץ צוריק קיין קוק נישט געגעבן. ער האָט זיך איינגעהערט אין נאָענטן ניסן פון די פאַר־הוילענע פערד, געפינטלט מיט די אויגן און פּלוצים אויף רעכטס און אויף לינקס אַ גלעט געטאָן די וואָנצעס:

— הינטישע זעלע! וואַרט נאָר, וואַרט...

אויגנבליקלעך האָט ער פון אַקסל אַראָפּגעוואָרפן איינע אַ ביקס, — ער האָט זיי געהאַט אויף זיך צווי, — אויגנבליקלעך זי אָנגעלאָדן און געשווינט אויסגעשאָסן אין דער לופט, עס האָט זיך געדאַכט, אַז ער שיסט אַריין אינעם אייגענעם צאָרן, אין די אייגענע צרות.

פּלוצים האָט ער גלייך נאָכן שאָס זיך אַ לאָז געטאָן איבער דעם

גראָבן לינקס אין נעפּל אַריין, ער איז באַלד פֿאַרשווּנדן אין דער געדיכטעניש און אין אַ רגע אַרום האָט זיך פֿון דאָרט דערהערט זיין קול:

— אַהער גיי, אַנדריוּק! גיב אַ מעסער.

אַז אַנדריוּק האָט אים אין טיפעניש פֿון נעפּל געפֿונען, איז ער געשטאַנען איינער אַליין צווישן אַ הירטל געפּענטעטע פערד. געשטאַנען אויף די שפּיץ שטיוול אין זיין גאַנצער לענג און מיט ביידע פֿאַרוואָרפענע הענט געהאַלטן פֿאַרן האַלדז איינס אַ פערד אָן אַ צוימל. אַ הויכס, אַ בייכיקס, אַ נאַסלעך-ווייס, מיט פריילעכע טונקעלע אויגן האָט דאָס יונגע פערד אויף אים געקוקט.

— קעלבער, — האָט באַטשקאָ געזידלט, — צופּיס וועט עס גיין!.. אייביק לערן עס, צו אַלדי... שנייד די פּענטע, אַנדריוּק. רוף זיקן...

אַז זיק איז צוגעקומען, האָט אים אַנדריוּק, ווי אַ לץ, שוין געהאַט אַרויסגעשטעקט אַ פריילעכע צונג און האָט אויף גיך, אויף גיך די פּענטעס געשניטן; ער האָט אויסגעזען שעלמיש, אַנדריוּק, דערשראָקענערהייט האָט זיך אַלץ פֿאַרשטאַנען און גענומען אַנדריוּקן העלפֿן.

אין יענעם צרהדיקן פרימאָרגן האָבן פרעמדע פערד נישט געקענט זיין ווינציקער הפקר איידער אַ פרעמדער מענטש אַ פגר, וואָס וואַלגערט זיך מיט דעם פּנים אַראָפּ, אין טיפן גרוב, אין הפקר.

* *

*

פֿון די געשטריקטע פּענטעס האָט מען נאָכדעם, רייטנדיק אויף די לויפנדיקע פערד, פֿאַרפלאָכטן געמלאָכהטע צוימעלעך, מען איז אַלע דריי אַריין אין נעפּל, שרייענדיק:

— ווייז אַ וועג, אַנדריוּק, — אַזאַ, וואָס האָט פיל שייד-וועגן.

— איך ווייס, איך ווייס. — האָט געשריגן אַנדריוּק.

זיצנדיק אויפן פערד, האָט ער זיך אומגעקוקט אויף צוריק

— הער נאָר! הער...

אַלע האָבן אַ ציטער געטאָן:

— ס'אַראַ קוויטשעריי!..

און מען האָט זיך אַ ווײַלע איינגעהערט: מאָדנע, ס'אַראַ שרעקלעכן געשריי האָבן אויפגעהויבן קליינע שקצימלעך, — יענע, וואָס האָבן

די פערד אין פעלד געפיטערט און פון שליטן וועטער זיך אויסבאַהאַלטן אין אָנהויב וועלדל אַרום אַ פייער.

באַטשקאָ, אַנדריוק און זיק האָבן נישט געוואָלט וואַרטן ביז די שקצימלעך וועלן אַוועקלויפן אין דאָרף, ביז די טאַטעס וועלן פון דאָרט אַנלויפן מיט ביקסן, צי מיט העק, האָט יעדערער פון זיי אויסגעשאָסן אַמאָל דריי, כּדי די שקצימלעך זאָלן אַהער נישט לויפן און מען האָט געשווינט אַוועקגעיאָגט, געשפּרונגען אויף די פרעמדע פערד אַלץ טיפער און טיפער אין נעפל אַריין.

באַטשקאָ האָט געשריגן מיט אַ פאַרקרומט פּנים און מיט אַלע כּוחות:

— ווו איז דיין וועג, אַנדריוק? ווייז דעם וועג!

איבער דעם געשווינטן לויפן האָט מען זיין קול שוואַך געהערט און געשפּרונגען איז מען אַלץ איבער פוסטע אומבאַקאַנטע פעלדער. פון דעם געשווינטן לויפן האָט פאַרכאַפּט דעם אָטעם, און דעם אויער האָט זיך אַלץ געחלומט אַ טויבער געיעג פון אונטן אין טיפן נעפל. אַז מען האָט זיך אומגעקוקט אויף צוריק, האָט זיך געדאַכט: וואָלקנס קריכן דאָרט, ווי פויזנדיקע חיות אויף די בייכער און קעגנאיבער די וואָלקנס שיסט כּלומרשט אָן אויפהער אַן אַווטאָמאַטישע ביקס, שיסט מאָדנע שטיל, ווי אין היץ: „פּעך! פּעך!", גלייך מען קאָרקעט אויף פלעשער. מען איז אַזוי אָפּגעלאָפן עטלעכע שעה כּסדר, דערפילט די פערדס נאַס־קייט ביי זיך אין די אָנגעריבענע געזעסער, אָפּגערוט אַ רגע, און ווי־דער אַמאָל גענומען יאָגן.

אַרום דריי אַזייגער בייטאָג האָט פּלוצים אָנגעהויבן ווערן ווינ־טיק־קיל. אַז מען האָט געקוקט אויפן הימל, האָט זיך געדאַכט: איינס אַ ווייט ווינקל וויל זיך לייטערן. ביי די פערד האָבן שוין געקניט די פּאַ־דערשטע פאַרשוויצטע פיס; פון זייערע צעהיצטע מידע לייבער האָט געזעצט אַ דאַמף, וואָס קאָן אויסגעבן אויף גאַנץ ווייט. האָט מען אויס־געזוכט מיט די אויגן דעם גרעסטן וואַלד, וואָס דער האָריזאָנט פאַרמאָגט אין איינעם פון זיינע ווייטסטע ווינקלען, און מען האָט זיך אַהין מיט די פערד אויף ביינאַכט אַוועקגעלאָזט. סיי־ווי־סיי האָט מען שוין נישט גע־ווּוסט, ווו מען געפינט זיך. קיין ישוב האָט מען אַרום זיך אין ערגעץ נישט געזען, און אַז באַטשקאָ האָט געפרעגט:

— איז ווו איז דיין וועג, אַנדריוק? ווו געפינט מען זיך?

האָט אַנדריוק זיך פויל געקראַצט און געמאַכט אַ ביטערע צורה.

— אָט אַפּנים ווייט, — האָט ער געפּאָנפּעט, — אָט אַפּנים אַ מייל זיבן-אַכט. ווער ווייסט אים?..

ער האָט נישט דערקענט די געגנט און נישט געוווסט, צי מען געפינט זיך רעכטס פון דער היים, צי לינקס.

מען איז געפאָרן ווייטער.

פאַרנאַכט האָבן באָטשקאָ, אַנדריוק און זיך זיך אַראָפּגעלאָזן פון אַ פריקרע הויכן באַרג; זיך אַראָפּגעלאָזן געשווינט אינאיינעם מיט זאַמד און שטיינדלעך, וואָס שיטן זיך פון אונטער די פערדס מידע פיס און זיך שיר נישט אַריינגעגליטשט אין שמאָלן טייכל, וואָס פליסט דאָרט אין דער לענג פון טיפן טאָל צווישן געמויזעכץ און הויכע גרעזער. ביים טייכל האָט מען לאַנג געזוכט אַן איבערגאַנג און קיין איבערגאַנג נישט געפונען, מען איז טיף-טיף פאַרסטראָנעט געוואָרן אין איינעם פון זיינע זומפּיקע ברעגעס און מען איז דאָך אויף דער צווייטער זייט אַריבער. איצט האָט מען זיך שוין געפילט איינגאַנצן אויסבאַהאַלטן אין זאַמדיקן אויסשניט, וואָס צווישן צוויי אומבאַקאַנטע שכנישע בערג, רעכטס און לינקס אויף ביידע שפּיצן פון אָט די בערג האָט מיט בלאָע קרייזלען זיך אַוועקגעצויגן דער אָנהייב פון פרעמדן וואַלד. מען האָט מיד געפירט נאָך זיך די נאַסע פערד און טריט-ביי-טריט געשפּאַנט אַהין אויף נאַכט-לאַגער.

אַנדריוק האָט באַטראַכט די מידע פערד מיט אויגן פון אַ מבין.

— פרעמדע, — האָט ער געזאָגט, — פיינע... עמיצער וועט נאָך זיי בענקען...

ער האָט זיך באַגעגנט מיט זיקס ברוגזן בליק און גלייך באַקומען אַ ליגנעריש-לאַכנדיקע צורה.

— כע!.. — האָט ער געחנפעט, — אפשר ווען מיר זיך מיט זיי דערקלויבן אַהין... אַזש קיין מאָסקווע... כע!..

III

אַ באַגעגעניש

אַ קילע ווינטיקע נאַכט האָט אין טיפן וואַלד געהאַט לאַנגע גנבהשע מינוטן, זיך געצויגן שטיל, טויבלעך, ווי אָפּוואַרטנדיק אַ באָרוויסן גאַסט.

געשראָקן האָט נישט מער, ווי אַ צווייגל ערגעץ־ווו — זיך גע־שאָקלט איין אַליין צווישן טויזנטער באַצווייגטע שטאַמען, וואָס טוען זיך נישט קיין מינדסטן ריר.

צוויי הויכע ביימער־שפּיצן טוען זיך אַ קראַץ, ווערט אַ ווײַלע פֿאַרשטאָרבן דער אויער — אין טיפן וואַלד, דאַכט זיך, ווערט דענסט־מאָל דערוואָרגן עמיצנס אַ ווייטער קרעכץ.

צוליב מער באַוואָרעניש האָט מען קיין פייער נישט אָנגעצונדן, אָפּגעלאָזט פיטערן די געפּענטעטע פערד און אַליין זיך אויסגעצויגן לעבן זיי — נאַסע שמאַטעס, וואָס טרוקענען זיך אויף דער ערד, און אין די שמאַטעס איז נאָך עפּעס פאַראַן — עפּעס שטיקלעך מענטשן דאָרטן...

מיט אומגלויבן האָט אַלעמאָל אַן אַנדערער אויפגעהויבן זיין קאָפּ און געקוקט, געקוקט אויפן פרעמדן צוגעכאַפּטן פערד, מיט וועלכן ער איז אַהער געקומען: עס פיטערט זיך פרעסעריש און לייכט, אַט דאָס פערד, ווי אין חלום, ס׳האָט כלומרשט קיינעם נישט אין זינען און דאָך דערמאָנט עס אָן אייגענעם באַלעבאָס, וואָס ערגעץ

דאָרט, אין יענעם, ווייטן דאָרף... און גיי ווייס, וואָס דער באַלעבאָס נעמט דאָרט פאַר...

מען האָט זיך איינגעהערט אין וואַלדס אומגעהויערע ווייטקייטן און זיך באַרויקט:

— ס'איז שטיל...

נו, וועט מען שלאָפן.

אָבער, וואָס איז דאָס עפּעס אַן אָרט?.. ווייט, ווייט — אַזש ווי אויף יענער זייט היגער וועלט:

— זעסט, צי ניין?..

וואָס טונקעלער די נאַכט איז צוגעפאַלן, אַלץ מער האָט אָנגע־הויבן באַאומרויקן איינס אַ פּייערל אין טיפן וואַלד — אַן איינציק אומקלאָר פּייערל און אַזאַ לייכטס, ווי גלייך צו דעם איז איינצייטיק אי אומגעהויער ווייט, אי שטאַרק נאָענט; עס לעשט זיך נישט אויס גאַנצע שעהן, אפשר אויך — גאַנצע נעכט, און ווער ווייסט, וואָס עס קאָן באַטייטן? אפשר זיצן מענטשן אַרום דעם און פירן שטיל אַ שמועס. און אפשר איז דאָס גאָר אַן עלנט פּייערל פון אַן אוצר... אַ שטענדיק אומרייִן פּייערל, אַ פאַרשאָלטנס, פאַרשפּראָכנס — אייביק איז דער וועג צו דעם, אייביק קאָן מען עס נישט פאַקן.

איז מען אַזוי געלעגן אויף די בייכער לעבן די פערד, וואָס פּיטערן זיך, געקוקט, געקוקט צו יענעם ווייטן פּייערל און פלוצים — באָטשקאָ טוט אַ זאָג צו אַנדריוקן טאַטעדיק מיט דרימלדיקן לשון:

— אַנו, אַנדריוק, כאַפּ נאָר אַהין אַ קוק...

— אוי, ווייט פאַרגיי נישט. הער, וואָס מע רעדט צו דיר.

— נעם מיט זיך די ביקס.

— אַז מען וועט דאַרפן, קענסטו שיסן.

— איז וואָס? גיין? אַ?

ביי אַנדריוקן אויפן צעקנייטשטן פּנים האָבן גנבהש געלויכטן די קליינע געשטיפּלטע אויגן, געצווינקען, ווי מיט פרייד. ער איז אַוועק פאַמעלעך מיט טריטעלעך פון אַ געזעצט שבתדיק באַלעבעסל, היצ־ליש, ווי גלאַט אַזוי, זיך געשאַרט צווישן די ביימער און זיך כלומרשט איינגעקוקט אין זייערע שפּיצן. ער איז סוף־כל־סוף פאַרשוווּנדן.

ליגנדיק אויף די בייכער האָבן באָטשקאָ און זיק אָפּגעוואַרט

אויף אים אַ גוזמא צייט, זיך איינגעקוקט אין ווייטן פּייערל און זיך געוווּנדערט: נישט ער רופט צו הילף, אַנדריוק, נישט ער שיסט, און קומען קומט ער אויך נישט. אומרויק מיט פּאַרטויבטן פּאָרגעפיל האָט מען גרינג דרימלען אָנגעהויבן, געחלומט, אַז עמיצער דרייט זיך גאָר נאָענט מיט באָרוויסע טריט, זיך איינגעקוקט, נאָר קיינעם נישט דער־זען און ווידער איינגעדרימלט. זיי זענען אַזוי אָפּגעשלאָפן אַ בלינדן שטיק פון נאַכט און פּלוצים דערפילט, אַז עמיצער איז דאָ לעבן זיי, געעפנט אין שרעק די אויגן און דערזען: אַנדריוק שטייט לעבן זיי אויף די קניען, און די ביקס האַלט ער היצליש גרייט צו שיסן:

— וואָס איז דען? אַ, אַנדריוק? געווען דאָרטן?

— געוועזן.

— ביים פּייערל?

— דאָרטן.

— ווייט אַהין?

— אַ וויאָרסט פיר אפשר.

— נו?

— אויף אַ לאָנקע ברענט עס.

— נו?

— און אַרום זיצן צוויי... איינער אין אַן אַרט קאַפּעליושל, ווי אַ זשיד אום שבת, אין אַן אָפּגעריסן רעקל, פלעכט אַ נעץ דאָרט ביים פּייער, פלעכט און פלעכט, ווי אַ פישער. און דער אַנדערער — אַ בלאָנדער, אַ גבר אַ יונג, אַ מיטעלער, האָט אַ גרויסע בלאָנדע פּאה, ווי אונזערער אַ קאָזאַק. „פּריץ", רופט אים יענער, וואָס פלעכט די נעץ. „פּריץ"... ליגט ער אַזוי אויפן רוקן, דער דאָזיקער פּריץ, און גענעצט, געגעצט: „עך, עך" — זאָגט ער, ענדע וואָך וועלן מיר זיין דאָרטן.

— ווו, אַ? אַנדריוק.

— ווער ווייסט אים? אפשר דאָרט... ביי די „גרויסע" אַפּנים... און נאָך פערד צוויי פּאַשען זיך דאָרט אויף דער לאָנקע. ביים פּייער זעט מען: אָנגעזאָטלטע גרויסע, כע!.. אפשר אויך גנבהשע, ווי ביי אונז.

— ס'אי דען, אַנדריוק?

— אָזוי... גנבהשע, זאָג איך.

— און ביקסן האָט מען?

— נישט געזען... יאָ, דאַכט זיך, מען האָט, גראַנאַטן אויך.

— און וועגן וואָס נאָך רעדט מען?

— אָזוי זיך... מער גאָרנישט. וועגן צוויי פריציטעס רעדט מען אַלץ: אַלטע מוידן פאַרבליבן דאָ ערגעץ נאָענט אין אַ פאָלוואַרק. האָבן זיי, הייסט עס, נאָך אַלדאָס גוטס, אָט די מוידן, „נאָר באַהאַלטן, זאָגט יענער, וואָס פלעגט די נעץ". „אָ-אָ! — זאָגט ער — ווי שטאַרק די אַלטע מוידן האָבן ליב באַהאַלטן".

באָטשקאָ האָט פאַרגלאָצט די אויגן, ווי אים וואָלט זיין שווער אַראָפצושלינגען.

— הייסט עס: „גרויסע", אַ? פאַראַן איצט אַסך ווי מיר... אַלע ווילן זיך דורכשלאָגן אַהין... קיין מאָסקווע.

ער האָט פיינט געהאַט לאַנג צו טראַכטן, אויסגעשפיגן קונציק פון צווישן צונויפגעדריקטע ציין און צוגעגעבן:

— נו, יאָ, וויבאַלד זיי באַהאַלטן זיך אין וואַלד...

זיך האָט פאַרטראַכט צוגעקלאַפט מיט די אַנגלען:

— און אפשר — גנבים, פשוט, אַ?

נאָר געקוקט, ווי באָטשקאָ גלעט געשווינט אויף רעכטס און לינקס די וואָנצעס, פאַרדרייט זייערע שפיצן; פאַרשטאַנען, אַז ס'איז נישט אומזיסט: באָטשקאָ גרייט זיך עמיצן געפעלן ווערן...

— איז צולויפן אַהין, אַ? זיך...

באָטשקאָ האָט שוין געהאַט עפעס פאַרטראַכט; ער האָט נישט געלאָזט רוען. ער איז אַוועק מיט זיקן כלומרשט אַ קוק געבן צו די געפענטעטע פערד. ביידע האָבן זיך געשעפטשעט:

— וואָס קאָן מען אָנווערן? קוק: גרויער טאָג.

— איז געגאַנגען, אַ?

— מילא, גיין איז גיין.

און מען איז אַוועק.

פונעם ערשטן שאָס, מיט וועלכן דער בלאָנדער מיט דער קאָזאַקן-

פאה האָט אויף דער לאָנקע באַגעגנט, האָט גלייך אַ צי געטון מיט נאָדלדיקן גרויל. געהייסן האָט עס:

— זאָגט ווידוי, קינדער.

איבערן וואַלד איז דורך אַ שווידערדיק ווידערקול און האָט פאַר־פולט אַלע ווינקעלעך. ערגיץ גאָר נאָענט האָט אַ ווילדער פויגל געגעבן אַ גרילצנדיקן געשריי, נאָר געדאַכט האָט זיך, אַז דער געשריי איז פול מיט פרייד און אַז געטאָן האָט דעם געשריי דער מלאך־המוות אַליין. ביי זיקן און ביי אַנדריוקן האָט אויפגעזאָדן דאָס בלוט. ביידע האָבן זיך געכאַפּט פאַר די ביקסן. נאָר באַטשקאָ האָט שוין געהאַט אַ לויף געטאָן פאָרויס און האָט עפּעס אַריינגעשריגן אין דער לאָנקע. ער האָט דאָרט געפילדערט, געפילדערט, אַפּנים גערופן צו זיך די חברים. אַנדריוק און זיק זענען אונטערגעלאָפן צו דער לאָנקע מיט אָנגעשטעלטע ביקסן. און מיטאַמאָל איז געוואָרן שטאַרק שטיל. ביידע צדדים האָבן זיך דערזען אויף דער לאָנקע אין אַ בכבודיקער ווייט, באַשיט איינער דעם צווייטן מיט מיאוסע קללות, מיט פיינע שטעכ־ווערטלעך און מיט אַלערליי אַנדערע קלוגעטשקע אויסגעהאַלטענע ריידעלעך; מען האָט גערעדט איין צד דעם צווייטן אין דער גאַל אַריין:

— מיר זענען אויך קיינער נישט, — די זעלביקע, וואָס איר.

— שיס נישט, אין דיין מאַמען אַריין. וועסט טרעפן זיך אין נאָז.

דערצו נאָך איז באַטשקאָ, ווי ביי יעדער סכנה, געווען שטאַרק קאַלט, מאָדנע רויק און אַביסל אין כעס. ער האָט אַוועקגעוואָרפן זיינע ביידע ביקסן אָן אַ זייט און האָט זיך אומגעקוקט אויף זיקן. דעמאָלט האָט זיק אויך געטאָן דאָס אייגענע — אויסגעגלייכט די ביינער, ווי נאָך אַ שלאָף און געגעבן אַ גענעץ מיט אַ קוויטשעקל, — אַזאַ וואָס קען געפעלן אַ גוטן־ברודער. ביידע פרעמדע, וואָס אַקעגן, האָבן זיך איינגעבויגן פון געלעכטער.

— אַנו, נאָך אַמאָל אַזאַ גענעץ, נאָך אַמאָל. — האָט עמעצער פון זיי געבעטן. און גלייך אָנגעהויבן צוגיין איין צד צום צווייטן, געפרעגט איינער ביים אַנדערן אויף טאַבאַק.

— שוין לאַנג נישט גערויכערט? אַ?

— אַ טשיקאַווע זאַך.

מען האָט היימיש געשנייצט די נעזער און באַטראַכט איין צד

בײם צװײטן די פערד; מען האָט געקײט דעם בלאָנדנס חלה, װי מען װאָלט קנאַקן יאָדערן און גוט־ברודעריש זיך געפּרוּװט אַ ראַנגל טאָן, אױסגעפּרוּװט אײנער דעם צװײטן דעם כּוח אין די לענדן. מען האָט פאַרפירט אַ שמועס, זיך געװאַרעמט בײם פײער און פּוניװײטנס גע־װאָרפן אױגן אױף באָטשקאָן.

באָטשקאָ האָט די גאַנצע צײט זיך געהאַלטן אָפּגעזונדערט, אָן אַ זײט; געזעסן אײנער אַלײן אין עק לאָנקע אױף אַן אומגעװאַלגערטן בױם און ערנסט געדרײט די װאָנצעס. װי תּמיד לעבן נײע מענטשן האָט זיך איצט אין אים אָנגערופן דער גאַנצער גדלות פון אַ געװעזענעם עלטסטן. אַ שטילע בענקשאַפט האָט זיך אים געװיגט אַרום האַרץ:

— אָט, למשל, װען זײ זענען זײנע אַ קלײנער „טײל" — אָט די פיר, װאָס זיצן זיך דאָרט און שמועסן אַרום פײער...

און ער האָט שטיל צוגעפּײפט מיט די ליפּן, צוזאַמענגעצױגן די אױגן און האָט פּוניװײטנס באַטראַכט דעם קלײנעם „טײל" זײנעם...

— אַנדריוק! — האָט ער פּלוצים אַ געשרײ געגעבן אָפּגעהאַקט און שטרענג מיט אַ קול פון אַ בײזן קאָמאַנדיר, — אַהער־צו גײ, אַנדריוק!

אַנדריוק איז צוגעגאַנגען.

— װאָס רעדט איר דאָרט, אַנדריוק, אַ?.. װאָס זאָגן יענע? װײט צו די „גרױסע"? צום פראָנט, הײסט עס?

— מען זאָגט: װײט. אַ װיאָרסט אַכציק, הײסט עס. די אוקראַינער פאָלקן, הערט זיך, זענען נישט װערט ס'עסן, װאָס מע גיט זײ... טינוף... אַזױ צו זאָגן...

— מע שלאָגט זיך? אוקראַינער מיט אונזעריקע?

— פױל, אַזױ זיך. פון הײמלעכקײט װעגן. און אין לאַנד, זאָגט מען, װערן די אוקראַינער פאָלקן שיטער. קוילען זשידעס, נעמען צו דאָס פי בײ דאָרפס־לײט.

— און װאָס נאָך זאָגט מען?

— גאָרנישט, אַזױ זיך. אַז זײ פּאַקן אַ „גרױסן", די אוקראַינער, לאָזן זײ אים אַרױס די קישקעס.

— קענסט גײן.

אַנדריוק האָט אױסגעגלאָצט די אױגן.

— קענסט גיין! — האָט באַטשקאַ אַ געשריי געטון. שטרענג און בייז, גלייך אָט־אָט וועט ער מיט כּעס אַ טופּע טון מיטן פוס.

אַנדריוק איז אַלץ געשטאַנען און געקוקט פאַרוווּנדערט מיט פּלוי־דערדיקע אויגן. נאָר באַטשקאַ האָט מער צו אים נישט געקוקט, געזעסן פאַרטראַכט, ווי אַ וויכטיקער עלטסטער און געדרייט די שפּיצן פון די וואָנצעס. אַנדריוק האָט נישט אויפגעהערט צו וואַרפן אויף אים וווּנדער־אייגעלעך, זיך אָפּגערוקט צוריק צום פייער מיט שפּעטנדיקע אונטער־טריטעלעך, ווי פון אַן אומריינער זאַך און אַלץ געוווּנקען אויף אים צו די צוויי נייע חברים.

— זעסט, אַ וואַזשנער, אַ? זעסט צי ניין?

דאָ האָט זיך פאַרביסן צו אים אַ ליפּ, ער זאָל שווייגן, האָט ער עפּעס געכאַפּט, האַלב פאַרשטאַנען, באַנייס אָנגעהויבן פּלוידערן און ווינקען, און קוקנדיק דערבײַ מיט איין אייגל אויף זיקן, ווי געפרעגט בײַ אים, צי ער מאַכט עס גוט.

- אָ־אָ! אַ מין מזיק אונזער עלטסטער, אָט דער באַטשקאַ, הייסט עס... געפירט, ברודערקע, ווינטער־צייט אַ גאַנצן פּאָלק אויף קיעוו... נו, נו, מעגסט זיך אויף אים פאַרלאָזן: ער וועט דיך שוין פירן... זאָל ער נאָר וועלן...

— נאַרסט נישט אָפּ? — האָט זיך געוווּנדערט דער בלאָנדער מיט דער קאָזאַקן־פּאה, — געפירט אַ גאַנצן פּאָלק, זאָגסטו? אַ? אויף קיעוו, זאָגסטו?

און ער האָט אַלץ געקוקט, געקוקט פונוויטנס אויף באַטשקאָן. מען האָט לאַנג גערעדט וועגן באַטשקאָס גרויסקייט, און נאָר דער קלייענ־דיק־רויטער מיטן האַרטן קאַפּעליושל, וואָס האָט ליב צו פּלעכטן נעצן, האָט זיך אַלץ אויף באַטשקאָן נישט אומגעקוקט. ער איז פאַר דער מלחמה געווען אַ פישער און האָט יאָרן זיך אַרומגעשלעפּט באָרוועס ערגעץ־ווו ביים ברעג פון ים. ער איז געווען אַ שווייגנדיקער, אַ בייזער. עס האָט זיך געדאַכט, אַז ער האַלט נישט פון עלטסטע, ער האָט זיי פיינט פון אייביקע יאָרן.

נאָר אָט איז באַטשקאָ צוגעגאַנגען צום פייער, און מיטאַמאָל זענען אַלע געוואָרן שטיל. דער קלייענדיק־רויטער מיטן האַרטן קאַפּע־ליושל האָט געטאָן אַ שטילן הוסט. ער האָט געקוקט אָן אַ זייט. באַטשקאָ

האָט דערקענט דעם שטילן הוסט, וואָס עמעצער פלעגט געבן, ווען צו אַן אויסגעשטעלטן סאָלדאַטן-טייל פלעגט צוגיין אַן עלטסטער מיט גאָלדענע עפּאָליעטן. תמיד איז אין דעם דאָזיקן הוסט געווען אי אָפּשיי, אי לצנות. באָטשקאָ האָט דערפילט, אַז ס'איז אי גוט, אי שלעכט פאַר אים, וואָס מען הוסט שוין און מען ווערט שטיל, בעת ער גייט צו. כּדי עס צו פאַרגלעטן האָט ער גענומען דעם בלאָנדנס קליינע ביקס אין האַנט און מיט אַן אויג פון אַ מבין באַטראַכט איר ציל.

— אַ גוט ביקסל ביי דיר, ברודערקע, — האָט ער פריינטלעך אַ מורמל געטאָן, — פון עסטרייך, אמת?

ער האָט דאָ אויפן אָרט סך-הכּל איין אויגנבליק זיך מיטן ביקסל אַ ציל געגעבן און געטראָפן אין אַ קליינעם פויגל אין עק לאָנקע אויפן שפּיץ פון אַ בוים.

געהייסן האָט עס:

— אָט זע: אַן עלטסטער, אמת, בין איך, אָבער אויך אַ גוטער-ברודער, אַ געטרייער. דער עיקר איז: בלייבן טריי איינער דעם אַנדערן... פאָלגן.

דער בלאָנדער מיט דער קאָזאַקן-פּאה האָט אויסגעזען צו זיין אַ יונג מיט ביינער, אַ גבר. דער זאָטל אויף זיין פערד איז געווען אַ טשיקאַווע-געלער — נישט אויף זיין מיסט געוואָקסן. באָטשקאָ האָט דעם בלאָנדן באַטראַכט פון דער זייט: נישט קיין איבערגעשראָקן קינד, גייט אָנגעטאָן מאָדנע, — מאַדיאַריש, און רעדן רעדט ער עפּעס אויך, ווי מיט האַלבן לשון. באָטשקאָ האָט קונציק אויסגעשפּיגן גלייך אין פייער אַריין און זיך פאַרטראַכט: מיט אַזוינעם, ברודערקע, קען מען האָבן פּעטרוגעון אין דער ערד; מען קען אַליין צונויפשטעלן אַ קליינעם טייל און זיך ביסלעכווייז אונטעררוקן, זיך דורכרייסן אַהין קיין מאָסקווע...

ער האָט זיך צוגעשפּאַרט ביים פייער, אונטערגעפייפט פאַרטראַכטערהייט מיט די ליפּן. אַלע זענען דאָ ביים פייער פאַמעלעך אַנטשלאָפן געוואָרן, האָט ער אויך דרימלען אָנגעהויבן, און געחלומט האָט זיך אים שוין ווידער אַ צווייטער באָטשקאָ, אַזעלכער, וואָס האָט אַ גאַנצן פאָלק אונטער זיך, און אַלע אין פאָלק האָבן אים ליב; און דער פאָלק איז אַ שטאַרקער, אַ גרויסער, און ווייסן ווייסט מען וועגן אים סיי אין מאָסקווע, סיי דאָרט, אין זאַמדיקן עק פון דער היימישער שטאָט,

פונוואַנען ער, באַטשקאָ, שטאַמט, און ווו אין נאָענטער שכנות איז פּאַ־ראַן איינע אַ שיקסל מיטן נאָמען פראָסיע... און פראָסיע אַליין איז שוין אויך דאָ אין פּאָלק. פּלוצים דערקענט ער זי: זי איז אַנגעטאָן אין הויזן און רייט באַגלייך מיט אַלע אויף אַ פערד.

ווען ער האָט נאָכדעם, שפּעטער ווי אַלע ביים פייער, זיך אויפ־געכאַפּט פון שלאָף, האָט ער שוין ווידער אויסגעזען אַזוי בייז און שטום, אַקוראַט ווי אין דער צייט, וואָס ער איז געשלאָפן, האָט אים עמיצער באַנעמען. פאַרשלאָפענערהייט האָט ער געדרייט די וואָנצעס און געשפּיגן אין פייער אַריין מיט כעס, ווי אַן אויסגעניכטערטער:

— מיר וועלן אַ שאַר טון דאָ נאָענט אין געגנט, — האָט ער צו זיך און צו אַנדריוקן געזאָגט, — מיר וועלן זען, צי עס זענען נישטאָ נאָך אונזעריקע... אַזעלכע ווי מיר...

און אַליין האָט ער זיך נאָך אַלץ צו קיינעם נישט אומגעקוקט, זיינע אומצופרידענע פאַרשלאָפענע אויגן האָבן געוואָלט קוקן בעסער אויף אַ פונק און האַלב־אויסגעלאָשענעם פייער איידער אויף פּנימער פון מענטשן.

— גיכער, גיכער, — האָט ער שטרענג צוגעאיילט, — נישט געשטאַנען!

דענסטמאָל האָט דער נייער צד גענומען זיך שעפּטשען, געשטאַ־נען אָן אַ זייט, געקוקט, ווי אַנדריוק מיט זיקן פאָלגן באַטשקאָן, ווי אַן אמתן עלטסטן; זיך ווידער אַ סודע געגעבן און אויך זייערע פערד גע־נומען צוגרייטן.

— וואַרט, — האָט פריץ אַ פאָנפע געטון צו זיקן, — מיר פאָרן אויך. זיק איז צו אים צוגעשטאַנען, געוווּנקען מיט איין אייגל:

— בעסער זאָגט דעם אמת: איר זייט דאָך פון די „גרויסע”, אַ?

— נו, יאָ... אַזש פון יענער זייט אָרשע...

עס האָט זיך אַרויסגעוויזן:

דרייצן יונגען האָבן זיך אויף יענער זייט אָרשע אַליין אַרויסגע־ר'ופן אַ יאָג געבן אויף די פערד אין אוקריינישן לאַנד אַריין, אָנשרעקן פּעטליורן, אויסקוקן די געגנט, נאָר צו טיף אין פרעמדן לאַנד פאַר־קראָכן — געמוזט בלייבן דאָ אין וואַלד; זיי וואַרטן ביז דער פראָנט, וואָס פון יענער זייט אָרשע, וועט זיך אַהער דערנענטערן. דריי פון די

דרייצן שטאַמען דאָ נישט ווייט פון אַ דאָרף אַרויס דעם וואַלד, זענען זיי דערוויייל טאַקע דאָרט אין דאָרף. און נאָך אַכט... נאָך אַכט זענען פאַראַן טאַקע דאָ, טיף אין וואַלד... אַכט משונהדיקע בריאים, טשודאַקעס, קען מען זאָגן...

— מען קאָן זיי זען, די דאָזיקע אַכט?

— מען קאָן. פאַרוואָס זאָל מען נישט קאָנען?

פריץ פאַרדרייט אויף זייער חשבון אַ לאַנגע יאָדערדיקע קללה, זעצט זיך אויף אויף זיין פערד.

— קומט, — זאָגט ער, — איר ווילט? איך וועל אייך צו זיי פירן — צו אָט די רוחות, עס זאָל זיי אָן זייערע טאַטעס, מאַמעס, באָבעס, מומעס!.. איר וועט אָנקוקן... שוין איינמאָל בריאים!

— רייטן שטיל! — טוט פלוצים אַ קאָמאַנדעווע באַטשקאָ; ער קוקט מיט אַ קרומען בליק. — רייטן צו צוויי אין אַ ריי!

און אַלע דערפילן מיטאַמאָל, אַז זיין קול איז פונקט דאָס, וואָס מ׳דאַרף — אַ קול פון אַן אמתן עלטסטן.

עס איז געווען אַ נייער וואָלקנדיק-פינצטערער טאָג. די לופט איז שוין ווידער באַשטאַנען פון פיצעלעך קליינע רעגן-טראָפנס, וואָס קלעפן זיך, ווי פליאַגמע, צו די פנימער און צו די הענט. דעם וואַלד האָבן פאַרשלונגען געלע, טריפנדיקע נעפלען, און פינף באַוואָפנטע רייטער, וואָס האָבן אָן לשון מסכים געווען צו האַלטן זיך אינאיינעם, זענען פאַמעלעך געריטן מיט אַ פאַרוואָקסענעם וועג אין סאַמע מיטן וואַלד. פאָרויס, פאַר אַלע איז איינער אַליין געריטן באַטשקאָ. ער האָט זיך נישט אומגעקוקט אויף צוריק, געדרייט די וואָנצעס. און אַז מען האָט געקוקט אויף זיינע פלייצעס, האָט זיך געדאַכט, אַז מען קען אים שוין פון לאַנג: ער איז אַן עלטסטער — פון אייביקע יאָרן אַן עלטסטער.

— אַ באַגעגעניש, — האָט ער געחזרט אָן ווערטער און געגלעט די וואָנצעס, — נישט קיין שלעכט באַגעגעניש...

IV

אַזוי ווערט אַן עסקאַדראָן

פריץ האָט אין טיפן וואַלד אָנגעקלאַפּט מיטן פוס אין אַ פּוסטן ערד־שטיבל.

אָנגעקלאַפּט האָט ער מיט שפּעטנדיקן רעש, מיט אַזעלכע מאָדנע געשרייען, גלייך ער וואָלט וועלן אַרויסטרייבן פון דאָרט הינער.

— קיש! קיש! קיש! קיש!

און פון חרובדיקן ערד־שטיבל האָבן מיטאַמאָל זיך אַרויסגע־שאָטן אַכט ברוינלעכע, שטאַרק אומריינע און משונהדיקע ברואים, קליינגע־וווּקסיקע, מיט שמאָלע, דרימלדיקע שפּאַלטן אויפן אָרט פון אויגן און מיט צעפּלאַטשטע קורצע נעזער.

— זע! זע! כינעזער...

פון גרויס התפעלות האָט אַנדריוק געקלאַפּט מיט ביידע פּיס אין פערדס בויך און געהאָלפן טומלען. נאָר די כינעזער האָבן אויסגעזען ווי פאַרטויבט. פון זייער ברודיקן ערד־שטיבל זענען זיי נישט אַרויס־געקראָכן שוין אַ טאָג זעקס, און זיך דערנערט פון דער נבלה, וואָס איינס פון זייערע פערד האָט זיי געלאָזט בירושה. זיי האָבן אָנגעהויבן פּעט ווערן. פון שטענדיקן פאַרפלען זיך אין פּגר האָבן ביי זיי גע־גלאַנצט די פינגער, ווי ביי אַ יידענע, וואָס פאַרפלט זיך אין די גע־דערים פון אַ הון.

פריץ האָט לאַנג אַריינגערעדט אין זיי, ווי אין טויבע, מיט שטאַרקע געשרייען, מיט אָפּגעריסענע משונהדיקע ווערטער, און איבערהויפּט

מיט זיין פויסט, וואָס ער שטויסט, ווי אַ גיבור אין דער לופט. ער האָט זיי אַלץ אָנגעוויזן אויף באַטשקאָן, זיי אַפּנים געלערנט, אַז ער איז אַן עלטסטער און אַז מען דאַרף אים פאָלגן. די כינעזער האָבן פונוויטנס געקוקט אויף באַטשקאָן מיט טעמפּע דרעמלדיקע אויגן־שפּאַלטן און גע־האָרכזאַם געשאָקלט מיט די קעפּ. מיט די ברוינע, משונהדיקע ברואים איז מען געווען פאַרטיק. איצט זענען געבליבן סך־הכּל יענע דריי, וואָס געפינען זיך אַרום דעם וואַלד אין אַ דאָרף און רוען אָפּ.

— ווייטער! — האָט באַפוילן באַטשקאָ.

פריץ האָט געפאָלגט — גוט־ברודעריש געפירט ווייטער.

פריץ — אַ בלאָנדער גבור, אַ מאַדיאַר — האָט געריטן אויף זיין פערד קונציק־גרינג, אַביסל איינגעבויגן און נישט געהאַט וואָס צו טאָן מיט די העלע־רויטע הענט, — הענט, וואָס זענען געוווינט צו געבן פעטש.

פונעם געשמאַקן גוטן טאַבאַק, וואָס ער האָט פאַררויכערט, האָבן זיינע קליינע גרינע אייגעלעך זיך ווי אַ באָד געטאָן אין פוטער און נאָך אַלץ פאַרנומען אויף זיין גרויסן אָנגעגאָסענעם פּנים דעם מינדסטן פלאַץ, וואָס אויגן קאָנען פאַרנעמען.

ס'האָט זיך געדאַכט:

פריץ קוקט נישט מיט די שוואַרצאַפּל, נאָר מיטן בולטן שטאַרקן שטערן.

רייטנדיק מיט פריצן אין איין שורה, האָט דער לאַנגער זיק גע־פירט אַ גוט־ברודערישן שמועס:

— געווען אויף דער מלחמה, אַ? פריץ..

פריץ האָט זיך פאַרצויגן מיט גרויס הנאה. ביי יעדער ברי, וואָס דער רויך האָט געגעבן זיינע אינעווייניקסטע געדערים, האָבן זיך ביי אים אונטערגעהויבן די אַקסלען. ער האָט געענטפערט געשווינט:

— געווען, אין זייער מאַמען אַריין... געווען גאַנצע פיר יאָר.

ער האָט גערעדט רוסיש, ווי אַ שטאַמלער — אַ בפירושער ווידער־שפּרוך צו דער העלער גלאַנציק־שטייענדיקער קאָזאַקן־פּאה, וואָס שטעקט אונטער זיין פלאַכן ווייסגערש היטעלע, ווי ביי אַן אמתן קאָזאַק.

דערצו נאָך האָט אים דער זיכּרון וועגן אַ גוטן אָדער ביטערן נעכטן קנאַפּ געדינט — נעכטן איז פריץ געשלאָפן, הייסט עס: דער

נעכטיקער פריץ איז געשטאָרבן; היינט איז פריץ פון שלאָף אויפגעשטאַנען, הייסט עס: דער היינטיקער פריץ איז ניי־געבוירן און האָט לחלוטין נישט צו טאָן מיטן נעכטיקן. — פריץ איז אַ מענטש, וואָס פירט נישט קיין בוכהאַלטעריע, דערפאַר אָבער, אַז עס קומט אַ נייער מאָרגן, ווערט באַזונדער ניי און ווויל און גוט צו לעבן אויף דער וועלט. — פריץ פאַרציט זיך דאַן מיט גוטן טאַבאַק און זיינע געדערים פילן אַ נייעם שיכורן פאַרגעניגן, פריץ קריגט באַנייס עפעס געשמאַקס צום עסן, איז אים דאַן ניי די גאַנצע וועלט. אַז ער גיט עמיצן קלעפּ, האָט ער באַנייס הנאה פון דער אייגענער גבורה. אויב עס טרעפט אויך אַוועקצולייגן מיט אַ קויל אַ שונא, האָט ער עס נאָכדעם פונקט אַזוי קנאַפּ אין זינען, ווי קנאַפּ דער נעכטיקער פריץ האָט אין זינען געהאַט דעם שונא, וועלכן ער האָט אַוועקגעלייגט אייערנעכטן. ביי יעדער באַגעגעניש מיט אַ געזונטער דאָרפס־מויד, טוט גלייך אַ שלעפּ צו איר פולן בוזים און צו די נאַקעטע פיס, וואָס שטעקן פון אונטער איר קורץ קליידל, און אַז זי געפעלט שטאַרק, שטייט מען צו איר צו, כאָטש זי קוויטשעט, און מען איז מיט איר אַזוי אָדער אַנדערש מזנה.

דער עיקר איז אָבער, וואָס פריץ האָט ליב גוט זיין מיט אַ חבר, ווי מיט אַ לייבלעכן ברודער, דינען געטריי, און מעג דער חבר זיין אפילו אָט דער קלייענדיק־רויטער מיטן האַרטן קאַפּעליושל, וואָס איז פאַר דער מלחמה געווען אַ פישער ערגעץ־ווו ביים ים און שמעקט נאָך עד היום מיט פרישע געכאַפּטע שלייען און פלעכט נעצן אַזוי גיך, ווי אַ שווייגנדיקע יידענע אַרבעט זאָקן.

— לעווקאָ! — רופט פריץ דעם דאַזיקן חבר זיינעם, — לעווקאָ, אַנו גיב נאָר אַהער מיין טאַבאַק.

ער גיט לעווקאָן צו באַהאַלטן אַלע זיינע גוטע זאַכן און האַלט ביי זיך גאָרנישט, פון ברייט־האַרציקייט, אַפּנים. ער האָט ליב צו געבן פעטש און האָט פיינט אַסך צו רעדן, נאָר דער לאַנגער זיק איז אַ קלוגעטשקער. אַז ער פירט מיט פריצן אַ גוט־ברודערישן שמועס, הייסט עס: ער דאַרף ביי אים עפעס אַרויסבאַקומען, אויסטאַפּן, ווער ער, פריץ, איז און פונוואַנען קומט ער, דער מאַדיאַר אַהער אין לאַנד — זיק מוז פון אַלץ געווי וויסן.

———

לאָזט זיך אויס אַ מעשה:

אַ רייטער-טייל האָבן די דייטשן נאָך זומער-צייט אַראָפּגעבראַכט אין די היגע קאַנטן, אַ באַזונדערן עסקאַדראָן אויף גנאַטעווען אַ דאָרף הפקרדיקע פּויערים, וואָס צינדן די שייערס ביי אַרומיקע פּריצים און שרויפן אַלע נאַכט פונאַנדער די רעלסן ביי דער באַן. איז מיט פריי-לעכן געזאַנג אויף איינעם אַ פערד צווישן יענעם עסקאַדראָן אויך פּריץ געפאָרן גוט אָפּעסן און ווילדעווען; זיך אַליין אַרויסגערופן; פאַרנדיק אַהין האָט ער אויף יעדן ישוב געמיינט, אַז דאָס איז עס שוין און מעג שוין אָנהייבן ווילדעווען — אומעטום גרייט געווען צו געבן שמיץ.

איז גוט און ווויל אין יענעם דאָרף געווען: אַ טייך אַ קאַלטער אויף באָדן זיך אינאיינעם מיט די פערד; אַסך אָנגעשניטן היי. זאַטער שייער קוקט מיט קילן נואף-שאָטן בעת באָרוויס-שפּאַנענדיקע שיקסע-פּיס טוען אין אים אַ שווינדל, און שטיבער שמעקן אַלץ מיט טאָטערשע קרייטעכצער און מיט פעטן טשאָלנדיקן קרויט.

ביי טאָג האָט מען געשמיסן פאַרזינדיקטע פּויערים, אויסגעלייגט ווי אַלעמאָל אַ שטיק אַכצן אין איין שורה. אין איין אָוונט האָט מען זיך אַרומגענומען מיט זייערע טעכטער, זיך געהאַלדזט מיט זיי אויף שטילע גערטנער אונטער די הייזער — לבנהדיקע שיקסעס אויף לבנה-דיקע גערטנער.

זיך האָט פון פּריצן אַרויסגעצויגן די מעשה פעדעמווייז:

— און שיקסעס האָבן געקלעפּט? אַ?... פריץ...

פריץ האָט געענטפערט:

— געקלעפּט, אין זייער מאַמען אַריין, געקלעפּט.

— געשמאַק געווען, אַ? פריץ.

פריץ האָט געענטפערט:

— געשמאַק. אין דיין מאַמען אַריין, אַ שאָד געווען דאָס דאָרף צו פאַרלאָזן.

און דאָ, ווי פריצן אויף צו-להכעיס, איז דעם דייטשן חיל מיטאַמאָל אָנגעקומען ווידערצושפּעניקן. פון אַרום און אַרום האָט מען גענומען זיך גרייטן אין וועג אַריין — זיך אומקערן צוריק אַהיים. פריץ האָט זיך דערפילט עלנט ווי אַ שטיין: פיר יאָר כסדר געשאָסן... פריץ האָט ליב באַקומען צו צילן זיך דאָרט אין דאָרף און אונטערשיסן

כאָטש ווען ס'נישט איז — כאָטש אַ חזיר, צי אַ הונט, און פּלוּ-צים נאָ!..

פריץ פאַרשטייט נישט גאָרנישט:

— פאַרוואָס גאָר אומקערן זיך אַהיים?...

אין אַ זוניקן פרימאָרגן, אין אַ שעה אַ צעטומלטער, ווען פריילעכע פאָלק-אָרקעסטערס האָבן שטאַרק געשאַלט אין מעשענע טראָמפּייטן און מיט יום-טובדיקן קלאַנג פון טאַצן באַגעגנט די נייעסטע רעוואָלוציאָנערע בשורה פון דער היים — אין אַזאַ זוניקן פרימאָרגן האָט פריץ שטילערהייט אַוועקגעבלאָנדזשעט אין דער קעגנ-איבערדיקער זייט, אין פרעמדן לאַנד אַריין, נישט פאַרגעסן מיט זיך נעמען זיין גרינג-קאַוואַלעריסטיש ביקסל און ענג איינפּאַסן דעם קוילנגאַרטל אויף די לענדן.

זיין רויט-קאַוואַלעריסטיש רעקל האָט מיט יום-טובדיקן שימער גע-שווּעבט אַלץ טיפער און טיפער אין פרעמדן לאַנד אַריין, און די טאַשן פון זיינע האַלב-לעדערנע גאַליפע-הויזן זענען געווען אָנגעשטאָפּט מיט אַלע זאַכן, וואָס קענען העלפן זיך דורכשלאָגן אַ וועג.

פריץ האָט געוואָרפן אַן אומחן אויף זיין אַלטער מאַדיאַרישער היים און האָט געדינט ביי די „גרויסע” אין אָרשע.

אינאיינעם מיט פיל אַנדערע האָט ער געשאַרט דאָרט אין די טאַשן ביי סוחרים, וואָס קערן זיך אום קיין אוקריינע.

נאָר אָט האָבן זיך אָנגעהויבן די געשלעגן אויך אויף אָרשער גרענעץ, און אינאיינעם מיט עלף אַנדערע האָבן פריץ און לעווקאָ פאַרבלאָנדזשעט — צו טיף פאַרקראָכן אין פרעמדן לאַנד.

פריץ בענקט נאָך פריילעכער חברישער אַרבעט, קוקט ער צו זיקן נישט מיט די פּיצעלעך אייגעלעך, נאָר מיטן שטאַרקן בולטן שטערן און וויל זיך ביי אים דערוויסן, ווי מיינט ער:

— דאָ אין וואַלד... א סכנה דאָ לענגער צו בלייבן?

נאָר זיק זאָגט אויף זיך אַליין, אַז ער איז באָטשקאָס אַ געטרייער חבר; קלוגעטשקערהייט ווינקט ער אַלץ אויף באָטשקאָס פּלייצעס; הייסן קען עס:

— פאַרלאָז זיך אויף אים... ער וועט שוין אַרויספירן.

— וואָס-זשע? ער קען, אַ?

— אָ, אָ! נאָך אַ מין! געפירט אַ גאַנצן פאָלק אויף קיעוו.

אין פֿינפֿן זענען זיי דעמאָלט געזעסן אויף די פֿערד, געשטאַנען אין עק געפֿלדיקן וואַלד און געקוקט, געקוקט ווי דינע שנירעלעך רעגן צוואָגן די שיטערע שטיבלעך פֿון אַ ווייטלעך דאָרף אין אַ טאָל. אין איינעם פֿון יענע שטיבלעך געפֿינען זיך איצט פֿריצס חברים — דריי מזיקים, וואָס האָבן פֿערד און האָבן ביקסן און זענען שוין געווען אויף דער מלחמה און בײַ פּעטליורען און בײַ די „גרויסע". מען האָט דעמאָלט קוים אײַנגעבעטן דעם קלײנדיק-רויטן, אינעם האַרטן קאַפּעליושל, ער זאָל זיי אַהערברענגען.

מיט גרויען טאָג זענען די דאָרפֿישע דרײַ „גרויסע" געקומען אויף דער לאָנקע, געקלעפּט אַרום פֿײַער האַלב-זיצנדיק, ווי מאַלפּעס, זיך געסודעט מיט לעווקאָן און מיט פֿריצן, און אַלץ געוואָרפֿן פֿונוויטנס נײַגעריקע בליקן אויף באָטשקאָן. זיי האָבן סוף-כּל-סוף צוגעשיקט אים זאָגן:

— רעכט, מיר גייען.

בײַ באָטשקאָן האָט אַ נאָג געטאָן אַרום האַרץ — אַזוי גרויס איז אונטער זײַן ברוסט געווען דער געמיש פֿון נײַער סכּנה און פֿון נײַעם גליק. מיטאַמאָל האָט זיך אים שטאַרק פֿאַרוואָלט סײַ צום שײַנעם באַקאַנטן שיקסל, וואָס בײַ זיך אינדערהיים, סײַ צו אַ גרויסן, גרויסן פֿאָלק. ער האָט זיך דערנענטערט גאווהדיק, מיט האַלב-פֿאַרגלאָצטע אויגן, און אַן אויסזען איז בײַ אים געווען אַזעלכער, גלײַך ער ציילט אויף די פֿינגער:

— נישט איינס, נישט צוויי...

אינאיינעם מיט די כינעזער האָט ער איצט געהאַט פֿופֿצן רײַטער. נאָר בײַ די כינעזער האָבן געפֿעלט אַפּאָר פֿערד; די איבעריקע זיבן — אַפֿילו זיך מיט אַנדרייוקן האָבן אויף אים געקוקט מיט אַ באַהאַלטענעם נײַגעריקן שמייכל און אָן גלויבן.

— אויסשטעלן זיך! — האָט ער אויף צו-להכעיס ווי פֿאַרשיכּורט אַ קאָמאַנדעווע געטאָן.

דער באַפֿעל איז בײַ אים אַרויס לעפּיש, ווי בײַ אַ פּשוטן סאָלדאַט, וואָס פֿאַרבײַט אויף קאַטאָוועס דעם אַוועקגעגאַנגענעם עלטערן.

באַטשקאָ האָט געזען: נישט ווי אויף אַן עלטסטן אין גאָלדענע עפּאָליעטן קוקן אַלע אויף אים און נישט ווי אויף איינעם פון יענע קאָמיסאַרן, וואָס האָבן אין אָנהויב רעוואָלוציע אָנגעהויבן אַראָפּקומען אויפן פראָנט.

— חברים! — האָט ער פאַרשיכּורט נאָכגעמאַכט דאָס קול פון יענע קאָמיסאַרן, נאָר געגעבן אַ הוסט און זיך אָפּגעהאַקט.

ער האָט דערזען פאַר זיך פּופּצן פּאָר אויגן, וואָס ברענען יעדערע מיט אַ באַזונדער גיריקייט און מיט אַ באַזונדער ווונטש.

— חברים! — האָט ער זיך געוואָלט דערמאָנען אָן אַלע רעדעס, וואָס ער האָט ווען ס׳נישט איז אין זיין לעבן געהערט.

אין קאָפּ איז אָבער אַלע געליגן דער געדאַנק:

— אָט אַזוי...

— אָט אַזוי ווערט עס אין אַ צייט פון אויפשטאַנדן.

— אָט אַזוי ווערט אַן עסקאַדראָן.

V

עס טרעפט — ס'איז לאַנגווײַליק

דרײַ יונגעץ זענען שפּעט אײַנגעוואונט איבערגעשפּרונגען דעם הויכן פּאַרקאַן פון קלײנעם פּריצישן הויף. אין פּאַרוואָרפענעם פּאָלוואַרק ליבידאַ; איבערגעקלעטערט בריהש מיט גנבהשן באַשלוס און זיך דערשראָקן פאַר אַ שפּעטער שײַן, וואָס היט אין ווײַטן עק:

— סטאָפּ!

לײמיק־נאַסער באָדן האָט באַקלעפּט די פיס, ווי עפּעס עקלדיקס און אומרײן־ווײַכס. עס האָט געצויגן מיט שטילער וויסטעניש פון גאַנצן שלעפעריקן פּאַרק און נאָר אין ווײַטן עק האָבן אַפּאָר באַלויכ־טענע פענצטער געקוקט שלאָפלאָז מיט לאַנגע, בײַנאַכטיקע רגעס. זײער שפּעטער שײַן האָט געקיצלט די פינצטער, וואָס צווישן צוויי נאָענטע בוימער. און פּלוצים: אַ ציטעריקער וואַקל — די שײַן האָט זיך אויס־געצויגן, ווי אַ לאַנגער גאָלדענער חלף און אַ שניט געטאָן די לענג פון נאָענטן שוואַרצן טײַכל; אַפּנים אין אַלטן הויף האָט מען איבער־געטראָגן אַ לאָמפּ פון אײן אָרט אויפן צווײטן. די יונגעץ האָבן זיך דערנענט:

— זעסט, צי נײן!

דער אַלטער הויף האָט אַלץ געקוקט פאַרעקשנט ציכטיק־בײז און אײַנגעשפּאַרט:

— אַ פּריץ בלײַבט אַ פּריץ!

דורך די פענצטער האָט זיך געזען: די פּריציטעס פון אַלטן

הויף זיצן ביידע אַרום טיש און פּאָרקען לעבן דער קלײנער ניימאַשין, וואָס וויל נישט שטעפּן. און אָנגעטאָן זענען זיי, ווי אויף צו־להכעיס דער וועלט, שטאַרק יום־טובדיק, פּאַרפּוצט, גלײך אָט־אָט וועט קומען צו זיי אַ חתן.

די פּריציטעס פון אַלטן הויף:

צוויי באַיאָרטע מיידן, גוטע און ליבלעכע צו אַזעלכע פּריציטעס ווי זיי און גיפטיקע, שטרענגע צו אַלע איבעריקע מענטשן. ווייל די הפקרותדיקע געגנט איז נאָך דער מלחמה פון זינען אַראָפּ, פּאַרשנורעוועט זיי זיך ווי אויף צו־להכעיס אַלע פּרימאָרגן אין די גאָרטעטן, פּודערן שטאַרק אָן די פּנימער, פּוצן אויס די נעגל. און נאָכדעם האָבן זיי אַ גאַנצן טאָג נישט מער וואָס צו טאָן, שפּאַנען זיי אַרום איבער די צימערן און ביי יעדן שטאַלטנעם טריט אָקעגן שפּיגל האָבן זיי אַ שטייפע נקמה אין דער ברודיק־צעלאָזענער וועלט, אין דער רעוואָלוציע און אין די אַרומיקע פּויערים, וואָס האָבן ביי זיי זומער־צייט די ערד אָפּגענומען. די דינסטן האָבן זיי אָפּגעזאָגט נאָך באַלד ווי די דייטשן זענען אַוועקגעגאַנגען — זיי האָבן פּיינט, אַז דינסטן ווערן מיוחסים און זאָגן דעות, וואָס מען זאָל זיי געבן צו עסן. דער עיקר איז ביי זיי: זיך דערוואַרטן אויף אַ ברודער אַן אָפּיצער, וואָס שלאָגט זיך ווי אַ „וויסער” אויפן דאָנער פראָנט; דער עיקר איז ביי זיי: נישט פּלאַצן פון פּאַרדרוס. זיי זענען שטרענגער, ווי שטרענג. זיי טראָגן ווי תמיד צלמלעך אויף די העלדזער און גלויבן גלויבן זיי ווי תמיד אין גאָט, אין נבואות פון קאָרטן, אינעם פּיליפּער גוטמוטיקן פּעמפּיק דעם גלח און אין יושר פון דעם, וואָס וועט קומען גנאָטעוועז די וועלט.

אגב:

דער פּיליפּער גלח איז אָקאָרשט פּאַרנאַכט ביי זיי געווען און אָנדערצײלט מעשיות וועגן פּעטליורעס טײלן, וואָס שניידן „זשידעס” אין די שטעטלעך, אַרום גרויסן טראַקט. מען האָט געקנאַקט ניסלעך ביים טיש און געשפּיגן די שאָלעכץ פון די מיילער פרײלעך און אויף גיך, אויף גיך:

— אַ מחיה... זאָלן זיי נעמען פון זשידעס די הויט.

דער גלח האָט דערציילט:

— מילא, זשידעס, איז זשידעס.

— קריכן זיי שוין אָבער אין דאָרף אַריין אויך. טאַקע פּשוט צו „מענטשן״. אָט, למשל, אין דאָרף קיסליאַק.

דער גלח זאָגט גבֿואות; ער וויל מען זאָל געדענקען זיינע רייד:

— אין דאָרף קיסליאַק וועט איננגיכן זיין אַ „בונט״ — אַ גרויסער בונט.

— אַ־אַ! רעכט אויף זיי, זייער רעכט.

— אַדרבא, זאָלן זיי אָנהייבן אויסקוילען איינע די אַנדערע; שוין צייט דערויף, שוין לאַנג צייט.

דער גלח האָט אויך דערציילט, אַז אין יאַנאָווער וואַלד האָבן זיך באַזעצט רויבער; מען זאָגט: „גרויסע״, — אַן עסקאַדראָן אַ גאַנצער. נאָר ווער ווייסט זיי. אַלע נאַכט הערט מען פון דאָרט שיסן.

פאַרנאַכטלעך האט דער גלח נישט אומזיסט אַזוי שנעל אַוועקגעאיילט אַהיים.

איצט איז שפּעט שוין, שטאַרק שפּעט.

די מיידן זיצן און נייען. זיי דערהערן פלוצים ווי עמיצער שאַרט זיך אינדרויסן אַרום די ווענט און קוקן זיך אום מיט אַ ציטער. ביידע ווערן בלייך. די יונגערע — אַ הויכע, אַ דאַרע — ציט אויס איר לאַנגן האַלדז, פול מיט סימנים פון מכות, וואָס מען האָט איר אַמאָל געשניטן, און אויף איר געפּודערט פּנים טרעטן אַרויס פיל רויטע פלעקן, אַקוראַט, ווי אַ פאַרהוילענע האַנט וואָלט איר שטאַרק קנייפּן די באַקן. זי בייגט זיך אָן און וויל אָננעמען דעם לאָמפּ אין עק טיש, נאָר דעם לאָמפּ נעמט זי נישט אָן: דער פריערדיקער געוויש אינדרויסן אַרום די ווענט חזרט זיך איבער פיל נענטער און קלערער. דעם באַלקאָן באַרירן שווערע טריט און אַ בלינדע אומרחמנותדיקע האַנט שאַרט שוין דאָרט איבער דער וואַנט און זוכט און זוכט. ס'איז אַ שרעק! אָט־אָט־אָט נעמט דאָרט די האַנט אָן פאַרן הענטל פון דער טיר.

— סטעפּאַ! — פרווט די לאַנגע מויד שרעקן מיטן נאָמען פונעם

סטרוזש, וואָס איז נאָך זומערצייט אַוועק פון זיי איבער שלעכטע קעסט, — אַ? סטעפּאַ?

קיין ענטפער.

— סטעפּאַ!

ווידער שטיל. דעמאָלט שטעלט זיך אין דער מויד סיי די גרויסע שרעק, סיי דער ווילן זיך איבערצייגן, אַז עס איז נישט מער, ווי אַ טעות. מיט באַשלאָסנקייט ריגלט זי אויף די קליינע אייזערנע קייטעלעך און גיט אַ שטויס אָפּ די טיר, יעדנפאַלס איז זי נאָך נישט משוגע, ווי די גאַנצע וועלט אַרום איר; זי האָט נאָר אין זיך געגוג שטאָלץ פון אַ פּריצעטע.

— סטעפּאַ! — רופט זי בייז מיט פּאַרדרוס, גלייך זי פאַרשטייט נישט, פאַרוואָס דער פוילער סטרוזש רופט זיך נישט אָפּ.

זי שטעקט אַרויס דעם קאָפּ פון דער באַלויכטענער טיר צום באַלקן. נאָר פּלוצים, ווי אומגעריכט פאַר זיך אַליין גיט זי אַ שטילן היכץ — צו איר בייגט זיך צו אַ פרעמדער קאָפּ אַזוי נאָענט, נאָענט; אַ מויל טוט אויף איר אַן אָטעם וואַרעם מיט אַ ריח פון פיל אויפגעגעסענע ציבעלעס, און אין די אויגן שווינדלט איר אַ בלאָנדע הפקרדיק-אַרויסגערוקטע פּאה. דער קאָפּ קוקט אויף איר האַלב-שעמעוודיק און משונה — נישט מיט די אויגן קוקט ער אויף איר, נאָר מיטן בולטן שטיינערדיק-האַרטן שטערן:

— לאָז אַריין, דו!

און אַ שטויס דערפילט זי אויף אַ משונהדיקן — מען מאַכט זי אַוועק פון דער טיר נישט מיט דער האַנט, נאָר מיט אַ האַלב-שעמעוודיקן שפּאַר פון אַן אַקסל.

— וואָס ווילט איר דאָ?

— עסן.

— אַ טראַקטיר איז אין דאָרף, אין פּיליפּע.

— הערסט אַ מעשה?!

— פּכע!

עס האָבן געלאַכט אויס דער לאַנגער מויד אַפּאָר שטעכיקע אויגן

רויטלעכע, ווי העל בלוט. די אויגן האָבן זיך באַוויזן אונטער אַן אָנ־געצרוקטן האַרטן קאַפּעליושל גאָר נאָענט לעבן דעם בלאָנדנס קאָזאַקן־פּאה, געקוקט מיט שלעכטער שנאה און באַוואונדערט די מויד:

— זעסט אַ נבלה?!

און קעגן איבער דעם האַרטן קאַפּעליושל האָט זיך שוין געהאַט באַוויזן נאָך אַ שטעכיק נאַכט־פּנים, פול מיט ליגנערישע קנייטשן. מען האָט צו דעם געזאָגט:

— הייב אָן, אַנדריוק!

האָט ער זיך אַרויסגערוקט פאָרויס און האָט אַ קוק געגעבן אויף דער מויד מיט אויגן, וואָס זענען צופיל טעמפּ סיי פאַר רחמנות, סיי פאַר געבעט:

— אַהער גיב אַלץ, מיט איין וואָרט: זאָטלען דאַרפן מיר און געלט, פינגערלעך, צירונג.

שטיל.

— אַהער גיב, זאָג איך.

די הויכע מויד מיטן געהעפטן האַלדז האָט פאַרוואָרפן די הענט איבער איר קאָפּ, כדי צו פאַרהיטן אים פון אַ קלאַפּ, האָט דער בלאָנדער מיט דער קאָזאַקן־פּאה זיך אַ נעם געטון צו איר קערפּער. ער האָט אָנ־געטאַפּט אַן ענג־פאַרשנורוועטן גאָרסעט און זיינע אויגן האָבן פּחדימדיק געקוקט, געקוקט צום קלייענדיק־רויטן, ביי וועמען עס פאַרקרימען זיך צו שטאַרק די אַנגלען — אַזוי הויך האָט דער קלייענדיק־רויטער זיין איבערגעקערטע ביקס איבער דער מוידס קאָפּ געהאַט פאַרוואָרפן. נאָר דער בלאָנדער האָט זיך שוין געהאַט אַ ברי געטאָן אין אירע פייכטע פּאַכוועס און דערשמעקט זייער ריח.

— וואַרט מיט דער ביקס, דו, דאָרטן...

— שטיי דאָ, אַנדריוק. היט.

ווען דער קלייענדיק־רויטער האָט געכאַפּט דעם לאָמפּ אין עק טיש און איז אַוועק שאַרן אין די אַרומיקע צימערן, האָט דער בלאָנדער אין דער פינצטער זיך געראַנגלט מיט דער לאַנגער מויד, געכאָרכלט טיף־טיף מיטן קורצן אָטעם, נאָר סוף־כל־סוף זי געפּאַקט אויף די הענט און אַוועקגעטופּעט מיט איר אין צווייטן פינצטערן צימער.

— אָט קליפּות, — האָט געגרימט דער קלייענדיק־רויטער, אַריינלויפנדיק

אַהער מיטן לאָמפּ אין האַנט נאָך אַ בענקל,—זעסט וווהין מכשפות פּאַלט איין זאָטלען צו באַהאַלטן... זעסט, צי ניין?

אונטער די שווערע קלעפּ פון זיין האַק האָבן אין די אַרומיקע צימערן געפּלאַצט דעקן פון קאַסטנס און פון שענק. ער האָט געקלונגען מיט אייזנדלעך פון זאָטלען, ווי מען קלינגט מיט זילבערנע לעפל און אַלע מאָל געבראַכט אַהער צו שלעפּן אַ נייעם שווערן זאַק. און נאָכדעם האָט שוין דאָ ווידער געברענט דער לאָמפּ און באַלויכטן אַלעמען אַחוץ דער פאַרשווונדענער לאַנגער מויד. דער בלאָנדער מיט דער קאָזאַקן-פּאה איז שוין אויך דאָ געוועזן, געשטאַנען לעבן דער עלטערער מויד, וואָס טרייסלט זיך אין דער טיפער ווייכער שטול, צי פון גיפט, צי פון שרעק; ער האָט באַטראַכט אַקעגן לאָמפּ דעם וואַרעמען שוואַרצן שאַל, וואָס ער האָט נאָר-וואָס פאַמעלעך פון דער מוידס פּלייצעס אַראָפּגענומען: ער האָט זיך, ווי אַלע, אומגעקוקט צו די פרישע האַסטיקע טריט, וואָס הערן זיך פונעם באַלקאָן: — עפן! עפן!

אויפן באַלקאָן האָט זיך באַוויזן באָטשקאָ אַליין, זיך באַוויזן בייז, די הענט טיף פאַרשטעקט אין די טאַשן פון זיין שינעל.

— פאַרנומען זיך פונדאַנען! — האָט ער שטרענג ווי פון די אַקסל-מוסקולן אַרויסגעטרעסלט, — נו, געשווינט! און בייז אַריינגעקומען אין צימער. זיינע שטעכיקע אויגן האָבן געקוקט מיט הנאה, ווי דריי מענטשן פאָלגן און הערן זיך אויף צו באַשעפטיקן מיט מיאוסע מעשים.

— מאַרש!—האָט ער אויסגעקנאַקט און פאַרלאָשן דעם לאָמפּ אויפן טיש.

אין שטילער פינצטער האָבן איצט, ווי באַנייס, געקלאַפּט די הענגנדיקע וואַנט-זייגערס, פאַמעלעך אויסגעשלאָגן די ביינאַכטיקע רגעס פונעם אַלטן פאַרגוואַלטיקטן הויף און באַגלייט דאָס לאַנגע מיידלעשע געוויין, וואָס נאָגט אָן אויפהער ערגעץ אין אַ וווייטן צימער: טיק־טאַק, טיק־טאַק.

אַנדריוק איז געבליבן דער לעצטער, געשלעפּט מיט זיך עפּעס אַ גרינג זעקל.—ער האָט זיך געפילט קינדעריש פאַרטיילט, ווי באַליידיקט.

ער האָט זיך דערמאָנט אָן דעם לאָמפּ, וואָס איז געבליבן אויפן טיש און זיך אומגעקערט אים נעמען. אים איז געווען מאָדנע לאַנגווייליק פון דער גאַנצער אַרבעט, פון די קלאַפּנדיקע זייגערס און פון דער מויד, וואָס וויינט, און פון גרינגן פּעקל, וואָס אויף זיינע פּלייצעס

— אָך, גאָספּאָדי,—האָט ער שטיל געזיפצט און געגענעצט.

אַ מעשה מיט גבירים

אַ מעשה מיט גבירים

I

— איך האַלט נישט אויס!.. זיי גייען דאָך טאַקע!

— אַ ברירה?..

— זע נאָר: זיי האָבן אויסגעטאָן די טכוירענע טוליפּלעך.

— קוקט, קוקט: מען האָט זיך ווידער אָפּגעשטעלט; זיי סודען זיך.

— וואָכעדיקע „והוא רחומס".

אָרעמע געסלעך, שמוציקע סיטקעס און סתם־פּייכטע קעלערס קערן זיך אויס אויף דער לינקער זייט, שיטן אויס אַלץ, וואָס זיי פאַר־מאָגן אין דרויסן אַרויס. אויף דער הויפּטגאַס שטייט מען אומע־טום — אויף טראָטואַרן, אויף גאַנקעס פון הייזער, אויף טרעפּלעך פון קלייטן; מען שמייכלט מיט די נעזער, גלייך עמיצער האָט נאָר־וואָס געזאָגט אַ חכמה, מען שטעלט זיך אויף די שפּיץ־פינגער, מען קוקט זיך איין אין דער וויטסטער טיף פון לאַנגער גאַס און מען וויל זעען מיט די אייגענע אויגן, וויאַזוי די גבירים טראָגן אין „רעווקאָם" אַריין ד' „פּירערס". די גבירים האָבן זיך אין עק גאַס פאַרזאַמלט אין באַנק. דאָ אויף די טראָטואַרן האָט מען געשמועסט, אַז סע וועט זיי העלפן, ווי אַ טויטן באַנקעס.

— ס'איז זיי קיל געוואָרן אין פופּיק, נאַר איינער.

עמיצער האָט אויסגעשריגן:

— גוטע־ברידער! געגוג געליפּעט קויליטש.

אויסגעשריגן פּונוויינס נישט געגוג הויך און זיך פֿאַרשעמט.

עס איז פּורים־צייט. די שטאָט—אַ מיטעלע שטאָט אין דרום. די ברוי־קירטע הויפּטגאַס—באַהאָנגען אין איר גאַנצער לענג מיט רויטע יום־טובדיקע פֿאָנען,—קוקט, ווי מיט ריין־אויסגעוואַשענע אויגן. פֿון מענטשן שמעקט מיט ווּעסנע. וואַרעמע אָדר־זון הייבט אָן אינמיטן העלן טאָג באַנייס צו שיינען, שמעלצט דעם שניי ערגעץ־ווו אין די קנייטשן פֿון אַרומיקע בערג, אין אַלע קי־לע ווינקעלעך; זשומעט אין ברודיקע הויפֿן, טריפֿט פֿאַרפּסחדיק־ניי, און יע־דער איינער פֿון די ניין טויזנט יידישע איינוווינער קאָן זיך אַ רגע נישט איינהאַלטן אין שטוב — אַזוי באַלעבט און פֿריילעך איז אין דרויסן: באַשעפּטיקט גייען פֿאַרביי רויטע אַרמייער (זיי האָבן אָקאָרשט נעכטן מציל געווען די שטאָט פֿון צוויי באַנדעס און פֿון פּעטליורעס אַ צעפּוילטן טייל); עס קומען נאָך אַלץ אָן נייע רויטאַרמייִשע טיילן.

— ס׳גייט קאַוואַלעריע, — האָט מען געזאָגט, — גאַנצע צוויי עסקאַדראָנען.

— מען פֿירט אָרודיעס... איר זעט ס׳אַרא אָרודיעס?!

און דער עיקר נייס:

דער נייער רעוּוקאָם האָט אַרויפֿגעלייגט אויף די אָרטיקע גבירים אַ קאָנטריבוציע פֿון גאַנצע פֿינף מיליאָן; אַלע ווילן וויסן, וואָס פֿון דעם וועט אַרויסקומען:

— ווי מיינט איר? זיי וועלן טאַקע צאָלן גאַנצע פֿינף מיליאָן?

— נאָך אַ מין צאָלן. זיי וועלן געשוואָלן ווערן און צאָלן.

— מען זאָגט, זיי האָבן שוין פֿאַרגראָבן די פּויטיקעס אין דער ערד.

— נישקשה, זיי וועלן אויסגראָבן.

— מען וועט זיי געבן אַ שמעק טאָן כריין.

— אָט איז איצי, וואָס זאָגט איצי?

איצי זשוואָוועס — אַ געוועזענער ווינאָקור, אַ געשטופּלט און רויט יידל מיט אַן אונטערגעצופּט בערדל. זיין פּאַלטאָ — אַ ברייטער, אַ גע־ליגענער... בוטעלקע־קאָליר. איצי לויפֿט אַרום פֿון רעדל צו רעדל. נישט לאַנג האָט אים וואָווע סקרופּניק — אַן אָרטיקער גביר — אין מיטן ווינ־טער אַרויסגעוואָרפֿן מיט אַלע בעבעכעס פֿון גוראַלניע. איצט אין ברייטן געליגענעם פּאַלטאָ טרעסלט ער זיך פֿון פֿרייד, בליצלט מיט די אויגן,

שוועררט זיך, אַז גאָט זאָל אים טאַקע אַזוי העלפן, וווהין ער וועט זיין קערן און וווהין ער וועט זיך ווענדן:

— גאָט זאָל מיר טאַקע אַזוי העלפן, ווי... ס׳איז גוט און גענוג!..

און נאָך שווערט ער:

— יידן, איר ווייסט וואָס? איך בין אַ גרויסער קבצן, אַ מטופל. אינדערהיים ליגט ביי מיר אַ קראַנקע מאַמע; זי איז שוין צוויי חדשים פון בעט נישט אַראָפּגעגאַנגען, נאָר פונדעסטוועגן... איך שווער ביי מיין יידישקייט: — אַזאַ פריילעכן פורים, זאָג איך אייך, האָבן נאָך יידן נישט געהאַט זינט די וועלט שטייט. סיידן טאַקע גאָר אַמאָל, ווען מען האָט אַוועקגעלייגט המנען.

ער האָט געהאַלטן אין איין נישטערן מיט די אויפגעבליצטע אויגן, אין איין זוכן מענטשן, וואָס וואָלטן זיך קענען אינאיינעם מיט אים משמח זיין, אָפּגעריסן אַלעמאָל אַן אַנדערן פון די אָרטיקע יונגע סאָציאַליסטלעך און באַשעפטיקט אים אייַנגערוימט אין אויער:

— הערט מיך אויס: מען וואָלט באַדאַרפט זוכן ביי זיי אין די קעלערס, ביי די גבירים, מיין איך. פאַרשטייסט, צי ניין? — מען וואָלט עס באַדאַרפט מודיע זיין אין רעווקאָם — גבירים, זאָג איך דיר, האָבן אַ טבע צו פאַרגראָבן וואָס טיפער

נאָר די סאָציאַליסטלעך האָבן אין יענעם טאָג אויסגעזען משונהדיק קאַלט און ניכטער; עס האָט זיך געדאַכט: זיי זענען מיטאַמאָל פרום געוואָרן און פאַסטן אסתר-תענית. זיי זענען, ווי אַלע אַנדערע, שטיל געשטאַנען ביי דער זייט, געקנאַקט יאָדערן, ווי די פריזיוואָניקעס, געוואָרפן אייגלעך פון דער זייט און געשוויגן, אַקוראַט, ווי מיט זייער שוויגן טוען זיי עמיצן אָפּ אַ שפּיצל. דערצו האָבן די גבירים אַליין פראַנק-און-פריי זיך אָנגעהויבן באַווייזן אין מאַרק, געשטאַנען באַזונדער און אין אַ רעדל. אַז מען האָט דאָרט ביי משהלע קלוגמאַן געפרעגט, וואָס סע וועט זיין, האָט ער ווי תמיד נישט געקוקט צו דעם, וואָס פרעגט אים, און האָט געענטפערט אַזוי קאַלט, גלייך ס׳איז גאָרנישט נישט געשען. די גאַנצע וועלט איז ווי פריער געבליבן טיפּשים, נאָר ער, משהלע קלוגמאַן אַליין, ווייסט:

— פּכע! סע וועט גאָרנישט נישט זיין.

כדי צו דערווייזן, אַז ער האָט דאָ פון קיינעם נישט וואָס צו הערן, האָט ער גלייך גענומען רופן דאָס ווייב אַהיים:

— קום, — האָט ער געזאָגט, — וואָס ווע‏לן מיר דאָ שטיין?

איצי זשוואָוועס האָט אַרומגעבישטערט פון רעדל צו רעדל, געוועזן נערוועז, הלמאַי דער עולם אין מאַרק הייבט זיך אָן פונאַנדערגיין, נישט געקענט רויק איינשטיין, אויף גיך געריבן די הענטלעך.

- אַז ס'איז נישטאָ מיט וועמען, — האָט ער געקלאָגט, — ס'איז שלעכט; מען וועט נישט דורכפירן. אָט וועט איר זען.

דער עולם אין גאַס איז אַלץ געוואָרן שיטערער, אַוועק צו דער מגילה. אין דרויסן איז געבליבן בלויז איינער — איצי זשוואָוועס.

פאַרנאַכט האָט פלוצים אַ בלאָז געטאָן אַ קיל ווינטל, עס האָט געשמאַקט אַ נעם געטאָן אַ טרוקן פרעסטל, ווי ס'טוט אַמאָל אַזוינס אַ נעם ערב-פורים צו דער מגילה. אין די פענצטער האָבן זיך באַוויזן פייערלעך. די גאַסן האָבן אָנגעהויבן שרעקן מיט תעניתדיקן „ויחל״.

וואָכעדיק איז דורכגעפאָרן אויף פערד אַ הירטל רויטע אַרמייער. אויף אַ וויגנדיקן פייעטאָן האָבן זיך דורכגעטראָגן דריי פונעם נייעם „רעווקאָם״, געקוקט באַשעפטיקט, פרעמד. מען קען מיינען — עס גייט זיי נישט אָן קיין זאַך דאָ אין שטאָט; אפילו נישט דער באַפעל וועגן קאָנטריבוציע, וואָס איז דאָ צעקלעפט אומעטום אויף די ראָגן. באַהיט מיט צווי באַוואָפנטע שטייענדיקע רויטאַרמייער איז דורכגעפאָרן נאָך איינער — אפנים דער סאַמע עלטסטער. איצי זשוואָוועס האָט זיך אַרומ-געקוקט; ס'איז געווען תחילת נאַכט און אין גאַס איז שוין מער קיינער נישט געווען אַחוץ אים, אַחוץ איינעם אַ פרעמדן הונט, וואָס שמעקט אַרום אַ ווינקל פון אַ הויז און גרייט זיך אָפטאָן אַ מיאוסע זאַך.

וואָכעדיק און עלנט האָט זיך איצי געשאַרט אַהיים, געכאַפּט אַ קוק צו אָפאָר שיינע רייכע הייזער און פאַרבייגייענדיק געזען: די שיין פון די גבירישע לאָדן-שפּאַלטן לייכט אַרויס אין דרויסן אַזוי רויק און יום-טובדיק, גלייך אינעווייניק ברענען אַסך ליכט און מען לייענט דאָרט פאַר ווייבער די מגילה. פון אַן הינטערשטער גבירישער טיר הערט זיך אַ פאַרדומפן שטויסן, ווי פון אַ שטויסל. עמיצער גייט דאָרט אַרויס, עמיצער גייט דאָרט אַריין, און עס דאַכט זיך: ס'איז גאָרנישט נישט געשען — די גבירים זענען ווי תמיד גבירים, און

ווער ווייסט? — מעגלעך דאָס טראָגט מען זיי שוין אויף דער הינטער־טיר שלח־מנות.

II

אויף מאָרגן.

פּאַמעלעך און פויל האָבן אין דער לופט געשימערט פאַרשפּע־טיקטע שנייעלעך.

איצי זשוואַוועס איז מיטן טאָג גלייך אַרויסגעגאַנגען אינדרויסן און האָט דערזען: אין פּוסטן מאַרק שטייט סך־הכּל איין קליין רעדל— אַ מענטשן פינף, נישט מער. שטיין שטייט מען דאָרט נאָך פאַרשלאָפן; אויף די פּנימער — אַ זויערקייט פון נאָך „נעגל־וואַסער", און רעדן רעדט מען אַזוי קנאַפּ, אַקוראַט ווי אין שטאָט וואָלט איבערנאַכט עפּעס טרויעריקס געשען. מען קוקט מער מיט די אויגן איידער מען רעדט מיט די מיילער. אַז מען לאָזט שוין אַמאָל פון מויל אַ וואָרט אַרויס, איז עס עפּעס אַ מאָדנע־פריקרע וואָרט, אַ נישט־פאַרשטענדלעכס:

— איז ווענען, הייסט עס, זאָגט איר?

מען ציילט אויף די פינגער:

— משה קלוגמאַן, זאָגט איר, און יאַנאָוויטשן פון דער בייטל־מיל, און פעלדמאַנען פון דער טאַבאַטשנע־פאַבריקע, און ווענען נאָך? באַט־שוליסן, זאָגט איר? — כ׳פאַרשטיי נישט, באַטשוליס האָט דאָך נאָך צוריק מיט אַנדערטהאַלבן יאָר אָנגעזעצט...

— זעסטו! „זיי" איז עס אַ גרויסע נפקא־מינה, צי אָנגעזעצט, נישט אָנגעזעצט. „זיי" ווייסן איין זאַך: אַ גביר און געװוג.

— וואָרט. און סקרופּניקן פון דער גראַלניע?

— סקרופּניק, זאָגט מען, איז געגאַנגען אויפן ערשטן אויוון, סקרופּניקן האָט מען גענומען נאָך נעכטן אַרום עלף אַ זייגער ביינאַכט.

— וועגן וואָס רעדט מען? — האָט זיך אַריינגעמישט איצי.

— וועגן די צען גבירים — האָט מען אים געענטפערט.

— וועלכע גבירים?

— וואָס מען האָט ביינאַכט איינגעזעצט.

— מען האט איינגעזעצט גבירים?

איצי זשוואָוועס אויגן האָבן מיט וווּנדער געקוקט אויפֿן פּראָסטיקן דרויסן, אויף דער אַרומיקער כמורנעקייט, און אַ חידוש איז זיי געוואָרן אויפֿן שיטערן שניי, וואָס פֿאַלט עפּעס מאָדנע פֿאַמעלעך און פֿויל, ווי אויף אַ בית־עולם, און אויף די דריי פֿון „רעוווקאָם״ איז אים אויך געווען אַ חידוש — אויף די דריי, וואָס האָבן נעכטן פֿאַרנאַכט זיך דורכגעוויגט אויפֿן פֿייטאָן אַזוי קאַלטבלוטיק און וואָכעדיק, ווי מענטשן, וואָס קיין זאַך דאָ אין שטאָט גייט זיי נישט אָן... ער איז אַוועק צו זיך אין הינטער־געסל, צו זיך אַהיים — אַ גרויסער טונקעלער און פֿאַררויכערטער קעלער; פֿיל בעטן און בעטגעוואַנט גיבן דאָרט יעדערן צו פֿילן זיין ריח פֿון די קינדער־יאָרן און אַן אַלטע קראַנקע מאַמע גייט דאָרט נישט אַראָפּ פֿון בעט.

אין אַן אַלטן מולטענעם האַרמידער האָט זיך זיין ווייב געבויגן אַקייגן שטאַרק־צעפֿלאַקערטן אויוון און געקנאָטן פֿון ראַזאָווע מעל אַזעלכע באַבקעס. זי האָט די באַבקעס דאָ אויפֿן אָרט באַשמירט פֿון אויבן מיט אַביסל סענעץ; זי האָט די באַבקעס צוגערוקט נאָענט צום פֿלאַם אין אויוון, האָבן זיי באַלד אָנגעהויבן צו פֿאַרשפּרייטן אַזאַ ריח, ווי אַן אמתער פּורימדיקער ראָסל־פֿלייש.

איצי איז אַריין אין שטוב אויפֿגערעגט, מלא גדולה.

— יאָ, — האָט ער אויסגעשאָסן, — זיי זיצן!

די אַלטע קראַנקע מאַמע איז געזעסן אויפֿן בעט שטאַרק אומעטיק מיט אַ קויטיק קאָפּן־טיכל, מיט אַ צעקנייטשט און שוואַרץ פּנים און מיט אויך אַזאַ שוואַרצער אויסגעטרוקנטער נאָז — די נאָז איז גרייט אין יעדער רגע זיך פֿונאַנדערשיטן, ווי אויסגעטרוקנטע ערד. ביי דער אַלטער זענען די אַראָפּגעהאָנגענע פֿיס געווען איינגעוויקלט אין שמאַטעס; כּדי מען זאָל חלילה נישט מיינען, אַז זי איז אַ פּוסט־און־פּאַסניצע און עסט אומזיסט ברויט, האָט זי אַלע ווײַלע, אָפּטער ווי ס'באַדאַרף צו זיין, געלאָזט הערן איר קראַנקן יאַדעשליוון הוסט.

— ווער זיצט?—האָט זי חולהדיק און שטאַרק־אויסגעצויגן געקרעכצט.

— ווער זאָל זיצן? — האָט איצי פֿריילעך אַ הייב געטון די הויזן, — פּכע, די גבירים זיצן.

— די גבירים?.. קכע... קכע... וואָס האָט'ן צו זיי?

— זיי האָבן נישט געוואָלט אָפּגעבן די פֿינף מיליאָן, זיצן זיי.

די פרוי ביים אויוון האָט אַ רגע אויפגעהערט צו שקראַבען די מהילטער און זיך אומגעקוקט. אַפּאָר בייזע אויגן האָבן אָפּגעמאָסטן איציין פון קאָפּ ביז די פיס.

— כ׳האָב דיר געזאָגט, זאָלסט זיך נישט מישן, האָב איך דיר געזאָגט... ס׳פעלט מיר, צו מיינע צרות פעלט עס מיר..

— וואָס ווילסטו? — האָט איצי אויסגעקריצט.

— גאָרנישט. — האָט די יידענע געוואָלט אים אַ קנייפּ טון מיט די אויגן. — טו זיך אויס און זיץ אין שטוב.

— גוט, גוט... איכל זיצן אין שטוב.

ס׳איז געווען אַ ליגן.

איצי האָט געכאַפּט אַ מינוט, ווען זיין יידענע האָט זיך פאַרקוקט, און איז ווידער אַרויס אין דרויסן.

איצט האָבן שוין אַלע אין גאַס געוווּסט, ווען און וויפל גבירים מען האָט ביינאַכט איינגעזעצט.

— צען גבירים... צען, ווי די ליאַלקעס.

ווי נעכטן האָבן רויטאַרמייער ווידער דורכגעריטן שמיידיק אויף פערד און נייגעריק געקוקט אויפן עולם, וואָס זאַמלט זיך אין גאַס, ווידער האָבן זיך צווישן עולם, ווי זייטיקע, אַרומגעשאַרט די אָרטיקע סאָציאַליסטלעך, געבלאָזן די ליפּן און מורא געהאַט, אַז אָט-אָט וועט אימיצער צו זיי צוגיין און פאַרפירן אַ שמועס. איינציקווייז, אין פשוטע מאַנטלען, מיט שאַלכלעך, וואָס זעען אויס, ווי געליגן ביי די דינסטן, זענען איילִיק דורכגעגאַנגען אייניקע ווייבער פון די אַרעסטירטע גבירים.

— קוקט נאָר אָן, — האָט מען אויף משהלע קלוגמאַנס ווייבל אָנגעוויזן, — זי האָט שוין אויסגעטון דעם קאַראַקולענעם סאַק.

נאָר ביי יענער איז דאָס פנים געווען פאַררויטלט און פעכקע, ווי אַ פריש אויסגעבאַקענער קוילעטש. זי האָט מורא געהאַט זיך אומצוקוקן, מורא געהאַט זיך באַגעגענען מיט די אַרומיקע נייגעריקע בליקן, גלייך זי איילט פון אַזאַ אָרט, וועגן וועלכן מאַנסבילן טאָרן נישט וויסן... אין מאַרק האָט זי זיך אָפּגעשטעלט מיט צוויי קרובות, וואָס זענען איר אַנגעקומען אַקייגן, און מיט נאָך אַפּאָר פון די אָרטיקע גבירים.

— פאַרוואָס שווייגט מען? — האָט זי דערשראָקן געפרעגט, — פאַרוואָס זאָל מען נישט פּרוּוון עפּעס טון?

— וואָס קען מען טון?..

דאָס האָט געפרעגט ביי איר מיכל שליאַמעס פון דער גרויסער שניט-קראָם — אַ יונגערמאַן מיט געלבלעכע נישט געגאָלטע באַקן — ער איז קיינמאָל נישט קראַנק געווען, נאָר ער האַלט פון זיך פון תמיד אָן, ווי פון אַ שטיקל חולה, רעדט שטיל, הייזעריק. — וואָס קאָן מען טון? — האָט ער איבערגעפרעגט, — מיר האָבן געשיקט זאָגן אין „רעווקאָם", אַז פינף מיליאָן איז אַ משוגעת... זיי קענען די שטאָט, קענען זיי?

— אָבער זיי זיצן דאָך... מיינער זיצט אויך...

מיכל שליאַמעס איז געוואָרן אין כעס:

— איז וואָס-זשע זאָל מען טון, אַז זיי זיצן? מען וועט זיי אָפּ-האַלטן אַביסל און מען וועט זיי אַרויסלאָזן.

— אייך איז גוט צו זאָגן... דאַנקען גאָט — איר זיצט נישט...

מיכל איז געוואָרן נאָך מער אין כעס:

— איז גייט מסרט מיך! האָסטו געהערט אַ מעשה?!

איצי זשוואַוועס אויגן האָבן זיך געוואָרפן פון ווינקל צו ווינקל. פונעם נגידישן רעדל איז ער אַוועק צו דער גרויסער באַלעבאַטים-ראָד, וואָס אַמפּערט זיך אין סאַמע מיטן מאַרק און ציילט אויס אויף די פינגער די גבירים. ברוך-הירש — אַ געוועזענער בוכהאַלטער — איז דאָרט געקומען צו אַ גמר:

— פיר-און-צוואַנציק גבירים — פונקט פיר-און-צוואַנציק. זאָל מען זיך אַפילו לייגן אין דער לענג און אין דער ברייט. קיין פינף מיליאָנען קענען זיי נישט אַריינטראָגן.

— אַזוי זאָגסטו? קאָפּ איינער!

— מן הסתם, אַז איך זאָג, ווייס איך, וואָס איך זאָג.

— ביסט אַ גרויסער בעל-מוח!

— וואָס-זשע? ווייסט אפשר בעסער?

— סע גייט דען אין וויסן? — סע גייט אין חנפענען די גבירים... ס'איז ווי אַ מאָל: אַ מאָל הייסט חנפענען, ווען מען זאָגט, אַז אַ גביר האָט אַסך געלט, און אַ מאָל — ווען מען זאָגט, אַז אַ גביר האָט ווי ניק געלט..

— הייסט עס, אַז איך חנפע?..

— וואָ-דען, איך חנפע? —

— טפו זאָלסטו ווערן!

— ברוך-הירש, ביסט משוגע? ברוך הירש, קום נאָר אַהער. הער, וואָס מען רעדט צו דיר, ברוך-הירש.

איצי זשוואַוועס האָט אַזוי לאַנג געצויגן דעם אויפגעזאָטענעם בוכהאַלטער פאַרן אַרבל, ביז ער האָט אים סוף-כל-סוף אָפּגעשלעפּט אָן אַ זייט.

— ברוך-הירש, הער מיך אויס, ברוך-הירש, פעלדמאַן פון דער טאַבאַטשנע פאַבריקע האָט דיך דען נישט אַרויסגעטריבן פונקט ווי סקרופּגיק מיך? דו דאַרפסט זיך עס איינשטעלן פאַר זיי? איך פרעג דיך. טו אַ קוק, ווי עס שטייען די מיידלעך פון דער טאַבאַטשנע פאַבריקע אָן דאָרט... איבער וואָס האָט פעלדמאַן פאַרמאַכט די פאַבריקע, אַ? איבער אַ הוספה!.. אַ?..

נאָר ברוך-הירש — אַן איינגעהויקערטער, אַ לאַנגער, אַ בלאַסער מיט אַ שאַרפער נאָז און שאַרף פּנים — האָט נאָך אַלץ אינזינען געהאַט זיין קריוודע אינמיטן דער גרויסער באַלעבאַטישער ראָד, זיך געזייטלט אַהין מיט רציחהדיק-בייזע בליקן, געשאָלטן אַהין אָן אויפהער פונדער-וויטנס:

— אַ רוחן זיין טאַטנס טאַטן אַריין. פאַרך איינער! ער וועט דאָס מיך לערנען נישט חנפענען, וועט ער מיך לערנען..

איצי זשוואַוועס האָט אים באַלד אָפּגעלאָזט.

נישט ווייט אַקעגן זענען אין וואַטאָווע טאַנדייטנע לייבלעך גע-שטאַנען אַלע אינאיינעם די מיידלעך פון דער טאַבאַטשנע פאַבריקע. איצי האָט צווישן זיי געפונען זיין שוועסטער — אַן עלטער מיידל. ער איז צו איר צוגעטראָטן:

— נו, וואָס הערט זיך, העני-מלכּה? — מען האָט דאָך געשמועסט: איר גיט אָן אין רעוווקאָם זיך קלאָגן אויף פעלדמאַנען...

— אַז ס'איז נישטאָ ווער ס'זאָל גיין...

דאָס מיידל האָט געקוקט מיט קאָסע אויגן ערגעץ ווייט פאַר זיך. זי האָט אַ זיפץ געטאָן:

— נישטאָ ווער... אַז ס'איז נישט קיין מענטשן.

פּלוצים האָט איצי דערזען:

אין עק מאַרק האָט דער עולם אַ שאָט געטון צו דער יידישער שפּאַרקאַסע. איצי איז אויך אַהין אַוועק:

— וואָס איז? וואָס איז?
געענטפערט האָט מען, אַז גאָרנישט:
— אין שפּאָרקאַסע האָבן זיך צונויפגעקליבן די גבירים; זיי ווילן צווישן זיך אויסקומען.

III

פאַרנאַכט האָבן זיך פאַרשפּרייט קלאַנגען:
— די גבירים האָבן זיך צווישן זיך אויסגעגלייכט.
— זיי גיבן אַ האַלבן מיליאָן.
— ווו זענען זיי?
— זיי זענען אַוועק אין רעוווקאָם.
שפּעטלעך אינאָוונט האָט מען אין רעוווקאָם ביי זיי דעם האַלבן מיליאָן צוגענומען און זיי גאָרנישט נישט געזאָגט. אין פינצטערן דרויסן האָט זיך נאָכדעם געהערט, ווי מען וואַרפט זיך דורך מיט קולות.
— נו, וואָס הערט זיך וואָס?
— סע גוט, סע גוט.
— סע גייט אויף אַ לאַד.
און גאַנצפרי איז מען אויפגעשטאַנען און איבעראַנייעס געפונען צעקלעפּט צעטלען איבער דער גאַנצער שטאָט:
— „די בורזשואַזיע קלערט: מלאכים שפּילן זיך מיט איר. אויב ביז אַכט אַזייגער אינאָוונט וועלן נישט אַריינגעטראָגן ווערן די איבעריקע פיר מיט אַ האַלבן מיליאָן, וועלן מיטן טאָגליך דערשאָסן ווערן די ערשטע דריי פון די צען אַרעסטירטע גבירים, דהיינו: סקרופּניק, פעלדמאַן און קלוגמאַן“.
אונטערגעשריבן: „דער רעוווקאָם“.
איצי זשוואַוועס ווייב איז גאַנצפרי געקומען מיט דער ידיעה פון מאַרק און האָט גלייך אָפּגעגעבן דעם מאַן אירן אַ ווײסטן אַ פינצטערן פּסק:
— האָב איך עס באַדאַרפט? כ׳האָב נישט געוווסט פריער? טאָמער

האָב איך קאַרג צרות... נאָר איין זאַך פעלט מיר. נאָר שיסן מענטשן פעלט מיר...

איצי האָט אויפגעזאָטן:

— ווער שיסן? וואָס שיסן... איך שיס?.. אַז יענע ווילן נישט אָפּגעבן די פּירערס, ווילן זיי נישט אָפּגעבן...

און איצי איז גלייך אַרויס אין דרויסן.

די שטאָט — אַ גאַנצפריענדיקע, אַ ניכטערע — האָט געשווינדלט אין די אויגן מיט איר אויפגערודערטקייט. מענטשן האָבן זיך געדרייט אין משונהדיקער איילעניש. אין מאַרק — אַקעגן צוויי-גאָרנדיקן הויז, וווּ עס געפינט זיך די ליי- און שפּאָר-קאַסע — איז געשטאַנען אַ גרויסער עולם, געשוויגן און געוואַרט. עס האָט זיך געדאַכט: אָט-אָט וועט מען פונעם צוויי-גאָרנדיקן הויז אַרויסטראָגן אַ מיטה מיט אַ מת, און אַלע וועלן אָן לשון זיך אַ לאָז געבן נאָך דער לוויה. פון אינעווייניק, פון דער שפּאָרקאַסע אַליין, האָבן זיך געטראָגן אַזעלכע קולות, גלייך מען רייסט דאָרט ביי עמיצן ציין, מען וויל דאָרט אַ גאַנצן מנין מענטשן מיטאַמאָל אַריינוואַרפן אין אַ ברענענדיקן קאַלך-אויוון און יענע ווערן זיך מיט משוגענע קולות, מיט שרעק. — דאָס האָבן דאָרט פון גאַנצפרי אָן באַנייס זיך געקריגט די אָרטיקע פאַרזאַמלטע גבירים, באַנייס געמאַכט אַ צעטל, וויפל יעדערער זאָל אַריינטראָגן געלט.

איצי זשוואַוועס האָט זיך דורכגעשלייכט דורך פיל מענטשן, וואָס שטייען אויף די טרעפּלעך, זיך אַריינגעקוועטשט אין קאָרידאָר, און פון קאָרידאָר — אין ערשטן גרויסן צימער. דאָרט איז די לופט געווען טונקל פון מענטשן, דער געמורמל — אָן אויסגעמישטער, גלייך ער טראָגט זיך פון אַ ווילד-אויפגערעגטן בייזן בינשטאָק. מען האָט געררויכערט מאַכאָרקע, געשפּיגן, געפינטלט מיט די אויגן. ביים גרויסן טיש, אַרום וועלכן עס זענען געזעסן די גבירים, איז מען אין אַקעגנדיקע זייטן אַלע רגע אויפגעשפרונגען פון די ערטער, זיך געשאָלטן אין טאַטן און געדראָט איינער דעם צווייטן מיט די פויסטן. אין עק טיש, ביי אַ ווייסן בויגן פּאַפּיר איז מיט אַ הענטל-פען אין האַנט געזעסן ברוך-הירש דער בוכהאַלטער, געזעסן איינגעהויקערט, באַגראָבן אַלץ טיפער און טיפער די שאַרפע נאָז מיטן שאַרפן פנים און נישט געוווסט, וועמען צו פאָלגן.

— שרייב! — האָט אַלעמאָל אַן אַנדער גביר צו אים געשריגן, — מאַך דאָס צעטל, ווי איך זאָג דיר.

ביי מיכל שליאַמעס — דעם רייכן שניטקרעמער — זענען די פאַר־געלטע נישט געגאָלטע באַקן שוין געווען טויט, ווי ביי אַ מת, דאָס קול שטאַרק הייזעריק, די ליפּן פאַרטריקנט, די הויט אויף זיי האָט זיך געשפּאָלטן און געשיילט: אַלע ווײַלע איז ער אויפגעשפּרונגען פון אָרט און האָט געקלאַפּט אין טיש:

— איז וויפל גיט ער? — האָט ער געבליצט מיט די אויגן אויף משה־לייבן פון די קאָנדיטער־בעקערייען, וואָס זיצט ברייטלעך פּונקט אַקעגן אים ביים טיש, — טאָ זאָל ער זאָגן כאָטש אַ וואָרט... וויפל גיט ער? פרעג איך ביי אים.

משה־לייב — אַן אַלטער ייד, אַ גיבור מיט אַ העליש־רויטן פעסטן קאַרק און מיט אַ ברייטער מילך־ווייסער באָרד האָט זיך נאָך אַלץ ברייטלעך געהאַלטן „פּאָדבאָקאָם", נאָך אַלץ געפינטלט מיט די אויגן און געשאַרט די ליפּן מיט אַזאַ מינע, גלייך ער פאַרזוכט אַרבע כוסות. ער האָט סוף־כל־סוף אַרויפגעלייגט ביידע שווערע פעקע הענט אויף די קני, זיך איינמאָל־צוויימאָל אַ שאָקל געטאָן און אַרויסגע־לאָזט פון מויל אַזאַ נישטיקע ציפער, פאַר וועלכע אַלע אַרום טיש האָבן זיך דערשראָקן. מען איז באַנייס מיט קולות אויפגעשפּרונגען פון די ער־טער, געטרייסלט מיט די פויסטן, און דער הייזעריקער שטאַרק פאַרגעלטער מיכל שליאַמעס האָט ווידער אַלעמען איבערגעשריגן:

— ווער ווייסט דען נישט? ער האָט אָנגעשאַרט מיליאָנען!

— ישראל־דוד! ישראל־דוד! — האָט געשריגן איצי זשוואַוועס. ער האָט פון אונטן פאַר די פליי‍צעס געטרייסלט זיינעם אַ נאָענטן שכן, אַ סטאָליער — אַ ברייטלעכן יידן, אַ כעסן, וואָס טראָגט סיי זומער, סיי ווינטער אַ פעלצן לייבל אונטערן גרויען וואָכעדיקן כאַלאַטל און פאַר־שפּרייט אַרום זיך תמיד אַ ריח פון אַ פרישע אָפּגעהובלעוועטער סאָסנאָווע ברעט, — ישראל־דוד, הער וואָס איך רעד צו דיר, ישראל־דוד!

ישראל־דוד האָט נישט געהערט.

ישראל־דוד האָט איצט געהאַט אַ קהלשן געדאַנק ביי זיך אין קאָפּ און ווי שטענדיק אין אַזעלכע מינוטן האָט מען דעם געדאַנק ביי

אים נישט געקענט אַרויסרייסן נישט מיט קיין צוואַנגען און נישט מיט אַלערליי אַנדערע שטייפע סטאַליערישע געצייגן. ער האָט נישט געפילט, אַז מען טרייסלט אים, נישט געוווסט, ווער סע טרייסלט אים, זיך מיט עקשנותדיקן כּוח צוגעשטופּט ביז צום טיש מיט די גבירים און געגעבן אַ שטאַרקן קלאַפּ מיטן פויסט:

— פאַרוואָס שטעלט מען צום צעטל איסערליסעס אלמנה, פאַרוואָס?! איז וואָס, אַז זי איז אַמאָל געווען רייך, איז וואָס?

זיינע אויגן האָבן דאָרט אַ ווײַלע אַלעמען אָנגעקוקט ווילד. אים אַליין איז נאָך פּאָר יום-טובים געקומען בײַ דער דאָזיקער אלמנה עט-לעכע רובל פאַר אַרבעט, און ער האָט בײַ איר נישט געמאָנט; ער האָט געוואָלט, מען זאָל עס וויסן...

און פון הינטן, אַביסל ווייטער פון טיש, צווישן בינטל גבירישע ווייבער, וואָס אין ווינקל, האָט משהלע קלוגמאַנס ווײַבל אינעם פּשוטן מאַנטל און ווייסן שאַלעכל נאָך אַלץ געהאַט אַזאַ פּנים, גלייך זי קומט אָן פון אַזאַ אָרט, וועגן וועלכן מאַנסבילן טאָרן נישט וויסן. זי איז צוויי מאָל — איינס נאָכן אַנדערן — געפאַלן אין חלשות; געמינטערט האָט מען זי, ווי אום יום-כּיפּור, מיט חלשות-טראָפּן און מיט נאַסע טיכער. מען האָט דערציילט, אַז דער מאַן האָט איר נאָך אינדערפרי צוגעשיקט פון טורמע אַ צעטעלע: „עס האַלט מיט מיר שלעכט, טו, וואָס דו קאָנסט...״, האַלט זי זיך טאַקע אין איין שווערן, אַז אין די קנאַפּע דריי הונדערט טויזנט, וואָס זי האָט אַרײַנגעטראָגן, איז שוין פאַראַן אי אייגנס, אי פרעמדס. איטלעכס מאָל, וואָס צו איר אין פּנים האָבן זיך אומגעקערט די פאַרבן, האָט זי פונסניי געגומען כליפּען און דערציילן, וויאַזוי איר משה האָט זיך נישט געריכט, און וויאַזוי זי האָט אים פאַרטאָג בשעתן אַרעסט געבעטן, ער זאָל מיטנעמען מיט זיך עסן, נאָר ער האָט נישט געוואָלט און האָט גענומען נישט מער ווי אַ קישעלע:

— אַ קליין קינדערש קישעלע.

איר האָט זיך געדאַכט, אַז דווקא אָט די מעשה: קיין עסן האָט ער נישט געוואָלט מיטנעמען... בלויז אַ קינדערש קישעלע — דווקא אָט די מעשה מוז ווירקן אויפן עולם. אויף איר אַליין האָט דאָס יעדנפאַלס געווירקט ביז גאָר—איטלעכס מאָל, וואָס זי האָט די מעשה איבערגעחזרט,

איז זי געווען גרייט זיך נאָכאַמאָל אויסגליטשן און נאָכאַמאָל אַ פאַל-טאָן אין חלשות.

ישראל-דוד! — האָט איצי געצויגן צו זיך זיין צעהיצטן שכן דעם סטאָליער, — אָבער זאָג מיר איין וואָרט: פאַרוואָס לאָזט מען פריי די איבריקע? פרעג איך ביי דיר, אַ?

ישראל-דוד איז נאָך אַלץ געשטאַנען ביים גבירישן טיש, נאָך אַלץ געקוקט אויף די גבירים מיט ווילדן כּעס אין די אויגן. ער האָט זיך געוואונדערט אויף זיך אַליין:

— וואָס שטיי איך?.. פאַרוואָס גיב איך זיי קיין פּעטש נישט, פאַרוואָס?

איצין האָט זיך געדאַכט: ער האָט זייער אַ וואַזשנעם געדאַנק — מען מוז אים פאַר עמיצן אַרויסזאָגן, ער האָט זיך גענומען אַרויסקוועטשן אין דרויסן. נאָר אינדרויסן, אַראָפּקוקנדיק פון די טרעפּלעך, האָט ער עפּעס ווי נישט דערקענט דעם גרויסן עולם אַקעגן. אים האָט זיך גע-דאַכט: נישט היינט האָט ער דעם דאָזיקן עולם דאָ איבערגעלאָזט, נאָר שוין זייער לאַנג, לפּחות צוריק מיט אַפּאָר צענטליק יאָר. ער איז פאַרטומלט געוואָרן, און אויפן זינען איז אים אַרויף אַ צווייטער גע-דאַנק, נאָך אַ מער וואַזשנער פונעם ערשטן, — אַזוי האָט זיך אים גע-דאַכט. ער האָט אָפּגעזוכט צווישן עולם איינעם פון די אָרטיקע סאָציאַ-ליסטלעך — משה דעם חזנס יינגל און האָט אים גענומען טרייסלען:

— כאַצקל, זאָג מיר, איך בעט דיך: איין גביר אַרט דען, אַז מען שיסט דעם אַנדערן, אַ? משה-לייבן פון די בעקערייען אַרט דען, אַז מען וועט שיסן קלוגמאַנען, אַ?

— נו, יאָ...

דאָס סאָציאַליסטל האָט באַקומען אַן אומעטיק פּנים און זיך אָנגעהויבן אַרויסמאַכן:

— נו יאָ, די בורזשואַזיע ווייסט נישט פון קיין ערבות:

— אָט, אָט-אָט..: אָט דאָס מיינט דער פּסוק, — האָט זיך אָנגעכאַפּט איצי זשוואַוועס, — ווי האָסטו עס געזאָגט?..

שפּעטער אַביסל האָט ער צווישן עולם געפּאַקט ישראל-דוד דעם סטאָליער.

— קום, — האָט ער אים געשלעפּט, — שוטה איינער! קום, לאָמיר

זאָגן אין רעווקאָם, אַז די בורזשואַזיע ווייסט נישט פון קיין ערבות.

ישראל-דוד האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס מען רעדט צו אים, געמיינט, עס האַנדלט זיך אַלץ וועגן דער אלמנה איסערלי'ס, וואָס מען האָט זי ביים טיש געשטעלט צום צעטל; פאַרכעס! ער זיינע עטלעכע רובל לאָזט ביי איר שטיין, און זי, די הולטאַיעס, שטעלן זי דאָ צום צעטל! אויפגערעגטערהייט האָט ער פאַרשפּיליעט אויף זיך די קנעפּלעך און אינאיינעם מיט איצין אַוועקגעשפּאַנט אין רעווקאָם.

אין רעווקאָם. אין פאָדערצימער האָבן געוואַרט אָן שיעור מענטשן. ביי אַלע — אומעטיקע פאַרזאָרגטע פּנימער. אויך דער „איינער פון רעווקאָם", וואָס איז צו זיי אַרויסגעגאַנגען, האָט געהאַט אַביסל אַ פאַרדאגהט צעטראָגן פּנים. ער האָט לאַנג גערעדט מיט יעדן פון די, וואָס וואַרטן שוין פון פריער; איבערהויפּט האָט אים לאַנג פון זיך נישט אָפּגעלאָזן איינער אַן אַלטער גוי מיט אַ גראָען קאָפּ; דער גוי האָט געהאַט זעקס חזירים און דעם זיבעטן חזיר האָבן ביי אים היינט אינדערפרי רויטאַרמייער אַוועקגעקוילעט. ווען דער „איינער פון רעווקאָם" איז סוף-כּל-סוף צוגעגאַנגען צו איצי זשוואַוועס און צו ישראל-דודן, האָט ער אויסהערנדיק זיי געקנייטשט דעם שטערן, זיך געקראַצט אין האַלז-און-נאַקן, געהויבן די אַקסלען, געהויבן די ברעמען.

— איך פאַרשטיי נישט... וואָס?

ער האָט אַלעמאָל פונסניי געבויגן צו זיי דעם אויער:

— וועלכע בורזשואַזיע?

ער האָט סוף-כּל-סוף גענומען ביי זיי פרעגן, מיט וואָס זיי באַשעפטיקן זיך, געוואָר געוואָרן, אַז איינער איז אַ ווינאָקור, דער צווייטער אַ סטאָליער, זיי אויסגעזידלט, אַלמאַי זיי חנפענען זיך צו דער בורזשואַזיע, קומען בעטן פאַר גבירים; ער האָט זיי אויף אַ פּשוטן אופן אָנגעוויזן אויף דער טיר.

איצי זשוואַוועס איז פון דאָרט אַרויס אַ טיף באַליידיקטער, מיט אַן איבערצייגונג: דער רעווקאָם טויג אויף זיבן-און-אַכציק כּפּרות.

— אויך מיר אַ רעווקאָם, — האָט ער געזאָגט, — אַבי איך האָב געמיינט, ס'איז עפּעס רעכטס.

ישראל־דודן האָט ער פאַרלוירן נאָך אויפן וועג — דעם סטאָליער האָט אָפּגערופן זיין ווייב: מיט איבערגעפלאָכטענע הענט אויף דער ברוסט איז זי געשטאַנען אינדרויסן לעבן אַ צעלעכצטן איבערגעקערטן צובער.

— ישראל־דוד, — האָט זי פויל געררופן, — פונעם וואָליסט איז מען שוין צוויי מאָל געקומען פרעגן אויף די טישלעך.

אינדרויסן האָט אָנגעהויבן נאַכט ווערן.

איצט זענען שוין רעדלעך געשטאַנען אַפילו דאָ אין די הינטער־געסלעך; גערעדט האָט מען, אַז די ווייבער פון די צען אַרעסטירטע האָבן שוין אָפּגעגעבן אַלץ, וואָס זיי האָבן געהאַט מזומן; אַז משהלע קלוגמאַנס ווייב האָט שוין אָפּגעגעבן איר צירונג און די פערל; אַז מען איז שוין נאָכאַמאָל געגאַנגען בעטן אין רעווקאָם, און אַז מען האָט דאָרט געענטפערט:

— וואַרטן וועט מען נאָך אַ מעת־לעת, נאָר אויב מען וועט די גאַנצע פינף מיליאָן נישט אַריינטראָגן, וועט מען מאָרגן זעקס פאַרנאַכט שיסן אַלע צען אַרעסטירטע מיטאַמאָל.

איצי זשוואַוועס האָט איצט באַגלייך מיט אַלע אויסגעזען צעטראָגן.

— איז וואָס־זשע קלערט מען טאָן? — האָט ער דערשראָקן געפרעגט.

מען האָט אים געענטפערט:

— וואָס זאָל מען טאָן? מען האָט גערעכנט: מען וועט אָפּנעמען ביי זיי דאָס ביסל מינץ און מען וועט זיי אָפּלאָזן: לאָזט זיך אויס: סע האַלט טאַקע ביי שיסן...

— איז דאָך שלעכט...

— הערסט, אָט דאָס רעדט מען דאָך: אַוודאי איז שלעכט...

IV

דער ערשטער פון די צען, וואָס זענען אָנגעצייכנט געשאָסן צו ווערן — סקרופּניק פון דער גוראַלניע, האָט זיך אויסגעבעטן, מען זאָל

אים אָפּלאָזן אַהיים, זיך געזעגענען. אים האָבן פאַמעלעך געפירט צוויי באַוואָפנטע רויטאַרמייער. פון הינטן האָבן אַנדערע צוויי רויטאַרמייער נאָך מער פאַמעלעך נאָכגעריטן אויף פערד. — געווען איז דאָס אַרום צען אַזייגער אינדערפרי. אונטערן כמורנעם הימל זענען נידעריק אַרומגעפלויגן פשוטע גרויע פייגעלעך און האָבן פשוט פריילעך פאַרשריגן די לופט.

די רויטאַרמייער מיט סקרופּניקן האָבן אויסגעמיטן די שטאָט אין איר רעכטער זייט, פאַמעלעך קוים-קוים זיך גערוקט מיטן גרויסן גליטשיקן און קויטיק-פאַראומרייניקטן טאָרהאָווע-פּלאַץ, נישט אויסגערעדט צווישן זיך קיין וואָרט. פּוגווייטנס האָט זיך געדאַכט: מיטן גיין איז מען גאָרנישט אויסן — מען מאַכט נאָר אַ שפּאַציר.

סקרופּניק — אַ מיטליאָריקער, אַ צעוואָקסענער מיט אַ מיוחסדיק אויפגעבלאָזענעם בויך, ווי ביי אַ חשובער מעוברתער יידענע, מיט עטלעכע גראָלעכע האָר אין דער שוואַרצער בלאָנזשע מיט אַ גאַווהדיק-טויבלעכן אויער, — סקרופּניק איז געגאַנגען אין מיטן בינטל, ווי אַ פּוסט-און-פּאַסניק, נישט געהאַט קיין איין געדאַנק ביי זיך אין מוח, געהאַלטן די ליפּן צונויפגעקוועטשט אויף אַזאַ אופן, אַקוראַט ווי ער וואָלט מיט זיי וועלן אַרויסגעבן אַן אומאָנשטענדיקן קלאַנג. ער האָט אידיאָטיש געקוקט אַרום זיך אין אַלע זייטן: זיין איינציק געפיל איז איצט באַשטאַנען דערין, וואָס דער צעקנייטשטער בעקעש, אין וועלכן ער האָט זיך צוויי נעכט אין טורמע געוואַלגערט, איז גראָד געוואָרן דווקא דאָרט, וווּ ער איז אויף אים תמיד געווען ענג — אַז ער לייגט אַריין ביידע הענט אין די טאַשן און שאַרט דעם בעקעש הין און צוריק פילט ער נישט, אַז פון הינטן האָט ער אַ הויכן בויך: אינעווייניק אין זיך איז ער נאָך אַלץ געווען רויק, געטראָגן די זיכערקייט, אַז סע וועט גאָרנישט נישט זיין:

— נעכטיקע טעג... מען וועט נישט שיסן:

צופרידן איז ער געווען, וואָס מען פירט אים כאָטש נישט דורך דער שטאָט, ווו ער האָט אַסך שונאים: נישט לאַנג האָט דער נייער לערער פון דער יידישער שול געמאַכט אַ חשבון, אַז ער, סקרופּניק, האָט פאַרלייקנט שטאָטיש געלט: פאַר אים האָבן זיך דעמאָלט איינגעשטעלט כמעט אַלע קאָוואַליעס לעבן דער ברוק: זיי האָבן אָפּגענומען

זייערע קינדער פון דער שול, און דעם לערער האָבן זיי אין אַנפּי־צטערן אָוונט געפּאַקט הינטערן מאַרק און האָבן אים אָפּגעשלאָגן די כריפּעס. נאָר אים, סקרופּניקן, האָט מען דאָך פון דער קהילה אַרויסגע־וואָרפן און אין שטאָט זענען אים צוגעקומען נייע שונאים. ער האָט נישט געוואָלט, די שונאים זאָלן איצט זען, ווי מען פירט אים און האָבן אין אים אַ נקמה.

אינדערהיים האָט ער געטראָפן אַ פּוסטע, מעת־לעת־ווייז נישט צוגעקליבענע וווינונג, נישט געהייצטע חדרים מיט נישט קיין פאַרבעטע בעטן, שיריים פון מאכלים אויף די טישן פאַרשפּרייטן אַ ריח פון גע־פּגרטע מייז: באַגעגנט האָט אים דאָרט נישט מער ווי די באָרוועסע, צעפּאַטלטע און האַלב חסר־דעהדיקע דינסטמויד; זי האָט געגעבן אַ הירזשע און אַ פּאַטש מיט די הענט, גלייך אַהיים האָט זיך אומגעקערט אַ מת; זי איז מיט אַ לאַנגן משונהדיקן קוויטש גלייך אַרויסגעלאָפן אינדרויסן און באַלד האָבן אין שטוב אָנגעהויבן זיך שיטן ווייבער, קינדער, שוועסטער, קרובים און גלאַט אַזוי נאָענטע שכנים, מענטשן פון דער גאַס. די לופט אַרום אים האָט אָנגעהויבן טונקל ווערן: אַלע האָבן מיטאַמאָל אויפגעהויבן אַזאַ יללה מיט אַ געוויין, גלייך ער איז שוין לאַנג געשטאָרבן און מען טוט אים איצט זיין רעכטס: וואָס מער מענטשן עס זענען צוגעקומען, אַלץ גרעסער די יללה: פון אָנהויב האָט סקרופּניקן פאַרדראָסן, וואָס מען וויינט אַזוי שטאַרק:

— וואָס האָט איר זיך אַזוי צעוואָיעוועט?! — האָט ער אויפן עולם אָנגעשריגן, — וואָס קלאָגט איר אַזוי אויף מיין קאָפּ?!..

נאָר פון זיינע ווערטער האָט דער עולם אָנגעהויבן שטאַרקער צו וויינען, אים איז גלייך קלאָר געוואָרן: ווען דער עולם קלאָגט, איז אַ סימן, אַז ס'האַלט טאַקע שלעכט — זיי, דאָ אין שטאָט, ווייסן בעסער...

— איז וואָס־זשע,—האָט ער צום ערשטן מאָל אַ טראַכט געטאָן,— וועט מען טאַקע שיסן?

און פּלוצים האָט ער דערפילט אַ גרויס רחמנות צו זיך און צום אַרומיקן עולם, וואָס באַקלאָגט אים, געעפנט אידיאָטיש דאָס מויל און אויסגעגלאָצט די אויגן. ער האָט נישט געפילט, ווי די

רויטאַרמייער שלעפּן אים שוין פון הינטן פאַרן אַרבל, איילן, ער זאָל גיין צוריק.

— טראָג זיי אַוועק דיין צירונג, — האָט ער דערשראָקן צום ווייב אַ זאָג געטאָן, — טראָג זיי עס אין רעווקאָם אַריין.

— אוי !.. — האָט דאָס ווייב זיך אַלץ געשאָקלט, אַלץ געשריגן מיט אַ ניגון פון תחינות, ווי מען באַוויינט אַ מת, — שוין אַוועקגעטראַגן... שוין אַוועקגעטראָגן...

דערבײַ האָט זי נישט געקוקט צו אים, זיך געשלאָגן מיט ביידע פויסטן אין קאָפּ אַריין.

— זאָלן זיי נעמען די גוראַלניע. — האָט ער ווידער שטיל ווי פאַרטראַכט געזאָגט.

נאָר דאָס ווייב האָט זיך אַלץ געשאָקלט, אַלץ געוואָיעוועט מיטן פריערדיקן ניגון:

— זיי ווילן נישט... זיי ווילן נישט.

זי האָט זיך אויסגעשנייצט די נאָז אין דער גאַנצער זשמעניע און האָט פאַרענדיקט פשוט, שוין אָן אַ ניגון:

— די גוראַלניע, זאָגן זיי, איז סיי-ווי-סיי זייערע. זיי ווילן זי, זאָגן זיי, סיי-ווי-סיי צונעמען...

דעמאָלט איז סקרופּניק געבליבן שטיין שטאַרק פאַרטראַכט און פאַרטומלט, ווי אַ טויבער. ער האָט אָנגעשטעלט די האַנט אויף אַזאַ פרעגנדיקן אופן, גלייך ער וואָלט מיט אָט דער האַנט זיך געוואָלט אַן עצה האַלטן און בײַ איר פרעגן:

— וואָס נאָך אַשטייגער ?.. וואָס נאָך וואָלט איך זיי געקענט אָפּגעבן ?

פאַר די אַרבל פון בעקעש האָבן אים אָנגעהויבן שלעפּן די רויטאַרמייער:

— קום... די צייט איז שוין אַריבער.

— זייט געזונט !.. — האָט ער שטיל און האַלב כליפּענדיק אַראָפּגעשלונגען.

און ווי נאָר ער האָט די ווערטער אויסגערעדט, אַזוי באַלד האָט זיך די יללה אַרום אים אַ וויג געטאָן, זיך פאַרשטאַרקט, זיך דערהויבן צו אַ הויכער יאָמערדיקער כוואַליע, וואָס האָט בײַ אים אַליין

מיטאַמאָל אונטערגעבראָכן דאָס האַרץ. ער איז באַנייס שטאַרק פאַר־טומלט געוואָרן, נישט געדענקט, ווען איז זיין ווייב אים אויפן האַלדז געפאַלן, נישט געדענקט, ווען איז ער אינאיינעם מיט די רויטאַר־מייער אַרויס צוריק אין דרויסן. ער האָט געהערט, ווי אין חלום: עמעצער פון זיין הויזגעזינד וויל אים נאָכלויפן, די רויטאַרמייער אויף די פערד לאָזן נישט. זיי שטעלן אָן די ביקסן, נאָר אַליין איז ער שוין געווען מאָדנע קאַלט; נישט געטראַכט וועגן גאָרנישט און זיך נישט אומגעקוקט. איצט האָט מען אים צוליבן קורצן וועג גע־פירט דורך דער שטאָט, און דווקא דורך דער הויפּטגאַס, אָבער אויך דאָס האָט צו אים שוין מער קיין שייכות נישט געהאַט. פון די הייזער איז מען געלאָפן קוקן. אָט האָט הינטן עמיצער אַ היכץ געטאָן:

— אוי־ווי!.. מען פירט אים שיסן...

איבערן וועג האָט זיך אַ יאָג געגעבן אַ דאַר־גופיק ווייבל אין אַ סיצן קליידל און סיצן קאָפּטל; דאָס ווייבל איז נאָר־וואָס אַרויס אין דרויסן אויף דער קעלט, געוואָלט איבערלויפן דעם וועג; דאָס ווייבל האָט פּלוצים זיך אַ דריי געטאָן אויף איין אָרט, ווי עס וואָלט מיט איר דרייען אַ שטויביקער שטורעם. זי האָט פאַרוואָרפן איר קעפּל אָן אַ זייט. ווי אַ יונגע און דאַרע גויִשע גאָטיכע מיט אַ געבויגן הענטל ביים פּנים, — אַזוי האָט דאָס ווייבל אויסגעזען דעם צעטומלטן סקרופּניקן. ער האָט דערזען, ווי זי קוקט מאָדנע אומעטיק אין זיין פּנים אַריין און האָט זי דערקאָנט: אסתּר־רחל די „אויסגעלאַסענע". (אין שטאָט זאָגט מען: זי גייט צו אים אין די פינצטערע נעכט אויף דער גוראַלניע.) אַרום־און־אַרום האָבן זיך געטראָגן און גע־שטיפט אַסך מענטשן, נאָר סקרופּניק האָט חוץ דעם ווייבלס פּנים מער קיין פּנימער נישט דערקאָנט; ווי מען וואָלט אים איצט פירן אין אַ פרעמדער שטאָט, — אַזוי איז אים איצט אויסגעקומען. ער האָט דערזען דעם גרויסן עולם, וואָס שטייט נאָך אַלץ פאַר דער שפּאַר־קאַסע און האָט זיך אָפּגעשטעלט מיט אַ כּליפּ:

— יידן!.. זייט געזונט...

דער עולם האָט זיך צו אים אויסגעדרייט און איז פאַרגליווערט געוואָרן.

— יידן! זייט מיר מוחל...

אין הינטערשטע רייען האָט מען אָנגעהויבן אונטערכליפּען.

— יידן, כ'האָב אַוודאי קענן אייך געזינדיקט...

— קום, קום!

די רויטאַרמייער האָבן אים גענומען שמיידיק אונטעראיילן... דער עולם האָט זיך צו אים אַ לאָז געגעבן. די רויטאַרמייער אויף די פערד זענען אַריין אינמיטן און האָבן דעם וועג איבער־געצוימט.

— קום, קום!

איצט איז שוין דער עולם ווידער געשטאַנען ביי דער שפּאָר־קאַסע און האָט געגראַגערט מיט אַזויפיל קולות, וויפל מיילער ער האָט פאַרמאָגט:

— אַרוח'ן די גבירימס טאַטנס טאַטן אַריין!

— זיי ווילן קיין געלט נישט צאָלן!

— אַ בראַנד אויף זיי! דערפאַר, וואָס זיי ווילן נישט געבן די פּויטיקע, וועט מען סקרופּניקן שיסן!

— מען דאַרף קלייבן אויף פּדיון־שבויים.

— לאָמיר זיך צונויפקלייגן.

— פון פינף־און־צוואָנציקערס ווערט אויך געלט.

— דער רעווקאָם נעמט אָן זילבער.

— קוממ־זשע, וואָס־זשע שטייט איר?

— לאָמיר זיך לאָזן פאַרלעכווייז איבער דער שטאָט.

— איצי זשוואַוועס! ווו איז ערגעץ איצי?

V

איצי אין ברייטן געליגענעם מאַנטל האָט זיך אַ לאָז געטאָן איבערן הינטערגעסל צו ישראל־דוד דעם סטאָליערס שטוב, אַריינגע־קוקט דורכן פענצטער און דערזען, ווי ישראל־דוד שטייט אין פּעל־צענעם לייבל ביים וואַרשטאַט און הובליעוועט מיטן גרויסן כאַבאַניק די קאַנט פון אַ לאַנגער סאָסנאָווער ברעט.

— ישראל־דוד! — האָט ער אים אין פענצטער אָנגעקלאַפּט, — ביסט דול? צי משוגע? אין שטאָט וועט מען באַלד שיסן מענטשן, און דו קאַרצסט די ברעט, קאַרצסטו?

— איז וואָס דאַרף מען טאָן?

דערשראָקן איז ישראל־דוד אַרויסגעקומען צו אים אינדרויסן און מיטן וועג געשלעפּט אויף זיך זיין גראָ כאַלאַטל.

— קום, לאָמיר אַראָפּנעמען פון דער אַרבעט, בהמה דו. די קאָוואַליעס אַרבעטן שוין נישט, אַלע קוזניעס ביים טייך זענען גע־שלאָסן. די שניידער שטייען אויך אַלע אין מאַרק; מען קלייבט פינף־און־צוואָנציקער, ווי איך בין אַ ייד.

זיי האָבן זיך אָפּגעשטעלט לעבן סענדער דעם באָנדער, וואָס שלאָגט אָן אַ קאַדעפּ אינדרויסן ביי דער שטוב, אים געהייסן אויס־טאָן דאָס פאַרטעך און אים גענומען מיט זיך. דערנאָך האָבן זיי יונה דעם שטריקלדרייער געהייסן אויפהערן דרייען די ראָד און זענען אַלע פיר אַוועק אין מאַרק. זיי האָבן זיך דאָרט אָנגעשטויסן אויף די מיידלעך פון דער טאַבאַטשנע פאַבריק, וואָס שטייען אַלע אינאיינעם אין די וואַטאָוועגע לייבלעך און הערן זיך איין, ווי עס שרייט איינע אַ בלאַסע אַרבעטערין אין אַ רויט שאַלעכל:

— די גבירים!.. אַז טאַקע זיי אַליין וועלן זיין שולדיק, אויב מען וועט עמעצן פון זיי שיסן.

— וואָרים געלט האָבן זיי און געבן ווילן זיי נישט.

איצט האָט דאָרט פאַרלאָרן די דריי מיט וועלכע ער איז גע־גאַנגען, זיי געזוכט אַ ווײַלע, נישט געפונען און באַנייס זיך גענומען אַריינשטופּן אין דער באַלאַגערטער שפּאַרקאַסע. איצט האָבן שוין דאָרט געשריגן באַלעבאַטים, בעל־מלאכות און אַלערליי לופט־מענטשן, ביים גרויסן טיש, אַרום וועלכן די גבירים האָבן זיך אַ גאַנצע נאַכט געשאָלטן אין טאַטן, האָבן שוין איצט דעם אויבן פאַר־נומען פאַרמעגלעכע באַלעבאַטים, געטומלט, צוגענומען די פינף־און־צוואָנציקער און די זילבערנע לעפל, וואָס איינציקע פונעם עולם טראָגן צו. צווישן זיי איז ווי איינער אַליין געזעסן דער רייכער שניטקרעמער מיט די פאַרטריקנטע פאַסטנדיקע ליפּן, אַלע ווײַלע האָט ער געשפּאַרט זיין פּנים מיט די אומגעגאָלטע געלע באַקן אויף

דער האַנט, ווי צו תחנון, אַלע ווילע זיך אויפגעכאַפּט, ווי צו „אל מלך ושב״.

— ברוך־הירש, — האָט מען דאָרט אַלע ווילע געמינטערט דעם איינגעהויקערטן בוכהאַלטער, — פֿאַרשרייב, ברוך־הירש, אַ פּופּ־ציקער פֿון לאה דער געלער! אַ זילבערנער לעפֿל פֿון אַלטער דעם הראָבן.

דעמאָלט האָט זיך צום טיש מיט גרויס מאַטערניש צוגעשאַרט אַן אַלטיטשקע איינגעבויגענע מאַמע מיט אַ צעקנייטשט און שוואַרץ פּנים — איצי זשוואַוועס מאַמע. פֿונעם אַלטן אָפּגעריבענעם שאַל, וואָס אויף איר שטאַרק־געבויגענעם רוקן, שמעקט מיט געסמאַלעטע הינער, די דאַרע האַנט, וואָס זי נעמט אַרויס פֿון אונטער אָט דער שאַל, איז נאָך שוואַרצער איידער איר פּנים. איצי זשוואַוועס האָט אין דער דאָזיקער האַנט דערזען דאָס אַלטע יאָרן־לאַנגע באַקאַנטע זיל־בערנע ירושה־בעכערל. אַ ווײַלע האָט די אַלטע ווי אַן לשון געקלאַפּט מיטן ציינלאָזן מויל.

— שאַ! — האָט מען בײַם טיש געשריגן, — לאָז מען הערן, וואָס אַ מענטש זאָגט.

אינעם שווייגן, וואָס האָט זיך אויף אַ רגע איינגעשטעלט, האָט זיך געהערט, ווי די זקנה כּליפּעט אונטער, קרעכצט און שמאָרעט וויינענדיק מיט דער נאָז, גלייך זי קלאָגט זיך פֿאַר אַ דאָקטאָר.

— אַוודאי איז ער קעגן מיין איצין אַ גזלן — סקרופּניק, אינ־מיטן ווינטער אים פֿון גוראַלניע אַרויסגעוואָרפֿן. אָבער שיסן?.. באַט אייך, כ׳האָב אייך געברענגט מיין קידוש־בעכערל.

געצירט פֿון זיך אַליין, פֿון דעם, וואָס זי גיט אַוועק פֿאַר איר שונא איר איינציק בעכערל, האָט זי ווידער אַ כּליפּע געטאָן. בײַ איר אין נאָז און אין די אויגן האָט נאָך לאַנגע יאָרן פֿון טרוי־קעניש זיך נאָך אַמאָל באַוויזן פֿייכטקייט — זי האָט גענומען אונ־טערשמאָרען און קוועטשן די אויגן. פּלוצים האָט אַן אָפּגעריסענע שטימע פֿון דרויסן עפּעס אַריינגעשריגן, אַלע האָבן אַ יאָג געטאָן צו די פֿענצטער, צו דער טיר צעבראָכן שויבן, אַרויסגעלאָפֿן משוגענערווייז, ווי צו אַ שרפֿה.

— וואָס?

— וואָס ?

— גאָרנישט, מען פירט משהלע קלוגמאַן צוריק אין טורמע. מען האָט אים אויך אָפּגעלאָזן אַהיים, זיך געזעגענען.

ווען איצי זשוואַוועס איז אין געמיש מיט פיל אַנדערע אַרויס אין דרויסן, האָט ער שוין נאָר געזען, ווי מען לויפט צעוואָרפן; פון אַלע זייטן יאָגט מען שטאַרק אַרויף מיט דער גאַס. זען זעט מען שוין נישט מער, ווי דאָס הירטל רויטאַרמייער, וואָס ווערט פאַרשווונדן אין סאַמע עק ביי דער בריק — דאָס הירטל רויטאַרמייער, וואָס פירט קלוגמאַנען צוריק אין טורמע. אַ נגידיש מיידל, אַ גראָבלעכע, מיט געדיכטע רויטלעכע האָר, וואָס הייבן אָן זיך פונאַנדערצעשיטן, האָט אַ יאָג געגעבן פון איר הויז צו דער גאַס צו, אויסגעצויגן ביידע הענט, גלייך זי וויל מיט זיי כאַפּן אַ הון, נאָר שטיין געבליבן, מיט דער העכסטער אָקטאַווע זיך איינגעגריבלט היסטעריש און ווילד אין דער לופט. פלוצים האָבן אַ מענטשן צען — רייטער זיך באַוויזן אַקעגן. די רייטער האָבן דורכגעלאָזט דאָס הירטל רויטאַרמייער, וואָס פירט קלוגמאַנען, און דעם איבעריקן עולם פאַרצוימט דעם וועג.

אין יענעם זעלבן אָוונט האָט מען די צען אַרעסטירטע גבירים אַרויסגעלאָזט פון טורמע.

סע איז געווען נישט מער, ווי אַ סטראַשונעק — אָט דאָס, וואָס דער רעווקאָם האָט פריער מיט אַפּאָר טאָג אַרויסגעהאָנגען אַ צעטל, אַז מען וועט די גבירים שיסן. מיט דעם האָט דער רעווקאָם בלויז געמיינט אַרויסקוועטשן פון די גבירים מער געלט.

די גאַנצע שטאָט האָט זיך געפילט, ווי אָפּגענאַרט, נישט געקאָנט מוחל זיין זיך אַליין:

— וואָס איז מען אַזוי פאַרבלענדט געוואָרן ?

— וואָס האָט מען אויפגעהויבן אַזאַ געוואַלד ?

איבערהויפּט האָט זיך אַליין נישט געקאָנט מוחל זיין איצי זשוואַוועס.

— אַ שאָד, — האָט ער באַדויערט, — מיין זילבערן בעכערל... פֿאַרפֿאַלן!.. אוי, קומט מיר שמיץ... אוי, בין איך געווען אַ נאַר!..

אַפֿילו זיין אַלטע מאַמע מיט איר קויטיקן קאָפּן-טיכל מיטן צעקנייטשטן פּנים און שוואַרצער נאָז איז אויך געזעסן זייער אומעטיק אויף איר בעט.

— אייסעך, — האָט זי געזאָגט, — די גאַנצע מעשה... נישט געווען כּדאַי...

דער לאָך, דורך וועלכן איינער
האָט פאַרלוירן

דער לאָך, דורך וועלכן איינער האָט פֿאַרלוירן

אין נעפּל פֿרעסן ווערים דעם רעגנדיקן האַרבסט — גליטשיקע ווערים, קיינער באַמערקט זיי נישט.

די שטאָט הייסט קיעוו.

גרויס, ברייט — צעשפּרייט.

נאָר ווי אַוועקגעוואָרפֿן וואַלגערן זיך אירע קלויסטערס אויף די שפּיצן פֿון די בערג. איבער איר וועלקנדיקן הימל פֿליען באָמבעס.

דורך הויכשטאָקיקע פּענצטער זעט עס יאָנאַ גריגאָריעוויטש, ווי בגנבה, כאָטש ער איז דער „איינער-אַליין" אין זיין פֿאַרשפּינוועבטער פֿיר-צימערדיקער וווינונג. ער איז הויך און ברייט — אַ מאַכינע. פֿאַרוואָקסן איז ער שוין אויך גענוג: דער קאָפּ, די וואָנצעס און די באָרד. פֿון שטענדיקער קעלט אין זיינע פֿאַרשטויבטע פּוסטע צימערן זענען אים זיינע הענט פֿאַרגליווערט רויטלעך, ווי געשוואָלן, און אַליין איז ער שוין אויך געוואָרן רויטלעך און פּעטלעך און שטויביק-געשוואָלן. ווי אַן אַרעסטאַנט טראָגט ער אין זיך דעם טעמפּן ווייטיק, וואָס יאַטרעט אין זיכּרון מיטן אָנדענק פֿון איינעם אַ פֿרימאָרגן, אַ יונגן, אַ לעצט-זוניקן.

זי האָט פון פרימאָרגן אָן געפּאָרפּלט אין שלאָפּצימער, דענסט-מאָל, ווען ער האָט פּאַמעלעך, פרידנסצייטיק אויפן טעפּיך אין זיין שווער-באַביכערטן קאַבינעט זיך געשאָקלט אין דער וויגשטול. זי איז געווען פריש צוגעפּודרעט, ווען זי איז נאָכדעם דורכגעגאַנגען פאַרביי. ער קאָן שווערן:

— עס איז אַזוי געווען:

זי האָט דענסטמאָל טיף אין זיך אָן אַ קול געזונגען אַ זמרל.

אים, דעם פעטן מאַנסביל — אין זיין פעסטער טונקל-ברוינער געשוירענער באָרד האָט זיך געפּילט נישט ווייניקער עקשנות, ווי אין זיין פעסטן ציכטיק-געשוירענעם האַלז-און-נאַקן — אים איז געגאַנגען, ווי אין לעבן, נישט אויסצורעדן קיין איין וואָרט, זיך וויגן רויק אין דער שטיל, זיך וווּנדערן:

— משונה... ווי גלייך איך האָב צוריק מיט עלף יאָר חתונה געהאַט מיט איינער פון אירע דריי עלטערע שוועסטער, נאָר ליב געהאַט האָב איך די גאַנצע צייט דווקא זי — די ייִנגערע.

גראָד אין יענעם פרימאָרגן האָט זיך שטאַרקער ווי תמיד גע-לאָזט פילן איר יונגער טעם און איר יונגער ריח, כאָטש צוריקגע-רעדט: קיין אַכצן-יאָריק מיידעלע איז זי שוין אויך נישט געווען.

צווישן זיי — מאַן און ווייב — איז דענסטמאָל פאָרגעקומען דער שמועס:

— גייסט אַוועק, איוואַ?
— איך גיי אַוועק, יאַני.
— אויף שטענדיק, איוואַ?
— אויף שטענדיק, יאַני.
— זיי געזונט, יאַני.
— בלייב געזונט, איוואַ.

אַזוי האָט יענער פרימאָרגן זיך געיאַטרעט ביי יאַנאַ גריגאָר-יעוויטש אין זיכרון.

דער אמת איז אָבער, אַז זי האָט אים דענסטמאָל נישט געזאָגט „זיי געזונט" און ער האָט איר נישט געענטפערט „בלייב געזונט".

דער אמת איז אַזאַ:

אַ קאַרג יאָר צוריק — נאָכדעם ווי די באָלשעוויקעס האָבן אין פּעטערבורג פֿאַרכאַפּט די מאַכט — האָבן אויף איינמאָל געטראָפֿן צוויי אומגליקן מיט יאָנאַ גריגאָריעוויטשן, דעם אינזשעניער, וואָס איז באַלד נאָכן ענדיקן געוואָרן אַ פּובליציסט, זייער אַן אָנגעזעענער, זייער אַ היציקער און טרעפֿלעך־שלאָגנדיקער (צוליב זיין גרויסן בייסנדיקן טעמפּעראַמענט האָבן אים אַלע נאָך אין דער צאַרישער צייט גערעכנט פֿאַר אַ מאַסקירטן עקסט־לינקן):

ער, וועמען גרויסע לינקע צייטונגען האָבן מלחמה־צייט געהאַלטן אין איין אויסדינגען איינע ביי דער אַנדערער, האָט פּלוצים ווי מיט אַ מאָדנע חולשות אויפֿגעהערט צו שרייבן און ווי אויף אייביק פֿאַרלוירן דעם חשק צו שרייבן.

און אין דער זעלבער צייט האָט אים דאָ אין שטאָט, כמעט אָן אַ „זיי געזונט”, אַוועקגעוואָרפֿן זיין ווייב איוואַ אַבראַמאָוונאַ און איז אַוועקגעפֿאָרן צו איר פּעטערבורגער משפּחה — צו אירע ברידער און שוואָגערס, וואָס האָבן דאָרט, צום פֿאַרכאַפּן די מאַכט, געהאַט זייער אַ נאָענט שייכות.

טאָן האָט זי עס געקענט דערפֿאַר, וואָס אונטער דער ווירקונג פֿון די געשעענישן אין פּעטערבורג און אין מאָסקווע, האָט זי דאָ אינדערהיים אָנגעהויבן נישט נאָר זיך גיכער באַוועגן, נאָר אויך גיכער צו קלאַפּן מיט איר אויפֿגעשרויפֿט, תּמיד־ברייענדיקן פּיסקל:

— אין פּעטערבורג איז די הויפּט־זאַך אָפּגעטאָן.

— עס מוז זיך אָנהייבן עפּעס לעבעדיקס.

— דאָ דאַרף מען זיך אָנגרייטן טיפֿע קאַלאָשן צום נאַציאָנאַלן זומפּ.

— עס שמעקט מיט פֿאַרצייטיקע שטייענדיקע ריחות.

טאָן האָט זי עס אָבער אויך געקאָנט פּשוט דערפֿאַר, וואָס פֿון אים, יאָנאַ גריגאָריעוויטשן, איז זי ייִנגער אויף גאַנצע צוועלף יאָר (ער — דריי־און־פֿערציק, זי — איין־און־דרייסיק), און קיין קינדער האָט זי מיט אים נישט — און וואָס קאָן דען אין אַ צייט פֿון וועלט־אויפֿטרייסלונג בינדן אַ פּאָר־פֿאָלק, אויב נישט קיין קינדער און נישט קיין ליבע?

איז מילא. יאָנאַ גריגאָריעוויטש האָט אפילו נישט געהאַט קיין חשק צו טרייסטן זיך מיט דעם, וואָס זי האָט גערעדט באַנאַל און איז אַוועק באַנאַל. סיי־ווי־סיי איז זיין ערשטער אומגליק געווען פיל גרעסער און האָט איינגעשלונגען דעם צווייטן.

ווי אַ מענטש אַ באַדענקטער, אַ שטילער און — דער עיקר — אַן אָרגאַניזירטער, האָט ער נישט געוואָלט מאַכן פון דעם קיין טומל, סיי קיין אויסרלעכן, סיי קיין אינעווייניקסטן — נישט בלויז אין זיין פירצימערדיקער אינטעליגענטיש־שרייבערשער וווינונג האָט יעדע מינדסטע קליניקייט באַדאַרפט ליגן אָדער שטיין־בלייבן דאָרט, ווו זי איז פריער געליגן און געשטאַנען, נאָר אויך אין אים, יאָנאַ גריגאָר־יעוויטשן גופא, האָבן אויך אַלע געדאַנקען און געפילן געדאַרפט ליגן בלייבן אויף זייערע פריערדיקע ערטער. דאָ האָט געהאַט פיל צו זאָגן זיין קינדהייט, — זי איז פאַרבראַכט געוואָרן אין אויסלאַנד, ווו נאָכן טויט פון זיין פאָטער, דעם פּאָליטישן עמיגראַנט, האָט אים זיין מוטער (איצט אַ זקנה, אַן אַקושאָרקע אין קאַזאַן) אויפגעצויגן אין אַ שטרענגער דייטשישער דיסציפּלין.

אַ פאַקט איז, אַז אין יענעם פרימאָרגן, ווען איוואַ איז פון אים אַוועקגעגאַנגען, האָט ער, דער „אַליינגעבליבענער", כמעט אָן שום אויפרעגונג זיך געשאָקלט אין דער וויגשטול. די ברעמען מיט די גרויסע טונקעלע האָרן־ברילן זענען נאָר געבליבן ביי אים אַביסל אונטערגעהויבן; די ליפּן — צונויפגעלייגט און אויסגעצויגן, ווי ביי אַ מענטשן, וואָס וויל זאָגן:

— נו יאָ... געוויס... מען קאָן דאָך נישט גיין אַקעגן דער נאַטור!..

אַ קיצור:

זיין עיקר־באַפרידיקונג אין יענע טעג — זיין אַרט אונטערגעבן זיך דעם גורל — אַ שטילער פילאָזאָפישער אַרט. די הויפּט־טרייסט איז דער גרינטלעך־שכלדיקער פאַרשטיין:

— דער אומגליק האָט געמוזט געשען.

דעריבער איז איבעריק יעדער פּראָטעסט, אפילו מאַכן אַ באַוועגונג צו פּראָטעסטירן — איבעריק און במילא אויך קאָמיש. אין דעם זינען איז ער דענסטמאָל געווען קאָנטעט מיט זיך אַליין, — קאָנטעט,

וואָס ער שאָקלט זיך גאַנצע טעג אין דער וויגשטול אויפן ווייכן טעפּעך אין זיין שווער-באַביכערטן קאַבינעט; ער מאַכט דערביי צום ווייניקסטן באַוועגונגען און דעריבער איז ער צום ווייניקסטן קאָמיש.

זיינער אַ געדאַנק אין יענע טעג:

— דער פּאַראַדאָקס איז אייגנטלעך שטענדיק אַ לאָגישע זאַך, נאָר ער ווערט אָפּגעלייקנט דורך דעם אַרומיקן לעבן, וואָס נישט שטענדיק וויל ער וויסן פון לאָגיק. איצט אָבער, ווען אַלע יסודות זענען אויפגעטרייסלט און קיין ווירקלעך לעבן איז נישטאָ, איז דער פּאַראַדאָקס אַן אַבסאָלוטער אמת — יעדער פון די אַרומיקע מענטשן איז איצט פּונקט, ווי ער, יאָנאַ גריגאָריעוויטש, נישט קיין אמתער מענטש, נאָר אַן אמתער פּאַראַדאָקס.

דער אויספיר:

— אין אַ צייט, ווען פיל מענטשן זענען פּונקט ווי ער גע-וואָרן נישט מער ווי פּאַראַדאָקסן — אין אַזאַ מין צייט, אַז מען פּאַרלירט אַ דרייערל, איז גענוג, אויב מען געפינט כאָטש דעם לאָך, דורך וועלכן מען האָט דאָס דרייערל פּאַרלוירן.

ער, יאָנאַ גריגאָריעוויטש, איז דאַן געווען באַשעפטיקט זוכן דעם לאָך...

יאָנאַ גריגאָריעוויטש איז געווען צופרידן, וואָס די געבליבענע דינסט האַלט אונטער די געמיטלעכקייט אין זיין וווינונג. זי טוט איר אַרבעט אַן ווערטער, ווי גלייך עס איז גאָרנישט געשען. זי גייט ווי פריער אַלע פרימאָרגן זיך שטעלן אין די לאַנגע רייען נאָך ברויט און נאָך אַנדערע לעבנסמיטלען.

די שטאָט אין יענע טעג:

געלע, שוואַרצע אוקראַינישע „וואָרעטשיקעס" *) טראָגן זיך איבער איר אָפּ און אויף אויף נייע גלאַנציק-פּאַרדריפּעטע אויטאָמאָבילן.

אויף באַלעבעטע גאַסן זענען טראָטואַרן פול.

גרויע דורכגייער פליסן דורכאויס אין געדיכטן געמיש. מען

*) היטלען מיט אָראָפּגעהאָנגענע עקן.

שטעלט זיך אָפּ אויף צו קוקן מיט שינאה-אויגן, ווי אויסגעניכטערט נאָך אַ בייזן שלאָף:

— האָסטו דיר!

— באַנייס אַ קאָן.

— מזיקים.

— אומשטיינס געזאָגט: אויך מיר „עקסעלענץ"!..

פאַרוואָרפנדיק, ווי צו שחיטה די קעפּ, קוקט מען אין די לאַנגע ברויט-רייען צו אַן אַעראָפּלאַן, וואָס ברינזשעט הויך אין קוי־טיקער לופט.

מען חוזקט.

מען שפּייט קלעק.

עס האָט דערעסן שלעכט ברויט, פלעקן בלוט, אַלעמאָל הרוגים גייען אויף פרימאָרגנדיקע גאַסן; די שטאָט האָט דערעסן זיך אַליין:

— אַלטער לעקיש — שטאָט!.. ווער עס קומט, דער מעלקט זי.

דערצו־נאָך — דער טיפער אָסיען אינדרויסן. נישט עס רעגנט, נישט עס שנייט. הוילע פליסיקייט. קליינע פּיצלעך לייכטן פאַרקלעפּן די אויגן, מעקן צו די שאַרפע קאַנטן אויף די ראָגן.

קורץ:

אַ גוט וועטער פאַר יאָנאַ גריגאָריעוויטשן, וואָס שאָקלט זיך אין וויגשטול ביי זיך אינדערהיים און איז באַשעפטיקט מיט... זוכן דעם לאָך, דורך וועלכן ער האָט פאַרלוירן:

— טאַקע צוריקגערעדט: פאַרוואָס האָב איך, יאָנאַ גריגאָריעוויטש, איצט אויפגעהערט צו שרייבן?.. געשריבן, געשריבן און אויפגעהערט... פאַרוואָס?..

און אין אַפּאָר וואָכן אַרום האָט יאָנאַ גריגאָריעוויטשן אַוועק־געוואָרפן אויך זיין דינסט, — אַוועקגעוואָרפן עפּעס זייער פלוצים, זייער שטום, זייער פאַרעקשנט און זייער ברוגז, ווי אַ דינסט קאָן... געוועז איז דאָס פונקט אין יענער וואָך, ווען צו דער שטאָט האָבן אָנגעהויבן צוצוטרעטן פרישע פּאָלקן פון אַ נייער מאַכט, און איבער דער שטאָט זענען געפלויגן די באָמבעס, און אַז זיי האָבן אויף אַ ווילע אויפגעהערט צו פליען, האָט מען אין די לאַנגע רייען, וואָס ביי די ברויט-קראָמען, פאַרריסן מיט האָפענונג די קעפּ צו יעדן דורכפליענדיקן

אַעראָפּלאַן. און יאָנאַ גריגאָריעוויטש, וואָס איז דענסטמאָל געווען אינעווייניק פֿאַרשטיינערט און אַזוי גלייכגילטיק, אַז ער האָט נישט געלייענט קיין צייטונגען, נישט געגאַנגען אין דרויסן, נישט גערעדט מיט קיינעם און נישט געוואָלט וויסן, ווער די נייע מאַכט איז (כאָטש ער האָט זיך אָנגעשטויסן, אַז דאָס זענען די באָלשעוויקעס) — יאָנאַ גריגאָריעוויטש האָט פֿאַרשטיינערטערהייט אינאיינעם שוין אויך נישט געוואָלט וויסן פֿאַרוואָס איז די דינסט פֿון אים אַוועק:

דערפֿאַר, וואָס זי האָט נישט געוואָלט בלייבן מיט אים איינע אַליין אָן אַ „שומר" אין דער וווינונג?

דערפֿאַר, וואָס נקבֿות — ווער זיי זאָלן נישט זיין — האָבן בכלל פֿיינט יענעם מאַנסביל, ווען מען דאָס ווייב וואַרפֿט אַוועק?

צי אפֿשר גאָר דערפֿאַר, וואָס זי איז אינעווייניק געווען אָנ-געוויטיקט נישט ווייניקער פֿון יענע אַלע, וואָס פֿאַרוואַרפֿן אין די ברויט-רייען זייערע קעפּ צום דורכפֿליענדיקן אַעראָפּלאַן, און האָט קיינמאָל אין איר לעבן אויף קיינעם נישט געהאַט אַזויפֿיל האָפֿענונגען, ווי אויף דער נייער צוטרעטנדיקער מאַכט.

אין די ערשטע טעג האָט יאָנאַ גריגאָריעוויטש אַפֿילו ווי גע-העריק נישט באַמערקט, אַז די דינסט איז פֿון אים אַוועק: אויף אַזויפֿיל איז ער דאַן געווען באַשעפֿטיקט מיט מאַכן וואָס-ווייניקער באַוועגונגען, כּדי צו זיין וואָס ווייניקער קאָמיש.

אַ געפֿיל איז ביי אים געווען אַזאַ:

דאָס וואָס די צוריקקומענדיקע מאַכט רופֿט אַרויס מיטגעפֿיל ביי דער באַפֿעלקערונג, דאָס וואָס אים האָט אַוועקגעוואָרפֿן זיין ווייב און דאָס וואָס ער האָט אויפֿגעהערט צו שרייבן, — דאָס אַלץ מישט עמיצער אויס אין איין קנויל און שעפּטשעט אים דערביי זייער גע-שווינד גלייך אין אויער:

— אַ פֿלאָנטער, יאָנאַ גריגאָריעוויטש... אַ גרויסער פֿלאָנטער!..

ער האַלט דעריבער אין איין ענטפֿערן — שוין צופֿיל פֿאַמעלעך און צופֿיל רויק.

— גאָרנישט אַזוי די מעשה... גאָרנישט אַזאַ פֿלאָנטער...

און אין נעפּלדיקן דרויסן פּרעסן דערווייל גליטשיקע ווערים דעם רעגנדיקן האַרבסט, און איבער דער שטאָט פֿליען אַלץ באַמ-בעס. — דאָס איז געווען אין יענע טעג, ווען פֿון שטענדיקער קעלט

אין זיינע פֿאַרשטויבטע פּוסטע צימערן האָבן אים זיינע הענט אָנגע־הויבן צו ווערן פֿאַרגליווערט, רויטלעך, ווי געשוואָלן, און אַליין האָט ער אויך אָנגעהויבן צו ווערן רויטלעך און פֿעטלעך און שטויביק־געשוואָלן. זיין קערפּער האָט דאַן, אַוועקמאַכנדיק פֿון זיך דעם שכל, אָנגעהויבן זעלבשטענדיק הנאה צו האָבן פֿון דעם, וואָס ער איז דאָ אַליין — אַפֿילו אָן אַ דינסט — און וואָס צום פֿלאָנטער אין שטאָט קוקט ער דורך זיינע הויכשטאָקיקע פֿענצטער, ווי בגנבה. ווי אַ גנב האָט ער געבראָכן קעסטעלעך אין זיין פֿאַרדומפּענער קיך, ווו עס שמעקט מיט מייזן־קויט און מיטן לעצטן לאַנג־נישט־אַרויסגעטראָגענעם עמער מיסט. מיט פֿוילע געשוואָלענע פֿינגער האָט ער געשפּאָלטן די ברעטעלעך אויף דינע שטעקעלעך און געהייצט מיט זיי ביי זיך אין צימער דעם קאַמין. און אַז זיי האָבן זיך צעברענט, אָט די שטע־קעלעך, איז ער געזעסן אַקעגן מיט אַ געפֿיל פֿון אַ פֿאַרוואָקסענעם ווילדן, וועמען עס איז גוט נאָר דערפֿאַר, וואָס ער איז פֿאַרוואָקסן און ווילד. זיינע ברעמען מיט די גרויסע טונקעלע האָרן־ברילן זענען דערביי געווען אַביסל אונטערגעהויבן און די פֿאַרזאָרגטע ליפּן — צוזאַמענגעלייגט און אָנגעשטעלט, ווי אויף אַ פֿייף צו טאָן. — ער האָט געהאַלטן ביי געפֿינען דעם לאָך, דורך וועלכן ער האָט פֿאַרלוירן...

די לופֿט האָט געפּלאַצט, ווי די לעצטע באָמבע. אין שטאָט איז אַריין אַ נייע מאַכט.

יאָנאַ גריגאָריעוויטשעס פּנים — אַ פֿראַגע־צייכן:

— באָלשעוויקעס ?!

מיט אַ מאָדנער שמחה איז די דינסט אויפֿן דריטן אָדער פֿערטן טאָג געקומען אָפּנעמען אייניקע פֿון אירע פֿאַרגעסענע זאַכן. זי האָט געבראַכט מיט זיך אירס אַ חברטע, גערעדט מיט איר אין קיך הויך, פֿרייילעך, אַקוראַט ווי יאָנאַ גריגאָריעוויטש איז נישטאָ אינ־דערהיים. זייערע קולות האָבן אים אויפֿגעוועקט פֿון אַ שווערן בייטאָגעדיקן שלאָף. געדאַכט האָט זיך: די דינסט האָט היינט חתונה; איר חברטע — אויך:ביידע נעמען איינע ביי דער אַנדערער אונטערפּירנס.

דער טאָג ווי אומיסטן — אַ לויטערער, אַ זוניק־פּראַסטיקער. ליידיק־גייערישע שעהן האָבן מיט פאַרלייגטע הענט זיך געדרייט לעבן דעם יום־טוב פון פריש־אויסגעהאָנגענע רויטע פאָנען.

אין שטאָט האָט מען געטומלט מיט גרויס פּאַראַד — אָן אַ פלוידער פון קלינגענדיקע קלויסטערס — פויזעס פון ווינט און פון וויניקן פּראָסט און טרערן פון מוזיק — ווייטע לאַנגזאַמע טרערן האָבן באַגלייט צו קבורה די געפאַלענע קרבנות.

אין די גאַסן האָט מען געמיטינגט.

מיט אומצופרידנקייט האָט יאָנאַ גריגאָריעוויטש אין יענעם ביי־טאָג באַמערקט:

אַוועקמאַכנדיק פון זיך דעם שכל, פילט זיך זיין קערפּער זעלבשטענדיק, יום־טובדיק, אויפגערעגט, אַקוראַט ווי צוזאַמען מיט די באָלשעוויקעס האָבן זיך אין שטאָט אַריין אומגעקערט אַלערליי גליקן; זיין פרוי איוואַ אַבראַמאָוונאַ — אויך; זי קאָן יעדער רגע אָנקלונגען אין טעלעפאָן, אין טיר, אַריינקומען אין שטוב.

אַזוי איז עס געווען אין יענעם טאָג:

— דער שכל — אַ קלוגער; דער קערפּער — אַ נאַר.

כּדי צו דערווייזן דעם קערפּער, אַז ער איז אומזיסט אויפגעערעגט, האָט יאָנאַ גריגאָריעוויטש אים, דעם קערפּער, אָנגעטאָן אין אַ קורצן פוטערנעם לייבל און אין אַפּאָר שטיוול (קליידער, וואָס זענען אים פאַרבליבן פון אָנהויב מלחמה, ווען ער האָט ווי אַן אינזשעניער געאַרבעט אויף אַ פאַבריק). ער האָט זיך מיטן קערפּער אַוועקגעלאָזט אין גאַס אָט אַזוי, ווי מען לאָזט זיך אַוועק שפּאַצירן מיט אַ קינד — אָן שום ווילן, נאָר פּשוט, כּדי צו דערווייזן דעם אינעווייניקסטן אויפגערעגטן יום־טוב, אַז אינדערהיים איז נישטאָ אויף וואָס צו וואַרטן — קיינער וועט דאָרט אין טיר נישט אָנקלינגען.

נאָר אין שטאָט האָבן אומזיכטבאַרע קנוילן ליכט געקייטלט סיי דעם יום־טוב, סיי די מענטשן. יעדערער באַזונדער איז דאָרט געווען אַ גאָרנישט, אַ פּוסטער יאָדער־קנאַקער, און אַלע צוזאַמען — ערנסט און וויכטיק, פול מיט באַשלאָסנקייט — די שטרענג־וואָרענענדיקע בליקן. אויף אַלע פּלעצער האָט מען געמיטינגט לאַנג, לאַנג. די לופט

איז געוועזן הייזעריק. און בייטאָג, ווען די הייזעריקייט האָט זיך שוין געפּילט אין יעדן ווינקעלע, האָט דאָרט יאָנאַ גריגאָריעוויטשן זיין קערפּער נאָך אַלץ, ווי אַ קינד, געשלעפּט פון איין מיטינג צום אַנדערן, געגלויבט, אַז עס איז מעגלעך: אויף איינעם פון די מי־טינגן וועט אין אַ לעדערנעם לייבל מיט פאַרפלאָמטע באַקן שטייען אינדערהויך איוואַ אַבראַמאָוונאַ און וועט האַלטן אַ רעדע.

— פאַרוואָס דען נישט?.. די גרויסע חכמה?.. ־ אַ פּאָליטקאָם!..

דאָס האָט דער קערפּער זיך אונטערגעחנפעט צו יאָנאַ גריגאָר־יעוויטשעס אומצופרידנקייט, צו זיין אַרט טראַכטן. אים האָט זיך גע־דאַכט, אַז ער הינקט — אויף אַזויפיל איז אים געווען שווער זיך נאָכצושלעפּן נאָך זיין קערפּער פון איין פּלאַץ צום צווייטן, פון איין מיטינג צום אַנדערן — זיך נאָכשלעפּן מיט פאַרדריסלעכער אויפגע־רייצטקייט, נאָר אָן כעס. אויף יעדן פּלאַץ האָט ער דעם קערפּער באַוויזן, ווי מען באַווייזט אַ קינד:

— נאַ זע: איוואַ אַבראַמאָוונאַ איז נישטאָ.

— וואָס ווילסטו נאָך?

— ביסט דאָך שוין מיד.

— קום אַהיים.

דער קערפּער איז שוין ווירקלעך געווען מיד און האָט זיך אונטערגעגעבן. עס האָט געהאַלטן, אַז יאָנאַ גריגאָריעוויטש זאָל אָן גאָרנישט זיך אומקערן אַהיים און זיך דאָרט פאַרנעמען מיט דעם זעלבן, מיט וואָס ער האָט זיך פאַרנומען פריער — מיט זוכן דעם לאָך, דורך וועלכן ער האָט פאַרלוירן.

נאָר געטראָפן האָט אַנדערש.

נידעריק אויפן ברעג פון דניעפּער, וווהין יאָנאַ גריגאָריעוויטש איז פאַרקראָכן, האָט מען אויך געמיטינגט. דער גרויסער עולם — אַ קורץ־לייבלדיקער, אַן אָרעם־באַשטיוולטער, אַ שטאָלענער. און די וואַסער אין דניעפּער — אויך אַזעלכע: נישט געפרוירן, נאָר קעלטער פון אייז; ערטערווייז איז זי געקנייטשט, ערטערווייז — גלאַט.

שוואַרץ, שווער און בייז און בליי-פּליסיק. אַ ביינאַכטיקע פינצטערניש אין איר שויס, אָן אַ שאָטנדל אַרום זיך, אָן אַ מינדסטער אָפּשפּיגלונג אין איר טיף.

דעם מיטינג האָט געבלאָזן אַן עסעריקער ווינט אין פּלייצע; דעם דניעפּער — אויך.

אַן אָפּגעטיילטע גרופּע — **ברעג-אַרבעטער**, יונגוואַרג און גלאַט אַזוי פריילעכע יאָדער-קנאַקער — האָט דאָרט אַרומגערינגלט אַן עלטערע בייזע מויד, וואָס איז אָנגעטאָן, ווי אַ גלחס אַ פּאַרזעסענע טאָכטער: אָרעמלעך און מיט פאַרשטויבטע שטרויס-פּעדערן אויפן פאַרצייטיקן ברייט-קאַנטיקן הוט.

— וועגן וואָס רעדט זי? — האָט מען זיך דערפרעגט.

— וועגן דער געוועזענער קייסערין?

— אַ רחמנות, זאָגט זי?.. אַ רחמנות?..

און דער עולם האָט געקנאַקט יאָדערן און געלאַכט פון איר. עמיצער האָט אַ געשריי געטאָן:

— קרוינט זי!

און אין דער זעלבער צייט האָבן זיך אַ שאָקל געטאָן קעפּ אין מיטן דער גרופּע. אַפּאָר הענט, וואָס זענען געוווינט צו הייבן שווערע מאַסע, האָבן געטאָן אַ ריס אַראָפּ דעם אַלטמאָדישן הוט פון דער מוידס קאָפּ, זיך מיט אים צעוויגט אויף רעכטס, אויף לינקס און אים אַ שליידער געטאָן אין נאָענטן דניעפּער. דער עולם האָט פאַרגעסן אָן דער מויד און מיט אַ פריילעכן געלעכטער זיך אַ לאָז געגעבן נענטער צום וואַסער קוקן, ווי דער הוט שווימט. די מויד איז שטיין געבליבן איינע אַליין. אויף איר אַנטבלויזטן קאָפּ האָט דער ווינט אַ שויבער געטאָן די שיטערע האַלב-גראָע האָר — קורצע האַלב-אויסגעפאַלענע האָר, וואָס דערגרייכן קוים צום האַלז. די מויד האָט געוויינט. אירע פאַרקנייטשטע באַקן האָבן באַוויזן זייער דאַרע מאָגערקייט, און דענסטמאָל האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז איר מויל איז זייער ברייט — אַ מויל, וואָס וויינט אומאָפּהענגיק פונעם פּנים, און עס איז אויף דעם אומאָפּהענגיק פון גאָרנישט אַ רחמנות. עס איז קיינעם מער נישט אָנגעגאַנגען, וואָס חוץ אָט דעם ברייטן וויינענדיקן מויל זענען נאָך פאַראַן וויינענדיקע אויגן, אַ וויינענדיקע נאָז און בכלל — אַ פּנים. זייער געהיט און נישט מיט-

אַמאָל איז דענסטמאָל צו דער מויד פּאַמעלעך צוגעגאַנגען איינער אַ מיטלוווּקסיקער יונגערמאַן, אָנשטאָט אַ באַגריסונג, זיך צו איר אומ-זיכער אַ שאָקל געטאָן, געזעדט איבער איר, אַפּנים, זי געטרייסט, זי אָנגענומען אונטער דער האַנט און פּאַמעלעך, ווי מען פירט אויף אַ לוויה די נאָענטסטע קרובה פונעם געשטאָרבענעם, זי אָפּגעפירט צו איינער פון די קורצע אַקעגנקוקנדיקע שטאָט-גאַסן.

יאַנאַ גריגאָריעוויטש האָט נישט געוואָלט קוקן אין יענער זייט, ווייל די ווּקס און די באַוועגונגען פונעם יונגנמאַן, וואָס האָט אַוועקגע-פירט די מויד, זענען אים געווען זייער קענטלעך, ווי די ווּקס און די באַוועגונגען פון זיין ווייבס קרובים. ער, וואָס שלעפּט זיין קערפּער אַהיים, ווי מען שלעפּט אַהיים אַ בענקענדיק קינד, אַ יתום, האָט איצט, נאָך חוץ דעם, נישט געהאַט דעם מינדסטן ווילן צו באַגעגענען זיך דאָ מיט באַקאַנטע. זיין פּנים, וואָס איז געווען אָנגעשטעלט אַקעגן רעדנער אינמיטן מיטינג, איז דעריבער געווען אַביסל אָנגעשטרענגט, ווי ביי אַ מענטשן, וואָס וויל דערגיין דעם שכל:

— וואָס וויל ער?.. וווהין פירט ער?..

נאָר אַביסעלע שפּעטער, ווען ער האָט זיך אַרומגעקוקט, איז שוין דער יונגערמאַן ווי-דער געהאַט געשטאַנען זייער נאָענט לעבן אים — געשטאַנען אין גרויס צעטראָגנקייט, ווי אַ פאַרגעסענער און איבערגע-לאָזטער. זיין לענגלעך און מאָגער פּנים איז געווען נישט פריש געגאָלט און האָט דעריבער אויסגעזען, ווי אַשיק. זיין פוטערן היטל מיטן פּו-טערנעם מאַנטל זענען געווען פון יענע, וואָס מען קאָן זיי איינצייטיק אָננעמען סיי פאַר שטאַרק רייכע, סיי פאַר שטאַרק אָפּגעקומענע. דער מאַנטל איז נאָך דערצו געווען ברייט-פונאַנדערגעשפּיליעט, כאָטש עס האָט געבלאָזן אַ גענוג עסעריקער ווינט און דער יונגערמאַן איז געווען אַביסל אָנגעבויגן און האָט זיך געהויקערט, ווי פון קעלט. די אונ-טערשטע פון זיינע צוויי שמאָלע בלאָע ליפּן איז געווען אָפּגעבויגן און האָט אַנטפּלעקט ווייסע, לענגלעכע און באַזונדער-חנעוודיקע ציין — די חנעוודיקע ציין פון יאַנאַ גריגאָריעוויטשעס ווייבס משפּחה. די גרויסע און קרומבלעכע מזרח-שפּאַלטן פון זיינע טונקל-גרויע ערנסט-צעטראָגענע אויגן זענען אים געווען פאַררויטלט — פון נישט שלאָפן אַסך נעכט אָדער פון אַסך געדאַנקען, וואָס שטופּן זיך אויף איינמאָל אַלע צוזאַמען

אין מוח אַריין, — זיינע אויגן האָבן געקוקט מיט זייער גאַנצער אָפנ־קייט און מיט זייער גאַנצן צעטראָגנעם ווונדער צום רעדנער אינמיטן הויכער געדיכטער קעפּעדיקייט, נאָר אין דער זעלבער צייט האָבן זיי מיט ווונדער געוואָרפן בליקן אויך אויפן אַרומיקן הערנדיקן עולם, גע־כאַפּט פון אַ שכן אַ וואָרט און אים באַלד געשווינד און מיט ווונדער באַקוקט פון קאָפּ ביז די פיס.

איצט האָט צום עולם גערעדט אַ כּעסדיק־גרויסער מאַנסביל אין אַ גרויער כּעסנטע — אַ שינעל; אַ קרעפּטיקער „יונג מיט ביינער", — אז מען וועט וועט דאַרפן, וועט ער זיך געשווינד פונאַנדערשפּיליען און וועט פאַרן עולם אין די אויגן מיט איין מסוכּנער באַוועגונג צערייסן אויף זיך דאָס העמד.

דער יונגערמאַן האָט געמאַכט אַן אָנשטרענגונג, פאַרקרומט די קינבאַקן און אויסגעצויגן אַן אויער, כּדי נישט צו פאַרלירן דעם רעד־נערס קיין איינציק וואָרט. ער האָט אין צעטראָגנקייט פּלוצים אַ זאָג גע־געבן צום נאָענט־שטייענדיקן יאָנאַ גריגאָריעוויטשן:

— איר הערט, צי ניין?

— עס שיט, ווי מיט שטיינער...

— מיט איין וואָרט... אַז איך זאָג אייך — סאַמבאַטיע!..

און ערשט נאָכדעם ווי ער האָט דאָס אין גרויס צעטראָגנקייט אָפּגעזאָגט, האָט ער איבעראַניס צעעפנט אויף יאָנאַ גריגאָריעוויטשן די אויגן און האָט אים דערקענט:

— אַך!..

— איר?..

— יאָנאַ גריגאָריעוויטש?

— נישט דערקאָנט, איכלעבן... לאָזט נאָר אויף זיך אַ קוק טאָן... וואָס טראָגט איר עס פאַר אַ „פּאָרמע"?.. זיך די גאַנצע צייט נאָכגע־פרעגט — געוואָלט אָפּנעמען פון אייך גרוסן, נאָר די לעצטע צייט האָט אייך אין שטאָט, ווי אויף צולהכעיס, קיינער נישט געזען... קומט אַהער, אַביסל אין אַ זייט; קומט, וועלן מיר גיין אַביסל... איך האָב געמיינט: אויך איר זייט אַוועק; אַ קליינינקייט, וויפל מען איז פון שטאָט די לעצטע צייט צעפאָרן!..

דאָס איז בלויז אַ טייל פון די נייַן מאָס רייד, מיט וועלכער דער יונגערמאַן האָט זיך אויף יאָנאַ גריגאָריעוויטשן אַרויפגעוואָרפן:

— הייַנטיקע צייַטן ווילט זיך פּשוט וויסן: ווער איז „דאָ", ווער איז „דאָרט" און ווער איז גלאַט געבליבן אינדערהיים? וואָס?.. יאָ — „אַרבעטסלאַז", אַזוי צו זאָגן... איר קוקט זיי אָן — אָט אָ־די? (דער יונגערמאַן האָט זיך אָפּגעשטעלט און האָט באַוויזן מיט דער האַנט אויף דער מענטשן־מחנה, וואָס איז געבליבן מיטינגן אויפן ברעג) איר קוקט זיי אָן? ווען מיר מיט אייך וועלן שוין פון לאַנג זייַן פּאַרפוילט אין דער ערד, וועט מען וועגן זיי נאָך אַלץ שרייבן און שרייבן געשיכטע... איוואַ אַבראַמאָוונאַ איז אין פּעטערבורג — דאָס ווייס איך — אַ באַל־שעוויטשקע, וואָס? נו יאָ — מייַן משפּחה. אויף איר האָט מען זיך גע־קאָנט ריכטן. קינדווייַז, געדענק איך, איז איוואַ געווען אַ פלוידערקע — מסוכן! זיך געדרייט מיטן ייִנגערן ברודער, מיט וואָלאָדיען, אין די „געהיימע קרייזלעך". בייַ אַ יאָר אַכצן־נייַנצן, אָט דאַן, ווען איר האָט זיך מיט איר באַקאַנט, איז זי געהאַט געוואָרן אַ צוריקגעהאַלטענע, אַ שווייַגערין. דאָס טרעפט אָפּט מיט מיידלעך, ווען זיי דערפילן אין זיך דעם ערנסט פון יאָ ווערן אָדער נישט ווערן פרוי־און־מוטער, נו און איצט — ווידער...

און ווייל דער שטיינגעבליבענער יונגערמאַן האָט דאָ איבער־געכאַפּט דעם אָטעם, האָט יאָנאַ גריגאָריעוויטש געמוזט אַ הויב טאָן דעם קאָפּ מיט די האָרן־ברילן אַזוי, ווי גלייך ער וויל זען, צי דער הימל איז לויטער, צי נייַן, אַ צי געבן די צונויפגעלייגטע ליפּן מיט אַ מינע פון אַ מענטשן, וואָס וויל זאָגן: „נו יאָ, מען קאָן דאָך נישט גיין אַקעגן דער נאַטור". ער האָט אַ פאָנפע געטאָן די געציילטע מוז־ווערטער:

— נו יאָ... איוואַ... זי איז די לעצטע צייַט געווען אַזוי אומ־געדולדיק, אויפגעשרויפט

נאָר דער יונגערמאַן האָט ווי נישט איינגעהערט און האָט שוין ווייטער געשיט:

— מיר האָט נישט לאַנג געזאָגט איינע מיינע אַ באַקאַנטע, אויך אַ קאָמוניסטקע: „לעבן מיט דער צייַט איז איצט פיל אינטע־רעסאַנטער, ווי צו לעבן מיט אַ מאַן". דרויף האָב איך איר געענטפערט:

„ראשית, ווען דאָס זאָגט נישט קיין שיין ווייבל, וואָלט עס געהאַט אַ פּנים פון חוזק. און צווייטנס — אַ שיין ווייבל, מערסטנטייל, נישט זי לעבט מיט דער אינטערעסאַנטער צייט, נאָר זי איז מזנה מיט איר". אויפן ערן־וואָרט, אַזוי האָב איך איר געענטפערט. איך האָב זיך ערשט היינט דערוווּסט: איוועס יינגערער ברודער, וואָלאָדיע, איז איצט איינער פון די אָנגעזועסטע, אַן אַלטער באָלשעוויק, וואָס קערט וועלטן. אַ קאָפּ האָט ער שטענדיק געהאַט אַ גוטן, אַ נאַטור — אויך: פּריסיק, פייער! ער שטאַמט פון אַזאַ משפחה — געוואַגטע סוחרים, און דעם כּלל זאָלט איר האָבן: אַ געוואַגטער רעוואָלוציאָנער איז ווי אַ געוואַגטער סוחר — ער גייט „וואַ באַנק"; לאַכט נישט. סע דאָ אַ שייכות. כ'האָב דאָ היינט אינדערפרי באַגעגנט, — ווייסט איר יועמען? זאָלאָטאָנאָשן. מען האָט אים אַהער קאָמאַנדירט פון מאָסקווע — מסוכּנע פולמאַכטן! „אַך אַזוי? — האָט ער זיך געוווּנדערט — יאָנאַ גריגאָריעוויטש איז הי? — ער טוט גאָרנישט? אַ שאָד. און מיר האָבן אים מלחמה־צייט איבער עפּעס גערעכנט פאַר אונזערן אַ מענטשן — ער האָט געשריבן בייסיק און האָט זיך אָפּט דערדעדט ביזן סוף"... וואַרט אַ רגע, וואַרט... מיר איז איצט אַרויף אַ געדאַנק... ווייסט איר, וואָס איך וועל אייך זאָגן?..

ער איז אין צעטראָגענער פּאַרטראַכטקייט געבליבן שטיין אַזוי פּלוצים, אַז אויך יאָנאַ גריגאָריעוויטש האָט זיך געמוזט אָפּשטעלן. ער האָט צוגעשטעלט אַ פינגער צו דער נאָז און האָט געקוקט אויף יאָנאַ גריגאָריעוויטשן מיט אַזעלכע אויגן, גלייך ער קווענקלט, צי ער זאָל עס אים זאָגן, צי נייז. ער האָט צוזאַמענגעצויגן די אויגן און האָט געקוקט אויספּרווונדיק אין יאָנאַ גריגאָריעוויטשעס פּנים אַריין:

— ...ווייסט איר וואָס איך וועל אייך זאָגן? מיר איז אָט אין דער רגע קלאָר געוואָרן, פאַרוואָס איר האָט אויפגעהערט צו שרייבן. הערט מיך אויס, ס'איז פּשוט: וואָס האָט אייך אַלע יאָרן געקוועטשט? איר האָט דער געזעלשאַפט, כ'מיין — דער קאַפּיטאַליסטישער, אַלע אייערע יאָרן געוואָלט זאָגן: „כאַפּט דיך אַ שוואַרץ יאָר!", נאָר אַזוי־ווי איר האָט, ווי יעדער געבילדעטער מענטש, נישט געקאָנט רעדן פּראָסט, האָט איר דאָס צעצויגן אין אָן אַ שיעור טאַלאַנטפולע אַרטיקלען. איצט אָבער מיטן קומען פון די באָלשעוויקעס איז דאָך קלאָר געוואָרן:

ס'איז אַלצאיינס, צי איר האָט עס צעצויגן, צי ניין. איר האָט אָקאָרשט געהערט, ווי מען רעדט דאָ אויף די מיטינגן? — מען זאָגט עס פשוט און קורץ און שאַרף מיט אַ פשוטער קללה אין דער מאַמען אַריין... וואָס קוקט איר אַזוי אויף מיר?.. איך בין מאָגער געוואָרן?.. יאָ, איך זע אויס שלעכט... איך בין דריי חדשים געלעגן צו־בעט... אַ האַלבער מת... מיין אַלטע קרענק לייקאָמיע...

און ער האָט דערציילט יאָנאַ גריגאָריעוויטשן, אַז צו־בעט איז ער דריי חדשים אָפּגעלעגן אין אַ פּריוואַט־קליניק — אַ מין סאַנאַ־טאָריע: זיך אַריינגעלייגט אין בעט אַריין, ווען די דייטשן האָבן אָנ־געהויבן אַוועקצוגיין, און איז אויפגעשטאַנען איצט, ווען עס זענען אַריינגעקומען די באָלשעוויקעס:

— וואָס?.. יאָ, אַ באַזונדער פאַרגעניגן — כ'האָב אָנגעזען אין די אויגן מיט צוויי מאַכטן ווייניקער... נו יאָ, אין אַזאַ צייט איז מען אין אַ סאַנאַטאָריע אַביסל מער געזיכערט מיטן לעבן. נאָר פון דער אַנדערער זייט — ס'איז אַ סאַנאַטאָריע נישט פאַר קיין קראַנקע און נישט פאַר געזונטע, טאַקי ווייל מען זיכערט זיך דאָרט דאָס לעבן, איז דאָס כמעט אַ משוגעים־הויז... וואָס איך האָב זיך דאָרט אָנגעזען!.. און בכלל — דער גאַנצער אַרום־און־אַרום... הערט, יאָנאַ גריגאָרעוויטש, נעמט מיך אָן, איך בעט אײַך, אונטער דער האַנט... אָט פאָרט גראָד אַן איזוואָשטשיק... איך בעט אייך: זעצט מיך אויף און פירט מיך אָפּ אַהיים... מיר דרייט זיך עפּעס צו שטאַרק דער קאָפּ... כ'האָב אפשר נאָך גאָרנישט געטאָרט אויפשטיין פונעם בעט, נאָר עס הייבט מיך... איך קאָן נישט איינליגן... איצט... איצט...

און נאָכדעם איז ער געזעסן מיט פאַרמאַכטע אויגן אויפן איז־וואָשטשיק, אויף וועלכן יאָנאַ גריגאָריעוויטש האָט אים אָפּגעפירט אין סאַנאַטאָריע. זיין קרענקלעך פנים איז געווען אַשיק־טויט און זיינע פאַרבלאָזע ליפן האָבן זיך נאָך אַלץ איבערט געשאָקלט און פון זיך, ווי אין היץ, געשאָטן מיט שוואַכע ווערטער:

— אַז עס שיט מיט שטיינער... סאַמבאַטיע!.. אַרום און אַרום... מענטשן, סאַנאַטאָריע־מענטשן לעבן איצט נישט מיט אייגענע געפילן, נאָר מיט פרעמדע, מיט פריערדיקע... איר האָט געזען די מויד אָנעם

הוט ?.. אַן אָרעמע, אַ קבצנטע... אַ העסלעכקייט... ס'נישט איר געפיל — איך מיין: איר רחמנות אויף דער קייסערין... ס'איז אַ געפיל פון פריער, אַ פרעמדס... נו, און איך וויל עס נישט. לעבן זאָל מען מיט אייגענע געפילן... מיט אייגענע... נאָך ווייט, אַ ?.. נאָך ווייט צו דער סאַנאַטאָריע ?..

עס איז געווען נאָכטיק-טונקל, ווען יאָנאַ גריגאָריעוויטש האָט זיך אומגעקערט צו זיך אַהיים. פונעם גאַנצן באַגעגעניש מיטן יונגנמאַן, וואָס איז איווא אַבראַמאָוונעס אַ גליד-געשוועסטערקינד און האָט זייער אַ צעטראָגענע ביאָגראַפיע מיט זייער אַ פשוטן יידישן נאָמען — מוני, פונעם גאַנצן פלוידער, וואָס ער האָט פון אָט דעם מונין אויסגעהערט, און פון אַלע זיינע באַוועגונגען האָט יאָנאַ גריגאָריעוויטש בלויז געדענקט די מינע זיינע, בעת ער האָט זיך מיט אים אָפּגעשטעלט אויפן פּלאַץ, נישט ווייט פונעם מיטינג און האָט אים געזאָגט, פאַרוואָס ער, יאָנאַ גריגאָריעוויטש, האָט אויפגעהערט צו שרייבן:

„— וואָס האָט אייך געקוועטשט ?.. איר האָט געוואָלט זאָגן: „כאַפּט אייך אַ שוואַרץ יאָר !..” איר האָט עס צעצויגן אין אָן אַ שיעור טאַלאַנטפולע אַרטיקלען. איז צוליב וואָס ?.. הערט, ווי מען זאָגט דאָס איצט פשוט און קורץ און שאַרף, מיט סך-הכּל איין קללה אין דער מאַמען אַריין...

מיט אונטערגעהויבענע ברעמען, מיט צוזאַמענגעלייגטע אויסגעצויגענע ליפּן איז יאָנאַ גריגאָריעוויטש ביז שפּעט אינאָוונט אַרומגעגאַנגען ביי זיך אין צימער. ער האָט געהאַט אַן אויסזען פון אַ מענטשן, וואָס וויל זאָגן: „נו יאָ, געוויס... מען קאָן דאָך נישט גיין אַקעגן דער נאַטור !”, און אַליין האָט ער זיך נאָך אַלץ נישט געקאָנט גלויבן:

— שוין-זשע זאָל ער האָבן געזאָגט דעם אמת, אָט דער מוני ?.. שוין-זשע זאָל אָט דאָס באמת זיין דער לאָך, דורך וועלכן ער, יאָנאַ גריגאָריעוויטש, האָט פאַרלוירן ?.. געשיקט זיך ?.. אַזוי פּשוט ?..

ג ע ב ו ר ט

געבורט

אַ יונגער דאָקטאָר, אַ כירורג, אַ ביינערדיק מענטשל, וואָס טוט דריי מאָל אַ טראַכט, דריי מאָל אַ קוק אויף אַ קראַנקן, איידער ער ענטפערט אַ וואָרט. אַז ער וויל שמייכלען, באַקומט ער בלויז אַ צורה פון אַ מפונק.

און אַ כעס אויף דער וועלט האָט ער, משמעות, פון תמיד אָן אַ גרויסן, אַ פריקרען און משוגעוואַטן כעס, גלייך אַלע מענטשן זענען אומלייט, נישט ווערט, וואָס די ערד טראָגט זיי, און נאָר ער איינער אַליין איז אָרנטלעך ביז גאָר, און ער ווייסט, אַז קיינער וועט אים דערפאַר גאָרנישט צאָלן, נאָר דאָך — ער בלייבט טיף־לייטיש בלויז פון עקשנות, בלויז ווייל אים, דעם מפונק, איז מיאוס צו זיין אַזוי עקלהאַפט, ווי די אַרומיקע.

אָט אַזוי איז מיט אים געווען אָנהויב מלחמה — כמעט אַלע באַקאַנטע יונגע דאָקטוירים האָבן געגעבן כאַבאַר, מען זאָל זיי לאָזן אינדערהיים ביי די אָרטיקע שפיטאָלן, און ער איז (פון מיאוסן זיך זיי נאָכצוטאָן) געווען אויפן ערשטן פייער ביז ער האָט געקריגן אַ קויל אין דער לינקער ליטקע. אָט אַזוי איז מיט אים געווען אויך נאָכדעם, ווען די לופט איז אויפגעקלויצעט געוואָרן פון בירגער־קריג. עס הערן זיך יידישע פאָגראָמען און אַליין האָט ער שוין דעמאָלט געהאַט אַ פיר־יעריק קינד און אַ ווייב אַ ווויקסיקע, אַ שטאַלטנע, אַ בלאָנדע, וואָס איז מעוברת מיטן צווייטן קינד — פון מיאוסן זיך צו זיין געראָטן אין די אַרומיקע האָט ער באַלד נאָך פראָסקוראָווער פאָגראָם אָפגעשיקט דאָס קינד מיטן מעוברתן ווייב קיין טעריעוו צו

איר פֿאַרמעגלעכן פּאָטער אויף קימפּעט, און טאַקע בּאַלד, ווי ער האָט זי אָפּגעשיקט, האָט ער זיך אַליין מאָביליזירט, ווי אַ דאָקטאָר, אין דער רויטער אַרמיי.

דאָס איז, בּערך, אַלץ.

און איצט קאָן מען אָנהויבּן.

I

די ידיעה, אַז אין טעריעווער פּאָגראָם האָט מען צווישן הונ־דערטער אַנדערע געהרגעט אויך זיין מעוברת ווייב הענקען און זיין פֿיר־יעריק מיידעלע, האָט דער דאָקטאָר מאָטי שטיינבּערג אויפּ־גענומען פֿאַרעקשנט־שטום, כּמעט אָן שום בּאַוועגונגען אין פּנים, ווי עפּעס אַ מאָדנע־פֿריצישער גזלן, וואָס מיאוסט זיך נאָכטאָן אַנדערע און אויפֿהייבּן אַ גוואַלד אָדער מאַכן אַ היסטעריקע.

מיט אים איז יענעם טאָג גאָרנישט נישט געשען, אויבּ מ'זאָל נישט רעכענען דאָס, וואָס ער האָט מיט אַ פֿאַרשטיינערט בּלאַסלעך פּנים אַקעגן אַפֿאָר, שעה אַרומגעשפּאַנט הין און צוריק בּיי זיך אין דער קוואַרטיר, און וואָס אין מיטן אַרומשפּאַנען האָט ער זיך פּלוצים אָפּגעשטעלט פֿאַרן קליינעם שפּיגל, פּלוצים געוואָרפֿן אַן אומחן אויף זיין יונגער, האַרט־געפּרעסטער און געצאַצקעטער בּאָרד, פּלוצים אַ נעם געטאָן דאָס שערל און פּלוצים אָט די בּאָרד אָפּגעשוירן — זי אָפּגעשוירן מיט אַזאַ פֿאַרקרומט פּנים, ווי גלייך ער וואָלט וועלן זאָגן:

— פּעו!.. אַז אַ מענטש טראָגט אַ בּאָרד, קומט אויס, אַז יעדע האָר איז בּיי אים טייער.

די ידיעה אַליין:

אַ פּאַרשפּעטיקטע און אויסגעוועפּטע:

„— הענקען מיטן קינד וועסטו נישט אויסגראָבּן".

„— זיי ליגן שוין בּיי צוועלף מעת־לעת אין דער ערד".

און אַרום דער ידיעה — אַ קאַלטע גלייכגילטיקייט:

— ווילסטו, גלויבּ, ווילסטו נישט, גלויבּ נישט...

איז מילא... מיט אַ בּאָרד, אָן אַ בּאָרד — וועמען גייט עס אָן?

געפונען האָט ער זיך דענסטמאָל אין דער רויטער אַרמיי אויף קאָרעסטינער פראָנט, און געאַרבעט האָט ער דאָרט אין באַוועגלעכן פעלד-שפיטאָל, געשניטן ביי פאַרוואונדעטע רויטע אַרמייער און ביי פּאָוסטאַנצעס פאַרבלוטיקטע הענט, געזעגט צעשעדיקטע פיס, און בלוט האָט זיך אַרום אים געגאָסן געגנוג — בלוט פון יינגערע און עלטערע דאָרפישע שקצים, וואָס גייען אויף אומקומען. קרעכצן, געשרייען און האַלב-טויטע גסיסות האָבן דאָ אין שפיטאָל זיך ביי אים אויסגעמישט מיטן בלוט, מיט די געשרייען און מיט די גסיסות פון זיין אייגן ווייב, אייגן קינד, פון אַלע אַנדערע הרוגים אין טעריעווער פּאָגראָם, און דאָס אַלץ האָט אים ווי צוגעגעבן קראַפט נישט אויסצורעדן קיין איינציק וואָרט צו זיינע געהילפן: דער „שוועסטער" און עלטערן סאַניטאַר. אַרבעטן אַ גאַנצן טאָג מיט אַ כירורגישן מעסער, וואַשן די הענט פון איין בלוטיקער וווּנד און זיך באַלד גריבלען מיט זיי אין אַ צווייטער, און אַליין האָט ער דערביי פון נאָך דער ידיעה אָן געהאַט אַ שווערן טשאַד אין קאָפּ, און אַ געפיל איז געווען ביי אים אַזאַ, גלייך ער האַלט אַ גאַנצן טאָג אין איין אומאויפהערלעכן איינגעמען ריצנאייל, און עמיצער פון דער זייט וויל אים די גאַנצע צייט גרינגער מאַכן און טראָגט אים עפּעס נאָך: „נאַ... איינגעמאַכץ... נעם איין אויף זיסן". און אים ווערט דערפון נאָך ערגער, און ער ענטפערט אָן לשון: „לאָזט מיך צורו, איך וועל איינגעמען אַזוי..."

עס זענען אַזוי אַריבער דריי אָדער פינף טעג — דאָקטאָר שטיינבערג האָט, ווי אַ מאָדנער פּזרן אויף צייט. יענע טעג נישט געציילט.

ס'איז געווען אין מיטן זומער, דאַכט זיך, שטאַרק הייס, ביז גאָר פאַרנע און ביז גאָר ליכטיק, ווי פאַר אַ רעגן אָדער פאַר אַ ליקוי-חמה — דאָקטאָר שטיינבערג האָט דענסטמאָל, ווי אַ מאָדנער פּזרן אויף אַלערליי ליכטיקייטן, אויך דאָס נישט געדענקט.

עס זענען, דאַכט זיך, געווען אומגליקן אויפן פראָנט, ס'האָבן זיך, דאַכט זיך, געהערט אַסך נייע יידישע שחיטות — דאָקטאָר שטיינבערג האָט אויך דאָס קלאָר נישט געוווּסט, פונקט ווי ער האָט נישט געוווּסט קלאָר, וויפל טעג זענען אַוועק זינט ער האָט באַקומען די ידיעה.

און דענסטמאָל איז אים אָנגעקומען אַ בריוו מיט פּרטים וועגן טויט פון הענקען און פונעם קינד און וועגן טעריעווער פּאָגראָם — אַ שחיטה אין פּאַרלויף פון גאַנצע דריי הייסע זומערדיקע טעג, און הענקע מיטן קינד זענען אומגעקומען נאָך אינעם ערשטן טאָג אַרום צען אַזייגער אינדערפרי לעבן די טרעפּלעך פון דאָקטאָר פּשיבולסקיס גלעזערנעם גאַניק, וווהין זי איז, ווי צו איר מאַנס אַ קאָלעגע, געלאָפן מיטן קינד זיך באַהאַלטן. זי האָט דאָרט זייער לאַנג געקלונגען אין גלעקל און פון אַקעגן האָט מען געזען, ווי דער זעקספוּדעוודיקער פּוילישער דאָקטאָר — זייער אַן אָנגעזעענער, אַ נקביש-ווייכער און נקביש-ווייסער — האָט זיך באַוויזן אין גלעזערנעם גאַניק און האָט אַליין, נישט אויסרעדנדיק קיין וואָרט, נאָך שטייפער פאַרריגלט די טיר, און נאָכדעם האָט מען געזען, ווי מען האָט טאַקע דאָרט, לעבן די טרעפּלעך, הענקען מיטן קינד דערשאָסן.

און נאָך אַ קלייניקייט:

מיט צוויי טעג פריער, איידער דער פּאָגראָם האָט זיך אָנגעהויבן, האָט מען דעם זעלבן זעקספודעוודיקן נקביש-ווייכן און נקביש-ווייסן דאָקטאָר פּשיבולסקין גערופן צום שווער אין שטוב, ער זאָל באַטראַכטן די טראָגנדיקע הענקען, ווייל הענקע האָט געטראָגן זייער גרויס, און דער דאָקטאָר פּשיבולסקי — אַ געניטער גינעקאָלאָג — מען צאָלט אים זייער טייער פאַר וויזיטן — האָטביים שווער אין שטוב הענקען באַטראַכט, געפונען, אַז ביי איר הייבט זיך אָן דער ניינטער חודש, און נאָכדעם האָט ער געזאָגט די עלטערן בסוד, — הענקע זאָל נישט הערן, — אַז דאָס טראָגן איז ביי איר נישט אינגאַנצן נאָרמאַל און אַז מען דאַרף זייער און זייער אַכטונג געבן, זי זאָל זיך איבערהויפּט האַלטן רויק, און ווער שמועסט נאָך אין אָט די שווערע טעג, ווען יידן לעבן דאָ אין גרויסער שרעק פאַר פּאָגראָמען...

פון אָט די אַלע ידיעות איז ביי שטיינבערגן אין קאָפּ געבליבן בלויז איין בילד:

ביים שווער אין שטוב געפינט זיך דער גוידערדיקער פּשיבולסקי מיט הענקען אין איין צימער און טאַפּט איר דאָרט אַרום דעם נאַקעטן מעוברתן בויך...

און נאָך איין פּרט איז ביי אים אין קאָפּ געבליבן:

געהרגעט אין טעריטאָריע האָבן דאָרפישע שקצים מיט אַ פּעטלורישן אַטאַמאַן.

דענסטמאָל האָט ער אַפּאָר נייע טעג נאָך מיט אַ גרעסערן טשאַד אין קאָפּ געטאָן זיין אַרבעט אין פעלד-שפּיטאָל: געמאַכט אָפּעראַציעס די פאַרוווּנדעטע, וואָס האָבן מיט זייער אוקראַיִניש לשון און מיט זייערע אוקראַיִנישע פּנימער זיך ביי אים אויסגעמישט מיט יענע, וואָס האָבן אין טעריטאָריע פּאָגראָם געהרגעט הענקען מיטן קינד; מינוטנווייז האָט זיך אים געדאַכט, אַז ער שניידט „יענע", און אין דער איבעריקער צייט איז אים געווען אַלצאיינס, צי ס'איז „די" אָדער „יענע". און דענסטמאָלט — אין מיטן אַ העלן טאָג — האָט ער פּלוצים זייער פּאַמעלעך געגומען אויסטאָן דעם ווייסן כאַלאַט — משונה פּאַמעלעך, ווי ער וואָלט איצט האָבן געענדיקט נישט בלויז די אַרבעט פון היינטיקן טאָג, נאָר די אַרבעט פון זיין גאַנצן לעבן.

נישט געכאַפּט, גלייך ער וועט פון היינט אָן שוין אייביק זיין אַ ליידיקגייער, איז ער אַרויסגעגאַנגען אינדרויסן און האָט דערזען, אַז ס'איז שטאַרק הייס, ביז גאָר לויכטיק און ביז גאָר פאַרנע, ווי פאַר אַ רעגן. און אפשר דאַכט זיך אַזוי, ווייל דער פראָנט איז נאָענט און די שיסערייען פון האַרמאַטן דערטראָגן זיך אַהער, ווי אַ לאַנגער פאַרטויבטער דונער, וואָס אָט דרעמלט ער איין און אָט לאָזט ער באַנייס זיך הערן.

פון אונטן, פון דער איינקלאַסיקער דאָרפס-שול, ווו דער פעלד-שפּיטאָל האָט זיך געפונען, האָבן מיט שרעק פאַר זיין פּאַמעלעכקייט און פאַר זיין שווייגן אים גערופן דער עלטערער סאַניטאַר און די „שוועסטער", נאָר ער האָט נישט געהערט, ווי מען רופט אים און האָט זיך נישט אומגעקוקט

פונקט איבערן וועג, אַקעגן דעם פעלד-שפּיטאָל האָט געפּוסטעוועט די פאַרלאָזטע יידישע שטוב, פונוואַנען די באַלעבאַטים זענען אַנטלאָפן ערשט צוריק מיט אַפּאָר טעג, ווען דער פראָנט האָט זיך דערנענטערט, און אין פוסטן קרעמל, וואָס לעבן אָט דער שטוב, איז ביי אַ נידעריקן קיך-טיש געזעסן דער אָנגעפאָרענער דיוויזיע-קאָמאַנדיר, דער אַרמענער סטאַראַנדזשאַראָוו, און ביי דער טיר האָבן געוואַרט

די רייט־פערד און די איינגעשפּאַנטע בריטשקעלעך פון יענע, וואָס זענען געקומען צו אים זיך פּראַווען. ס'האָבן געוואַרט אַ מענטשן אַכט מיליטער-לייט און צווישן זיי — איינער זייער אַ פאַרברודיקטער מיט אַן איבערגעבונדענער שטאַרק־געשוואָלענער באַק און מיט נישט קיין געגאָלט פּנים.

— טע טאָוואַ, — האָט ער אַ שלעפּ געטאָן שטיינבערגן פאַרן אַרבל, — טע בע מניע זוב ווערוואַל.

נאָר שטיינבערג האָט נישט געענטפערט. ער איז געשטאַנען לעבן איינעם פון די בריטשקעלעך, געקייט אַ שטרוי, געקוקט און געקוקט, ווי צום קאָמאַנדיר גייט מען אַריין איינציקווייז און איז צו־לעצט צו אים אויך אַריינגעקומען.

— לאָזט מיך אָפּ, — האָט ער געזאָגט צום קאָמאַנדיר, — באַ־פרייט מיך. איך קאָן מער נישט אַרבעטן. איך פיל, אַז איך שנייד נישט קיין מענטשן — איך שנייד האָלץ, פיל איך, איך שנייד מיסט.

אַזוי האָט ער טאַקע געזאָגט דעם קאָמאַנדיר. און נאָך ערגער האָט ער אים געזאָגט:

— איך שנייד טינוף...

דער קאָמאַנדיר, וואָס האָט אים געקענט, ווי איינעם פון די אי־בערגעגעבנסטע דאָקטוירים דאָ אויפן פראָנט, האָט געמאַכט אַ באַווע־גונג, ווי גלייך ער טוט אַ שמעק־טאַבעק, און האָט אויף אים אַ קוק געגעבן פריער צעטראָגן, נאָכדעם — בייז, ווי ער קוקט דאָ שטענדיק אויף פאַרשידענע סימולאַנטן, און ערשט נאָכדעם האָט ער אויף אים אַ קוק געגעבן מיט זיין געוויינלעכן אַרמעניש־קלוגעטשקן בליק און מיט אַ שמייכעלע.

— נו יאָ, — האָט ער זיך צו אים אַ שאָקל געטאָן מיט געמאַכטן ווייטיקן מיטגעפיל, — טייבעלע מיינס, טייערס, טינוף שניידסטו, אַ ?.. און וואָס דען האָסטו געוואָלט ? — גאָלד האָסטו געוואָלט שניידן ? ווער זאָל דיר דען געוועזן צוגרייטן גאָלד ! גאָלד, טייבעלע מיינס, מוז מען ערשט צוגרייטן — מען דאַרף נאָך דערויף אַביסל האָרעווען !

ער האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט, דער קאָמאַנדיר — אַזוי פריילעך איז אים געוואָרן פון דער אייגענער חכמה, וואָס ער האָט געזאָגט, נאָר פּלוצים האָט ער זיין געלעכטער איבערגעהאַקט און זיך דערשראָקן פאַר

שטיינבערגס קלאַפּ אין טיש, פאַר זיינע משוגענע אויגן, פאַר זיין משו־גענעם אויסגעשריי:

— איך זאָג: לאָזט מיך אָפּ!

— איך זאָג: מען האָט געהרגעט מיין ווייב און מיין קינד!..

II

ער האָט זיך געלאָזט קיין טעריעוו, ווי ער שטייט און גייט — אין די זומערדיקע רויטאַרמייִשע קליידער, אָן אַ שינעל אַפּילו. און אַ געפיל איז ביי אים געווען, ווי דאָס פאָרט נישט ער און עפּעס יאָ ער. אין טאַש האָט ער בלויז געהאַט אַ רעוואָלווער און צווישן טשאַד, וואָס אין קאָפּ, האָט ער געהאַלטן פעסט דעם באַשלאָסענעם פּלאַן: ער וועט אָנקלינגען צום דאָקטאָר פּשיבולסקי ביי דער טיר פון גלעזערנעם גאַניק. ער וועט אָנקלינגען אין יענעם זעלבן גלעקל, אין וועלכן די מעוברתע הענקע האָט געקלונגען, איידער מען האָט זי דערהרגעט, ער וועט אַריינקומענדיק אַהין אַרויסנעמען דעם רעוואָלווער און וועט זאָגן צום דאָקטאָר פּשיבולסקי: „דריי זיך אויס צו דער וואַנט — ק סטיענקע, מערזאַווער!".

די גאַנצע צייט, וואָס ער איז געפאָרן אין צוג, — אַקעגן אַנ־דערטהאַלבן מעת־לעת — האָט ער געזען פאַר זיך בלויז אָט דאָס בילד: ער שטייט מיטן רעוואָלווער אין האַנט אַקעגן דעם דאָקטאָר פּשיבולסקין, דער זעקספּודעוודיקער פּשיבולסקי ליגט אין אַ טייך בלוט ביי זיך אין קאַבינעט.

און ווייל ער האָט מיט אַ מאָדנער קלאָרקייט געזען פאַר זיך בלויז אָט דאָס בילד, האָט ער דעריבער אויפן גאַנצן וועג פאַרזען אַרום זיך אַלע אַנדערע בילדער, נישט באַמערקט די מענטשן, מיט וועלכע ער פאָרט, כאָטש אין די צוגן איז, ווי בכלל אין יענער צייט, געווען לעצט־ענג. און אַלע זענען געשטאַנען אויף די פיס, און מענטשן האָבן נישט בלויז זיך געדרייט אַרום אים, נאָר זיך געריבן אָן אים, אים געשטויסן ווילנדיק, צי נישט־ווילנדיק. און איינמאָל, ווען מען האָט אים שוין צו שטאַרק געשטויסן, האָט ער אויך דאַן אַ טראַכט געטאָן נישט וועגן זיי, נאָר וועגן זייער מיאוסקייט, וועגן דעם, וואָס ער קען

זיי — ער ווייסט, אַז ווען ער גליטשט זיך אויס צווישן זיי און פאַלט אום, וואָלטן זיי גלייך אָנגעהויבן טרעטן אויף זיין קערפּער און וואָלטן געווען צופרידן, וואָס זיי איז געוואָרן גראָמער.

און נאָך אַנדערטהאַלבן מעת-לעת, אַז ער איז מיט טאָגליכט אַרויס פונעם וואַגאָן און האָט זיך אַוועקגעלאָזט צופוס פונעם לעצטן וואָקזאַל, איז אים געווען אַ גרויסער ווונדער, וואָס חוץ דעם דאָקטאָר פּשיבולסקין, וועמען ער דאַרף שיסן, איז איצט, נאָך דער שחיטה, ווי פאַר דער שחיטה, נאָך אַלץ פאַראַן אונטערן באַרג אַ שטאָט, וואָס הייסט טעריעוו, און הייזער און גאַסן זענען דאָ נאָך אַלץ פאַראַן, און אַ מאַרק — אַן אַלטער, אַ קיילעכיקער, אַ ברוקירטער מיט קרומע הייזער, וואָס קוקן מיט אַן אַלטן בליק פון הונדערט צוואָנציק און פון הונדערט פופציק יאָר, מיט אַפּאָר איינפאָרן, און מיט אַ ווייסן שטאָט-קלויסטער אין רעכטן עק — אַ געוויינלעכער ריין-אויסגעקערטער מאַרק...

ס'איז געווען ביי זון-אויפגאַנג און אין די זייט-געסלעך האָט, ווי ביי געוויינלעכן זומערדיקן זון-אויפגאַנג, געשמעקט מיט נעכטן-אויסגעגאָסענעם ציבער, מיט אַנטלויפנדיקן נאַכט-שאָטן, מיט פערדישן קיזיק. אים האָט עמיצער, אַפּנים, דאָרט אין די זייט-געסלעך דערזען; עמיצער האָט אָנגעזאָגט, אַז ער איז געקומען, און דענטסמאָלט איז זיין שוויגער — אַן עלטער מענטש שוין — אַרויסגעלאָפן צו אים אין דרויסן מיט אַ געוויין, מיט וועלכן ווייבער לאָזן זיך צום אָרון-קודש, מיט אויסגעשטרעקטע הענט:

— אוי, מאָטי!.. אוי, מאָטי!..

און דער שווער — נאָך אַ מער עלטערער מענטש — איז געבליבן אין שטוב און האָט דאָרט געקאָכעקעט — אַפּנים, נאָך פון ביינאַכט אָן — מיט אַ לאַנגן יאַדעשליוון הוסט, און געדאַכט האָט זיך: דער הוסט איז פיל עלטער פון אים, דעם שווער אַליין. און נאָך האָט זיך געדאַכט: ער הוסט אומיסטן, כדי ער זאָל נישט דאַרפן אַרויסגיין אַקעגן. און דענסטמאָל, אַז שטיינבערג איז אַריינגעקומען אין שטוב, האָט ער דאָרט צו אַלעם ערשט אַ קוק געגעבן נישט צום שווער, נאָר צו דער קיך, ווו עמעצער פאָרעט זיך, ווי מיט ברויט-באַקן, און אַ טראַכט געטאָן האָט ער אויך נישט וועגן שווער און נישט וועגן קיינעם, נאָר בלויז וועגן דעם פאַקט, וואָס אָט:

— אַ דינסט, פונדעסטוועגן, האַלט מען...

אים האָט דאַן גלייך אָנגעכאַפּט אַן אומבאַשיידענער עקל, און אַ טראַכט געטאָן האָט ער בײַ זיך, צי האָט ער נישט דאָ אין טעריטאָריע קיין מער נאָענטע מענטשן, צו וועמען ער האָט איצט, באַלד נאָך זיין קומען, געדאַרפט אַריינגיין.

דערנאָך איז ער, פול מיט אָט דעם עקל, געזעסן מיט שווער־און־שוויגער ביים טיש, און דערלאַנגט האָט מען פון קיך טיי מיט מילך — מיט געפּראַזשעטער מילך, וואָס איז אַ גאַנצע נאַכט געשטאַנען אין אויוון — און אַלע האָבן געשוויגן. דער שווער האָט צו אים נישט געקוקט און האָט ווידער געהוסט, אפשר — כדי נישט צו רעדן. און פּלוצים האָט דער שווער זיך אַ וואַרג געגעבן מיטן אויסגעהוסטן לייכעץ, וואָס ער האָט אַ פול מויל, נישט אויסכראַקענדיק דעם לייכעץ, זיך אונטערגעשפּאַרט מיטן עלנבויגן אויפן טיש, אַ גלעט געטאָן מיט די פינגער פון דער צווייטער ציטערדיקער האַנט די טעראַסע און, פאַרגלאָצנדיק די אויגן, מיטן לייכעץ אין מויל אַ זאָג געטאָן:

— מען האָט מיך פיין געשטעלט צום צעטל.

ער האָט אַ קוועטש געטאָן דעם טראָפּ אויפן לעצטן וואָרט.

ער האָט אַראָפּגעשלונגען דעם לייכעץ, באַקומען פאַרטרערטע אויגן און האָט צוגעגעבן:

— מען האָט מיר באַראַבעוועט מיין קראַם... אפשר אויף הונדערט מיט צוואָנציק טויזנט רובל האָט מען מיך באַראַבעוועט...

דענסטמאָל האָט שטיינבערג אַ היפּשע ווײַלע אויף אים געקוקט און געטראַכט וועגן דעם, וואָס די אויגן, די נאָז, דאָס מויל — אַלע אברים, וואָס זענען בײַ העבקען געווען זייער חנעוודיק און שיין, זענען בײַ אים, דעם פאָטער אירן, מיאוס און העסלעך. אים איז דערבײַ אַרויף אויפן זינען, אַז ער האָט זיך אומזיסט צוגעצײַלט מיט די ווערטער, מיט וועלכע ער האָט אין דאָרף אַקעגן פעלד־שפּיטאָל זיך געווענדט צום דיוויזיע־קאָמאַנדיר:

— „איך שנייד טינוף”.

און אַ וואונדער איז אים געווען, וואָס אָט די ווערטער זענען גאָר צוגעפּאַסט צו אָט דעם שווער זיינעם.

— ס'איז נישט קיין מענטשן. — האָט ער, קוקנדיק אויפן שווער, אַ טראַכט געגעבן.

דאָס געפיל, וואָס הייסט רחמנות — אַ געפיל, וואָס ער האָט, אַגב, אויך פריער זעלטן-ווען געהאַט — האָט אים איצט אינגאַנצן אויפגעהערט צו פעלן, און די אומקלאָרע השגה, וואָס ער האָט וועגן זיך די לעצטע טעג געהאַט, איז פון דעם אויגנבליק געוואָרן ביי אים אַ קלאָרע און אַ פאַרגליווערטע — אַן השגה וועגן אַ מלאך-המוותדיק-טרוקענער באַשעפעניש, וואָס איז אַהער אַראָפּגעקומען צונעמען אָן שום וואַקלענישן דאָס לעבן ביי אַ זעקספּודעוודיקער בריאה, וואָס הייסט פּשיבולסקי. און נאָך איין זאַך איז אים געוואָרן קלאָר:

אַנדערע זענען נישט בעסער פון פּשיבולסקין, און לעבן צווישן זיי איז מיאוס.

אין יענעם זעלבן פרימאָרגן, ווען די זון, וואָס האָט אָנגעגליט די שויבן פונעם דאָקטאָר פּשיבולסקיס גלעזערנעם גאַניק, האָט שטאַרק געוואַרעמט און גערויטלט די פּאָמידאָרן מיט די פעפערלעך, וואָס ליגן מאָדנע רויק אויף אַלע פענצטערדיקע ביישטידלעך און האַלטן רויק אין פאַרטיק ווערן, איז שטיינבערג געשטאַנען ביים דאָקטאָר פּשיבולסקין אין קאַבינעט, געהאַלטן דעם רעוואָלווער אין דער אויפגעהויבענער האַנט און איז געווען שטאַרק פאַרחידושט, וואָס דאָס בילד איז אַרויסגעקומען לחלוטין אַנדערש, ווי ער האָט זיך פאַרגעשטעלט:

אויף דער פריצישער קאַנאַפּע איז אין ווינקל שטאַרק צונויפגעקוצירובעט געזעסן דער זעקספּודעוודיקער, נקביש-ווייסער און נקביש-ווייכער דאָקטאָר, פאַרשטעלט מיט ביידע פעטע הענט דאָס פּנים, און אין גרויס שרעק, מיט אַ קול, וואָס איז דערוואָרגן פון שווערער אַסטמע, געבעטן רחמנות ביי אים, דעם מלאך-המוותדיק-טרוקענעם.

— פאַרשיוויעץ, — האָט שטיינבערג זיך געוווּנדערט, וואָס די ווערטער, וואָס ער רעדט איצט, זענען לחלוטין נישט יענע, וואָס ער האָט צוגעגרייט, — זאָג: פאַרוואָס האָסטו געהייסן אָפּוואַשן דאָס בלוט?.. דאָס בלוט אויף די טרעפּלעך לעבן גאַניק...

ער האָט געזען, ווי די גוידערדיקע בריאה הייבט זיך פון קאַנאַפּע פּאַמעלעך אין גרויס שרעק, זי פאַלט אים צו די פיס, פּויזעט

אַרום זיינע טריט, קושט זיינע רויטאַרמייִשע שטיוול. און דענסטמאָל איז מיט אים געשען דאָס, וואָס אים איז די גאַנצע צייט אַפילו איינמאָל נישט איינגעפאַלן, אַז עס קאָן מיט אים געשען: ער האָט פּלוצים דערפילט צו אָט דער פעטער פויזנדיקער בריאה דאָס זעלבע געפיל, וואָס ער האָט פריער דערפילט צום שווער, בעת יענער האָט אַראָפּגעשלונגען דעם לייכעץ:

— ס'איז נישט קיין מענטש, ס'שטינקט... — האָט ער אַ טראַכט געטאָן.

און אין דער זעלבער רגע האָט ער דערפילט, אַז אויסשיסן אין אָט דער בריאה איז אים פּונקט אַזוי מיאוס, ווי אים וואָלט געווען מיאוס אויסצושיסן אין שווער.

— נאַ, — האָט ער געזאָגט, באַהאַלטנדיק דעם רעוואָלווער צוריק אין טאַש, — איך שענק עס דיר אַ נדבה, דיין שטינקענדיק שטיקל לעבן... נישט מחמת רחמנות, נאָר ווייל מיר איז מיאוס אין דיר צו שיסן. האַלט זיך מיט דעם!

און ערשט נאָכדעם, ווען ער איז שוין געהאַט אַרויסגעגאַנגען צוריק אינדרויסן אויף דער זון, וואָס גלייט די שויבן ביים גלעזערנעם גאַניק, האָט ער זיך דערמאָנט, וויאַזוי פּשיבולסקי האָט פונדעסטוועגן נאָך אָט די ווערטער אַרויסגעוויזן גרויסע פרייד און האָט שיער נישט געטאַנצט, וויאַזוי ער האָט אים, שטיינבערגן, אַרויסבאַגלייט מיט ציטערנדיקער שמחה און וויאַזוי ער האָט דערביי פון דאַנקבאַרקייט צו אים, שטיינבערגן, נישט אויפגעהערט אין גרויס אויפרעגונג זיך צו שווערן:

— ס'וועט בלייבן צווישן אונז... קיין פליג אויף דער וואַנט וועט נישט וויסן... קיין פליג אויף דער וואַנט וועט נישט וויסן...

דענסטמאָל איז געווען בייטאָג, און צו אים — צום שווער, פונוואַנען ער האָט זיך געקליבן אַוועקצוגיין אומבאַמערקט — איז מיט האַלב-משוגענע אויגן, מיט אַ האַלב-משוגען, לאַנג נישט געגאָלט און לאַנג נישט געוואַשן פּנים געקומען דער אָרטיקער לערער פרידקין — יענער זעלבער, וואָס האָט ערב-פּאָגראָם אָנגעפירט מיט דער טעריטעווער זעלבשוץ. פרידקינס יונגע ליפּן זענען געווען בלאַס און האָבן געציטערט, ווי ביי אַ זקן, און אַליין האָט ער געהאַלטן אין איין ציפּן די

שטעכלקעס אויף זיין פאַרוואָקסן פּנים, אין איין ווילד־צעטראָגענעם קוקן מיט די אויגן און אין איין געבן ענטפערן אויף פראַגן, וואָס מען פרעגט אים גישט.

— פּטור, נו...

— דער פּאָלק, וואָס שטייט איצטער אין שטאָט? פּטור, נו...

— אַ סאָוויעטישער פּאָלק איז ער? פּטור, נו...

ער האָט דערציילט, וויאַזוי די זעלבשוץ — אַ מענטשן אַכצן — האָבן העכער צוויי מעת־לעת נישט אַריינגעלאָזט די באַנדע פון דער וואָקזאַל־זייט, נאָר נאָכדעם, אַז ביי דער זעלבשוץ איז אויסגעגאַנגען קוילן, האָט מען גאַנצפרי, ביי זון־אויפגאַנג, זיך געמוזט אומקערן אין שטאָט אַריין, און ווען מען האָט זיך אומגעקערט, האָט מען דער־זען, אַז אין שטאָט האָבן זיך שוין אַלע באַהאַלטן — ווער, ווו עס האָט געקאָנט, און אים, פּרידקינען, האָט דאָ קיינער נישט געוואָלט אַריינלאָזן אין שטוב:

— פּטור, נו... ווייל איך האָב דאָ נישט קיין קרובים און ווייל אַלע האָבן געוווסט, אַז איך האָב אָנגעפירט מיט דער זעלבשוץ.

אים איז אויסגעקומען זיך אַרומדרייען איינער אַליין איבער די פּוסטע גאַסן.

— גיי איך מיר אַזוי פּאַמעלעך באַרג־אַרויף און באַגעגן קיינעם נישט ביז קאָנאָוואַלאָווס גוישן געסל, און ביי קאָנאָוואַלאָוון אין הויף איז אויך קיינער נישטאָ, און דער טויער פון דער שאָפּע איז דאָרט אַביסל אָפן — אַ פּוסטקע. פּטור, נו, טראַכט איך, איך וועל אַריינקו־מען אין שאָפּע.

ער איז אין שאָפּע אַרויפגעקראָכן אויפן בוידעם און זיך אַנידער־געלייגט אויפן היי. דערנאָך האָט ער דערזען, אַז אין שאָפּע צווישן אָנגעהאַקטן האָלץ און צווישן דער וואַנט איז געבליבן אַ ליידיק אָרט, ווו מען קאָן זיך באַהאַלטן. ער האָט פונעם בוידעם גענומען אַהין אַראָפּלאָזן די פיס, שטופּט ער און שטופּט אַהין די פיס און פילט פילט ער: ער טרעט אָן אויף עפּעס לעבעדיקס, און הערן הערט ער: מען שעפּטשעט זיך. ער קוקט זיך אום — פּטור, נו... צווישן דער וואַנט און צווישן האָלץ האָט זיך באַהאַלטן ליפּע ליכט־מאַן מיט זיין ווייב און מיט זיינע קינדער. ליפּעס יינגעלע, וואָס

האָט געלערנט אין שול, האָט זיך דערפרייט: „אוי, אָט איז דער לע־רער פרידקין!", נאָר ליפּע מיט זיין ווייב האָבן דאָס קינד געקנייפּט, עס זאָל שווייגן, און אַליין האָבן זיי אָנגעהויבן בייז צו שעפּטשען און צו פּאָדערן פון אים, פרידקינען, ער זאָל אַוועקגיין, ווייל ער האָט אָנגעפירט מיט דער זעלבשוץ, און איבער אים וועט מען אויך זיי הרגענען. „גייט אייך פונדאַנען! גייט אייך פונדאַנען!" האָבן זיי אויף אים געבליצט מיט די אויגן, זיי האָבן אים געשטויסן מיט די עלנבויגנס:

— פּטור, נו... איך האָב געמוזט אַרויסנעמען דעם רעוואָלווער און ביי זיי פרעגן: עס וועט נישט זיין שטיל?.. נו און ווייטער?.. וואָס זאָל זיין ווייטער? פּטור, נו...

אַז דער פּאָלק, וואָס האָט פאַרטריבן די באַנדע, איז אַריין אין שטאָט, איז אים, פרידקינען, גאָרנישט איינגעפאַלן, אַז עס קאָנען זיין אַזעלכע פּאָלקן, וואָס שטייען שטאָל־און־אייזן פאַר די סאָוויעטן און הרגענען קאָמוניסטן און ראַבעווען אַליין אונטער. אויפן דריטן טאָג האָט ער פון קאָנאָוואַלאָווס בוידעם דערזען, ווי עס גייען דריי מיט ביקסן און מיט רויטע שטערן אויף די היטלען. ער איז געשווינד אַראָפּגעלאָפן צו זיי און האָט יעדן פון זיי אָנגעכאַפּט פאַר די הענט: „טאָוואַרישטשי! — האָט ער געוואָלט זיך מיט זיי צעקושן, — טאָ־וואַרישטשי!", נאָר יענע — געזונטע, אייזערנע — האָבן זיך ווי דער־שראָקן פאַר זיין אויסזען און פאַר זיין פריילעכן געשריי. „ווער ביסטו?" — האָבן זיי ביי אים געפרעגט. זיי האָבן דערהערט, ווי ער שרייט פריילעך אויס: „אַ מיטפילנדיקער קאָמוניסט בין איך!" און האָבן זיך אָנגעגאָסן מיט רציחה: „קאָמוניסט?!... טאַק ק סטיענקע ראָמטערדריי־באָם!", און זיי האָבן אַלע דריי אויף אים אָנגעשטעלט די ביקסן. ער, פרידקין, פּטור, נו... ער האָט זיך קוים ביי זיי אויס־געבעטן... אַ?.. און וואָס וועל איך איצט טאָן?..

פרידקין איז געווען בייז גאָר פאַרוואונדערט, וואָס מען שטעלט אים גאָר אָט די פראַגע:

— פּטור, נו, — האָט ער געענטפערט, — וואָס פאַר אַ פראַגע? איך האָב איין אויסוועג, איך טרעט אַריין אין דער פאַרטיי.

עס איז געווען בייטאָג, ווען פרידקין איז אַוועקגעגאַנגען, און

שטיינבערג, וואָס האָט נאָך אַלץ אַרומגעשפּאַנט הין-און-צוריק, האָט געדענקט די גאָרע אַרומיקע מיאוסקייט, פון וועלכער פרידקין איז אַרויס מיט משוגענע אויגן, און באַמערקט האָט ער דערביי, ווי דער שווער האָט זיך, פאַר הענקעס טויט, צוגעלייגט דרעמלען נאָכן עסן, ווי די שוויגער העלפט אין קיך דער דינסט — אפנים צוגרייטן עפּעס אויף וועטשערע העלפט זי איר, און עס קומט אויס, אַז נאָך אַלץ, וואָס איז געשען, איז ער, שטיינבערג׳ דאָך אַ גאַסט, און דערפאַר וועט די וועטשערע היינט אינאָוונט זיין אַ בעסערע, ווי אַלע טאָג... אים איז דערפון געוואָרן ביז גאָר שווער, האָט ער זיך שטיל אַרויס-געגנבעט פון שטוב, זיך אַוועקגעלאָזט צופוס צום וואָקזאַל און שפּעט ב׳יינאַכט, צוזאַמען מיט פיל אַנדערע, זיך דאָרט דערוואַרט אויף אַ מסוכן-געפּאַקטן צוג, וואָס גייט קיין קיעוו. מען האָט זיך געשטופּט דעם גאַנצן וועג — אַנדערע האָבן אים געשטופּט, ער האָט געשטופּט אַנדערע — אים איז דאָס געווען אַלצאיינס. ער האָט זיך דערמאַנט, אַז מען קאָן טאָן מיט זיך אַליין, דאָס וואָס ס׳איז געווען מיאוס צו טאָן מיט פשיבולסקין, און אים האָט אויפגעהערט צו ווערן סיי שווער, סיי גרינג, פונקט ווי אַ זאַך, וואָס ווערט געדריקט פון אַלע זייטן מיט אַלצאיינע שווערקייטן, הערט אויף צו וועגן אַוועלכע נישט איז וואָג.

III

אין קיעוו אויף די גאַסן האָבן קאָקעטיש געקלאַפּט ברעטלעך פון הילצערנע סאַנדאַלן, און זון איז געווען אַסך, אַסך.

זון און קלאַפּעריי פון הילצערנע סאַנדאַלן — דער געזאַנג פון יענעם זומער.

גאַסן אָן טראַמווייען — טויטע גאַסן. אָפּגעברענטע מויערן אויף די ראָגן, דורכגעלעכערטע פענצטער, באַדעקט מיט אַזוי פיל לאַטעס, וויפל מאָל די שטאָט איז באַשאָסן געוואָרן, וויפל מאָל זי איז איבער-געגאַנגען פון מאַכט צו מאַכט. נאָר גלוסטעניש האָבן געפלאָסן, ווי אַ טייך, ווי דער זוניק-זילבערנער דניעפּער, וואָס מען זעט אַרויס פון די

בערג — גלוסטעניש צו ברויט, וואָס איז טייער, צו קליידער, וואָס פעלן אויס, צו זומערדיקער זון פון מאָרגנדיקן טאָג.

ס׳איז געווען ביי טאָג, ווען מען האָט אויסגעשאָטן פון אַלע סאָ-וויעט-אַנשטאַלטן — אָן אַ שיעור אַנשטאַלטן — און די גאַסן האָבן אויס-געזען, ווי פאַר דער מלחמה, ווי אין אַ הייסן אויגוסט-טאָג, ווען עס פאַרפלייצן זיי אָן אַ שיעור נייע סטודענטן און קורסיסטקעס, פּראָווינ-ציעל-חנעוודיקע, פולע מיט דורשט אָנצופּרעסן זיך אויף גיך, אויף גיך מיט גרויסער שטאָט.

ס׳איז געווען ביי טאָג, ווען זון האָט פאַרגאָסן איין זייט קרעש-טשאַטיק און שאָטנס האָבן געקילט זיין צווייטע זייט, און שטיינבערג איז דענטסמאָל קווער צוגעקומען פון דער זוניקער זייט און האָט מיט-אַמאָל דערזען די גאַס מיט די איבערגעפולטע טראָטואַרן, מיטאַמאָל דערהערט דאָס קאָקעטישע קלאַפּעריי פון די הילצערנע סאַנדאַלן. זיין באַציונג צו דער גאַנצער גאַס מיט מענטשן, צו אָט די אַלע, וואָס ווילן לעבן פאַר יעדן פּרייז — אַ מלאך-המוותדיק-טרוקענע באַציונג פון אַ גרויסן מפונק צו אַ בר-מינן; זיין באַציונג צו דער זון אַרום אים — ווי צו דער לעצטער זון, וואָס ער זעט אין זיין לעבן, און אין אים — אַ זיכערקייט, אַז ס׳איז ווירקלעך אַזוי — אַ זיכערקייט אָן שום באַשלוסן-הייבט מאַכט ער אַן עק.

פאַרשוויצט, פאַרטויבט דורכאויס מיט אַלע זיינע אינעווייניקסטע חושים, איז ער לאַנג געגאַנגען אַרויף-גאַס מיט דער זון, געבלאָנקעט זיך צווישן פיל מענטשן, ווי איינער אַליין אין אַ מדבר. פאַרוווּנדערט אויף זיך אַליין, וואָס ער האָט נאָך דורשט, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט ביי אַ בודקעלע אויסטרינקען וואַסער. דאָרט צווישן דעם מענטשן-פּלאָנ-טער, וואָס פליסט פון פיר ראָגן, האָט ער האָרט ביים בודקעלע דערזען אַ יונגן באָרוויסן גוי — אַפּנים אַן אַרבעטער, וואָס האַלט אַ ווייגענדיק קינד אויף די הענט און דינגט זיך מיטן פאַרקויפער פאַר אַ שטיקל שלעכטן שאָקאָלאַד. דאָס קינד רייסט זיך צום שטיקל שאָקאָלאַד מיט ביידע הענטלעך, מיטן גאַנצן שטאַרק-פאַרקרומטן ווייגעדיקן פּנימל, און דער גוי מיט זיין יונגער גוייע, וואָס שטייט לעבן אים, הערן זיך נישט אויף מיטן פאַרקויפער צו דינגען, זיך דינגען מיט אימפּעט, ווי אויף אַ יאַריד: די פּרייז, וואָס מען וויל ביי זיי, איז פאַר זיי אַן אוממעגלעכע,

זיי שווערן זיך, אַז זיי פאַרמאָגן נישט אַזויפיל געלט. שטיינבערג האָט אַ כאַפּ געטאָן דאָס שטיקל שאָקאָלאַד פון גויס הענט, אַ כאַפּ געגעבן נאָך אַפּאָר שטיקלעך פון יענע, וואָס ליגן אויפן געעפנטן לאָדן, און האָט זיי דערלאַנגט דעם וויינענדיקן קינד אין די אויסגעשטרעקטע הענטלעך. דער יונגער גוי האָט זיך ווי דערשראָקן פאַר שטיינבערגס אויסזען, פאַרן כעס, מיט וועלכן ער צעצאָלט זיך מיטן פאַרקויפער, נאָר זיין גייץ האָט אים גלייך געטאָן אַ שטויס מיטן עלנבויגן:

— גולם איינער! — האָט זי צום מאַן געזאָגט, — וואָס אַרט דיך?.. נעם... זעסטאָך: אַ מתנה...

שטיינבערג האָט גלייך פאַרגעסן אָנעם גוי, אָן דער גויקע, אָנעם קינד, אָן זיין דאָרשט, אָנעם שטופעניש, וואָס אַרום אים, אָנעם גראַגעריי פון די צייטונגס-פאַרקויפער — אַ גראַגעריי וועגן נייע פּאָגראָמען אין געגנט, וועגן אַ דעניקינישע כמאַרע, וואָס רוקט זיך אויף דער שטאָט פון דרום. מיט אַ געפיל פון אַ מפונק צו אַ בר-מינן. מיט צוריק-פאַרטויבטע חושים איז ער שוין געהאַט אָפּגעגאַנגען עטלעכע טריט פון בודקעלע, נאָר פלוצים האָט זיך אים אָנגעהויבן אויסווייזן, אַז מען רופט אים צוריק — פיל מאָל רופט מען אים צוריק, נישט ביים נאָמען, נאָר דאָך — רופן רופט מען אים. ער האָט זיך אָן חשק אומגעקוקט און אָפּגעשטעלט אָן חשק דערזען דעם מענטשן-פלאָנטער, וואָס פליסט פון די פאַרבייַיקע ראָגן. קעגנאיבער דעם מענטשן-פלאָנטער איז אַקעגן אויפן טראָטואַר געשטאַנען אַן עלטער מיידל, אַ יידישע, זייער נישט קיין שיינע. אין דעם, ווי איר פנים האָט זיך שעמעוודיק געקנייטשט, ווען ער האָט זיך אומגעקוקט, אין דעם, וואָס אירע אַ האַנט האָט זיך עטלעכע מאָל אַ הייב געטאָן און זיך מאַכטלאָז צוריק אַראָפּגעלאָזט, בעת זי האָט זיך אָנגעהויבן דערנענטערן צו אים, — אין דעם אַלעם איז געווען קענטיק, אַז דאָס האָט זי אים עטלעכע מאָל גערופן, און נאָך איז גע-ווען קענטלעך: צוגיין צו אים, דעם אומבאַקאַנטן, און אים זאָגן דאָס, וואָס איז נויטיק אים צו זאָגן, איז איר ביז גאָר שווער — זי האָט שוין, ווי עטלעכע מאָל דערויף חרטה געקריגן, נאָר דאָך - צוגיין צו אים עפּעס זאָגן מוז זי.

— האָט קיין פאַריבל נישט. — האָט זי, צוקומענדיק, אָנגעהויבן אויף רוסיש.

איר פנים — אַ בלאַס פּנים פון אַן עלטערן זייער נישט קיין שיין מיידל, איר מאַנסבילשע נאָז און מאַנסבילש מויל האָבן אַ ציטער געגעבן, אירע אויגן — פאַרטרוקנטע, ווי פון נאָך לאַנגן וויינען — האָבן זיך אַ קנייטש געטאָן פון וועלן און נישט קאָנען אַ קוק געבן אים אין פּנים.

— איך... איך קאָן אייך נישט, — האָט זי גענומען שטאַמלען, — איך האָב אייך נאָר געוואָלט זאָגן...

שטיינבערג האָט ווי אינסטינקטיוו דערפילט, אַז אויף אים רוקט זיך אָן עפּעס אַן אָפּהאַלט, עפּעס אַן אָנשיקעניש. ער האָט געפרעגט אומעטיק און קאַלט:

— וואָס האָט איר מיר געוואָלט זאָגן? איר קאָנט מיך דאָך נישט.

— ניין, — האָבן ביים מיידל די אויגן זיך באַנייס פאַרקנייטשט פון וועלן אַ קוק געבן אויף אים און נישט קאָנען, — מיינט נאָר נישט, אַז איך וויל עפּעס ביי אייך... איר פאַרשטייט?.. אָט דער גוי... דער באָרוועסער מיטן קינד אויף די הענט... איך האָב אייך געמוזט אָפּשטעלן.

אירע אַראָפּגעלאָזטע הענט זענען געווען שטייף צוגעדריקט צו די זייטן און אויסגעצויגן, ווי ווייט מעגלעך, אירע פינגער האָבן ציטעריק אַ טאַפּ געגעבן דעם זוים פון איר אָרעמלעכן קאָפּטל און זיך ענדלעך פאַרפלאָנטערט אין די טרעלדלעך פונעם שאַרף, וואָס איז אַראָפּגעהאָנגען פון איר קאָפּ. זי האָט זיך פלוצים אָנגענומען מיט אַלע כוחות און האָט אויף אים אַ קוק געגעבן דרייסט, כמעט מיט עזות:

— איר קוקט מיך אָן, ווי אַ משוגענע?

און פלוצים האָט זי ווי חרטה געקריגן אויף אַלץ, וואָס זי האָט נאָר-וואָס געזאָגט. אין אירע אויגן האָט זיך אָנגעצונדן אַ בייז פייערל:

— איך ווייס אַליין... איך האָב אייך אפשר גאָרנישט באַדאַרפט אָפּשטעלן... איר זייט מיר אַ פרעמדער, איר זייט מסתם אויך אַזעלכער, ווי אַלע... איר קאָנט מיך נישט. קומט אַביסל אהער אין אַ זייט, איך מיין: איר וועט אייביק נישט וויסן, ווער איך בין. און דערפאַר קען איך אייך זאָגן: מיינט נישט, אַז איך בין אַראָפּ פון זינען... איך בין פון אַ שטעטל, פון אַ פּאָגראָם. פאַר מיר אין די אויגן האָט מען געהרגעט..

איך האָב אַליין געזען... מענטשן זענען שלענג, חיות, ערגער ווי חיות — אַ חיה הרגעט נאָר, ווען זי וויל אויפעסן, און נישט גלאַט אַזוי פּאַר פאַרגעניגן וועגן, איך בין אַנטלאָפן. איך בין געקומען אַהער אין שטאָט... איר וועט אייביק נישט וויסן, ווער איך בין, דערפאַר קאָן איך עס אייך זאָגן. איך פאָדער דאָך ביי אייך גאָרנישט, מעגט איר עס מיר גלייבן: איך בין געקומען אַהער אין שטאָט זיך נעמען דאָס לעבן, ווייל מענטשן זענען שלענג, זיי הרגענען פון פאַרגעניגן וועגן. איך דאַרף זיי מער נישט... איך בין פון זיי אַנטלאָפן. וואָס קוקט איר אַזוי אויף מיר?.. (אירע טרוקן-פאַרוויינטע אויגן האָבן גענומען קוקן מיט אַ בליצל איבער זיין אַקסל און ערגעץ ווייט, ווייט) איך בין פון זיי אַנטלאָפן. וווהין בין איך פון זיי אַנטלאָפן? אַהער אין דער פרעמדער שטאָט, צו מיין טויט בין איך פון זיי אַנטלאָפן... איך האָס זיי, די מענטשן, איך האָב זיי פיינט... איך שפיי אויף זיי. וואָס הער איך זיי? איך נעם זיך דאָס לעבן. איך גיי אַרום דאָ אין שטאָט, — דעם צווייטן טאָג, אַז איך בין אַהער געקומען, — איך גיי אַרום איבער די גאַסן און זע, ווי זיי זענען פאַסקודנע... מיאוס זענען זיי, שלענג זענען זיי אַלע, אַלע... איך קוק, ווי זיי זענען פאַסקודנע... און מיר ווערט גרינגער — גרינגער זיך צו נעמען דאָס לעבן. אָט דער יונגער גוי מיטן קינד אויף די הענט. דער באָרוויסער... איך גיי אים נאָך פון אָנהייב גאַס אָן, ביי יעדער בודקעלע האָט ער זיך אָפּגעשטעלט אויסדינגען דעם קינד אַ שטיקל שאָ־קאָלאַד. ער האָט נישט געהאַט אַזויפיל געלט, וויפל מען האָט ביי אים געוואָלט, צי אפשר האָט ער נאָר געזאָגט, אַז ער האָט נישט. לעבן אַכט בודקעס, האָב איך איבערגעציילט, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, און דאָס קינד האָט געוויינט, זיך געריסן צום שטיקל שאָקאָלאַד און געוויינט. און מענטשן זענען פאַרבייגעגאַנגען אַזוי פיל, אַזוי פיל — מער גליקלעכע, ווייניקער גליקלעכע... און קיינער פון זיי, — איר הערט? — קיין איינער האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט, קיינעם פון זיי איז נישט אָנגעגאַנגען, וואָס אַ קינד וויינט און רייסט זיך מיט די הענטלעך צו אַ שטיקל שאָקאָלאַד. האָב איך געקוקט, און אין מיר איז געוואָקסן די פרייד, וואָס איך שפיי אויף זיי, וואָס איך גיי זיך נעמען דאָס לעבן. איך האָב שוין געוואָלט גיין אַהין, ווו איך וועל עס טאָן. מיר איז געווען אַזוי גרינג, אַזוי גרינג און מיטאַמאָל שוין

דאָ, ביים לעצטן בוידקעלע... דאָ האָט איר זיך געפונען... איר האָט דערזען, ווי אַ קינד וויינט און אים געקויפט שאָקאָלאַד... איר האָט מיר קאַליע געמאַכט... איר, איר... איר האָט מיר אַוועקגענומען מיין פרייד. איך שעלט אייך, איך פיל צו אייך די גרעסטע שינאה, וואָס איך האָב אין מיין לעבן געפילט. ווער זייט איר? — איר, וואָס האָט געקויפט אַ וויינענדיקן קינד אַ זיסע זאַך... איר זייט דאָך, מסתם, נישט בעסער פון „זיי" אַלע... אויך אַ שלאַנג זייט איר... אויך אַ חיה!.. איר האָט מיר פאַרשאַפט אַזאַ ווייטיק! אַזויפיל שלעכטס אין מיינע לעצטע מינוטן איצט... נאָר פון דער אַנדערער זייט... איר זייט דאָך פאָרט דער איינציקער, וואָס האָט באַמערקט, ווי אַ קינד וויינט, ציענדיק זיך צו אַ זיסער זאַך... און איך האָב נישט געקאָנט אַנדערש. איך ווייס אַליין נישט: זאָל איך אייך שעלטן? זאָל איך אייך בענטשן?.. וואָס זאָל איך טאָן? וואָס זאָל איך טאָן?

שטייענדיק אַקעגן מיידל, האָט שטיינבערג געהאַט אַזעלכע מינוטן, ווען ער האָט לחלוטין פאַרגעסן, אַז ער שטייט אַקעגן איר. צוערשט האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז עמיצער האָט זי אומיסטן אונטערגעשיקט צו אים, ווי זיינע אַ קאַריקאַטור — עמיצער האָט עס געטאָן מיט אַ כיוון, אים אויסצולאַכן און אים שטאַרק צו באַליידיקן אין די לעצטע שעהן, איידער ער נעמט זיך דאָס לעבן. אים האָט זיך אויסגעוויזן: ביי דער זייט שטייט עמיצער און חוזקט און לאַכט...

ער, דער מלאך-המוותדיק-טרוקענער מפונק, וואָס באַציט זיך צו אַלע אַרומיקע, ווי צו אַ בר-מינן, האָט פלוצים זיך דערפילט ביז גאָר ביליק מיט אַלע זיינע געדאַנקען זיך צו נעמען דאָס לעבן, ביז גאָר געראָטן אין דעם עלטערן, זייער נישט שיינעם מיידל, וואָס האָט אַ מאַנסביילשע נאָז און אַ מאַנסביילש מויל... און אַזעלכע נישט-שיינע פאַרזעסענע און איבערגעוואָקסענע מיידלעך קאָנען דאָך אָפט קומען צו געדאַנקען ווען נעמען זיך דאָס לעבן אין גאַנץ רויקע צייטן, און פשוט — פשוט, ווייל זיי זענען זייער נישט קיין שיינע, ווייל עס געפינט זיך נישט, ווער עס זאָל מיט זיי וועלן חתונה האָבן. און ווייל ער האָט איצט נאָך אַלע איבערלעבונגען בשום אופן נישט געוואָלט זיין ענלעך צו אַזעלכע, האָט ער עס דעריבער גלייך אַ זאָג געגעבן:

— הערט! — האָט ער מלאך־המוותדיק־טרוקן איר איבערגעשלאָגן, — וואָס דערציילט איר מעשׂיות? איר וואָלט דאָך גאָרנישט באַמערקט נישט מיך און נישט דאָס ווײנענדיקע קינד און נישט אַלע, ווען איר זאָלט נאָר זײַן אַ שײנע...

ער האָט נישט באַוויזן צו ענדיקן.

— אָט־אָט־אָט...

דאָס מיידל האָט אים אָנגעכאַפּט פאַר דער האַנט אין עקסטאַז, אין גרויס דאַנקבאַרקייט:

— אָט־אָט־אָט... טײערינקער, מיאוסינקער, שלעכטינקער!.. איר זײַט אויך אַזעלכער, ווי אַלע... גיט אײער האַנט... גיט אײער האַנט...

אײדער ער האָט באַוויזן עפּעס צו טאָן, האָט דאָס אויפגעזאָטענע מיידל מיט ציטעריקע ליפּן אים אַ קוש געטאָן אין דער האַנט — אַ קוש געטאָן עטלעכע מאָל מיט פײער, כּמעט ווי געביסן, אַזוי אַז זײַן האַנט איז געבליבן נאַס פון איר שפּײעכץ.

און אײדער ער האָט באַוויזן זיך אומצוקוקן, איז זי אַוועק פון אים מיט דער קווער־גאַס, אַוועק מיט ציטעריקע אַקסלען און מיט אַראָפּגעלאָזטע אויסגעצויגענע הענט, וואָס זענען שטײף צוגעדריקט צו ביידע זײַטן.

אַ ווײלע איז ער געשטאַנען ווי אַן אויפגעוועקטער און האָט דעם מיידל נאָכגעקוקט, — נאָכגעקוקט זײַן קאַריקאַטור, וואָס האָט אים מיאוס געמאַכט אויך דעם לעצטן באַשלוס זײַנעם, דעם באַשלוס צו נעמען זיך דאָס לעבן.

— איז וואָס קלערט מען איצט טאָן? — האָט ער אַ טראַכט געטאָן מעכאַניש און מיט אַזאַ געפיל, גלײַך ער שטײט דאָ אויפן ראָג מאָדנע נאַקעט און מוז זיך געשווינד צודעקן.

ער האָט זיך דערמאָנט אינעם לערער פרידקינס יונגע ליפּן, וואָס ציטערן ווי בײַ אַ זקן, אָנעם ענטפער, וואָס פרידקין האָט שוין אײנמאָל אויף דער פראַגע געגעבן:

— „פּטור, נו, וואָס פאַר אַ פראַגע? איך האָב איין אויסוועג — איך טרעט אַרײַן אין דער פּאַרטײ".

דערנאָך האָט ער זיך דערמאָנט אינעם פעלד־שפּיטאָל, וואָס אין ווײַטן דאָרף לעבן פראָנט, אינעם עלטערן סאַניטאַר און אָן דער „שוועסטער",

װעמען ער האָט דאָרט נישט געענטפֿערט, בשעת זײ האָבן אים גערופֿן צוריק אין שפּיטאָל. ער האָט געדענקט, װי דער דיװיזיע־קאָמאַנדיר האָט אים דאָרט געזאָגט:

— „טײַבעלע מײַנס... און װאָס דען האָסטו געװאָלט שנײַדן? װער זאָל דיר דען געװען צוגרײַטן געלד? גאָלד, טײַבעלע מײַנס, מוז מען ערשט צוגרײַטן... מען דאַרף נאָך דערױף אַביסל צוהאָרעװען".

הערשל טאָקער

הערשל טאָקער

1

פון באַראַק נומ. 12, וואָס געפינט זיך נישט ווייט פון אַ דאָרף אויף יענער זייט רוסישער גרענעץ, האָט געשמעקט מיט יאָדאָפאָרם, מיט דזעגעכץ און מיט דעם באַזונדערן ריח, וואָס שמעקט שטענדיק אַרום קראַנקע אויף פלעק-טיפוס. נאָר געדאַכט האָט זיך, אַז די אַלע ריח:ת פילן זיך נישט נאָר פון דעם באַראַק אַליין; מיט יאָדאָפאָרם, מיט דזעגעכץ און מיט פלעק-טיפוס שמעקט דער טיף-דורכגעפוילטער אָסיען, וואָס האָט קיין סוף נישט; מיט זיי שמעקט דער שטאַרק-נידעריקער, קויטיקער הימל, וואָס זיפט טאָג און נאַכט זיין פליסיקייט, ווי דורך אַ געדיכטער זיפּ, און אויך די צייט שמעקט אַזוי — די גאַנצע צייט, וואָס האָט קיין זון נישט, די צייט, וואָס נאָך אַ קריג.

רעכטס פונעם באַראַק, מיט דעם בלאָטיקן וועג צום שטרויענעם דערפל — אַ דערפל, וואָס פוילט אונטער דעם דריבנעם, קלעפּיקן רעגן — זענען געגאַנגען צוויי סאָלדאַטן מיט גיכע טריט פון מענטשן, וואָס האָבן עפּעס אין דאָרף צו זאָגן. זיי האָבן געפירט אַ נאַסן קודלאַטן הונט אויף אַ קייטל.

אין דאָרף, אין איינער אַ כאַטע, איז געזעסן די גרענעץ-מאַכט און האָט טאָג ווי נאַכט געגאָסן אַרום זיך קאַרבאָל, געגאָסן מיט גרויס מורא אָנצושטעקן זיך מיט דער טיפוס-קרענק, וואָס פרעסט מענטשן אין באַראַק, געגאָסן נאָך מיט גרעסערער מורא צוצולאָזן צו זיך עפּעס אַ פאַרהוילענע געפאַר פון קעגנאיבער דער פרעמדער עזותדיקער גרענעץ, פון דאָרט, פונוואַנען עס פילט זיך אַהער אַ שטענדיקער גאוהדיקער שפּאָט, נאָר אַז מען קוקט זיך איין

דורך בינאָקלען זעט מען גאָרנישט אויסער פוסטע, נאַסע שטרעקעס, און אויסער דעם, וואָס אויך דאָרטן איז אָסיען — אויך דאָרט גיסט און גיסט דער רעגן.

צווישן די דריי אויסגעפּוצטע אָפיצערן, וואָס שפּילן אָן אויפהער אין קאָרטן און האָבן צו שאַפן אין דאָרף איבער אַפּאָר צענטליק סאָל־דאַטן, האָט דעם אומזיכטבאַרן אויבנאָן פאַרנומען דער סאַמע יינגסטער און מער פריצישער — אַ ווייבעריש־געפּודערטער לייטענאַנט. ער האָט געדרייט זייער אָפט מיט די נאָזלעכער און מיט די ליפּן, ווי גלייך זיי בייסן אים, נאָר ער וויל נישט קראַצן; ער האָט געדרייט מיט זיי נישט אַזוי צוליב זיין קרומען מויל, ווי צוליב די נאָך מער קרומע און טונקעלע וואָנצעס.

פון אים האָט געשטאַמט דער איינפאַל, אַז אַלע יידן, וואָס קומען אַהער צופוס פון יענער זייט גרענעץ, אַלע, וועלכע געבן זיך אָן פאַר אָרטיקע בירגער און מען איז חושד אין באָלשעוויזם, זאָל מען, ביז די זאַך וועט קלאָר ווערן, נישט אָפּשיקן ווייטער אין לאַנד, נאָר מען זאָל זיי פאַרהאַלטן דאָ ביי דער גרענעץ אין באַראַק פאַר טיפוס־קראַנקע. זיין בריוו, אין וועלכן ער האָט וועגן דעם ראַפּאָרטירט צו זיין „נאַטשאַלסטווע", האָט זיך אָנגעהויבן מיט די ווערטער:

„אום צו פאַרשפּאָרן אומזיסטע ענערגיע... לייג איך פאָר"... און אַזוי ווייטער.

פאַר אָט דעם איינפאַל „צו פאַרשפּאָרן אומזיסטע ענערגיע" האָט ער באַקומען פון זיין „נאַטשאַלסטווע" אַ דאַנק, אַ ווונק, אַז ער גייט אויפן ריכטיקן וועג און וועט געשטעלט ווערן צום צעטל אויף צו באַקומען אַ העכערן ראַנג. ער האָט גלייכצייטיק דערפילט, אַז ער איז זייער אַ וויכטיקער און וואָגיקער מענטש און אַז פאַר זיין קומענדיקער גרויסער קאַריער איז בעסער, ער זאָל זיין וואָגיקע וויכטיקייט טראָגן אין זיך און זאָל זיין גליק פאַר קיינעם נישט אַרויס־ווייזן.

דער עיקר איז געווען צו בלייבן אויסערלעך קאַלט. וועגן זיין געלונגענעם איינפאַל האָט ער דעריבער געשוויגן, ווי גלייך ער געהערט נישט צו אים אַליין, נאָר צו זיין גאַנצן פיינעם פאָלק,

און אויב, שפּילנדיק אין קאָרטן, האָבן זיינע פריינט פאַרפירט וועגן דעם אַ שמועס, האָט ער תמיד וועגן דעם געענטפערט נישט מיט ווערטער, נאָר מיט אַ שיינעם זשעסט ביים געבן די קאָרט, — אַ זשעסט, וואָס לויבט נישט אים אַליין, נאָר זיין גאַנצע נאַציע. איין זשעסט האָט ביים געבן די קאָרט געהאַט צו זאָגן:

— מיר זענען אייראָפּעער...

אַ צווייטער זשעסט:

— דער עיקר איז טאַקט... טאַקט...

אַ דריטער:

— מיר לערנען ביי די פּראָווינצן, ביים אַלטן רוים.

אַ פערטער זשעסט — מיט אַ בליק צום פענצטער:

— און דאָרט — זיי, פון יענער זייט גרענעץ — ביי וועמען לערנען זיי?

דערביי האָבן ביי אים פון אויפרעגונג נאָך אָפטער ווי תמיד זיך געדרייט די נאָזלעכער מיטן קרומען מויל.

איצט זענען די צוויי סאָלדאַטן, וואָס פירן דעם קודלאַטן הונט אויפן קייטל, געקומען אָנזאָגן, אַז פאַרטאָג האָט מען מיט דער הילף פונעם הונט געכאַפּט אויף דער גרענעץ „צוויי" — די ערשטע „צוויי", וואָס דאַרפן לויט דער נייער פאַראָרדענונג פאַרהאַלטן ווערן אין באַראַק פאַר פלעק־טיפוס־קראַנקע.

דעם הונט האָבן די אַלע דריי לייטענאַנטן געגלעט, נאָס מאַכנדיק די הענט אין דער טיף פון זיין נאַסער האָריקער פעל. ווי פון זיך האָבן אַלע דערפילט, וועמען עס קומט דער ערשטער „כיבוד" אויסצופרעגן די נייע „צוויי" און זיי באַזעצן אין באַראַק. דער יונגער לייטענאַנט האָט זיך דערפילט זייער יום־טובדיק. צוליב דער וויכטיקייט פון דער נייער אַרבעט, וואָס שטייט אים פאָר, איז ער אַוועק אין צווייטן קלענערן צימער זיך אויספוצן. דערצו נאָך איז פונקט צו יענער צייט פון באַראַק פריילעך, ווי אַן אייגענער מענטש, אָנגעקומען דער דאָקטאָר, און בעת מען האָט דאָ פריינטלעך פון ביידע זייטן געבלאָזן אויף אים מיט קאַרבאָל, האָט ער דערווייל מיט שטאַרק פאַרמאַכטע אויגן דערציילט, אַז ער האָט די „נייע צוויי" געזען אינדרויסן לעבן באַראַק, אַז איינער פון זיי איז אַ יונגערמאַן, אויף

ווען „אַלץ" איז קענטיק — אַ ייד, פאַרשטייט מען, און אַז די צווייטע — אַ יונג מיידל, אויך אַ יידישע:

— טאַ־טאַ... טאַ־טאַ... זי מאַכט זיך גלייך, ווי דעם יונגנמאַן קען זי נישט. נאָר אַליין איז זי... ווי?

אָנשטאָט אַ ווונק צו געבן האָט דער דאָקטאָר מיט פאַרמאַכטע אויגן אַ קנאַק געגעבן מיט צוויי הויך־אויפגעהויבענע פינגער, אַ קוש געגעבן זיי, ווי נאָך טאַפּן אַ מזוזה, און האָט אַריינגעשריגן אין צווייטן קלענערן צימערל:

— יאָ, פּאַן... עס לוינט... אָנטאָן זיך וואָס שענער!

און מיט אַפּאָר מינוט שפּעטער האָט ער שוין געשפּילט מיט די איבעריקע צוויי ביים טישל. אַריינקוקנדיק אין זיינע קאָרטן, האָט ער אַ ווײַלע געכאַפּט אַ קוק אויף יונגן מיט די קרומע וואָנצעס, וואָס קומט אַרויס אַ פּריש־ראַזירטער און פּריש־אויסגעפּוצטער.

— גוט... — האָט ער אַ פּאָנפּע געגעבן צו זיך אין דער נאָז.

און שווער איז געווען צו וויסן, אויף וואָס דער „גוט" גייט: אויף דעם אַרעסטירטן מיידל, וואָס ער האָט געזען זיצן לעבן באַראַק, אויף דער אויסגעפּוצטקייט פון דעם לייטענאַנט, וואָס מיט די קרומע וואָנצעלעך, אָדער אויף דער ערשטער האַנט קאָרטן, וואָס אים איז אויסגעפאַלן.

— גוט!... — האָט ער אַריינקוקנדיק צו זיך אין די קאָרטן איבער־געחזרט — אויסגעצייכנט!..

11

איבערדויסן האָבן געשוויצט שטייענדיקע טונקל־ברוינע וואָלקנס.

עס האָט געמראַקעט דין און פויל, ווי אויף קיינמאָל נישט אויפצוהערן. עס האָט ווען־נישט־ווען אַ שוויצער געגעבן אַ פייגעלע ערגעץ־ווו צווישן פאַרדאַרטע שטעכלקעס און דערנער, וואָס ביי די זייטיקע וועג־גראָבנס — אַ שוויצער געגעבן בייז, אָן ווילן, ווי פאַרקאַטערט.

אַקעגן דעם לייטענאַנט, וואָס שפּאַנט מיט רעסאָרנדיקע אָפיצערישע

טריטעלעך, איז מיט דעם וועג צום דאָרף אָן אָטעם געלאָפן אַ סאָל־דאַט, און אין זיין לויפן האָט זיך געפּילט די שלעכטע בשורה, וואָס ער האָט אָנצוזאָגן — אַ שלעכטע בשורה וועגן זיך און יענע אַלע סאָלדאַטן, וואָס היטן אין דער בייטאָגעדיקער וואַרטע דעם באַראַק. נאָענט לעבן אָפיצער האָט ער מיט אַ לעצטן שפּרונג זיך אַוועקגעשטעלט אין פראָנט, באַקומען אויסגעגלאָצטע גלעזערנע אויגן, זיך צוגעבויגן, ווי אויף צוצופאַלן אַ פאַרגליווערטער צום אָפיצערס קרומע וואָנצעלעך, און האָט אויסגעפּלאַצט מיט זיין לעצטן אָטעם:

— די מויד איז אַנטלאָפן!...

פון זיין נאָענטן אָטעם האָט אַ בלאָז געגעבן מיט נעכטן־געגעסענע ציבעלעס און קנאָבל און מיט אַלערליי ריחות, וואָס פילן אָן אַן ענגע פויערישע כאַטע.

ביים אָפיצער האָבן נערוועז אַ ציטער געטאָן די באַזלעכער. זיינע קרומע וואָנצעלעך האָבן זיך אַ בייזן דריי געגעבן אויף איבערצוקרימען דעם סאָלדאַטס ווערטער:

— קקקע!.. וואָס הייסט עס... „אַנטטט־לאָפן”?

דער אויסגעצויגענער סאָלדאַט האָט אַלץ סאַלוטירט, אַ פאַר־שטאַרטער, מיט זיינע הויך־אויפגעהויבענע אַקסלען. זיינע גלעזערנע אויגן מיטן אָפענעם מויל זענען געווען אויסגעלייזדיקט, ווי ער אַליין — ער האָט מער נישט געהאַט וואָס צו זאָגן. דער אָפיצער האָט פאַר־קלעמט די ציין און האָט פון כעס אויסגעציילט אַלע זילבן, וואָס אין די ווערטער:

— און־דער־צוויי־טער?

דער סאָלדאַט האָט זיך אויפגעטרעסלט, ווי גלייך די מעשה מיט דער אַנטלאָפענער מויד איז אים שוין פאַרגעבן. ער איז ווי געווען צופרידן, וואָס ער קאָן צוגעבן:

— דאָרט... ער זיצט...

און ער האָט מיט אָן אויסגעצויגענעם אַרבל, וואָס זעט אויס ליידיק, ווי אָן אַ האַנט, אָנגעוויזן צום באַראַק־צו.

דער לייטענאַנט איז צוגעטרעטן צום סאָלדאַט נענטער, ווי אויף אים דורס צו זיין, נאָר אַריינגעקוקט גאָר נאָענט אין זיין פאַרוואָרפענער

גלעזערנער צורה, זיך ווי איבערצייגט, אַז זי איז נישט ווערט דעם פּאַטש פון זיין האַנט, און אַ קאָמאַנדעווע געטאָן:

— מאַרש!!! צוריק!!!

און ער איז מיט זיין רעסאָרנדיק גענגעלע אַוועק גלייך נאָך אים מיטן וועג צום באַראַק.

לעבן באַראַק, אויף אַ הויפן אָנגעוואַלגערטע שטאַרק-אָנגענעצטע שפּענער, איז ווירקלעך געזעסן בלויז איינער — אַ יונגער יידישער בחור מיט גרויסע אויערן איןביידע זייטן פון זיין נידריק-געשוירענעם קאָפּ און מיט אַ לענגלעך אָפּגעבערענט פּנים פון אַ „נאָוואָבראַניעץ״. זיינע אויגן האָבן געקוקט צו דער אָפּגעריסענער שטיק הויט, צו דער פרישער וווּנד, וואָס אויף זיין האַנט, — אַ ווונד, וואָס ער האָט גע- קאָנט באַקומען בעת מען האָט אים געשלאָגן אָדער אומגעוואָרפן. זיינע אויגן האָבן זיך אויפגעהויבן פּאַמעלעך, זיי האָבן אַ קוק געגעבן צום שטיין-געבליבענעם אָפיצער — גרויסע, טונקל-גרויע אויגן, זיי זע- נען פול מיט ווייטקייטן, מיט נישט קיין היגער פּאַרטראַכטקייט און זענען דאָך פון עפּעס גליקלעך-צופרידן, — אפשר פון דעם, וואָס דאָס מיידל איז אַנטלאָפן גוט.

ביי דער זייט זענען געשטאַנען סאָלדאַטן מבינים און האָבן געזאָגט, אַז אויב מען געפינט זי נישט באַלד, אין די ערשטע פּאָר שעה, איז אַן עק: פאַרפאַלן.

פון אונטער דעם יונגנמאַנס אָפּגעריסענעם מאַנטל האָט זיך אַרויסגעזען אַ שוואַרץ הערצל פון אַ העמדל און אַ קאָלנער פון דעם זעלבן שטאָף; דער קאָלנער איז זייער אַ גראָמער, ווי אַ פרעמדער — ער קנייטשט זיך אַרום זיין דינעם האַלדז.

— מממ!..

דעם אָפיצערס קרומלעך מויל האָט זיך אַ דריי געגעבן אין אַ זייט צוזאַמען מיט די וואָנצעס און מיט דער נאָז, זיך אַ דריי גע- געבן, ווי ביי אַ מפונק.

זיין אַנטוישטער בליק האָט אַ ווײַלע באַטראַכט דעם אָרעם- געקליידטן בחור:

— פכע!... אַ טרעפל... אַ לאַנג געחלומט טרעפל, וואָס דאַרף דערנענטערן צו דער געוווּנטשטער קאַריער, צום העכערן ראַנג...

— איז, הייסט עס, סך־הכּל... אָט דאָס איז עס?

דער אָפיצער האָט, באַטראַכטנדיק דעם זיצנדיקן בחור, אַ זאָג געגעבן שטיל, ווי פאַר זיך:

— כאָטש געוועז באַדאַרפט זיך איבערטון... ווי?.. כאָטש געווען באַדאַרפט זיך אויספּוצן, איידער מען לאָזט זיך גיין צו אונז אויף אַזאַ „אַרבעט"...

און ער האָט אַ ווונק געגעבן צו די סאָלדאַטן, זיי זאָלן פירן דעם יונגנמאַן אין דער נאָענטער קליינער בודע.

אין דער בודע איז נישטאָ אויף וואָס צו קוקן. אַלץ איז דאָרט פּייכט, ווי אין אַ דורכגעגעצטער יידישער סוכּה.

ביים פּייכטן טישל זיצט דער לייטענאַנט פונאַנדערגעשפּרייט מיט זיינע פּאַפּירן און שטרייכט אונטער זיין געהויבנקייט מיט יעדן האַלבּ ליצנותדיקן „אייך", וואָס ער לאָזט אַרויס פון מויל.

— ווי רופט מען אייך?

— הערש.

דער אָפיצער דערפילט פּלוצים, אַז ער האָט זיך נישט וואָס צו כאַפּן — ער האָט צייט...

— ממ!.. הערש?.. הערש, מענדל, מאָשקע — אַלע אַזעלכע טשיקאַווע נעמען... נו?.. און יעדערער פון אייך וויל זיין צומוויי־ניקסטן טראָצקי?.. ווי?.. פונאַנדערטראָגן די אידעען, ראַטעווען די וועלט?

ער האָט אַ קוק געגעבן צום בחורס גרויסע, טונקל־גרויע אויגן און האָט צו זיין באַוווּנדערונג דערזען, אַז זיי זענען, ווי פריער, ווייט פון אים — אַ גאַנצער מהלך. זיי זענען פול מיט וווייטער, נישט קיין היגער פּאַרטראַכטקייט און זענען דאָך מיט עפּעס גליקלעך צו־פרידן — אַפּנים, ווירקלעך דערפון, וואָס די מויד איז גוט אַנטלאָפן...

— אייער פאַמיליע? — האָט ער בייז געפרעגט.

— טאָקער.

— אייער געבורט־אָרט?

— נאַריוּוקע.

— וועלכע נאַריוּוקע?

ער האָט פון זיין פּאָרטפעל אַרויסגענומען אַ העפט און האָט געשאַרט אין דעם מיט אַ פינגער, ווי מען שאַרט אויף צו געפינען אַ וואָרט לויט דעם אלף־בית. ער האָט, געפינענדיק דאָס וואָרט, באַקומען דעם אויסדרוק פון אַ מענטשן, וואָס פילט זיך אַ שמייכל טאָן:

— נו, יאָ... פאַרשטייט מען... נאַריוּוקע — אַ שטעטעלע, וואָס האָט אין די צייטן פון קריג אָפּגעברענט, און צוזאַמען מיטן שטעטעלע זענען פאַרברענט געוואָרן אַלע באַוויזן, ווער איז אַן אָרטיקער איינוווינער און ווער נישט... איז אַלע, הייסט עס, זייט איר פון דאָרט — פון נאַריוּוקע... איר זייט גאָט די נשמה שולדיק... איר קערט זיך אום איינפאַך אַהיים... נו, און די יונגע אַנטלאָפענע פרוי אָדער מיידל, זי איז, נאַטירלעך, אויך געווען פון דאָרטן, פון נאַריוּוקע, הייסט עס?..

דעם בחורס אויגן האָבן אים אַ רגע באַוויזן זייער טיפע, נישט היגע פאַרטראַכטקייט און האָבן גענומען קוקן ערגעץ־וווהין צו אַ דורכגענעצט ווינקל פון באַלקאָן. ער האָט שוין פריער געענטפערט:

— איך ווייס נישט.

— מען האָט דאָך אייך צוזאַמען געכאַפּט!..

— איך קאָן זי נישט.

— ווי?..

דעם בחורס מויל איז געבליבן אָפן, און עפּעס אַזוי אָפן, ווי גלייך קיינער איז אַרום אים דאָ אין דער בודע נישטאָ. דער אָפיצער האָט דערפילט: דעם בחור איז לאַנגווייליק.

שטיל.

— אומזיסט... אומזיסט. — האָט אָפּגעזיפצט דער אָפיצער.

איינקוקנדיק זיך מיט פאַרשמעלערטע אויגן, האָט ער צוגערופן דעם יונגנמאַן נעענטער צום טיש, ער זאָל זיך אונטערשרייבן.

— ווילט איר, הייסט עס, מיט אונז פירן אַ שפּיל?

ער האָט דערזען דעם בחורס אָנגעבויגענעם האַלדז־און־נאַקן — אַ נידריק־אָפּגעשוירענער נאַקן — אַ נאַקן פון אַ מענטשן, וואָס לאָזט זיך אין אַ ווייטן וועג אין די צייטן פון עפּידעמיעס... און אָט... אָט דער האַלדז־און־נאַקן — אין אים איז געווען קענטיק די גאַנצע שולד... דער

אָפּיצער האָט מיטאַמאָל ווי חרטה געקריגן, וואָס אַלץ ענדיקט זיך אַזוי גיך.

— ווילט איר אפשר, — האָט ער געזאָגט, — הילט איר, איך זאָל אייך דערמאָנען, ווי אַזוי עס איז געווען? — די דאָקומענטן האָט געפירט ביי זיך די יונגע פרוי, וואָס איז אַנטלאָפן, אָט ווי אַזוי עס איז געווען — ווייל אַ פרוי איז שווערער צו באַזוכן, נישט אַזוי?

ער האָט אָנגעהויבן אַרומצושפּאַנען הין און צוריק איבער דער בודע.

— ביידן האָט מען אייך געשיקט צו אונז אויף אַרבעט — זאָגט דעם אמת, זייט זיך מודה: דאָרט, ביי אייך אינדערהיים, איז שלעכט, נישטאָ פון וואָס צו לעבן, און פאַר אייער אַרבעט דאָ ביי אונז האָט מען אייך געגעבן געלט. אָבער איר קאָנט דאָך זאָגן, אַז טאָן עפּעס שלעכטס דאָ ביי אונז האָט איר גאָרנישט געוואָלט. איר האָט נאָר געוואָלט צונעמען דאָס געלט, אַריבערכאַפּן זיך מיט אייער כּלה די גרענעץ האָט איר געוואָלט און דאָ מיט איר חתונה האָבן... אַוועקפאָרן מיט איר פונדאַנען ווייטער... קיין אורוגוויי, צום ביישפּיל, קיין פּאַלעסטינע... ווי?

— איך קאָן זי נישט. — האָט געזאָגט דער בחור.

אין זיינע אויגן איז מיטאַמאָל פאַרשוווּנדן דער גליקלעך־צופרידענער אָפּגלאַנץ; געבליבן איז אין זיי נישט מער, ווי די ווייטע, נישט־היגע פאַרטראַכטקייט — אַ טיפע, אויף אייביק פאַרעקשנטע.

דער אָפּיצער האָט זיך אַרויסגעבויגן דורך דער טיר און האָט אַריינגערופן די צוויי וואַרטנדיקע סאָלדאַטן.

— אָט וואָס, — האָט ער, רייבנדיק די וואָנצעס, גענומען אַראָפּקוקן צום יונגנמאַנס האַנט, וואָס מיט דער רויטער פרישער ווונד, — געסט זייט איר ביי אונז אומגעריכטע... קיין פּאַלאַצן האָבן מיר דאָ פאַר אייך נישט צוגעגרייט. ביז מיר וועלן דערגיין, צי איר זייט ווירקלעך פון באַריווקע, צי ניין, וועט איר מוזן איבערזיין עטלעכע טעג דאָ ביי אונז אין באַראַק... אין באַראַק זענען אַפילו פּאַראַן קראַנקע... קראַנקע אויף פלעק־טיפוס... אָבער איר מוזט אונז מוחל זיין, אַביסל זייט איר אַליין שולדיק... איר האָט אונז פריער נישט

אָנגעזאָגט, אַז איר קומט, — קיין בעסערן פּלאַץ האָבן מיר נישט באַוויזן צוצוגרייטן...

אינדרויסן איז ער נאָך אַ ווײַלע געשטאַנען — געשטאַנען מיט פּאַרקרומטע וואָנצעס, מיטן פּאָרטפּעל אונטערן אָרעם און געקוקט:

מען פירט דעם יונגנמאַן צום באַראַק. אין דער באַגלייטונג פון די צוויי סאָלדאַטן גייט ער זייער פּאַמעלעך מיט אַן אָנגעבויגענעם קאָפּ און מיט קורצע טריט, ווי אַ געפּענטעטער; בלויז האַרט ביים אַרייַנגאַנג אין באַראַק שטעלט ער זיך אָפּ, ער דרייט זיך אויס פּאַמעלעך אויף צוריק, און די טיפע, נישט-היגע פּאַרטראַכטקייט, וואָס אין זיינע גרויסע, טונקל-גרויע אויגן, קוקט אין יענער זייט, ווו עס ליגט דאָס לאַנד, פונוואַנען ער איז געקומען, אין יענער זייט, פונוואַנען מען זעט גאָרנישט, אויסער פּוסטע, נאַסע שטרעקעס, און אויסער דעם, וואָס אויך דאָרט איז אָסיען.

עס איז געווען פּאַרנאַכט.

דער רעגן האָט אויפגעהערט.

ווייט איבערן פעלד, אינעם שטרויענעם דערפל, וואָס קעגנאיבער נאַסע פּאַרוועלקטע גראָזן, האָט שטיל און נישט זיכער אָנגעהויבן קלינגען אין קלויסטער. די כוואַליעס פון די ערשטע איינזאַמע קלאַנגען האָבן דערגרייכט, ווי אַ גרויל, צו די לייבער פון אַ מנין פויערים און פויערטעס, וואָס וואַרטן שוין לאַנג ביים באַראַק, וואַרטן מען זאָל פון דאָרט אַרויסטראָגן דעם קערפּער פון זייערן אַן אייגענעם — אַ געשטאָרבענעם פון פלעק-טיפוס. פּאַרוואָרפן איבער די שטאַרק-געבויגענע קעפּ, אין אַ טונקעלער, שלעכט-געפּאַרבטער טרונע האָט מען ענדלעך פון דער ברייט-געעפנטער באַראַק-טיר דעם טויטן קערפּער אַרויסגעטראָגן. דער בחור איז פּאַמעלעך אין דער זעלבער ברייט-געעפנטער טיר אַריינגעטראָטן. ער איז געווען העכער פון דער קליינער באַראַק-טיר, ער האָט געמוזט אַביסל אָנבייגן זיין קאָפּ.

אין דאָרף האָט דער קלויסטער אָנגעהויבן קלינגען מער זיכער, ווי אויף אַ געשעענער פּאַרפּאַלענער זאַך. די פויערים און פויערטעס האָבן אַלע מיטאַמאָל זיך אָנגעהויבן צלמען.

III

עס געדענקט זיך:

לאַנגע צוויי רייען אייזערנע באַלייגטע בעטן — פון זיי שטינקט מיט קאַמפער, מיט גוטאַפּערטש און מיט ברוד פון קראַנקע מענטשן־לייבער.

מיט הייסער וואַסער ווערט געשייערט דער לאַנגער דורכגאַנג, וואָס איינמיטן באַראַק. פון די צופיל אָנגענעצטע פּאָדלאָגע־ברעטער גייט אויף אַ פייכטער וואַרעמער געשטאַנק, ווי פון אַ קבצנישן שייערן ערב עמעצנס אַ ברודיקן שבת אָדער אַ ברודיקן זונטיק.

עס געדענקען זיך:

ווייט־פּאַרקאַשערטע מוסקולדיקע הענט, וואָס נעצן אָן און דרייען אויס די שייערנדיקע שמאַטע, און אויך דער שייגעץ, דער איינציקער באַראַק־דינער, צו וועמען אָט די הענט געהערן, געדענקען זיך — אַ העל־בלאָנדער שייגעץ מיט אַ געגאָלט פּנים, מיט אַ נאַקעט־געגאָלטן קאָפּ און מיט העלע, ווי נאַקעט־געגאָלטע היפּשע אויגן; די אויגן האָבן, אַחוץ שייערן די פּאָדלאָגע, ווי נאָך עפּעס אין זין. אָנגעבויגענערהייט, איינגעצנדיק און אויסדרייענדיק די שמאַטע, כאַפּט דער שייגעץ אַלעמאָל בליקן צום בחור, וואָס האָט זיך אָנגערופן הערש טאָקער און זיצט גאַנצע טעג איינזאַם אויף זיין בעט — דעם שייגעצס בליקן זעגען מאָדנע ערנסטע, ריינע, און דענסטמאָל דאַכט זיך, אַז ער אַליין איז אויך פיל ערנסטער און ריינער, איידער די אַרבעט, וואָס ער טוט.

עס געדענקט זיך:

אַ קריגעריי אין ווייטן באַראַק־ווינקל — אַ קריגעניש מיט אַ פריש־געפאַנגענעם באַיאָרטן יידן, וואָס וויל פאַרנעמען דאָס עקסטע אָפּגעזונדערטע בעט.

צום באַיאָרטן יידן שרייט מען:

— מען זאָגט דיר: „באַזעצט”, נישט דיין עסק, זאָגט מען דיר. מען זאָגט דיר: „באַזעצט” — און קריך נישט מער...

און נאָך געדענקט זיך:

די געפּאַקטע באָבעדיק־ווייסע שוועסטער מיטן רויטן צלם אויפן

שטערן — זי הייבט אָן צו מעסטן די היץ פון יענעם זעלבן ווינקל, וווּ מען האָט זיך פריער אַביסל געקריגט. איר „קאַזיאָנע" מיילעכל בלייבט פאַרשנוּרעוועט, ווי דער גאַנצער וועלט אויף צו להכעיס גע־שלאָסן, און נאָר איר פאַרריסן נעזל טענהט צום באַיאָרטן יידן, אַז עס איז אַלצאיינס, — אַזוי האָט באַפוילן דער דאָקטאָר:

— ביי אַלע, וואָס קומען אַריין אין באַראַק, מוז צוויי מאָל אין טאָג געמאָסטן ווערן די היץ.

דער באַיאָרטער ייד בטלט חלומות:

— וואָס־זשע, איך בין משוגע?.. הערט אַ געשיכטע... איך בין געזונט און שטאַרק, וועל איך מיר פלוצים לאָזן מעסטן די היץ...

ווי אַ פאַרגוואַלדעוועטער בלייבט ער אויף זיין בעט צעכראַסטעט מיטן טערמאָמעטער אונטער דער פאַכווע, נאָר באַלד, ווי די שוועסטער גייט אַרויס פון באַראַק, דערנענטערט ער זיך צום בחור, וואָס זיצט איינזאַם אויף זיין בעט. פון דעם אויבערשטן זשילעט־קעשנקעלע נעמט ער אַרויס אַ צוזאַמענגעלייגטע פענסנע און זעצט זי אויף רייטנדיק זייער נידריק אויף זיין צעפלאַטשטער נאָז. ער טוט אַ קוק אויפן בחור פון איבער די גלעזלעך, דערזעט, אַז ער איז אַ יידישער, און הייבט אָן מיט אַזאַ היימישן טאָן, ווי גלייך ער זעצט פאָר דעם שמועס, וואָס צווישן זיך האָבן געפירט זיינע און אָט דעם בחורס זיידעס:

— פכע!.. וואָס האָב איך פאַר זיי מורא? אַז סך־הכל האָב איך שוין „סיפנאָי" געהאַט. איך האָב נאָר מורא פאַר אַ „וואָזוורואַטנע", און „וואָזוורואַטנע", דאַכט זיך, הערט מען נישט דאָ, ווי?.. מען הערט נישט?.. איכל טעלעגראַפירן מיין ברודער... כ׳האָב דאָ אַ רייכן ברודער.

נאָר דער בחור זעט אויס, ווילל נישט פאָרזעצן דעם שמועס, וואָס צווישן זיך האָבן געפירט זיינע און אָט דעם יידנס זיידעס. ער ענטפערט נישט.

— ווי לאַנג, מיינט איר, קען מען דאָ האַלטן?

דער בחור שווייגט.

— ווי לאַנג זייט איר שוין דאָ?

— דעם פינפטן מעת־לעת.

עס ווייזט זיך אַרויס: דאָס איז די איינציקע פּראַגע, אויף וועלכער מען קאָן אַרויסקריגן אַן ענטפער ביים בחור. דעם יידן פאַרדריסט עס. זיינע אויגן ווערן בייז, ווי נאָך אַ שבתדיקן טשאָלנט.

— אַבעטעך, יונגערמאַן, — זאָגט ער, — וואָס נעמט איר זיך אַזוי איבער? איר זייט סך־הכּל אַ „טונקעלער"...

און מיינען מיינט ער: סך־הכּל אַ „רויטער".

אַז דער ייד גייט אַוועק צוריק צו זיין בעט, קומט באַרוועס אַריין דער פאַררויטלטער דינער — צעכראַסטעט, באַלאָדן מיט פיל קליינע טשייניקלעך אָקרעפּ. ער דערמאָנט: אַ בעדער־יונג אין טיף רוסישע שטעט, ווו שוויץ־באָד איז דער גרעסטער תענוג. זיין אויסדרוק: צעטראָגענע געטריישאַפט, פאַר וועלכער „קאַזנאַ" צאָלט אים אין הורט. כאַפנדיק נאַקעט־געגאָלטע בליקן צום בחור, טוט ער דערווייל זיין אַרבעט — ער בייגט צו זיין אויער צו די טרוקענע שעפּטשנדיקע ליפּן פון דעם היציק־הייזעריקן קראַנקן פויער, לעבן וועלכן ער שטעלט אַוועק אַ טשייניקל:

— פעי, פעי, — זאָגט ער צו אים, — באַשקאַ־טאָ? טרעשטשיט?

דאָס אַלץ און נאָך אַנדערע קלייניקייטן געדענקען זיך — דורכ־אויס קלייניקייטן.

דעם בחור האָט מען גערופן אין דער דורכגענעצטער בודע, ווו אין ווינקל ביים נאַסן טישל האָט געוואַרט דער לייטענאַנט מיט די קרומע וואָנצעלעך. ער האָט געהאַלטן אין די הענט זייער פיל קליינע ניי־באַקומענע פאָטאָגראַפיעלעך און האָט כסדר געטייטלט אויף זיי, כסדר געטיילט זיינע בליקן — איין פאָרשנדיקן בליק אויף דער קליינער פאָטאָגראַפיע, וואָס אין זיין האַנט, און אַ צווייטער — אויפן בחורס אויסגעבלייכטן פנים.

— פאַם־פאַם... פאַם־פאַם, — האָט ער זיך צעזונגען, ווי צום טאַקט פון זיינע בליקן, — זאָגט איר, הייסט עס, אַז „צו גאַסט" צו אונז זייט איר איצט געקומען צום ערשטן מאָל?.. ווונדער... באַ־שטימט צום ערשטן מאָל?..

ווען דער בחור, וואָס רופט זיך אָן הערש טאָקער, איז באַגלייט מיט צוויי סאָלדאַטן געגאַנגען פון דער בודע צוריק אין באַראַק, האָט ער דערפילט, ווי פאַרנאַכטיקע פייכטקייט נעמט אים דורך און דורך;

זי טוט אים ווי, אַז די פּייטקייט, שטעכט ווי מיט אומזיכטבאַרע דערנער זיין לייב און פאַרשפּרייט אַ ברעכעניש איבער אַלע זיינע גלידער. עס זשומעט אין די אויערן, און דער פאַרנאַכט אינדרויסן איז עפּעס ווי נישט קענטלעך — דעם פאַרנאַכט, דאַכט זיך, קומט אַ ברייטער שלום־עליכם מיט דער פראַגע:

— ווער זייט איר?

דעם לייב האָט זיך געוואָלט וואָס גיכער אַריין צוריק אין באַראַק, אָבער אויך אין באַראַק האָט נישט אויפגעהערט די ברעכעניש מיטן זשומען — אויך דאָרט האָט אין אייגענעם לייב יעדער ווייטיקלעכער גליד געוואָלט, ווי אָפּטשעפּען זיך און זיך באַפרייען פונעם צווייטן. הערש טאָקער האָט זיך איינגעדעקט אויף זיין בעט, און אים איז געווען זייער מאָדנע, וואָס אַלע זיינע ווייטיקלעכע גלידער זענען נאָך געבליבן וואַך, דענסטמאָל ווען זיין גאַנצער קערפּער איז שוין אַנדרימלט געוואָרן — יעדער גליד האָט זיך געהאַט זיין באַזונדערן זיכרון, און אין יעדערן פון אַט די זיכרונס האָבן, ווי אין אַ פּוסטן פאַרנאַכטיקן וואַלד מיט אַן אָנענדלעכער קייט פון ווידער־קולות, זיך געדענקט די ווערטער:

— פּעי, פּעי... באַשקאַ־טאָ?.. טרעשטשיט?

מיט אַפּאָר אָוונטן שפּעטער האָט מען לייכט אונטערגעשיכורט אין שטרויענעם דערפל ביי די אָפיצערן אין דער כאַטע. פון צווייטן דאָרף זענען געקומען צו גאַסט באַקאַנטע אָפיצערן, וואָס ווייסן שוין פון דער היים און וואָס באַשטייט דאָ היינט אינאָוונט די שמחה. דעם לייטענאַנט מיט די קרומע וואָנצעלעך האָט מען שטעכלדיקפריינטלעך געדריקט די האַנט, אים מקנא געווען און אים צוגעוווּנטשן:

— מיט ערפאָלג...

— מיט ערפאָלג...

מען האָט געטרונקען גוטן וויין פאַמעלעך, נישט געכאַפּט, געטרונקען מיט „טאַקט" און מיט כוונה צו דערווייזן איינער דעם אַנדערן אַז מען ווייסט, ווי אַזוי גוטן וויין צו טרינקען. מען האָט גערעדט ווייניק, ווייל לייטישע מענטשן רעדן בכלל זייער קנאַפּ. דער דאָקטאָר האָט געוואָלט אַ גענעץ טאָן, די ערשטע האַלב פון גענעץ

איז אַראָפּ בײַ אים גלאַט אין פּויסט אַרײַן; די צווייטע האַלב האָט זיך פּאַרמאָסטן אויף צו ענדיקן זיך מיט אַ הויכן קוויטשיקל; האָט ער זיך פּאַרכאַפּט:

— אַך, יאָ, — האָט ער פּאַרשלונגענדיק דאָס קוויטשיקל געזאָגט, — יענער... דער געכאַפּטער, דער יונגער... יענער... מאָדנע... ער איז דאָך קראַנק געוואָרן מיט פלעק־טיפוס...

— ווי?...

די קרומע וואָנצעלעך האָבן געמאַכט אַ נערוועזע באַוועגונג אויף צו געבן זיך אַ קראַץ אָן הענט:

— ווי?.. ווי?.. אַ שאָד, אַ שאָד, אים דאַרף מען היילן, דאָקטאָר... אים דאַרף מען היילן — איך האָב באַוויזן: צו אונז אויף „אַרבעט" קומט ער איצט שוין צום דריטן מאָל. צוויי מאָל איז ער פּאַרשוווּנדן פון אונטער די הענט.

און ער האָט אָנגעהויבן קומען אַלע טאָג צום באַראַק, קומען אָן אויסגעפּוצטער מיטן פּאָרטפּעל אונטערן אָרעם און היטן דעם בחור געזונט.

IV

אונטער די כוואַליעס פונעם שטאַרקן ביינאַכטיקן פעלד־ווינט האָבן געקרעכצט און געסקריפּעט די ווענט און דער דאַך פונעם הילצערנעם באַראַק — געקרעכצט מיט אַלע ברעטער צוזאַמען און מיט יעדער ברעט באַזונדער.

אין טיפער ביינאַכטיקער שטילקייט האָט זיך געדאַכט: עס קרעכצט און עס סקריפּעט אַ גאַנצע צעלעכצטע ביינאַכטיקע וועלט — זי וויל לעבן און קאָן נישט; זי וויל אומקומען און קאָן נישט.

דער ווינט האָט געשמיסן איבער די דינע ווענט פון באַראַק, און אויך אינעווייניק האָבן געבלאָזן און געבלאָנדזשעט ווינטיקע שיריים, געזוכט זיך אָנצוקלעפּן אָן עפּעס — געזוכט און נישט געפונען. הערשל טאָקער איז געלעגן אין בעט פּאַרטראָגן, אין גרויס נאָגעניש

און אין גרויסער היץ, געזעסן פאַר זיך אַקעגן אינמיטן באַראַק דעם קליינעם לאָמפּ, וואָס הענגט אַראָפּ מיט אַ דראָטל פונעם מיטלסטן באַלקן. פון צייט צו צייט האָט ער געעפנט די פאַרגאָסענע היציקע אויגן, נאָר נישט דערקאָנט דעם פלאַץ אַרום זיך, געקוקט, געקוקט, ווי פון די בלאָנדזשנדיקע ווינטיקע שיריים שאָקלט זיך דער לאָמפּ און זיין פלעמל זעצט זיך, און אים האָט זיך אַלץ געדאַכט, אַז ער שווימט אין אַ גרויסער סקריפּנדיקער תּיבה, ווי אין אַ שיף, און דאָס דאָזיקע שווימען איז אַ פאַרצווייפלטס, אַן אומאָנגענעמס, נאָר קיינער פון די אַרומיקע איינגעשלאָפענע וויל גאָרנישט נישט טאָן אויף צוצושווימען צו אַ ברעג.

עס איז געווען דער אַכטער אָדער ניינטער מעת-לעת פון זיין קרענק, און דער ווינט האָט געבלאָזן, און דער באַראַק האָט געקרעכצט.

ס'איז געווען שפּעט אין דער נאַכט, ווען אין פאַרטראָגענעם דרימל, אין גרויסער קראַנקער היץ האָט הערשל טאָקער דערפילט, אַז עמעצער דרייט זיך אַרום אים מיט שטילע אומזיכטבאַרע טריט — ס'איז מאָדנע: אַלע אַרום אים שלאָפן, און דאָך טונקלט זיך דאָ גאָר נאָענט אַ שטילבאַוועגלעכער שאָטן, ער איז אי דאָ, אי נישטאָ, ער פאַרשווינדט און באַווייזט זיך ווידער איינגעהויקערט, ווי מיט פאַרשלאָפענער געטריישאַפט און מיט אַן אומעטיקן בליק, וואָס איז געווענדט צו אים, הערשל טאָקער, און צו זיין בעט — דער שאָטן פאַרשווינדט און באַווייזט זיך ווידער.

דערנאָך איז הערשל טאָקער אַנדרימלט געוואָרן פיל שטאַרקער, אַזויפיל שטאַרקער, אַז זיין קראַנקער גליענדיקער קערפּער האָט שוין מער אָט די דרימלדיקע שטאַרקייט נישט געקאָנט אַריבערטראָגן. ער האָט באַלד געמוזט צוריק זיך אויפכאַפּן, און אַז ער האָט געעפנט די פאַרגאָסענע היציקע אויגן, האָט ער גלייך דערזעען פאַר זיך דעם קאָפּ, וואָס בייגט זיך איבער אים אָן. זיין גליענדיקער בליק האָט פון זייער נאָענט אַריינגעקוקט אינעם קאָפּס אויגן, נאָר זייערע שוואַרצאַפּל נישט דערקענט. זיינע שלעפעריקע וויעס האָבן זיך צוריק פאַרמאַכט, און דענסטמאָל האָט ער דערהערט, ווי דער קאָפּ שעפּטשעט אים אין אויער אויף אַ פרעמדער שפּראַך:

— פילסט זיך שלעכט?.. וואָס? — חבר...

און וועגן נאָך עפּעס שעפּטשעט דער קאָפּ זייער שטיל אין זיין אויער: וועגן דעם נאָמען פונעם אַנטלאָפענעם מיידל — ער ווייסט איר נאָמען: „יוכבד“... זי האָט געבעטן איבערגעבן: „זי איז גוט אַנטלאָפן און איז געקומען בשלום“... זי איז שוין ביי אַרבעט...

— אַך, יאָ, יוכבד... זי איז גוט אַנטלאָפן...

און ער האָט מיטאַמאָל פאַרגעסן אָנעם אַריבערגעבויגענעם קאָפּ. ער האָט נאָר געדענקט, ווי אַזוי יוכבד איז אַנטלאָפן, און אים האָט זיך געדאַכט, אַז געשען איז דאָס אָקאָרשט נישט לאַנג, אָקאָרשט צוריק מיט אַן אויגנבליק:

ביידע זענען זיי פריער געזעסן אויפן הויפן אָנגעגנעצטע שפּענער, — ער און יוכבד: זיצנדיק, האָט יוכבד פּאַמעלעך און אומבאַמערקט גענומען זיך אָפּרוקן, דענסטמאָל ווען די צוויי צוגעשטעלטע סאָלדאַטן, וואָס היטן זיי, האָבן זיך צוגעבויגן, כדי צו פאַררויכערן איינער ביים צווייטן אַ פּאַפּיראָס. און איצט זיצט ער שוין אויפן הויפן שפּענער איינער אַליין, און יענע אַלע סאָלדאַטן, וואָס זענען אַרויס פון דער בודע און אַוועקגעלאָפן זי זוכן, האָבן זיך שוין פון די נאָענטע קליינע וועלדלעך און פון די אַרומיקע פּוסטע שטרעקעס אומגעקערט — זיך אומגעקערט איינציקווייז און אָן איר — הייסט עס: יוכבד האָט זיך באַהאַלטן טאַקע דאָ לעבן באַראַק... נאָענט... זייער נאָענט... אָט אַזוי דאַרף מען שטענדיק טאָן... זעלטן גוט, יוכבד!.. „אָט אַזוי דאַרף מען שטענדיק טאָן, הערט זיך איין, חברים!..“

און די חברים האָבן זיך איינגעהערט און האָבן געגאַפּט אויפן שכל, אויף זיין פריילעכקייט און אויף דער אַרומיקער גרויסער פרייד, וואָס קער צו אַלעמען — פרייד! פרייד! פרייד פון חברים איבער אַ געשיקטן גאַנג פון דער „אונטער־ערד“.

— דער עיקר גליק, חברים, וואָס — קוקט — איך, הערשל טאָקער, האָב פליגל. דער אָפּיצער מיט די קרומע וואָנצעלעך — ער קריכט אויף דער ערד... ער וועט מיך נישט כאַפּן... ער וועט מיך נישט כאַפּן... קוקט — פליגל...

און ער האָט שוין מער נישט געדענקט די ווינטיקע שיריים, וואָס שאָקלען דעם לאָמפּ אין באַראַק. ער איז איינגעזונקען טיפער אין דער

גרויסער שלעפעריקער היץ און מיט אַפּאָר געשווינדע פּאַך פון זיינע פליגל שוין געווען דאָרט בײַ זיך אינדערהיים צווישן זיינע חברים.

בערל דער רויטער — אַ חבר, וואָס מען רופט אים „וואַנקאַ", פאַר זיין קראַפט — האָט אים געטרעסלט פאַר ביידע אַקסלען און האָט צו אים געזאָגט:

— הערשעלע טאָקער!.. איי ביסטו אַ מזיק.

און ביידע — ער און בערל דער רויטער, אַלטע חברים — זענען אַזוי אַ ווײַלע געשטאַנען און האָבן חבריש געלאַכט איינער דעם צווייטן אין פּנים אַרײַן. אים האָבן פון מאָל צו מאָל אַרומגערינגלט אַלץ מער און מער חברים — אַלע זענען געלאָפן זיך זען מיט אים אין זיין שטעטל בײַ זיין מוטער אין שטוב, ווהין ער איז אַראָפּגעפאָרן ווי גלאַט אַזוי, זיך זען מיט זיין מוטער, נישט אויסזאָגנדיק קיינעם, אַז ער פאָרט אַוועק אויף נייער „אַרבעט". די פאַרנטיקע טיר איז צוליב פּריען האַרבסט שוין געווען פאַרשמירט מיט ליים. דורך דער הינטער-טיר און דורך דעם לאַנגגן פינצטערן הינטער-הויז זענען אינאָוונט אַרײַנגעקומען ביידע יאָסלס — יאָסל פון שניידער-פאַריין און יאָסל דער נאַצמען, דער פרעמד-געקומענער מיט די לאַנגע האָר און לעדערנעם לייבל — אָט דער, וואָס האָט די גאַנצע צייט געדינט אין דער אַרמיי און רעדט נאָך אַלץ שווער יידיש, און האָט אין זיין לעצטער רעדע, ווי תמיד, געזאָגט „געוויינישע" אָנשטאָט „גאָונישע": „אונזער גרויסע געוויינישע ראַטנמאַכט!"

בײַ זיין אַרײַנקומען האָט עמעצער אַ געשריי געטאָן אויפן גאַנצן קול:

„אונזער גרויסער געוויינישער חבר הערשל טאָקער".

אַלע חברים האָבן פון דעם מיטאַמאָל זיך זייער שטאַרק פונאַנדערגעלאַכט, און אויך הערשל האָט זיך געוואָלט פונאַנדערלאַכן, דאָ אין גרויס היץ אין באַראַק ליגנדיק, געוואָלט און נישט געקאָנט...

אַרום אים, אַרום זיין קראַנקן ווייטיקלעכן לייב האָבן זיך גע-פאָרעט הענט. ער האָט זיך געוואָלט אויפכאַפּן און האָט נישט געהאַט דערויף קיין צענט-חלק פון דער קראַפט, וואָס איז נייטיק דערצו. אים האָט מען געוועקט, ווי אויף איבערצוקערן אין בעט אויף דער אַנ-דערער זייט. האָט ער סוף-כל-סוף געמוזט פאַרגעסן אין אַלץ... אין אַלץ... ער האָט געמוזט עפּענען שמאָלע צוויי פּאַסיקלעך פון די

שווערע היציק אָנגעגאָסענע אויגן, אַרויפּציִען מיט גרויס אָנשטרענגונג די ברעמען, דערפילן ווייטיקן, אָן אַ שיעור ווייטיקן און דערזען, אַז די לופט אַרום אים אין באַראַק איז אַ מאָדנע — אַ לופט פון נישט בייטאָג און נישט ביינאַכט, אַ לופט, וואָס ער, דער קראַנקער, באַנעמט זי שוין זייער שוואַך און פילט זי שוין בלויז מיט שוואַכע שריים פון געוועזענע געפילן.

אַרום זיין בעט איז געשטאַנען דער דאָקטאָר, די באַבעדיק-ווייסע שוועסטער מיטן רויטן צלם אויפן שטערן, און נאָך עפּעס מענטשן פון דער דינערשאַפט. מען האָט מיט גרויס וווּנדער אַרומגעקוקט די ציכטיק-איבערגעבונדענע וווּנד, וואָס אויף זיין האַנט, און מען האָט אַריינגעשריגן צו אים אין אויער זייער הילכיק, ווי צו אַ טויבן:

— ווער האָט איבערגעבונדן?

— אַ?

— ווער?..

מיט דער האַנט אויפן האַרצן האָט די שוועסטער, ווי אין שרעק, דערציילט, אַז ס'איז נישט זי, און חוץ דעם, — זי האָט ווידער אַרומגעקוקט די איבערגעבונדענע וווּנד, — אַז זי קאָן שווערן: דאָ אין באַראַק זענען גאָר אַפילו אַזעלכע איבערבונד-מאַטעריאַלן נישטאָ...

מען איז אַלע ווײַלע געלאָפן צו דער טיר — צום לייטענאַנט מיט די קרומע וואָנצעלעך, וואָס האָט מורא איבעוויייניק אַריינצוקומען; מען איז אַלע ווײַלע געלאָפן פון דאָרט צוריק אַהער מיט זיינע פראַגן:

— הייסט עס, אַז דאָ אין באַראַק איז עמעצער געווען, ווי?

— הייסט עס, אַז אין באַראַק דרייען זיך אַרום זייטיקע?

פאַרנאַכט זענען לעבן זיין בעט מיט ליכט אין די הענט דורכגעגאַנגען דער דאָקטאָר, די שוועסטער און דער דינער. זיך אָפּגעשטעלט. ער האָט נישט געפילט. דער דאָקטאָר האָט געמאַכט אַ באַוועגונג אויף אַ טאַפּ צו טאָן דעם קראַנקנס דופק, נאָר באַלד חרטה געהאַט, אַ קוק געגעבן דעם קראַנקן אין פּנים אַריין, אַ קנייטש געטאָן

דעם שטערן און באַוויזן דער שוועסטער זיין פאַרקרומטע צורה, וואָס האָט צו זאָגן:

— נישט קיין סחורה... געפעלט מיר נישט...

עס איז געווען שפּעט ביינאַכט, ווען דער ווינט האָט געבלאָזן און דער באַראַק האָט געקרעכצט.

אין לעצטער קראַנקער היץ, מיט לעצטע שפּורן פון געפילן האָט הערשל טאָקער דערפילט, אַז דאָ אין באַראַק געפינט זיך ווידער „ער" — יענער, וואָס קומט אַהער נאַכט-ביינאַכט באָרוועס, אין פאַרשלאָפענער געטריישאַפט, כדי צו היטן דאָ אים, הערשל טאָקער, אויף זיין קראַנקן בעט, כדי זיך דערנעענטערן צו אים מיט שטילע טריט, ווי די שטילע ווינטיקע שיריים אַרום העגנגנדיקן לאָמפּ, און אים אַריינשעפּטשען אין אויער דעם גרוס פון אַלע חברים, וואָס האָבן ביז איצט צוזאַמען מיט אים געלעבט אין דער „אַרבעט", און אויך פון יענע, אויף דער גאָרער וועלט צעשאָסענע חברים-ליכטלעך, אַ גרוס, אַ פּשוטער — געציילטע ווערטער:

— אַ טשטאָ, טאָוואַרישטש?.. פּלאָכאָ?..

און דאָך פילט זיך אין זיי די ברודערלעכקייט פון „זיי" אַלע, געוועזענע, איצטיקע און קומענדיקע, צו וועמען עס נאָגט דאָס האַרץ, און אויך די לעצטע פעסטגעבליבענע טרייסט, וואָס איר נאָמען איז „אייביק" — די טרייסט פון חברים-ליכטלעך:

— נישקשה, חברים וועלן באַזאָרגן... חברים וועלן באַזאָרגן. לאָזט אַ קדיש, חבר...

עס איז געווען אין יענער נאַכט, ווען הערשל טאָקער האָט צום לעצטן מאָל מיט באַוווסטזיין געעפנט די פאַרגאָסענע היציקע אויגן און האָט באַנייס דערזען פאַר זיך דעם נאַקעט-געגאָלטן קאָפּ, וואָס בייגט זיך אָן איבער אים. זיין גליענדיקער בליק האָט מיט גרויס אָנשטרענגונג אַריינגעקוקט אינעם קאָפּס אויגן, געוואָלט דערזען אין זיי דעם גליענדיקן פאָדים, וואָס פאַרבינדט אים מיט יענע אייביק-ליכטלעך, און האָט זיי פּלוצים, זייער פּלוצים דערקאָנט — די העלע, ווי נאַקעט געגאָלטע אויגן פונעם באַראַק-דינער, פון יענעם, וועלכער זעט

אויס, ווי אַ יונגער בעדער־יונג, בעת ער טראָגט דאָ פונאַנדער די טשיי־ניקלעך אָקרעפּ און שרייט אַריין צו יעדן קראַנקן אין אויער:

— פּעי, פּעי... באַשקאַ־טאָ... טרעשטשיט...

— טאָוואַרישטש, — האָט ער געשעפּטשעט אין זיין אויער, — גינטשע דאָקטאָר סקאַזאַל: פּאָמריאָש.

דערביי האָט ער געשטופּט עפּעס אַ ווייכע צוזאַמענגעלייגטע זאַך צו אים, הערשלען, אונטערן צוקאָפּנס, געשטופּט מיט אָנשטרענגונג און געשעפּטשעט צווישן איין שטופּ און צווייטן:

— דאָס איז דיר... די חברים פון דער אָרטיקער אָרגאַניזאַציע... איבערגעגעבן... די אָרטיקע רויטע פאָן...

הערשל טאָקער האָט פאַרמאַכט די אויגן און האָט זי געוואָלט געדענקען אויף שטענדיק, אויף שטענדיק — אָט די פאָן פון דער אָרטיקער אָרגאַניזאַציע, וואָס ליגט ביי אים צוקאָפּנס. ער האָט איינגעזונקען צוריק אין שווערער היץ. עס איז געווען ווי אין חלום, ווען ער האָט נאָכדעם איינמאָל קוים, קוים דערפילט עפּעס ווי עמעצנס אַ ריר ביי זיך אויף די ליפּן. אַז ער האָט מיט גרויס מי גאַנץ שמאָל אַן עפן געטאָן די אויגן, האָט ער צום לעצטן מאָל דערזען פאַר זיך דעם אָנגעבויגענעם קאָפּ מיט די העלע, ווי נאַקעט־געגאָלטע אויגן, נאָר אַליין האָט ער שוין מער ניט געדענקט, צי די נאַכט איז נאָך איינע און די זעלבע, אָדער זי איז שוין אַ נייע, אַן אייביקע, אַ שטענדיקע.

עס איז געווען אין אַפּאָר טעג אַרום.

גאַנצפרי, ווען אין באַראַק האָבן זיך אויפגעכאַפּט מענטשן, וואָס דאַרפן געזונט ווערן, און מענטשן, וואָס דאַרפן שטאַרבן, האָט מען דערזען, אַז דער יידישער בחור, אויף וועמען דער לייטענאַנט קומט אַלע טאָג זיך נאָכפרעגן, ליגט אָן באַוועגונגען אויף זיין צו־געגלעטן געלעגער: ער איז איבערגעדעקט מיט אַ גרויסער רויטער פאָן — אַ סאַמעטענע מיט לאַנגע זילבערנע טרעלדלעך, און אונטער דער פאָן זעט אויס זיין פאַרגליווערטער קערפּער, אפשר צוויי מאָל אַזוי גרויס ווי אַ געוויינלעכער לעבעדיקער. און נאָך זעט ער אויס אונטער דער פאָן:

— באַזונדער... און פרעמד... פרעמד...

מ׳האָט מורא געהאַט צו זיין געלעגער צוצוגיין און די ווערטער, וואָס אויף דער פּאַן, איבערלייענען, ווי גלייך מיט איבערלייענען די ווערטער אַליין ווערט מען שוין אויך אין עפּעס פּאַרמישט. אין די אַוועק־קוקנדיקע אויגן האָט זיך אָן אויפהער געחלומט: עפּעס רויט, רויטס...

מ׳האָט געגעבן צו וויסן אין נאָענטן שטרויענעם דערפל.

אַרום ניין אַזייגער אינדערפרי איז „נאַטשאַלסטווע״ מיט פּאַרט־פּעלן אונטער די פּאַכוועס געשטאַנען אינדרויסן לעבן דער טיר פון באַראַק. דער לייטענאַנט האָט מיט די קרומע וואָנצעלעך און מיט דער נאָז געמאַכט אַזעלכע באַוועגונגען, ווי גלייך זיי בייסן אים, נאָר ער וויל נישט קראַצן. דער דאָקטאָר האָט געביסן די ליפּ און האָט געהאַלטן די הענט מיט די אַקסלען גרייט צו באַווייזן מיט זיי, אַז אים פּאַטופּעט זיך נאָך אַלץ גאָרנישט אין קאָפּ.

און אין באַראַק צווישן די געלעגערס איז דענסטמאָל מיט פּיל טשיינִיקלעך אָקרעפּ אַרומגעגאַנגען דער באַראַק־דינער, וואָס מיטן נאַ־קעט־געגאָלטן קאָפּ און מיט די העלע, ווי נאַקעט־געגאָלטע אויגן. ס׳האָט זיך געהערט, ווי ער קלינגט דאָרט מיט די טשייניקלעך און ווי ער שרייט אַריין צו היציק־קראַנקע אין די אויערן:

— פּעי, פּעי... באַשקאַ־טאָ?.. טרעשטשיט?..

אין אַ רויטן ווינקל

ד. בערגעלסאָן, צוגווינטן (10)

איז אַ רויטע ווינקל

1

אורי איז אַלט זיבן יאָר, האָט אַ לאַנגן דינעם האַלדז, טראָגט לאַנגע האָר; זיינע הענטלעך און פיסלעך באַוועגן זיך פון געבוירן אָן זייער פלינק; זיינע צאַרטע דינע פינגערלעך זענען פיל לענגער, ווי ביי אַנדערע קינדער פון זיין עלטער, זוכן שטענדיק אַרבעט.

אינדערפרי, אורי זיצט מיט זיין טאַטן און מיט זיין מאַמען ביים פרישטיק, עס דערהערט זיך, ווי עמעצער קלינגט צו זיי אין טיר — אורי טוט גלייך אַ כאַפּ פון טיש די ווייסע זעמל, די פוטער און די אייער און באַהאַלט זיי בריהש-גיך אין נאָענטן שראַנק. דאָס טוט ער, ווייל ער האָט אָפט געזען, ווי זיין טאַטע-מאַמע טוען עס און ווייל ער קאָן אַלע קינדער אין זעקסגאָרנדיקן הויז, ווו זיי וווינען, ער האָט שוין נישט איינמאָל אַריינגעשטעקט די נאָז אין די אַרומיקע אַרבעטער-קוואַרטירן און ווייסט, אַז אין ערגעץ עסט מען דאָרט נישט צום פרי-שטיק קיין ווייסע זעמל, קיין אייער און קיין פוטער.

די קינדער פון יענע וווינונגען באַגעגענען אים אָפט אויף די טרעפּ אָדער אין הויף, וואַרפן אים אויס:

— איש טי!.. בורזשוי!..

כאָטש אורי עסט אַלע פרימאָרגן זעמל מיט פוטער מיט גרויס אַפּעטיט, גלויבט ער פונדעסטוועגן נישט, אַז ער איז ווירקלעך אַ בור-זשוי. ער האָט זיך איינמאָל וועגן דעם געווענדט צו זיין מוטער:

— מאַמע, ס'איז אמת? — איך בין אַ בורזשוי?

דערויף האָט אים די מוטער געענטפערט מיט גרויס זיכערקייט, כמעט מיט כּעס:

— ניין. ווער האָט דיר געזאָגט? ביסט נישט קיין בורזשוי. זאָלסט ענטפערן די קינדער אין הויף: „מיין טאַטע איז פאַרשריבן אין פּראָ־פאַריין".

און זי האָט אים דערביי צוגעשפּיליעט אַ קנעפּעלע אויף נישט קיין אָנשטענדיק אָרט.

אורי האָט נישט געוווּסט, וואָס איז אַזוינס „פּראָפאַריין", כאָטש דאָס וואָרט האָט אים געקלונגען זייער קענטלעך, ווי ער וואָלט עס שוין האָבן געהערט אַסך מאָל. זיינע גרויסע ברייט־געעפנטע אויגן — גרעסערע ווי ביי אַנדערע קינדער פון זיין עלטער — האָבן אויסגע־גלאָצט געקוקט אויף אַ קריכנדיקער פליג אויף דער וואַנט. און וויל עס האָט זיך געפילט אַ רויקייט סיי אין דער מוטערס קול, סיי אין קריכן פון דער פליג, האָט זיך באַרויקט דערפילט אויך אורי. נאָר וויל די מוטער האָט זיך פונדעסטוועגן פאַרענטפערט, וויל זי האָט ביילעך געזאָגט, אַז ס'איז נישט אמת, איז ביי אורין אין קאָפּ פונדעסטוועגן פאַרבליבן, אַז אַ בורזשוי צו זיין איזווירקלעך אַ מיאוסע זאַך.

אורי האָט געקאָנט אַלע לידלעך און מעלאָדיעס, וואָס ער הערט זינגען זיין מאַמען. זייער אָפט, ווען געסט זענען געזעסן אַרום טיש, האָט אים זיין טאַטע גענומען צו זיך אויף די הענט, אים געקוקט גלייך אין די אויגן, אים געזאָגט:

— נו, זיץ־זשע איין; נו, זינג־זשע שיין.

אורי האָט דענסטמאָל געזונגען אַלע לידלעך און מעלאָדיעס, וואָס ער קאָן, און אַרום טיש זענען אַלע געזעסן זייער שטיל. יענע, וואָס האָבן געטרונקען טיי, האָבן אינמיטן טרינקען אַוועקגעשטעלט די גלע־זער. אַלע האָבן געקוקט צו אורין און האָבן געשמייכלט. דערנאָך האָבן אַלע זייער שטאַרק געפּאַטשט מיט די הענט, געזאָגט צו זיין טאַטן אָדער צו זיין מאַמען:

— וווּנדער!

— איך זאָג אייך — אַ זעלטנהייט.

אורי איז צו דעם שוין געווען פון לאַנג צוגעוווינט.

נאָר איינמאָל ביי טאָג האָט זיין טאַטע זיך אומגעקערט פון גאַס זייער אַ צופרידענער און געבראַכט מיט זיך איינעם אַ פרעמדן גאַסט, און דער דאָזיקער פרעמדער האָט אויך געטראָגן זייער לאַנגע האָר, כאָטש ער איז שוין געווען אַ גרויסער. דער פרעמדער האָט גענומען אורין אויף די הענט און אים געגלעט. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט מיט אורין ביים קלאַוויר, געקלאַפּט אויף פאַרשידענע קלאַווישן און געהייסן אורין נאָכזינגען. אורי האָט אין אָנהייב זיך געשעמט פאַרן פרעמדן, וואָס טראָגט לאַנגע האָר — אַזאַ גרויסער און טראָגט נאָך אַלץ לאַנגע האָר!— ער האָט אויסבאַהאַלטן פונעם פרעמדן זיין פּנים. נאָכדעם האָט ער פּלוצלינג פאַרגעסן, אַז ער שעמט זיך און האָט אָנגעהויבן נאָכצוזינגען נאָך די קלאַווישן-טענער, דערביי האָט אורי נישט געוווסט, צי ער טוט עפּעס — זיין יונג און דין שטימעלע איז אַליין נאָכגעלאָפן נאָך די טענער און געכאַפּט יעדן פון זיי. אורי האָט אַפילו נישט געוווסט, צי ער ביי אַלע רגע די שטימע — אים האָט זיך געדאַכט, אַז ער ציט די גאַנצע צייט איין זעלביקן טאָן. נאָר דער פרעמדער מיט די לאַנגע האָר האָט דאָך אָנגעהויבן צו שמייכלען מיט פאַרגעניגן פון דעם, וואָס אורי מאַכט דאָס אַלץ אַזוי לייכט. ער האָט פּלוצלינג באַקומען אַ צעשראָקן פּנים מיט צעשראָקענע אויגן, געהייסן אורין פאַרמאַכן די אויגן. דענסט-מאָל האָט ער איבעראַנייס אַ שטאַרקן קלאַפּ געגעבן אויף איינעם אַ קלאַוויש. אורי האָט געמיינט, אַז ער דאַרף מיט פאַרמאַכטע אויגן נאָכ-זינגען, נאָר דער פרעמדער האָט צעטראָגענערהייט אים געהייסן, ער זאָל אַליין געפינען צווישן די קלאַווישן יענעם, וואָס האָט נאָר-וואָס אַרויסגעגעבן דעם לעצטן קלאַנג. אורי האָט אַ פּרווו געגעבן פיר-פינף קלאַווישן און האָט דעם נויטיקן טאָן געפינען. דענסטמאָל האָבן דעם פרעמדנס אויגן אָנגעהויבן קוקן נאָך מער צעטראָגן. ער האָט אַ כאַפּ-געגעבן אורין אויף די הענט, נאָר אוריס מוטער האָט אים ביים פרעמדן אויסגעריסן, אים געדריקט צו איר ברוסט, אים געקושט אין די אויגן, אין די ליפּן.

אורי האָט נישט געוווסט, פאַרוואָס מען קושט אים פּלוצלינג אַזוי שטאַרק, אים האָט זיך געדרייט דער קאָפּ, און אַלץ איז געשען זייער געשווינד — פון דער מוטערס הענט האָט אים אויסגעריסן דער פאָטער, ביים פאָטער האָט אים אויסגעריסן נאָכאַמאָל דער פרעמדער מיט די

לאַנגע האָר. ער האָט אַוועקגעשטעלט אורין אויף אַ בענקל און אים געהייסן זינגען יענעם זעלבן טאָן, וואָס דער קלאַפּ אויפן לעצטן קלאַוויש האָט פריער אַרויסגעגעבן. אורי האָט נישט געוווּסט קלאָר, וואָס זאָל ער זינגען, און האָט גלאַט אַזוי אַרויסגעלאָזט אַ טאָן. נאָר דער פרעמדער האָט פונסנײַ באַקומען אַ צעשראָקן פּנים מיט אויסגעגלאָצטע אויגן, זיך אַ כאַפּ געגעבן מיט בײדע הענט פאַרן קאָפּ, צוגעלאָפן צום קלאַוויר, אַ קלאַפּ געטאָן אויף יענעם זעלבן קלאַוויש און, ווי אין פיבער, גענומען ברעכן די הענט און שרײַען:

— אַבסאָליוטער געהער! פאַרשטייט איר שוין, צי ניין? איך זאָג אייך: אַבסאָליוטער געהער!..

אורין האָט מען דענסטמאָל נאָכאַמאָל געכאַפּט קושן, נאָכאַמאָל געריסן אײנער ביים אַנדערן פון די הענט, אַוועקגעשטעלט נאָכזינגען די קלאַווישן, אויף וועלכע דער פרעמדער קלאַפּט און געשריגן אַלע אינאײנעם:

— אַבסאָליוטער געהער!

— אַבסאָליוטער געהער!

ווייל אַלע האָבן אים דערביי שטאַרק געקושט, האָט אורי פאַרשטאַנען, אַז „אַבסאָליוטער געהער" איז, אַפּנים, זייער אַ גוט וואָרט און אַז דאָס דאָזיקע וואָרט קער צו אים אורין. און ווייל די מוטער האָט אָנגעהויבן צו זאָגן:

— זאָל זיין געזונט.

— הערט אויף מוטשען דאָס קינד.

— דאָס קינד איז מיד — האָט אורין דעריבער זיך אויסגעוויזן, אַז ער האָט אָפּגעטאָן זייער אַ שווערע אַרבעט און אַז ער איז מיד, שטאַרק מיד. ער האָט אָנגעהויבן צו קוקן אויף די אַרומיקע מיט גלעזערנע אייגלעך. דערנאָך, ווען זיין טאַטע מיטן פרעמדן זענען אַוועקגעגאַנגען, האָבן זיינע אייגלעך נאָך אַלץ געקוקט, ווי גלעזערנע, און געדאַכט האָט זיך אים, אַז אַלץ וואָס איז געשען ביז צו זיי אין ווינונג איז געקומען דער לאַנג-האָריקער פרעמדער און ביז מען האָט אים, אורין, געריסן איינער ביים אַנדערן פון די הענט, איז שוין זייער לאַנג, אַזוי לאַנג, אַז עס געדענקט זיך קוים. דערנאָך האָבן זיך אומגעקערט זיין טאַטע מיטן פרעמדן און האָבן געבראַכט

מיט זיך צוויי פידלען — אַ גרויסן און אַ קליינינטשקן. אויפֿן גרויסן פידל האָט גענומען שפּילן דער פּרעמדער, און אויפֿן קליינעם האָט ער געהייסן נאָכשפּילן אורי. אורי האָט געקוקט דעם פרעמדן גלייך אין די אויגן אַריין און האָט געטאָן פּונקט, וואָס יענער טוט — געפירט מיטן קליינעם סמיק פריער אויף איין סטרונע, דערנאָך — אויף אַ צווייטער, אויף אַ דריטער. דאָס אַלץ איז די אַרומיקע געווען זייער געפעלן; זיי האָבן פיל מאָל איבערגעחזרט דאָס וואָרט:

— אַבסאָליוטער געהער...

— און אַ פידלער !..

— פון געבוירן אָן.

— פינגער ביי אים ! קוקט נאָר, כ׳אַראַ פינגער !

— זעט, ווי ער האַלט ריכטיק דעם סמיק.

— קוקט: ער שפילט נאָך... ער שפילט נאָך !

ביי אורין זענען דערפון די אייגלעך געוואָרן נאָך מער גלע־זערנע. ווידער האָט זיך אים געדאַכט, אַז זינט ער איז היינטיקן פרימאָרגן אויפגעשטאַנען פון שלאָף זענען שוין אַוועק זייער פיל טעג און אַז ער, אורי, איז אינדערפרי געווען אַן אַנדערער, און איצט איז ער שוין ווידער אַן אַנדערער. פאַרנאַכט, ווען ער איז דורך די קיך־טרעפ אַראָפגעגאַנגען אין הויף אַריין, איז אים דעריבער געווען זייער אַ גרויסער וווּנדער, וואָס די קינדער אין הויף ווילן זיך נאָך אַלץ מיט אים ניט שפילן און שרייען אים אַלץ ווי נעכטן און ווי תמיד:

— בורזשוי ! בורזשוי.

ער איז געבליבן שטיין אַקעגן די קינדער מער דרייסט ווי תמיד און האָט געבלאָזן די באַקן.

— ניין, — האָט ער געזאָגט מיט זיכערקייט, — איך בין שוין גאָרנישט קיין בורזשוי.

ער האָט זיך דערמאָנט אינעם וואָרט, וואָס מען האָט היינט וועגן אים אַזויפיל מאָל געזאָגט:

— איך בין שוין גאָר „אַבסאָליוטער געהער", — האָט ער גע־הזרט, — „אַבסאָליוטער געהער"... צצצ !.. ע־ע !..

ער האָט נישט פֿאַרשטאַנען, פֿאַרוואָס לאַכן פֿון אים די קינדער נאָך מער.

II

דער פֿרעמדער מיט די לאַנגע האָר איז געקומען אַלע טאָג. ער האָט געלערנט אורין שפּילן אַ ביסל אויפֿן קלאַוויר און זייער פֿיל אויפֿן פֿידל. אוריס טאַטע — אַ מיטלוואוקסיקער, אַ זשוואַווע מיט אונטערגעהויבענע אַקסלען פֿון אַ פֿריש־אויסגעדינטן סאָלדאַט — איז דענסטמאָל אַקעגן אַפּאָר וואָכן נישט געווען אינדערהיים. ווען ער האָט זיך פֿון וועג אומגעקערט איז דאָס געווען איינמאָל בייטאָג, ווען דער פֿרעמדער קומט. אורי האָט זיך געפּלייסט אָפּצושפּילן זיין בלאַט־נאָטן מיט דער אייגענער זיכערקייט און מיט דער אייגענער זינגענדיק־טאַנצנדיקער שנעלקייט, וואָס עס האָט דעם בלאַט־נאָטן נאָר־וואָס אָפּגעשפּילט דער פֿרעמדער.

אוריס לאַנגע דינע פֿינגער — זיי זענען פֿון שטענדיק אָן געווען געווויינט צו באַוועגן זיך פֿון זיך — האָבן איצט געפֿילט דעם פֿאַרגעניגן פֿון באַוועגן זיך לויט אַ געוויסער אָרדענונג און ריטם, דעם פֿאַרגעניגן פֿון דריקן די סטרונעס אויף אַזאַ אופֿן, אַז זיי זאָלן אַרויסגעבן די טענער, וואָס מען פֿאַרטראַכט. פּלוצלינג האָט ער דערהערט, ווי זיין טאַטנס קול וווּנדערט זיך זייער שטאַרק אין קאָרידאָר:

— ווער שפּילט עס?

— דאָס קינד?

— אורי שפּילט שוין אַזוי?

און ס׳האָט זיך אָנגעהויבן אַ ניי באַוווּנדערן.

אורין האָט מען אין איינעם פֿון יענע טעג פֿאַרקעמט די לאַנגע האָר אַרונטער, מען האָט אויף אים אַרויפֿגעצויגן לאַנגע שוואַרצע הייזלעך, אַ בלאַנק־ווייס וועסטל און אַ קליין פֿראַקעלע געבייט פּונקט, ווי אויף אַ גרויסן. מען האָט אים אָנגעטאָן אַ האַרטן געפּרעסטן קראַגן מיט אַ קליין ווייס שניפּסעלע, וואָס האָבן זיין דין און לאַנג העלזעלע געמאַכט פּאַר אַ קורצן און גראָבן קאַרק, ווי ביי אַ באַרימטן מאַן. מען האָט אים אין דעם אָנטאָן אַוועקגעפֿירט צו אַ פֿאָטאָגראַף. ביים

פאָטאָגראַף האָבן אַלע געלאַכט, ווען מען האָט אים דערזען, נאָר דער פאָטאָגראַף אַליין האָט געפונען, אַז דאָס אַלץ איז נאָך קאַרג. אויף אוריס קאָפּ מיט די לאַנגע האָר האָט ער אַרויפגעזעצט אַ צילינדער און אים אָנגעטאָן ברילן אויפן נעזל. אונטערן לינקן הענטל האָט ער געגעבן אורין האַלטן זיין קליינעם פידל און אין רעכטן הענטל — זיין קליינעם סמיק און האָט אורין אַזוי פאָטאָגראַפירט.

אין אַפּאָר טעג אַרום האָט זיך באַקומען דער פּאָרטרעט.

אורי האָט זיך לאַנג איינגעקוקט אינעם קליינעם מאַן מיטן צי־לינדער־הוט און מיט די ברילן — אַ מאַן, וואָס נישט געקוקט אויף זיין קורצן פעסטן האַלדז איז ער דאָך זייער געראָטן אויף אים, אורין. אורי האָט אויף זיך געגלויבט, אַז אין לעבן זעט ער ווירקלעך אויס, ווי דער מאַן אויפן פּאָרטרעט. ער האָט זיך דערפילט אַזוי ווי אויף זיין קאָפּ וואָלט ווירקלעך זיצן אַ צילינדער־הוט און אויף זיין נעזל — אַפּאָר ברילן.

אורי האָט פון דענסטמאָל אָן אָנגעהויבן גיין מיט געזעצטע פאַמעלעכע טריט, ווי עס פּאַסט פאַרן קליינעם געזעצטן מאַן אויפן פּאָרטרעט.

מיט די דאָזיקע געזעצטע און פאַמעלעכע טריט האָט ער אַלע פאַרנאַכט זיך אַראָפּגעלאָזט פון די קיך־טרעפּ אין הויף אַריין, ווו עס שפּילן די קינדער. אים איז געווען אַ וווּנדער, וואָס די קינדער שרייען אים נאָך אַלץ „בורזשוי" און ווילן אים נאָך אַלץ נישט אַרייננעמען אין זייער שפּיל, נישט געקוקט, וואָס אויפן פּאָרטרעט ביי זיך אין־דערהיים אויף דער וואַנט איז ער אויסגעמאָלט אין אַ צילינדער־הוט, אין אַ ווייסן האַרטן קראַגן און אין ברילן.

— גיי דיר אַוועק.

אַזוי האָבן די קינדער צו אים געשריגן.

— מיר דאַרפן דיך נישט.

— דו טאָרסט מיט אונז נישט זיין.

נאָר אורין האָט זיך נישט געגלויסט אַוועקגיין; די קינדער האָבן געשפּילט אין דער קליינער וואַש־קיך אין עק הויף — אַ זעלטן געמיטלעך ווינקל. אויף דער טיר פון וואַש־קיך האָבן די קינדער אויפגעצוהאָנגען אַ קאַרטאָן מיט אַן אויפשריפט.

„קלוב פראָלעטאַרסקיך דיעטעי".

דורך דעם אָפענעם אַריינגאַנג האָט מען געזען אַ צוגעפּוצט „לענין-ווינקל" מיט פרישע און פּאַרטרוקנטע צווייגלעך אַרום לענינס בילד. אונטערן בילד איז געשטאַנען אַ צוגעפּוצט טישל באַדעקט מיט רויט פּאַפּיר און אויפן טישל — אויסגעלייגטע קינדער-ביכלעך, קליינע רויטע פענעלעך, פאַרשידענע בילדער, שטערנס און ערגעץ-ווו געקריי־גענע פּלאַקאַטן אין ביידע זייטן אויף די ווענט. פון דאָרט האָט זיך געפילט אַ פריש קילקייט, אַ ריח פון אויסגעקערטן שטויב, אויסגעמישט מיטן ריח פון צוגעטרוקנטע צווייגלעך און פון וועשעריי.

אורי האָט געקוקט, ווי די קינדער גייען דאָרט אַריין און אַרויס, ווי בינען אין אַ בינשטאָק — אַלע קינדער מעגן דאָס טאָן, אַחוץ אים, אורין; אַלע זאָגן, אַז ער טאָר אַהין נישט אַריינשמעקן, און מער ווי אַלע זאָגט דאָס איינס אַ מיידעלע פון אַ יאָר ניין, וועמען אַלע רופן מיטן נאָמען:

— סטערקע.

זי האָט אַ ב'דריק-געשוירן קעפּל ווי אַ יינגל, אָט די סטערקע, אַ ברייט מיילעכל מיט שטעכיקע שוואַרצע אייגלעך. זי פאַרשטעלט אורין שטענדיק דעם וועג אין וואַש-קיך אַריין. זי דרייט געשווינד מיט איר ברייטן מיילעכל:

— איך מעג, — זאָגט זי צו אורין, — מיין טאַטע איז אַן אַר־בעטער. מיין טאַטע איז אַ זעצער און דיין טאַטע איז אַן אַנדערער...

אורי קוקט: די ליפּלעך ווערן דאַן ביי סטערקען אַזעלכע האַ־טע, האַרטע. ער קאָן סטערקעס טאַטן — אַ פעסטער טאַטע מיט אַ געלבלעך בערדל אָן וואָנצעס און אין אַ געל-לעדערנעם לייבל און אין שטיוול. אַז ער קומט בייטאָג אַהיים עסן, קייעט ער אויף גיך, אויף גיך, רוקט אַרויס דעם קאָפּ דורכן פענצטער פון דריטן שטאָק און שרייט צו סטערקען אין הויף אַריין:

— סטערקע! אַהער גיי! אויף אַ רגע! סטערקע!

סטערקעס מאַמע שרייט דאַן אויף אים:

— פּיף-פּוף-פּאַף!.. וועסט שוין ווידער לויפן, אַ?

אורי ווייסט, אַז זיין טאַטע איז ווירקלעך אַן אַנדערער — זיין טאַטע כאַפּט זיך קיינמאָל נישט, אַז ער קומט אַהיים, כאָטש רעדן

רעדט ער נאָך גיכער פון סטערקעס טאַטן — זיין טאַטע האָט אונ־טערגעהויבענע אַקסלען פון אַ פּריש־אויסגעדינטן סאָלדאַט, און אַז מען זאָגט אים עפּעס, קיילעכיקט ער אויס זיין ברוסט און טוט אויף גיך אַ דריי זיין קאָפּ אין אַ זייט, אַקוראַט ווי ער וואָלט זייער געשווינד וועלן פרעגן:

— ווי קומט עס ?..

— ווי קאָן עס זיין ?..

אורי האָט זייער גוט געקאָנט די דאָזיקע באַוועגונג ביי זיין טאַטן און אויך אַ רחמנות האָט אים איצט אָנגעכאַפּט נישט אויפן טאַטן אַליין, נאָר אויף אָט דער באַוועגונג ביי זיין טאַטן.

— ניין, — האָט ער איינגעשפּאַרט געענטפערט סטערקען, — מיין טאַטע איז נישט קיין אַנדערער.

סטערקע האָט זיך ערשט איצט רעכט איינגעעקשנט, איר ברייט מיילעכל האָט זיך נישט צוגעמאַכט, אירע ליפּלעך זענען געוואָרן נאָך האַרטער, די אייגלעך — שטעכיקער; זי האָט אָנגעוויזן אויף אורין די קינדער:

— אַ סימן, — האָט זי געזאָגט, — ביי זיי אין קיך האַלטן זיי אַ דינסט — מלכּה, די אַלטע יידענע, קאָכט און באַקט ביי טאָג און ביי־נאַכט, ווען זיי דאַרפן, וואָרים מלכּה איז נישט אין פּראָפּסאָיוז און פּוצט ביי זיי די פּאָדלאָגעס.

דערויף האָט שוין אורי נישט געהאַט וואָס צו ענטפערן — מלכּה, די אַלטע יידענע, האָט זיךווירקלעך געפונען ביי זיי אין שטוב און האָט אָפּטמאָל אונטער אַ יום־טוב געבאַקן אין אויוון ביז שפּעט אין דער נאַכט. אורי האָט זיך דערמאַנט, וויאַזוי זיין מאַמע האָט איינמאָל געזאָגט צו זיין טאַטן:

— מלכּה האַלט אין איין גנבענען, זי הערט גאָרנישט אויף.

און וויאַזוי ער, אורי, איז דענסטמאָל אומישנע געגאַנגען אין קיך אַריין, אַ קוק געבן, וויאַזוי מלכּה האַלט עס אין איין גנבענען, און אים איז דאָרט געווען אַ גרויסער ווונדער, ווייל מלכּה — האָט ער געזען — שטייט גאָר אָנגעבויגן איבער אַ מולטער מיט הייס וואַסער און וואַשט גאָר קויטיק גרעט. אורי האָט געדענקט, ווי מלכּה וואַשט גרעט און אים האָט זיך פאַרוואָלט וויינען, פאַרוואָס ער האָט

סטערקען נישט וואָס צו ענטפערן. דענסטמאָל האָט זיך אין מיטן קינדערשן רעדל זייער געשווינד אַריינגערוקט זיאַמע — יענער זעלבער געשווינדער זיאַמע, וואָס שרייבט געשווינד די בוכשטאַבן אויף אַלע קאַרטאָנען, מאָלט געשווינד מענטשן און אַז מען פרעגט ביי אים: „וועמען מאָלסטו?", ענטפערט ער מיט געשווינדע ווערטער:

— אַזוי זיך מאָל איך... עפּעס אַזוי זיך איינעם אַ בירגער דאָרטן.

זיאַמע האָט אַן עצה געגעבן, מען זאָל נעמען ביי אורין צו-שטייער אויפן קלוב:

— פּופּציק קאָפּיקעס אויף צו קויפן רויטן טינט און קאַרטאָן, — האָט ער אַרויסגעגעבן זיין פּסק, — גיי ברענג אונז פּופּציק קאָפּיקעס. דיין טאַטע איז רייך. וואָרים דיין טאַטע האַלט דיר אַ לערער אויף שפּילן פידל, און מיר, האָט מיין מאַמע געזאָגט, קאָן מען קיין לע-רער נישט האַלטן, וואָרים איך דאַרף נאָך וואַרטן ביז איך וועל אויס-וואַקסן און ביז מען וועט מיך צונעמען אין אַ מאָלער-שול און ביז איך וועל ווערן אַ מאָלער.

— ניין, — האָט איבערגעשלאָגן סטערקע, — דו, זיאַמע, ווער בעסער אַן אַרבעטער. אַן אַרבעטער איז אַ קאָמוניסט און אַ מאָלער נישט. און דו — האָט זי געזאָגט צו אורין — ווער אויך אַן אַרבעטער.

זי האָט זיך צוגעבויגן נענטער צו אוריס פאַרטרערטע אויגן און האָט אין זיי גאָר פון נאָענט אַריינגעקוקט.

— בעסער פאָלג מיך, — האָט זי צוגעגעבן, — דו וואַש אויס די פּאָדלאָגע ביי אונז אין קלוב, וועלן מיר דיך צונעמען פאַר אַ מיטגליד. נאַ, אָט איז די שמאַטע, גיי ברענג וואַסער.

נאָר אורין האָט זיך געדאַכט, אַז פאַר יענעם קליינטשקן מאַן אינעם צילינדער און אין די ברילן, וואָס הענגט ביי זיי אין שטוב אויף דער וואַנט, איז זייער נישט שיין, ער זאָל דאָ פאַר אַלע קינ-דער אין די אויגן נעמען די שמאַטע אין די הענט, ברענגען וואַסער, זיך אָנבויגן און וואַשן די פּאָדלאָגע. ער איז אַוועקגעגאַנגען פרעגן זיין מאַמען, צי ער זאָל עס טאָן, נאָר אויפן וועג האָט ער דערווייל פאַרגעסן אין דער פּאָדלאָגע און בלויז געדענקט, אַז ער דאַרף נעמען

ביי זיין מאַמען פּופּציק קאַפּיקעס אויף רויטן טינט און אויף קאַרטאָן, כּדי די קינדער זאָלן אים אַרייננעמען אין זייער שפּיל.

— גיב מיר געלט, — האָט ער געזאָגט צו זיין מאַמען, — נו? גיב מיר גיכער.

זיין טאַטע האָט, זיצנדיק ביים טיש, געשווינד אויסגעקיילעכט די ברוסט, געשווינד אַ דריי געגעבן דעם קאָפּ אין אַ זייט:

— פאַרוואָס עפּעס נאָר ביי דיר? פאַרוואָס צאָלן נישט אַלע קינדער קיין פּופּציק קאַפּיקעס?

אורי האָט אונטערגעכליפּעט, געוויינט לאַנג אפשר אַ האַלבע שעה. זיין פאָטער איז צו אים צוגעגאַנגען, אויסגעגלייכט די ברוסט און געזאָגט:

— נאָ דיר געלט. אָט האָסטו פיל מער ווי פּופּציק קאַפּיקעס, נאָר די קינדער אין הויף זאָלסטו נישט געבן. גיי מיט מלכּהן און קויף דיר, וואָס דו ווילסט.

דענסטמאָל איז אורי אַוועק מיט מלכּהן אין גאַס אַריין. ער האָט אויסגעקוקט אין די פענצטער פיל זאַכענישן, וואָס מען קאָן מיט זיי שפּילן, נאָר איינגעהאַנדלט האָט ער: לעגינס אַ בילד, עטלעכע קינדער־ביכלעך און אַ סך רויט פּאַפּיר — ער האָט געמאַכט ביי זיך אינדערהיים אַ „לעגין־ווינקל", זיך איינגעאָרדנט מיטן בילד און מיטן רויטן טישל אין עסצימער־ווינקל, פונקט, ווי עס האָבן מיט אָט די זאַכן זיך איינגעאָרדנט די קינדער אין וואַש־קיך.

III

אורי האָט געפילט: צווישן אים און צווישן די קינדער אין הויף איז פאַראַן עפּעס אַ חילוק, פונקט ווי עס איז פאַראַן עפּעס אַ חילוק צווישן דעם זיידן מיט דער באָבען פון זיין מוטערס צד און צווישן זיידן מיט דער באָבען פון זיין פאָטערס צד. אין וואָס אָבער אָט דער חילוק באַשטייט האָט ער נישט פאַרשטאַנען און זיך דער־טראַכטן נישט געקאָנט.

דעם זיידן מיט דער באָבען פון דער מוטערס צד זעט מען

שוין נישט עטלעכע יאָר — זיי וווינען אין פּאַריז. זייער פּאַמיליע איז געפּשטיין. אַז עס קומט אָן פון זיי אַ בריוו, פרייען זיך זייער דער טאַטע מיט דער מאַמען. דער בריוו איז געשריבן אויף זייער גוט גלאַט פּאַפּיר, דער קאָנווערט איז אַ בלאָלעכער. אַז מען נעמט אַרויס דעם בריוו געפינט מען אין קאָנווערט אַ רויטן אונטערשלאַק פון פּאַפּיראָס־פּאַפּיר, וואָס שמעקט מיט אַ באַזונדער נישט קיין היגן ריח. אורי מאַכט פון אָט דעם רויטן פּאַפּיראָס־פּאַפּיר קליינע פּאָנע־לעך און באַפּוצט מיט דעם זיין רויט „לענין־ווינקל” אין עסצימער.

אורין איז לאַנגווייליק צו שפּילן זיך איין־אַליין אין זיין לענין־ווינקל. אַז זיין פּאָטער מיט זיין מוטער גייען אַוועק, רופט ער צו זיך אין ווינקל מלכהן — די אַלטע יידענע, וואָס געפינט זיך ביי זיי אין קיך. מלכה מוז דאַן מיט אים זיצן לעבן פּאַרפּוצטן טישל, וואָס אונ־טער לענינס אויפגעהאָנגענעם בילד. מלכה זיצט אויף איין בענקל, אורי — אויפן צווייטן. מלכה האָט אַ קליין עלש־רויט נעזל. עס פעלן איר פיל ציין אין מויל. אַז זי מאַכט אויף די ליפּן, זעען זיך אַרויס די ציין־נעסטן אין אירע נאַקעטע יאַסלעס, און אַז אורי זעצט זי נאָר אַנידער אין „לענין־ווינקל” אויפן בענקל, פּלעגט זי באַלד איבער די הענט אויף איר שמאָלער מאָגערער ברוסט און וויל אָנהייבן דרעמ־לען. אורי האָט מורא, אַז זי וועט אַנטשלאָפן ווערן און וויל זי מאַכן וואַכעדיק — ער הייבט אָן צו איר רעדן:

— ס׳איז אמת, מלכה, ביסט אַ דינסט.

ביי מלכהן קנייטשט זיך זייער שטאַרק איין דאָס עלש־רויטע נעזל. איר מויל עפנט זיך. עס באַווייזן זיך די ציין־נעסטן אין אירע נאַקעטע יאַסלעס. זי גענעצט און ענטפערט:

— צי איך בין אַ דינסט? וואָס דען בין איך? אַ נגידתטע?

אורי קוקט, ווי אירע אויגן שמעלערן זיך. ער פאַרטראַכט זיך.

— און מיין מאַמע, — מאַכט ער, — מיין מאַמע האָט אַליין געזאָגט: דו ביסט גאָר געווען אַ קיכנע ביים זיידן געפּשטיין און ביסט זייער אָן אָרעמע.

שטיל.

— די מאַמע זאָגט: ווען דער זיידע מיט דער באָבען זענען

אַוועקגעפאָרן קיין פּאַריז, האָבן מיר דיך אַריינגענומען צו אונז אין קיך, ווייל ס׳איז געווען אויף דיר אַ רחמנות.

מלכּה קוקט נישט צו אים און האָט ווידער חשק צו דרימלען.

— יאָ, — שאָקלט צו איר קאָפּ, — טאַקע... געווען אַ קיכנע ביי דיין זיידן.

זי פאַרשלינגט די ווערטער מיט אַ געניץ.

— צוועלף יאָר האָב איך דאָרט געדינט... האַ־האַ־האַ... אַ ברייט פּירעכץ געווען ביי דיין זיידן געפּשטיין... אַ גרויס געשעפט פון גאָל־דענע און זילבערנע זאַכן... האַ־האַ־האַ... פון פינגערלעך, פון אַלערליי צירונג דאָרטן... שוין איינמאָל צירונג... פון פּערל — אויך.

און זי דערציילט אוריען, וויאַזוי זיין זיידנס געשעפט איז גע־ווען גרויס:

— און איצט, אין פּאַריז, — גענעצט זי, — האַ־האַ־האַ... ווידער אַ גרויס געשעפט ביי דיין זיידן, ווידער גאָלד, זילבער און ברי־ליאַנטן. נאָר צוריק מיט עטלעכע יאָר איז ער שוין געווען אָרעם, דער זיידע דיינער. האַ־האַ־האַ!.. גאָר־גאָר אָרעם. אַנישט וואָלט דיין מאַמע געווען גענומען דיין טאַטן, ווען דיין זיידע זאָלט נישט געווען ווערן אַזוי אָרעם?

— פאַרוואָס?.. אַ? מלכּה.

מלכּה האָט שוין פאַרלוירן איר קאָפּ אויף דער ברוסט און האָט שוין איינגעדרעמלט.

אורי וועקט זי:

— און דער זיידע מאיר? — דערפרעגט ער זיך וועגן זיין זיידן פונעם פאָטערס צד, — דער זיידע מאיר האָט אויך געהאַט אַ געשעפט פון גאָלד און בריליאַנטן?

— יאָ, פון „גאָלד״ — עפנט מלכּה שמאָלע אויגן, — זעסטו? טאַקע נאָר אַ געשעפט פון גאָלד האָט אים געפעלט... עס וואָלט אים שוין געווען אָנגעשטאַנען אַ געשעפט פון קופער אויך...

אורי פאַרטראַכט זיך און האָט רחמנות אויפן זיידן מאירן, ווע־מען עס „וואָלט שוין געווען אָנגעשטאַנען אַ געשעפט פון קופער אויך״. ער געדענקט דעם זיידן מאירן — אַ קליינינקער, אַן איינגע־הויקערטער מיט אַ גראָ־געשוירן בערדל, מיט אַ בראָדעווקע אויפן

שטערן. ער טראָגט אַ קורץ שוואַרץ סורדוטל, גרויע אָפּגעריבענע הויזן, און די שיך זענען ביי אים שטענדיק שטאַרק־געלאַטעטע און שטאַרק־געפּוצטע מיט אַ שטאַרקן גלאַנץ. אַז ער קומט אַריין אַהער אין שטוב, באַקומט גלייך דער טאַטע אַן אויסגעקיילעכטע ברוסט און טוט גלייך אַ דריי דעם קאָפּ אויף אַ זייט, אַקוראַט, ווי ער וואָלט ביים זיידן מאירן אויף גיך וועלן פרעגן:

— וואָס טוסטו דאָ?

— וואָס ביסטו געקומען, וואָס?

איינמאָל — אורי איז מיט זיין טאַטן געגאַנגען שפּאַצירן ווייט אויף דער הויפּט־גאַס — האָבן זיי אויף איינעם אַ ראָג דערזען זייער פיל מענטשן און צווישן זיי — דעם זיידן מאירן אינעם קורצן סורדוטל מיט די שטאַרק־געלאַטעטע און שטאַרק־געפּוצטע שיך און מיט אַ שטע־קעלע אין האַנט.

— זיידע! זיידע מאיר! — האָט אורי פריילעך אויסגעשריגן.

נאָך דער טאַטע האָט דענסטמאָל געהאַט אַ שטייף צוגעמאַכט מויל און געאָטעמט זייער גיך און שווער.

— וואָס טוסטו דאָ? — האָט ער, אַרומקוקנדיק זיך, געבליצט מיט די אויגן אויפן זיידן מאירן, — דרייסט זיך שוין ווידער אַרום?.. עס שלעפּט דיך, אַ?.. עס שלעפּט דיך צו דער שוואַרצער בירזשע? קאָנסט נישט רוען, אַ?.. כ'האָב דאָך דיר געזאָגט, זאָלסט זיצן אינ־דערהיים, האָב איך דיר דאָך געזאָגט?

— נו, נו, נו...

דער קליינער איינגעהויקערטער זיידע מאיר האָט אַלץ שולדיק געשמייכלט:

— וואָס זאָלסטו זיין ברוגז? וואָס האָב איך דען געטאָן? איך קויף דען עפּעס? איך ווייס וואָס? סע לאַנג צו זיצן אינדערהיים, בין איך אַ קאַפּל אַרויסגעגאַנגען.

נאָך אוריס טאַטע האָט זיך אַלץ אַרומגעקוקט מיט בליצלדיקע אויגן. ער האָט פּלוצלינג אָנגעהויבן רעדן בלויז פון צווישן די ציין און אַזוי קונציק — ביי אים האָבן זיך כמעט ווי נישט געשאָקלט די ליפּן:

— גיי אַהיים! די רגע! — האָט ער אָנגעשריגן אויפן אַלטן, —

הערסט וואָס מען זאָגט דיר: ווילסט איך זאָל האָבן דורך דיר אַן אומגליק?.. ווידער דאַרפן פאַר דיר צאָלן?..

— שאַ־שאַ!

דער אַלטעטשקער האָט זיך אָפּגערוקט, ווי מיט אַ זייטל:

— נו, איך גיי, איך גיי... מאַך נישט קיין גוואַלד...

פון דענסטמאָל אָן איז דער זיידע מאיר געוואָרן אורין נאָענט, ווי אַ קליין ברודערל — ווייל אויך אויף אים, אורין, שרייט מען אָפט אָן און ער מוז פאָלגן — אויף אים שרייט אָן סטערקע, ער זאָל נישט אַריינגיין אין וואַש־קיך, צום לענין־ווינקל, ווייל ער איז אַ בורזשוי, און אויפן זיידן מאירן שרייט אָן דער טאַטע ער זאָל נישט גייען אויף דער בערזשע, ווייל ער וועט דאַרפן פאַר אים צאָלן שטייערן.

— בערזשע, בורזשוי, — דרייט זיך ביי אורין אין קאָפּ, — בורזשוי, בערזשע...

— מלכּה, — פרעגט אורי, — זאָג: אַז מען גייט אויף דער בערזשע איז מען אַ בורזשוי?

נאָר מלכּה שלאָפט שוין פעסט. זיצנדיק אין „לענין־ווינקל" האָט זי זיך אַביסל אַראָפּגעגליטשט פון שטול. עס דאַכט זיך: אָט־אָט וועט זי זיך אַראָפּזעצן אין שלאָף אויף דער פּאָדלאָגע, זי האַלט די הענט אויפן בויך מיט אַזאַ מינע, אַקוראַט ווי זי האָט מורא, מען זאָל ביי איר פון דאָרט עפּעס נישט אַרויסגנבענען, און איר קעפּל מיט די פאַרמאַכטע אויגן הענגען איר מאָדנע־קרום אָן אַ זייט. אירע אַלטע וועלקנדיקע בעקלעך פלאַמען; מיט מלכּהן איז שטענדיק אַזוי: אָדער זי טוט אַן אַרבעט אין קיך, אָדער זי שלאָפט.

ביי אורין אין קעפּל דרייען זיך אַלץ פאַרשידענע געדאַנקען; ער פאַרשטייט נישט:

— דער זיידע מאיר וויל גיין אויף דער בערזשע. ער וויל זיין אַ בורזשוי, לאָזט אים דער טאַטע נישט און שרייט אויף אים: „גיי אַהיים!", „די רגע!", „הערסט, וואָס מען רעדט צו דיר?!" און ער, אורי, וויל פאָלגן סטערקען — ער וויל אָפּוואַשן אין וואַש־קיך די פּאָדלאָגע, כּדי נישט צו זיין מער קיין בורזשוי, נאָר אויך אויף אים שרייט דער טאַטע:

— „איך הייס נישט וואַשן קיין פּאָדלאָגעס!"

— „גיי די רגע אין שטוב אַריין!“.

ביי אורין אין קאָפּ דרייט זיך:

— בורזשוי, בערזשע... בערזשע, בורזשוי... און וואָלט כאָטש דער טאַטע זאָגן: אַ בורזשוי איז גוט צו זיין, אָדער אַ בורזשוי איז שלעכט צו זיין.

אורי טראַכט וועגן דעם אַזוי לאַנג ביז זיינע אויגן הייבן אָן זיך צוצושליסן. ער ווערט אַנדרעמלט.

אַז זיינע עלטערן קערן זיך אום פון גאַס, טרעפן זיי אורין מיט מלכהן איינגעשלאָפענע אין ביידע זייטן ביים פאַרפוצטן טישל, וואָס אין לענין־ווינקל. אורי דרעמלט אויף איין שטול: זיין קעפּל איז פאַר־וואַלגערט אויף ביידע עלנבויגנס אויפן רויטן טישל. מלכה דרימלט אויפן צווייטן שטול: איר קאָפּ הענגט איר מאָדנע קרום אויף אַ זייט. עס דאַכט זיך: אָט־אָט גליטשט זי זיך אַראָפּ אויף דער פּאָדלאָגע. און אויף זיי ביידן קוקט אַראָפּ פון וואַנט־ווינקל לענינס אויפגעהאָנגען בילד, קוקט ערגעץ ווייט איבער די דרעמלענדיקע קעפּ פון אַן אומ־רויק קינד און פון אַן אַלטער אויסגעמאַטערטער דינסט.

אַ יוביליאַר

אַ יובּילאַר

בּיים אַריינפאָר אין פאַבּריק, אַרום שטיין־געבּליבּענעם רעגן־וואַסער, שוואַרצט זיך אונטערן פאַרוואָלקנטן הימל אַ קליין בּלאָטקעלע.

דאָס בּלאָטקעלע איז, ווי פאַר אַ וואָקזאַל, פיל שוואַרצער פון אַלערליי בּלאָטעס (מען שיט אין דעם שטויב פון צעריבּענע שטיינ־קוילן). אויפן שטיין־געבּליבּענעם רעגן־וואַסער גליטשט זיך דער קאַל־טער ווינט, קנייטשט אויס אויף איר די פאַלדן פון די ערשטע, קאַלטע פרילינג־טעג.

דער טויער פון פאַבּריק איז וואָכעדיק געשלאָסן.

אין דער טיף פון הויף ציטערן די געדערים אין אַלע נידע־ריקע קאָרפּוסן. עס קלאַפּן אונטער זיי אַלע קוזשניעס. עס פילט זיך אַ וואַרגנדיקער ריח פון בּרענענדיקן אַנטראַציט. ערגעץ נישט ווייט, דאַכט זיך, סאָפּעט און זידט אַ שטאַרק אָנגעהייצטער לאָקאָמאָטיוו. אָקעגן אין דער פילפענצטערדיקער גוס־אָפּטיילונג שווינד־לען הין־און־צוריק געשווינדע, אָנגעגליטע אייזנס, פאַרכמאַרעטע, ווי דער קאַלטער טאָג אין אָנהויבּ פרילינג. אונטער די קוזשניעס פאַר־ניטעוועט מען אויסגעפּאַרטיקטע אַקערס און בּאָראָנעס. עמיצער שרייט דאָרט:

— הער נאָר דו! לאָפּאַק! בּוץ איינער!

פונעם קליינעם געמויערטן וועכטער־שטיבּל, וואָס האָט דאָרט בּיים טויער אַ בּשותּפותדיקן דאַך מיט דער גרויסער פאַבּריק־וואַנט, זעט דאָס אַלץ דורכן פענצטער דער וועכטער און וואָג־מייסטער טימאָך ניעזאַבּודקאָ — אַ גראָלעכער און געזעצטער אינוואַליד מיט

קליינע שאַרפּע אייגעלעך און מיט אַ קליין קײלכיק פּליכעלע פּונקט אינמיטן קאָפּ (זיין לינקע האַנט האָט ניעזאַבודקאָ צוריק מיט עטלעכע יאָר פאַרלוירן טאַקע דאָ אין פאַבריק, געוואָרן אויס אַרבעטער, באַקו־מען די שטעלע פון וועכטער און וואָג־מייסטער).

ביי ניעזאַבודקאָן רויטלען זיך הײנט פון גאַנצפרי אָן די באַקן.

אין אַלץ, וואָס אַרום אים אין פאַבריק טוט זיך, זעט ער, אַז דער טאָג איז אַ טיף וואָכעדיקער, אַ גרוי־גרויער מיטוואָך, וואָס האָט פאַר זיך שוין לאַנג קיין באַזונדערע יום־טובים נישט געהאַט און וועט זיי נאָך זיך לאַנג נישט האָבן. וועגן דעם דערציילן אין פאַבריק סיי די רויקע גלייכמעסיקע קלעפּ פון די האַמערס, סיי דער ווייטער גערודער פון די וואַגאָנעטקעס, סיי דער געדיכט־שוואַרצער רויך, וואָס זעצט פונעם הויכן פאַבריק־קוימען.

נאָר ניעזאַבודקאָ אַליין פילט זיך דאָך ווי יום־טובדיק.

ער איז אָנגעטאָן אין אַ פריש־געוואַשן העמדל, אין די הויזן און אין די שיך, וואָס ער טראָגט אין אַ רו־טאָג. זיינע שיך גלאַנצן, נאָר אים ווילט זיך זיי אַלץ פוצן און פוצן. ער פילט אַ באַדערפעניש זיך אָנצוטאָן אַזעלכן ס׳נישט איז ווילטאָג, אַריינפּאַקן אין זיך עפּעס אַ פיינעם מאכל, ווי אום יום־טוב, רעדן מיט מענטשן וויך, ווי אום יום־טוב, און בכלל טאָן אַזעלכע זאַכן, וואָס אינדערוואָכן טוט זיי קיי־נער נישט. ער ענטפערט דעריבער מיט אַ זעלטן־ברייטער הרחבהדיקייט אַלעמאָל, ווען מען רופט אים אָן פון קאַנטאָר צום טעלעפאָן:

— כאַראַשאָ...

— פּראַווילנאָ...

ווי גלייך די פאַראָרדענונגען וועגן אַריינפאָרנדיקע און אַרויס־פאָרנדיקע פורן גיט אָפּ נישט די קאַנטאָר אים, נאָר ער דער קאַנטאָר.

נאָכדעם ווי ער הענגט צוריק אויף דאָס רערל פונעם טעלעפאָן טוט ער אַלעמאָל אַ גלעט די האָר אויף זיין קאָפּ — אַ גלעט אַ פּאַ־מעלעכן און מיט דעם גאַנצן פלאַך פון דער איינציקער האַנט, אָנ־הייבנדיק פונעם קליינעם קײלעכדיקן פּליכעלע און אויסלאָזנדיק נידריק ביי די אויערן. ער וועגט דאַן דורכן פענצטער פורן מיט משא, ווי מען הייסט אים פון דער קאַנטאָר, ער נעמט ביי זיי אָפּ די אָרדערס,

נאָר טאָן טוט ער דאָס מיט ציכטיקייט, פּאַמעלעכער ווי תמיד, ווי איינער, וועמען עס איז אין אַ גרויסן חגא-טאָג אויסגעפאַלן צו טאָן אַ וואָכעדיקע אַרבעט און ער זאָגט זיך פון איר נישט אָפּ, ווייל די אַרבעט איז באַזונדערס נויטיק, און עס איז נישטאָ ווער עס זאָל אים פאַרבייטן.

— איש טי! — חזרט ער מיט זיך אַליין, ווי איינער, וועמען מען האָט פּלוצים אָנגעזאָגט אַ גוטע בשורה און ער וויל זי נישט פאַרגעסן, — איש טי... טאַקע אַזוי פּאַמעלעך... אַ ?.. פינף-און-דרייסיק...

געקומען זענען צו ניעזאַבודקאָן אָט די געפילן נאָך נעכטן פאַר-נאַכט — געקומען זייער אומגעריכט, ווען פון דער פאַבריק האָבן אין געמישטע צעוואָרפענע רייען אויסגעשאָטן די אַרבעטער מיט די אָנ-געשטעלטע, און ער האָט נאָכן לעצטן פון זיי געשלאָסן דעם טויער.

ווי אַלע פאַרנאַכט, איז ער דענסטמאָל אויף אַ ווײַלע אַוועק זיך קויפן עפּעס אויף וויעטשערע אין נאָענטן קרעמל — דעם איינציקן דאָ אין עק גרויסער שטאָט ביי דער פאַבריק. ער האָט ווי אַ וואָ-כעדיקער מענטש געקלערט פשוט וועגן עפּעס וואָכעדיק-געזאַלצנס:

— אַ הערינגל, למשל...

נאָר אין קרעמל איז פּונקט דענסטמאָל אויסגעגאַנגען קעראָסין. דער קרעמער האָט זיך שיער נישט געעקט אין וואַרטעניש אויף זיין ווייב, וואָס דאַרף יעדע רגע מיט קעראָסין פון שטאָט אָנקומען, און האָט דערווייל קיין סחורה נישט אָפּגעלאָזט.

אין דער טונקלקייט, וואָס אין קרעמל, האָט צוגלייך מיט ניעז-זאַבודקאָן געוואַרט אַ נאָענטע שכנה אַ וועשערין און נאָך איינע זייער אַ גראָבע קריסטין, אַ געוועזענע קעכערין ביי אַ געוועזענעם פּריץ. זיי האָבן גערעדט צווישן זיך גאַנץ שטיל, נאָר ווייל אין קרעמל איז געוואָרן פון רגע צו רגע מער טונקל, ווייל פון אַלע סאָבאָרן און געוועזענע מאָנאַסטירן, וואָס אין שטאָט, האָט ערגעץ ווייט זייער בייז און פאַרביטערט, ווי אויף אונטערצורייסן זיך, געקלונגען נישט מער ווי איין קלויסטערל, האָט זיך דעריבער געדאַכט, אַז זייער בייז

און פאַרביטערט איז אויך יעדער זיפץ און יעדעס וואָרט, וואָס די גראָבע געוועזענע קעכערין רעדט אויס צו דער וועשערין — זי דערמאָנט איר, אַז פון היינט אָן ביז צו דער אמתער אַלטער פּאַסכע איז שוין געבליבן נישט מער, ווי פּונקט אַזויפיל און אַזויפיל טעג, אַז דער היינטיקער טאָג האָט תמיד געהאַט אַ פייערדיק-רויט בלעטל אין קאַלענדאַר, אַז אַרבעטן פלעגט דאַן אין אָט דעם טאָג קיינער נישט — „באַראָנע באָזשע"... אַז אויב אין דעם טאָג איז צו נאַכט צו געווען אַ קליין פרעסטעלע, פלעגט עס זיין אַ סימן, אַז די טעג פון פּאַסכע וועלן אַלע זיין זוניקע, וואַרעמע.

די גראָבע האָט נישט אויפגעהערט צו זיפצן:

— אַך, אָט דער היינטיקער פאַרנאַכט, מאַמעניו מיינע!.. אַך, אָט דער היינטיקער פאַרנאַכט. און איצט, אַ?.. מאַמעניו מיינע?..

איצט איז געבליבן נישט מער, ווי שטיין דאָ אין פינצטערן קעמערל און, וואַרטנדיק אויף קעראָסין, זיך איינהערן, ווי פון אַלע סאָבאָרן און געוועזענע מאָנאַסטירן אין שטאָט קלינגט סך-הכל איין קליין קלויסטערל. קלינגט לאַנג, בייז און פאַרביטערט, ווי אויף עמעצן אונטערצורייסן, אַקוראַט ווי מיט יעדן פאַרביטערטן קלאַנג וויל מען דאָרט שעלטן אין טאַטן אַריין אַלע איינגעפּירטע נייעסן אין לאַנד...

טימאָך ניעזאַבודקאָ איז אפילו אין די אַלטע ווייט-אַנטלאָפענע יאָרן קיין איבריקער מאמין נישט געווען. די זיפצן און די קרעכצן פון דער גראָבער געוועזענער קעכערין האָבן איצט אויף אַ מאָדנעם אומבאַגרייפלעכן אופן באַליידיקט אין אים דעם פריי-געוואָרענעם ערלעך-אויסגעדינטן מענטשן, וועלכן מען רופט איצט אין פאַבריק אויף אַלערליי פאַרזאַמלונגען, — סיי אויף אַזעלכע, וואָס האָבן אַ שייכות צו דער פאַבריק, סיי צום אַרומיקן לעבן אין שטאָט. ער האָט דע-ריבער אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, אַ טראַכט געטאָן, זיך דערמאָנט פּינקט-לעך, וויאַזוי אַמאָל איז געווען, און האָט נישט מסכים געווען מיט דער גראָבער קעכערין.

— דעם רייכן — האָט ער געזאָגט — איז געווען גוט אפילו אינדערוואָכן. דעם אָרימען, ווידער, איז געווען ביטער אפילו אום יום-טוב.

ער האָט ווידער אַ טראַכט געטאָן, נישט קוקנדיק צו קיינעם אַ

בלאָז געטאָן זיין לײדיקן גוידער און האָט צוגעגעבן, ווי אַ מענטש, וואָס האָט ליב צו זאָגן אפילו װעגן דעם אײגענעם טאַטן דעם ריינעם אמת:

— דעם אמת געזאָגט, פֿלעגן פֿון אַזעלכע יום־טובים קיינער נישט הנאה האָבן אויסער דעם דיאַק און דער גלח.

די גראָבע קעכערין האָט זיך גענומען בייזערן, האָט עס אים שוין פֿאַרדראָסן.

— שאַ, און דו, — האָט ער איר איבערגעשלאָגן, — און ווי פֿלעגט זיין דיר אין יענע יום־טובים? ביי דיינע פריצים פֿלעגן זיך אַ גאַנצן טאָג נישט צומאַכן די מיילער, און דו פֿלעגסט אַ גאַנצן טאָג שטיין ביים פֿלאַקערדיקן אויוון און פֿאַר זיי קאָכן און באַקן.

ער איז אַוועק פֿון קרעמל מיט פֿאַרדרוס אויף דער קעכערין:

— נישקשה... זי אַליין פֿלעגט דאָרט ביים פֿלאַקערדיקן אויוון פֿון אירע פריצים זיך אויך נישט נאַרן, — אויך האַלטן דעם גאַנצן טאָג אין איין קייען. נישט אומזיסט וועגט זי נאָך ביז היינט אַ פֿוד זיבן.

נאָר שפּאַנענדיק פּאַמעלעך פֿונעם קרעמל צוריק צו זיין וועכטער־שטיבל, האָט ער אומגעריכט זיך דערמאָנט, וויאַזוי אין דעם טאָג פֿון וועלכן עס איז נאָך געבליבן פּונקט אַזוי און אַזויפֿיל טעג צו דער אַלטער פּאַסכע, האָט מען אים אויף אַ וואָגן מיט אָקסן צום ערשטן מאָל געפֿירט פֿון דאָרף אין שטאָט אַריין, און נישט גלאַט אַזוי געפֿירט, נאָר אויף שטענדיק שוין, אויף מער פֿון שטאָט נישט אַוועקצופֿאָרן. זיין מאַמע האָט אים דענסטמאָל געלאָזט ביי אירן אַ פֿעטער, וואָס האָט אין עק שטאָט געהאַלטן אַ „טשיינע"... און דער פֿעטער האָט אים אויף מאָרגן גאַנצפֿרי אָפּגעפֿירט אַהער אין דער פֿאַבריק, ווו קיין קאָרפּוסן זענען נאָכנישט געווען, און געאַרבעט האָט מען בלויז אין דריי גרויסע קוזשניעס:

— וואַרט נאָר... איז דאָס געווען פּונקט אין אָט דעם טאָג...

אויב מען זאָל נעמען אין חשבון, אַז ביז מען האָט אים צוגענומען פֿאַר אַ סאָלדאַט, האָט ער אָפּגעדינט אין דער פֿאַבריק איבער פֿיר יאָר, וועט אויסקומען, אַז אין פֿאַבריק האָט ער זיך געשטעלט אַרבעטן בעת ער איז אַלט געווען אַ יאָר זיבעצן. אויב מען זאָל רעכענען, ווי עס ווערט געזאָגט אין זיינע פּאַפּירן, אַז פֿון זינט ער

האָט זיך אומגעקערט פון סאָלדאַטן ביז עס האָט אים אָפּגעריסן די האַנט, האָט ער ווידער געאַרבעט דאָ אויף דער פאַבריק גאַנצע נײַנצן יאָר, ווער אויסקומען, אַז ווען עס האָט אים אָפּגעריסן די האַנט, איז ער אַלט געווען פונקט פיר-און-פערציק. זינט דעמאָלט איז ער שוין אַכט יאָר אַ וועכטער און אַ וואָג-מייסטער. איז ער, הייסט עס, אַלט פיר-און-פערציק און אַכט, סך-הכל צוויי-און-פופציק, נאָר אַזויווי בעת ער איז אַהער געקומען פון דאָרף איז ער אַלט געווען אַרום זיבעצן, קומט עס, הייסט עס, אויס, אַז דער חשבון איז טאַקע פינקטלעך, — אַ ריכטיקער חשבון — דאָ אויף דער פאַבריק, הייסט עס, אַרבעט ער שוין גאַנצע פינף-און-דרייסיק יאָר:

— אַ? מאָרגן ווערט עס, הייסט עס, פונקט פינף-און-דרייסיק...

פאַרטיפט אין די אויסרעכענונגען האָט ער געמאַכט פייער ביי זיך אין וועכטער-שטיבל און האָט נישט באַמערקט, ווען און וויאַזוי ער האָט דאָרט אַריינגעקנאַקט אין זיך זיין אָוונט-ברויט. דער חשבון אַליין האָט אים עפּעס מאָדנע פאַרכאַפּט:

— אַ קלייניקייט ?.. גלייך פינף-און-דרייסיק, און פינקטלעך... זאָל עס פעלן אַ טאָג.

אים האָט זיך שטאַרק פאַרוואָלט אַ רעד טאָן וועגן דעם מיט אַ מענטשן, האָט ער פאַררויכערט אַ ציגאַר און איז אַרויסגעגאַנגען אין דרויסן. דאָרט איז ער געבליבן שטיין, זיך דערמאָנט וויאַזוי די שטאָט האָט אויסגעזען, ווען ער איז אין איר אָנגעקומען — די גאַנצע בולוואַר-גאַס, וואָס ציט זיך אַהער מיט אירע טאָפּאָל-ביימער פון סאַמע מיטן שטאָט, איז נאָך גאָר דענסטמאָל קיין גאַס נישט געווען, אפילו נישט — דאָרט אין צענטער, ווו זי הייבט זיך אָן.

ער האָט זיך אַ ווײַלע פאַרטראַכט, נאָר פלוצים פון די געדאַנקען אויפגעוואַכט צוליב אַ גאָרנישט, — צוליב אַ הוסט, וואָס ער האָט געטאָן נאָך אַ שטאַרקן פאַרצי — דער הוסט האָט אין זיינע אייגענע אויערן אַ קלונג געטאָן ווי נישט קיין פּשוטער:

— א הוסט פון „פינף-און-דרייסיק".

דער הוסט עפּעס אַ וואַזשנער, אַ באַזונדערער, האָט אים דאָ געגעבן צו פילן, אַז מיט עפּעס איז ער עלטער פון עמיצן, מיט עפּעס

איז ער וויכטיקער פון עמיצן, כאָטש פון וועמען איז ער עלטער און פון וועמען איז ער וויכטיקער איז אים קלאָר נישט געווען.

ער האָט אַזוי פּאַמעלעך אַוועקגעשפּאַנט פריער צום געשלאָסענעם קרעמל און נאָכדעם ווייטער — צו דער באַלויכטענער באַנק, ווו עס לאָזן זיך אויס די רעלסן פונעם שטאָטישן טראַמוויי.

אַ ליידיקער באַלויכטענער וואַגאָן איז דאָרט געשטאַנען אין גרויס לאַנגווייליקייט און געוואַרט אויף אַ צווייטן, וואָס וועט אָנקומען פון שטאָט מיט אַ קוויטש ביים פאַרקערעווען.

לעבן וואַגאָן האָבן געגענעצט דער קאָנדוקטאָר און דער פירער.

ניעזאַבודקאָ איז דאָרט געזעסן אַביסל אויף דער באַנק.

אויף דעם קאָנדוקטאָר — אַ יונג מענטשל מיט זייער אַ מאָגער יידיש פּנים — האָט ניעזאַבודקאָ אַ לענגערע ווײַלע געקוקט. אים האָט זיך געדאַכט, אַז ער איז זייער געראָטן אינעם שוואַרץ-געקרייזלטן אָראַנ-טשיקן, דעם סאַמע פריילעכסטן און לעבעדיקסטן פון די יידן, וואָס וואַרפן זיך דורך צווישן די פיל אַרבעטער אין פאַבריק. ניעזאַבודקאָ האָט ענדלעך אַ זאָג געגעבן צו אים זייער רויק, נאָר גאַנץ זיכער און האַרציק, ווי ער וואָלט ממשיך געווען אַן אַלטן איבערגעריסענעם שמועס:

— נו אָט... איצט ביסטו דיר אַ קאָנדוקטאָר... און אין די אַלטע צייטן פלעגט מען דאָ קיין יידן צום טראַמוויי נישט צולאָזן... אפילו נישט אויף רפואה. שוין לאַנג, אַז דו דינסט ביים טראַמוויי?

דער מאָגערער יידישער יונגערמאַן — דער קאָנדוקטאָר — האָט צוערשט אַ קוק געגעבן אויפן עלטערן „קריסטלעכן" פירער, ווי ער וואָלט זיך ביי אים אָנפרעגן, צי עס איז כדאי צו ענטפערן. ער האָט אַראָפּ-געשלונגען מיט אַזאַ אויסזען, ווי עס טוט אים וויי אין האַלדז.

— שוין דריי וואָכן. — האָט ער געזאָגט.

— נו אָט... און איך אויך, — האָט געזאָגט ניעזאַבודקאָ, — שוין פינף-און-דרייסיק יאָר... דאָס הייסט — מאָרגן... מאָרגן ווערט פונקט פינף-און-דרייסיק... עס זאָל עס פעלן אַ טאָג.

און ווי נאָר ער האָט עס אַרויסגעזאָגט אַזוי באַלד איז אים גע-וואָרן אַ שאָד, וואָס ער האָט דאָס געטאָן. עס האָט זיך פונווייטנס דער-הערט אַ קוויטש פונעם באַלויכטענעם טראַמוויי, וואָס קומט פון שטאָט.

דער קאָנדוקטאָר מיטן פירער זענען געשווינד אַוועק אַקעגן מיט זייער באַלויכטענעם וואַגאָן און ניעזאַבודקאָן מיט זיינע „פינף־און־דרייסיק יאָר" אפילו קיין גוטע נאַכט נישט געזאָגט.

— זעסט, צי ניין? — האָט זיי ניעזאַבודקאָ נאָכגעקוקט מיט אַ בייז פייערל אין די אויגן.

כאָטש פינקטלעך וויסן, פאַרוואָס ער איז אויף זיי ברוגז, האָט ער נישט געוווּסט.

מיט חרטה, וואָס ער איז אַהער געקומען, האָט ער זיך אויפגע־הויבן פון דער באַנק און איז אַוועק אין שוּאַק־פינצטער צוריק צו זיין וועכטער־שטיבל. ביים האַרצן האָט גענאָגט עפּעס אַן אומבאַשטימטע רייצנדיקע באַליידיקונג. עס איז אויסגעקומען: איבער אָט דעם חשבון מיט די „פינף־און־דרייסיק יאָר" איז אים היינטיקן אָוונט עפּעס ערגער ווי אַלע אָוונט. אויסטועענדיק זיך און אַריינלייגנדיק זיך אין זיין נידריק אייזערנעם בעטל, האָט ער דעריבער געצוווּנגען נאָכאַמאָל איבעררעכענען אויפן קאָפּ, אפשר איז גאָר דער חשבון נישט ריכטיק:

— אויפן זיבעצעטן יאָר אָנגעקומען אין פאַבריק... פיר יאָר געאַר־בעט ביז סאָלדאַטן־דינסט... ניינצן יאָר ביז עס האָט אָפּגעריסן די לינקע האַנט... איז וויפל מאַכט עס צוזאַמען?

עס האָט זיך געדאַכט: אַלע אומרויקע געפילן, וואָס האָבן זיך היינטיקן אָוונט באַזעצט אונטער דער ברוסט, נעמען זיך בלויז פון דער באַגעגעניש מיט דער גראָבער געוועזענער קעכערין קעכערין אין קרעמל:

— צו אַלדי רוחות — אָט די גראָבע פּאַסקודנע „קענדיכע"...

עס האָט זיך געוואָלט געפינען אינעם חשבון כאָטש אַוועלכן נישט איז טעות, פּטור ווערן פון דער אומבאַשטימטער בענקשאַפט, וואָס האָט אים געצויגן צו דער באַלויכטענער באַנק, צום שמועס מיטן קאָנדוקטאָר, און אָנטשלאָפן ווערן פעסט און שטאַרק ווי אַלע נעכט. נאָר דער חשבון איז אויף צו להכעיס געווען אַ ריכטיקער:

— פונקט... פינף־און־דרייסיק... זאָל עס פעלן אַ טאָג...

ביינאַכט:

ניעזאַבודקאָ איז אי יאָ געשלאָפן. אי נישט געשלאָפן. באַזונדערע

צעריסענע שטיקלעך נאַכט זענען געווען צונויפגעהעפט, ווי מיט פּאָר סטריגעס, און צווישן איין שטיקל און צווייטן האָבן זיך געוואַלגערט איינציקע צאָלן פונעם חשבון:

— פיר יאָר ביז סאָלדאַטן-דינסט.

— ניינצן — ביז עס האָט אָפּגעריסן די לינקע האַנט...

— איז הייסט עס אינאיינעם?

מיט טאָגלעך, נאָך איידער ניעזאַבודקאָ האָט זיך אויפגעכאַפּט:

עס האָט אים אין לעצטן גרינגן שלאָף באַהערשט אַ צאַרט און ליכט געפיל, גלייך דער קומענדיקער טאָג איז אַ באַזונדערער, אַ ליבער, אַ האַרציקער, אַ נישט געוועזענער... ער האָט זיך אויפגעכאַפּט פריער ווי אַלע טאָג:

— פינף-און-דרייסיק... אַ? פונקט...

כדי זיך איבערצייגן, אַז דער טאָג איז אַ וואָכעדיקער, האָט ער אינדרויסן אונטערן קראַן גוט-גוט באַנעצט די ריטלעך פונעם הויף-בעזעם און איז אַוועק מיט אים צו די קאָרפּוסן. דאָרט האָט ער דעם שפּיץ פונעם לאַנגן בעזעם-שטעקן פאַררוקט טיף אונטער דער פּאַכווע פון זיין קורץ-אָפּגעשניטענער האַנט, דעם שטעקן אַליין אָנגענומען פעסט מיט דער רעכטער האַנט און מאַכנדיק געשווינדע האַלבע קרייזן מיט זיין גאַנצן קערפּער האָט ער אויסגעקערט זייערריין לעבן אַלע אַריינגאַנגען אין די קאָרפּוסן, פאַרן טויער און דורכאויס אַרום זיין שטיבל. ער האָט געאַרבעט זייער הייס, אַזוי אַז די נאַס-געוואָרענע האָר האָבן אָנגעהויבן צושטיין צום שטערן. צום לייב האָט זיך צוגעקלעפּט דאָס העמד, — ער האָט בכלל געהאַלטן פונעם כלל, אַז מיט אַ רעכטן שוויץ-טאָן קאָן מען אַרויסטרייבן פון זיך נישט נאָר פאַרשידענע קרענק, נאָר אויך אַלערליי משוגעתן.

אָבער ווי נאָר ער האָט געענדיקט און דערזען אַרום זיך דעם אויסגעקערט-ריינעם פּלאַץ, אַזוי באַלד האָט זיך אים פאַרגלוסט זיך גוט אָפּוואַשן פון ווילטאָג וועגן.

פונעם געשמאַקן פאַרגעניגן, וואָס ער האָט בשעתן וואַשן געהאַט, האָט ער ווידער דערפילט מיט אַלע חושים, אַז דער טאָג איז אַ באַזונדערער. די קאָרפּוסן, האָט זיך אים געדאַכט, קוקן אויף אים ביי גרויצן שאַריען מיט פיל מער גלויבן, ווי אויף אַלע מענטשן, מיט פיל מער

וואַרימקייט, ווי אין אַלע טעג, ווייל היינט ווערט פינף-און-דרייסיק זינט זיי קענען אים.

מיט אַ שעה שפּעטער, ווען די אַרבעטער האָבן מיט פאַרשלאָפענע, פריש-געוואַשענע פּנימער אָנגעהויבן קומען אין פאַבריק, איז ניעזאַבודקאָ שוין געווען אָנגעטאָן אין אַ פריש-געוואַשן העמדל, אין די הויזן און אין די שיך, וואָס ער טראָגט אין אַ רו-טאָג. מיט אַ כּיוון, די אַרבעטער זאָלן דערזען אויף אים דעם יום-טוב און זאָלן זיך ווענדן דעם פונאַנדערפרעגן, האָט ער זיי אויפגעשלאָסן דעם טויער פאַמעלעך, זייער פאַמעלעך.

נאָר ביי די אַרבעטער, בעת זיי גייען אין פאַבריק, זענען די אויגן תּמיד געווענדט נישט צו דעם, וואָס עפנט זיי דעם טויער, נאָר צו די קאָרפּוסן און צו דער קאַנטאָר, ווו פאַר פאַרשפּעטיקטע מינוטן צאָלט מען דעם שטראָף, וואָס פאַר אַ גאַנצער האַלבער שעה.

בלויז מיט איין מענטשן האָט זיך דאָרט ניעזאַבודקאָ איינגעגעבן אַ שמועס צו געבן — מיטן איבערגעוואַקסן-לאַנגן שוואַרצן מיידל, וואָס קומט פּינקטלעך צען אַזייגער און אַרבעט דאָ אַלע טאָג פיר שעה, ווי אַ ציין-דאָקטאָרין.

— אַ גוטינקער מאָרגן אייך, קלאַראַ מאַיסעיעוונאַ. — האָט ער איר היינטיקס מאָל, ווי מיט שמחה, אויפגעשלאָסן דאָס קליינע טירל.

ער האָט איר שיער נישט געזאָגט:

— אַ גוטינקער יום-טוב אויף אייך...

דאָס מיידל איז געבליבן שטיין מיט די הענט אין דער מופטע און האָט אויף אים פאַרוווּנדערט אַ קוק געגעבן. זי איז געווען נישט קיין שיינע. אירע שוואַרצע אויגן האָבן געקוקט טרויעריק און קאָסע. זי האָט געקענט ניעזאַבודקאָן, ווי זי קען אַלע אַרבעטער, ביי וועלכע זי האָט שוין דאָ נישט איינמאָל געהיילט די ציין. און ווייל זי איז נאָך אַלץ פאַרוווּנדערט געשטאַנען, האָט ניעזאַבודקאָ, נישט קוקנדיק מער צו איר, געמוזט אַ בלאָז טאָן דעם ליידיקן גוידער, אַ מאַך געבן מיטן קאָפּ אויף רעכטס און אויף לינקס און זיך ווי פאַרענטפערן, וואָס ער האָט זי אָפּגעשטעלט.

— נו, יאָ... — האָט ער אַ מורמל געטאָן, — האָט קיין פאַראיבל נישט... אַזוי איז עס... שוין פינף-און-דרייסיק יאָר, אַז איך אַרבעט דאָ אויף דער פאַבריק... היינט ווערט עס, הייסט עס... פונקט... עס זאָל פעלן אַ טאָג.

— אָך, אַזוי ?..

דאָס מיידל האָט ווי לייכטער אָפּגעזיפצט:

— און איך אויך, — האָט זי טרוקן צוגעגעבן, — שוין באַלד פינף יאָר... פינף יאָר, אַז איך גיי אַהער טאָג איין, טאָג אויס. פינקטלעך צען אַזייגער עפּנסטו מיר דאָ דאָס טירל און פּינקטלעך צוויי גיי איך אַוועק. און די שכירות, וואָס מען באַקומט ביים פאָלקאָמגעזונט — פּעט ווערן קאָן מען פון זיי נישט... פינף יאָר, אַז איך גיי אַהער טאָג איין, טאָג אויס... אַ גוטן טאָג, טימאָך סידאָראָוויטש...

ניעזאַבודקאָ האָט אַזש אַ גראַבל געטאָן אין האַרצן פונעם טרויעריק־קרומלעכן בליק, מיט וועלכן זי איז פון אים אַוועקגעגאַנגען; אים האָט זיך געדאַכט, אַז פאַר די „פינף יאָר, וואָס זי גייט אַהער טאָג איין, טאָג אויס", מאָנט זי עפּעס אַרויס ביי אים, ניעזאַבודקאָ, וועלכער אַרבעט דאָ שוין טאָג איין, טאָג אויס פינף־און־דרייסיק יאָר.

איצט איז שוין שפּעט נאָך האַלבן טאָג.

פאַרן פאַבריק־טויער, אַרום דעם שטיין־געבליבענעם רעגן־וואַסער שוואַרצט זיך, ווי פּאַר אַ וואָקזאַל, אַ שוואַרץ בלאָטקעלע. אויף דעם שטיין־געבליבענעם רעגן־וואַסער גליטשט זיך דער קאַלטער ווינט, קנייטשט אויס הין און צוריק די פאַלדן פון די ערשטע קאַלטע פרילינגס־טעג.

ניעזאַבודקאָ זיצט ביי זיין אַרבעט אין וועכטער־שטיבל און אַז ער וועגט דורכן פענצטערל די אַריינפאָרנדיקע וואָגנס מיט קוילן, האָט ער אַזאַ געפיל, ווי ער טוט עס אום יום־טוב. אַלעמאָל, ווען מען רופט אים אָן פונעם קאַנטאָר דורכן טעלעפאָן, ענטפערט ער מיט ברייטער הרחבהדיקייט:

— כאַראַשאָ... פּראַווילנאָ!

און אין די פויזעס, וואָס צווישן איין אַרבעט און דער צווייטער, ציילט ער ביי זיך אויפן טישל זיין אָפּגעשפּאָרט „קניפּל". ער טיילט עס אויף פאַרשידענע טיילן. ער קוקט אויף דעם ביזלעך און פילט אין דעם די מעגלעכקייט ענדלעך פּטור צו ווערן פון אַלע יום־טוב־געפילן און פון אַלע דערעסענע אויסרעכענונגען, וואָס הייבן זיך אַלע אָן מיט די אומ־פאַרמיידלעכע צאָלן:

— פיר יאָר ביז סאָלדאַטן-דינסט... ניינצן יאָר ביז עס האָט אָפּגעריסן די לינקע האַנט.

ער וויל צוריק ווערן אַ מענטש, ווי אַלע מענטשן.

דאָס גאַנצע „קניפּל" באַטרעפט פּונקט 17 רובל מיט 28 קאָפּ. 7 רובל מיט 28 קאָפּיקעס מוז מען איבערלאָזן נישט גערירט, ווייל אַ מענטש איז נישט ביי זיך אין די הענט. קיינער ווייסט נישט, וואָס מיט אים קאָן טרעפן מאָרגן. נאָר די צען רובל — די צען, וואָס ליגן ביי אים אויפן טישל אין צוויי קופּקעלעך פון נייע זילבערנע האַלבע קערבּלעך — זיי קאָן מען אָפּגעבן אויף איינע פון די זאַכן, אויף וועלכע מען זאַמלט דאָ אין דער פאַבריק, זי אויסקויפן מיט זיי פון דעם, וואָס היינט ווערט פּונקט „פינף-און-דרייסיק יאָר" — און אַן עק, אויס, פּטור. מען קאָן זיי אָפּגעבן, צום ביישפּיל, אויף „אַוויאָכים", אויף „מאָפּר", אָדער גאָר פאַר די אויסלענדישע באַרג-אַרבעטער. דער שוואַרץ-געקרייזלטער אַראָנטשיק יאָגט זיך דאָ שטענדיק אַרום צווישן די אַרבעטער מיט אַ געשטעמפּלטער ליסטע מאָלט ווי אַ מיל וועגן די צרות און נויטן, וואָס די באַרג-אַרבעטער האָבן אויסצושטיין...

בלאָטע!

צען רובל גייען נישט צופוס. גרינג צו זאָגן: נעם און גיב. פונעם הימל וועט זיי דיר קיינער נישט אַראָפּוואַרפן.

ניעזאַבודקאָ ציילט נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל די זעלביקע האַלבע רובלען און קוקט אויף זיי, ווי אויף אַ שונא. נאָר פון דער אַנדערער זייט: אָט ווערט נאַכט. די אַרבעטער הייבן אָן אַוועקצוגיין, — עס פייפט אין דער מאַשינען-אָפּטיילונג דער לאַנגער, פריילעכער פייף, וואָס זאָגט אָן, אַז די אַרבעט איז געענדיקט... ניעזאַבודקאָ וויל אויך ווערן אַ פרייער מענטש... פריי גלייך מיט אַלע אַרבעטער...

ניעזאַבודקאָ געדענקט, ווי ער איז נעכטן געגאַנגען צו דער באַלויכטענער באַנק, וואָס לעבן דער טראַמוויי-סטאַציע, וויאַזוי ער איז דאָרט געבליבן זיצן מיט אומבאַשטימטע נאָגנדיקע געפילן, נאָכדעם, ווי דער טראַמוויי איז אַוועקגעגאַנגען, פול מיט חרטה, וואָס ער איז אַהין געגאַנגען — ניעזאַבודקאָ געדענקט דאָס אַלץ און וויל נישט, אַז היינט זאָל מיט אים דאָס זעלבע פאָרקומען נאָכאַמאָל. ער שאַרט אויף גיך צונויף

פונעם טיש די זילבערנע האַלבע קערבלעך און גייט מיט זיי אַרויס אויפ־שליסן דעם טויער.

אין געמישטע צעוואָרפענע רייען שיטן אויס די אַרבעטער פון דער פאַבריק. זיי כאַפּן זיך צום טראַמוויי, אויף וועלכן מען קאָן נאָכדעם אָפּוואַרטן אַ האַלבע שעה; און מער ווי אַלע כאַפּט זיך דער שוואַרץ-געקרייזלטער, לעבעדיק-פּלוידערנדיקער אַראָנטשיק. ער זשומעט און טומלט, דורכשרייענדיק זיך אויפן וועג מיט אַרבעטער און אָנ־געשטעלטע, מיט וועלכע ער וועט זיך באַלד זען אין שטאָט אויף אַ פאַרזאַמלונג... ניעזאַבודקאָ האָט אים ביים טויער אָנגעכאַפּט פאַר אַ האַנט:

— האַלט!...

— נאַ, — האָט ער געזאָגט, צו אַראָנטשיקן, — אָט האָסטו צען רובל... נעם עס צו... פאַר די אויסלענדישע באַרג-אַרבעטער דאָרטן... פאַר יענע, וואָס שטרייקן.

נו, און מער גאָרנישט.

ביינאַכט איז דער יוביליאַר ווידער געשלאָפן רויק און פעסט מיט אַזעלכע געשמאַקע שנאָרכערייען, וואָס יעדערער פון זיי האָט דעם ווערט צוואָנציק זילבערנע האַלבע קערבלעך. ער איז צוריק געווען אַ פּראָסטער מענטש, וואָס הייסט טימאָך ניעזאַבודקאָ. ער האָט געאַרבעט פיר יאָר ביז דער סאָלדאַטן-דינסט און ניינצן יאָר ביז עס האָט אים אָפּגעריסן די לינקע האַנט. איצט איז ער אַ וועכטער און וואַג-מייסטער.

א י ן ס ט ע פּ

אין סטעפּ

מיט שטורמישן אָטעם פּאַטשן ווינטן אויף אַלע פּוסטע שטרעקעס — ווינטן רודערן אויף אַלע שטיבעלעך אין סטעפּ.

מיט עזות פון אַ הײ־געבוירענעם איז דער ווינט — רעכטס פון וועג — אָנגעפאַלן אויפן גרויסן ברעזענטענעם געצעלט פון דריטן קאָ־לעקטיוו — אַן איינציקער געצעלט מיט הוילע שטרעקעס פון האָריזאָנט צו האָריזאָנט.

דעם געצעלטס שטייף־אָנגעצויגענע שיפּועדיקע לײװנטן האָבן זיך געבויגן, געבלאָזן, געענטפערט אויף יעדן באַנייטן ווינטיקן אָנפאַל מיט אַ קנאַקערײ, ווי פיל שטאַרקע, ריזיקע ציינגער. זייער קנאַקערײ האָט באַרויקט, צוגעזאָגט שוץ אויף אַ גאַנצן טאָג, אויף אַ גאַנצע נאַכט:

— מיר'ן ביישטיין!

— אויסהאַלטן!

דער ווינט האָט זיך שטאַרקער אויף די לײװנטן אָנגעלענט.

פון הינטערן געצעלט איז אַרויסגעקומען מאַלי — באָרוועס, מיט טונקל־ברוינע צוויי־און־צוואָנציק־יאָריקע פּולקעס, מיט אַ צעגפּונטיקן האַמער אין האַנט און מיט צוויי קורצע צעפּלעך, וואָס וואַקסן אין דער לענג ווילן זיי נישט, כאָטש גיב זיי אַ קרענק — זיי ווילן זיך קרויזן. מאַליס אומבאַשיידענער שטרענגער ברוגז נעמט זיך, דאַכט זיך, אויך נאָר פון דעם — פון שטענדיקן כעס אויף אירע צעפּלעך. אירע געשלאָסענע ליפּן זענען שטענדיק הייס. אירע טונקל־ברוינע אויגן טראָגן נאָך אין זיך די בושה פאַר אירע אייגענע ברוסטלעך, פאַר אירע אייגענע אויס־באַהאַלטענע מיידלשע באַגערן, נאָר אַז זיי גיבן דאָ אין סטעפּ אַ קוק

אויף אַ נייעם מענטשן, טוען זיי דאָס פּאַמעלעך און דורכדרינגענדיק — זיי ווילן וויסן:

— ער, דער נייער מענטש, איז בעסער פון אירע צעפּלעך, צי ניין?

מאַלי איז אַרומגעגאַנגען דעם געצעלט פון אַלע זייטן, געפּרווט מיט אַ פאַרהאַרטעוועטער באַרוועסער פּיאַטע יעדן איינעם פון די אַלכסונדיק פאַרשלאָגענע אייזערנע פלעקער, וואָס האַלטן דעם געצעלטס שטריק. די פלעקער זענען געזעסן פעסט אין דער ערד; דער האַמער איז אין אירע הענט געוואָרן אַן איבריקער און האָט זיך ווי אַליין אַוועקגעוואָרפן. דער ווינט האָט זיך מיט איר געפּרייט, ער האָט זי גע-פּאַטשט אַמאָל אין די לישייעס פון איר ציגיינעריש-ברוינעם פּנים, אַמאָל העכער פון אירע פּלייצעס, אינעם נאַקעטן נעגערש-פאַרברענטן אָרט, וואָס צווישן די צעפּלעך — און פּלוצים האָט דער ווינט אין זנותניקער כאַ-פּעניש זיך געטאָן אַ דריי אַרום איר, זיך צוגעטשעפּעט, ווי אַ מאַנסביל, צו איר קורצן אַלטן קליידל און אָפּגעטאָן מיט דעם אַ ווילדע זאַך.

מאַלי האָט זיך געשווינד אַרומגעקוקט, אויב אַרום איר איז ווירק-לעך נישטאָ קיינער פון די באַקאַנטע מאַנסבילן. אין דער זעלבער רגע איז איר אַרויף אויפן זינען דער געקרייזלט-שוואַרצער קאָפּ פון ברוך דעם פעטער שמואלס און דער העלער כמעט-בלאָנדער קאָפּ פון פאַלעקן — דעם יונגן, נאָך קיינמאָל נישט געגאָלטן בחור, וואָס איז נישט לאַנג צוגעקומען צום שכנישן פערטן קאָלעקטיוו.

ברוך פירט זיך דאָ אַזוי, גלייך אַלע וויסן, אַז זי, מאַלי, וועט זיין זיין ווייב. ער רעדט מיט איר מיט אַזאַ קול, גלייך עס איז שוין אַפּאָר חדשים נאָך דער חתונה... מאַלי פילט צו אים דאָס זעלבע געפיל, וואָס צו אירע צעפּלעך — אַרבעטן וויל ער נישט, ברוך, ער זוכט זיך גרינגע לעבער-לעך; דער קאָלעקטיוו, ווייסט זי, וועט פון אים האָבן צרות, דער פע-טער שמואל — אויך.

און פאַלעק איז גלאַט אַ פריילעכער. ער איז נאָך זייער אַ יונגער און האָט נישט קיין עלטערן, פּונקט ווי זי — מאַלי. זיין פאָטער, וואָס האָט באַדאַרפט קומען מיטן פערטן קאָלעקטיוו, איז אינדערהיים גע-שטאָרבן, זיין קראַנקע שטיפמאַמע ליגט דאָרט דאָס צווייטע יאָר צו בעט, און זיינע צוויי שוועסטערלעך זענען נאָך דערווייל קליין — זיי דאַרפן, זאָגט ער, נאָך אויסוואַקסן.

מאַלי שטייט אַ ווײַלע מיט אַ צוגעשטעלטער האַנט צום שטערן און קוקט זיך איין: ווייט־ווייט אין עק האָריזאָנט וואַקסן צו האַרבסט צו די גייע הייזער פונעם פערטן קאָלעקטיוו. דער פערטער קאָלעקטיוו בויט זיך און באַפעסטיקט זיך דאָ אין סטעפּ. און איר קאָלעקטיוו — דער דריטער — אומשטיינס געזאָגט, אויך אַ קאָלעקטיוו! זיין גרעסטער טייל איז נישט געקומען — פאַרבליבן אינדערהיים, אין שטעטל. און די געקומענע קאָנען אַליין גאָרנישט מאַכן — זיי קריגן זיך צווישן זיך, זיי וואַרטן אויף נסים, אויף טובות, און דער פערטער קאָלעקטיוו, וואָס דאָרט אין האָריזאָנט — ער וואַקסט פון טאָג אויף טאָג; ער בויט זיך. צום פערטן קאָלעקטיוו זענען שוין געקומען אַלע אַרבעטנ־דיקע מאַנסבילן און אפילו אַלע פרויען. דער לעצטער איז אַהין געקו־מען דער העלער, נאָך קיינמאָל נישט געגאָלטער בחור, וועמען אַלע רופן דאָרט אַזוי היימיש, ווי מען רופט אַ ברודער:

— פאַלעק!

— הער נאָר, הער, פאַלעק!

צוריק מיט אַפּאָר טעג איז ער דאָ, פאַרבייגייענדיק, געזעסן אַביסל לעבן געצעלט און דערציילט:

— כ׳גיי אין שטאָט.

— צום באַפולמעכטיקטן גיי איך.

— כ׳על ביי אים נעמען פאַר אונזער קאָלעקטיוו כאָטש נאָך איין פאָר אָקסן. ט׳עט איר זען, אַז כ׳על ביי אים נעמען. כ׳על אים בעטן. נישקשה, כ׳על זיך אויף אים אָנזעצן.

— אויף וועמען? — האָט מען ביי אים געפרעגט — אויפן אַגראָנאָם? אויף גאָלדמאַנען?

— ס׳אי׳דען?

— געפּאַקט דאָס אָרט.

פון געצעלט האָט מען אים נאָכגעקוקט מיט חוזק אין די ברע־מען, ווי ער לאָזט זיך אַוועק צופוס אין שטאָט.

— יונגע פיס, — האָט מען געזאָגט, — זאָלן זיי זיך דורכשפּאַצירן אומזיסט אַ וויאָרסט זעכציק.

— זאָל ער פאַרזוכן דעם טעם.

נאָר נעכטן פאַרנאַכט, אַז ער האָט מיט דער נאָענטער באַלקע

מידלעך געפירט פון שטאָט די נייע פּאָר אָקסן, האָבן פון געצעלט אַלע אויסגעשאָטן קוקן.

— זעסט, צי ניין?

— טאַקע „גענומען"?

— אַוודאי גענומען, פּשוט מיט אָנזעצן זיך.

— אַ פריילעכע פּיאַווקע.

— ס'אַ משל. דעם פערטן קאָלעקטיוו גיט מען.

איצט, קוקנדיק צו די הייזער פונעם פערטן קאָלעקטיוו, ווו עס געפינט זיך אָט דאָס ניי-צוגעקומענע העל-בלאָנדע בחורל, האָט מאַלי שטאַרק געהיט איר קליידל און האָט עס מער נישט פאַרגלוּיבט דעם ווינט.

מיט אַראָפּגעלאָזטע שטייף-צוגעדריקטע הענט, וואָס באַוועגן זיך צוזאַמען מיט די פיס, האָט זי צוגעשפּאַנט צום שטאַרק-פאַררויכערטן טאָפּ מיט פּשעניטשקעס, וואָס ברייט זיך נישט ווייט פון געצעלט צווישן אַרומגעלייגטע שטיינער.

די וואַקלדיקע צינגער פונעם צעלייגטן פייער זענען דאָרט געווען צו לאַנגע און האָבן זי צו זיך נישט צוגעלאָזט.

מאַלי האָט געפּרוּווט מיט אַ פינגער, צי די פּשעניטשקעס זענען שוין ווייך און האָט זיך אָפּגעבריט. דער פינגער האָט שטאַרק געשמאַרצט, נאָר איר איז דאָס ווי נישט אָנגעגאַנגען, זי האָט געדענקט דעם בזיון פאַרן ניי-צוגעקומענעם העל-בלאָנדן בחורל; זי האָט געדענקט, אַז איר — מאַלי'ס קאָלעקטיוו — איז אַ צעפאַלענער און זיין קאָלעקטיוו — דעם בלאָנדן פאַלעקס — איז אַ געזונטער: ער בויט זיך.

ביי טאָג אַרום דריי אַזייגער איז מאַלי ווידער אַרויס פון הינטערן געצעלט.

אין ווייטלעכן עק פון דער נאַקעטער באַלקע האָט ווי אַ רויכל זיך געטראָגן דעם באַפּולמעכטיקטנס אויטאָמאָביל, זיך באַפליגלט מיט זיילן פון הויך-אויפגעהויבענעם שטויב און געיאָגט אַהער מיטן וועג פונעם פערטן קאָלעקטיוו, פון זיינע נישט פאַרענדיקטע הייזער.

ווינטן-ספּירטן האָבן אַלע ווײַלע פאַרשלונגען און צוריק אויסגע־שפּיגן דעם פרײַלעכן טראַסק פון זײַן מאָטאָר.

זײַער ווײַט — דאָרט פונוואַנען דער מאָטאָר טראָגט זיך — האָט מיט שאָטן זיך באַדעקט איין שטח ערד, זיך אָנגעצונדן מיט אַ זון אַ צווייטער און באַנײַס פאַרדרייט מיט קאָכעניש. איצט דאַכט זיך שוין, אַז דער אויטאָמאָביל טראָגט זיך דאָרט אַ לײַדיקער — אָן אַ שאָפער אַפילו, נאָר אַז ער טראָגט זיך אַהער — דאָס איז קלאָר.

מאַלי קאָן דעם באַפולמעכטיקטן: ער איז אַ הויכער, אַ שווײַגער מיט לאַנגע דאַרע פינגער, ווי בײַ בעני דעם קלעזמער, וואָס בײַ איר מאַלין, אין שטעטל, און מיט דינע ליפּן פון אַ מפונק. די מאַנסבילן אין איר קאָלעקטיוו זאָגן וועגן אים:

— אויך אַ גוטינקער.

— מען רעדט צו אים און ער שווײַגט.

— נו, גוט, — הויבט ער אָן אַרײַנצופאַלן אין דרעמל, — מיר׳ן עס באַטראַכטן צוזאַמען.

נאָר אַז מען „באַטראַכט צוזאַמען”, דרייט ער אַזוי לאַנג, ביז עס בלײַבט אויף זײַנעם און מען פועלט בײַ אים טאָקע גאָרנישט.

— אַז איר זייט דען אַ קאָלעקטיוו? — זאָגט ער, — איר צעפאַלט זיך. אײַער גרעסטער טייל איז נישט געקומען.

די מאַנסבילן גייען אים נאָכדעם נאָך, בעת ער גייט זיך אויפ־זעצן צוריק אויפן אויטאָמאָביל, און זאָגן צו אים:

— חבר גאָלדמאַן, נישטאָ וואָס צו רעדן. איר זייט צו אונז אַ גוטינקער...

און ער קוקט זיך נישט אום בײַם שלעפּעריקן ענטפער:

— איר ווייסט כּלומרשט נישט פאַרוואָס, אַ?

ער זיצט אַזוי אַ ווײַלע אין שטייענדיקן אויטאָמאָביל און קוקט נישט צו קיינעם. אַלע וואַרטן.

מען זאָגט צו אים:

— חבר גאָלדמאַן... גייט אַרויס מיט קלאָרע דיבורים.

נאָר ער טוט פּלוצים אַ ריר דעם שאָפער פאַרן אַקסל און פאָרט שלעפעריק אַוועק.

איצט איז מאַלי פול מיט יסורים, וואָס אַלע פיר מאַנסבילן

פון איר קאָלעקטיוו זענען נישטאָ און וועלן נישט קאָנען מיטן אַגראַנאָם זיך דורכרעדן. זי טוט זיך פּלוצים אַ יאָג אין פעלד אַריין אויף צו לויפן זיי זוכן, נאָר צו די מאַנסבילן איז ווייט. אין צעטראָגנקייט לויפט זי אַריין צוריק אין געצעלט און קוקט זיך אַרום. איר געפעלט נישט איר באָרוועסער אויסזען אינעם אַלטן קורצן קליידל. געשווינד, געשווינד נעמט זי אָנציען אויף די פיס אירע איינציקע פּאָר גראָבע, ווינטערדיקע זאָקן.

מיט אַ שעה שפּעטער, ווען דער טראַסק פונעם אַגראָנאָמס אויטאָמאָביל איז שוין אויף די אַרומיקע שטרעקעס אינערגעץ נישט געווען צו הערן, האָט מאַלי דערזען ווייט אויפן וועג אַ פור געשפּאַנט מיט אַ רויטן און מיט אַ ווייסן אָקס — דעם פּעטער שמואלס פּאָר אָקסן.

הינטער דער פור איז נאָכגעגאַנגען נאָר איין מענטש — הייסט עס: ברוך דעם פּעטער שמואלס האָט זיך שוין ווידער אַוועקגעשאָקלט אין שטאָט, צום ים, צו זיינע חברים, וואָס זענען אַהער געפאָרן אין קאָלעקטיוו אַריין און האַלטן איצט צוויי קרעמלעך אויף די דאַטשעס. אַז דער פּעטער שמואל וועט אַהער קומען, וועט ער, אויסשפּאַנענדיק די אָקסן, געוויס צו איר אַ זאָג געבן וועגן ברוכן:

— ער האָט שוין ווידער דאָס געגאַר, דער בורגעץ...

נאָר דער פּעטער שמואל איז געבליבן אַ בייזער שווייגער נאָך פון אַמאָל, נאָך פון די גוטע יאָרן; אויסשפּאַנענדיק די אָקסן, האָט ער גאָרנישט נישט געזאָגט.

ער האָט היינט פון גאַנצפרי-אָן פּאַמעלעכער, ווי אַלע מענטשן אין דער וועלט, געפירט פּאַר שכירות שטיינער צו די הייזער פון פערטן קאָלעקטיוו. ער האָט זיך אַהער אומגעקערט מיט גריזעניש אין מיטן געדאַנק, וואָס ער האָט פון גאַנצפרי-אָן אַרומגעטראָגן ביי זיך אין מוח:

— דער פערטער קאָלעקטיוו איז אַהערגעקומען אין אָסיען, וועט ער צו ווינטער-צו שוין זיצן אין הייזער, און מיר — גאָט ווייסט ווען.

אַ דורשטיק-שווייסיקער האָט ער אין געצעלט מיטאַמאָל אויסגעטרונקען אַ בּלייך קווערטל מילך און האָט געקײַט ברויט אַזוי פּאַמעלעך, ווי גלײַך אויף קײַען גיכער טראָגן אים נישט די כּוחות. מאַלי האָט אים צוגעטראָגן דעם קאַוועץ און די ווײַנטרויבן, וואָס זי האָט געקויפט בּײַ אַ דורכפאָרנדיקער פור, אים געוואָלט זאָגן עפּעס ווייכס און אַ ווונק געגעבן אויף די ווײַנטרויבן:

— בּײַ אַ טאָטערקע... געקויפט...

— בּײַ אַ טאָטערקע?

צום קאַוועץ האָט זיך דער פעטער שמואל נישט צוגערירט. ער האָט אַלץ געקײַט פּאַמעלעך, ווי אַן אָקס. נאָר פון די ווײַנטרויבן האָט ער איין הע[illegible] אַרויפגענומען אויף דער האַנט און האָט אַ ווײַלע געקוקט אויף דעם בּײַזלעך מיט אַזעלכע אויגן, ווי גלײַך אָט וועט דאָס הענגל בּאַווײַזן אַ קונץ און וועט אַוועקקריכן איבּער דער האַנט, ווי אַ לעבּעדיקס. צו ווײַנטרויבן האָט ער געהאַט אַ נאָענטע שײַכות זינט ער האָט פאַרטראַכט צו ווערן אַ קאָלאָניסט — ווײַנטרויבן וועלן וואַקסן בּײַ אים הינטער דער שטוב אינעם גאָרטן, וואָס מען וועט אים דאָרט פלאַנצן. צווישן די צוויי אויגן, וואָס קוקן ווי צוגעקאָוועט צום הענגל, האָט זײַן נאָז זיך אָנגעהויבּן נערוועז דרייען און שמאָרען. מיט צוויי פינגער האָט ער אומגעריכט פאַר זיך אַליין זײַער געשווינד און בּריהש אַ צופּ געטאָן דעם ערשטן ווײַנטרויבּ, אים געשווינד אַרײַנגעוואָרפן אין מויל און איז אויף אַ רגע געבּליבּן פאַרגליווערט מיט פאַרגלאָצטע אויגן, אַקוראַט ווי ער פאַרזוכט אַרבּע־כּוסות. דערנאָך האָט ער געשווינד אָנגעהויבּן צופּן איינציקע ווײַנטרויבּן און וואַרפן אין מויל אַרײַן — צופּן און וואַרפן. דערבּײַ האָט ער נאָך יעדן אַרײַנגעכאַפּטן ווײַנטרויבּ געטאָן מיט די איילנדיקע פריי־געבּליבּענע פינגער אַוועלכן נישט איז נחת אויף די איבּעריקע טיילן פון זײַן פּנים, ווי ער וואָלט זיי מיט דעם וועלן בּאַלוינען, פאַרוואָס ער וואַרפט די אָנגעלייגטע ווײַנטרויבּן נאָר אין מויל. נאָכן ערשטן ווײַנטרויבּ האָט ער געשווינד אַ וויש געטאָן די נאָז, נאָכן צווייטן — אַ גלעט די בּאָרד, נאָכן דריטן — אַ גלײַך אויס די וואָנצעס. פּלוצים האָט ער אויפגעהערט און ווי אַ פאַרגליווערטער אָנגעשטעלט די אויגן אויף מאַלין:

— ווי ?

— געווען דאָ דער באַפּולמעכטיקטער. — האָט מאַלי איבערגע־חזרט נאָכאַמאָל·

— גאָלדמאַן ?

— ביי אייך אין קאָלעקטיוו — האָט ער געזאָגט — איז שוין ווי־דער דאָ אַ „פּגר".

דער פעטער שמואל האָט מיטאַמאָל פאַרגעסן, אַז ער האָט ביז אָט דער רגע געלעבט אויף דער וועלט.

— ער האָט נאָך עפּעס געזאָגט, גאָלדמאַן ?..

— ניין, גאָרנישט. ער איז געזעסן אַביסל אויפן שטיין, — אי־ווי, האָט ער געזאָגט, קען איך אייך אַרויסגעבן די הלוואות, אַז היינט זייט איר דאָ און מאָרגן גיי זוך אייך ?

מאַלי האָט פּלוצים דערפילט, אַז זי דאַרף עפּעס טאָן, כּדי נישט צו קוקן דעם פעטער שמואלן אין פּנים אַריין. זי האָט מיטן בעזים אָנגעהויבן אויסקערן אין געצעלט צווישן די פיר מענערישע געלעגערס.

— מן־הסתּם באַגעגנט ברוכן — גאָלדמאַן... — האָט געזאָגט דער פעטער — ערגעץ אויפן וועג אין שטאָט אַריין האָט ער אים געקענט באַגעגענען.

מאַליס קאָפּ איז געבליבן אַראָפּגעבויגן נידריקער, ווי עס פּאָ־דערט די אַרבעט מיטן קערנדיקן בעזים — איצט האָט דער פעטער שוין געוווּסט גלייך מיט איר, אַז דער „נייער פּגר" איז ברוך — זיין ברוך.

בייז, מיט ביידע עלנבויגנס, האָט דער פעטער שמואל געגעבן אַ הויב די הויזן.

— איכ'ל גאָר ווערן אַן „אָדינאָצקע"*) —האָט ער אַ כאָרכל גע־געבן, — כאַפּט זיי די כאָראָבע.

און עס איז געבליבן נישט קלאָר וועמען שעלט ער — דעם קאָלעקטיוו, ברוכן, דעם אַגראָנאָם, צי אַלע אינאיינעם.

---

*) אַן אייגנוואַנדערער, וואָס רייסט זיך אָפּ פון אַ קאָלעקטיוו.

עס איז געוואָרן פאַרנאַכט און פונעם פעלד האָבן זיך אומגע־קערט די איבעריקע צוויי מאַנסבילן: נחום דער לאַנגער מיט די אַרגענטינער קרייקעס אויף די פיס (ער האָט פאַר דער מלחמה גע־אַרבעט ביי ערד אין אַרגענטינע) און שאול דער הייזעריקער — אַ קורץ און שוואַרץ יידל אָן אַ האַלז, אַ געוועזענער שטריקל-דרייער.

מאַלי האָט געמאָלקן די קו, און אין געצעלט האָבן אַלע דריי מאַנסבילן זיך געקריגט אַזוי, אַז עס איז געווען אוממעגלעך צו וויסן, ווער וועמען מאַכט שולדיק, וואָס דער קאָלעקטיוו צעפאַלט זיך. גע־ענדיקט האָט זיך די קריג, ווי תמיד, מיט דעם וואָס נחום דער לאַנ־גער האָט, זיצנדיק אויף דער ערד, אָן אויפהער מיט קללות אָפּגע־וויקלט און צוריקפאַרוויקלט די אַרגענטינער קרייקעס. אין אָט די קרייקעס, האָט זיך געדאַכט, ליגט זיין גאַנצע ערד-אַרבעטנדיקע קראַפט. ביי יעדן מאָל אָפּוויקלען און צוזוויקלען האָט ער געשאָלטן:

— אין דער ערד מיט די ביינער!

דער פעטער שמואל האָט געגעבן אַ בייזן שפיי, איינגעשפּאַנט די אָקסן און איז אַוועקגעפאָרן מיטן גרויסן פאַס נאָך וואַסער.

— סאָב-סאָב! — האָט זיך ווי פון וויטן געהערט, ווי ער טרייבט די אָקסן.

און נאָך יעדן מאָל „סאָב״ איז געגאַנגען די קללה:

— כ'על גאָר ווערן אַן „אָדינאָצקע״, כאַפּט זיי די כאָראָבע!

מאַלי איז געזעסן אינדרויסן און האָט געקוקט, ווי עס גייט אויף די לבנה — אַ גרויסע, אַ רויטע, אַזאַ, וואָס קריכט אַרום נישט אויפן הימל, נאָר אויפן מיטן סטעפּ.

ביים געצעלט איז דענסטמאָל פאַרביגעפאָרן יאַנקל — אַ שטאַרק־אָפּגעברענטער, מיט אַ לאַנגער, ליכטיקער באָרד און מיט שטאַרק-ווייסע, גרויסע ציין — אָט דער, וואָס איז אויך אַן „אָדינאָצקע״ און איז שוין אַמאָל געווען ביי זיך אינדערהיים אי אַ בעל־עגלה, אי אַ לעדער־וואַרגער, אי אַ גרעבער אין דער חברה-קדישא, אי אַן אונטער-שמש אין שול. איצט פירט ער מיט צוויי אייגענע פאָר עקסלעך געהילצער

פונעם קאַנטאָר צו די נישטפאַרענדיקטע הייזער און זינגט דערביי אָן אויפהער גויישע לידלעך, און אַז מען באַגעגנט אים אין פעלד מיט זיינע צוויי פורן, שמייכלט ער. מען פרעגט אים: „יאַנקל, וואָס זינגט איר עפּעס אויף גוייש?״ קוקט ער נישט אין די אויגן און שמייכלט ווידער: „וואָס־זשע הייסט, זאָגט ער, פאַרוואָס איך זינג גוייש? איך בין דאָך עפּעס געוואָרן אַ פּויער, צי ניין?״

איצט איז ער לאַנג געזעסן מיט די מאַנסבילן אין געצעלט און איז געווען פריילעך, וואָס ער האָט אַ לאָדעניש מיט גאָלדמאַנען:

— חבר גאָלדמאַן, — זאָג איך צו אים, — אַדאַנק אייך פאַרן ראַבען אָקס, מיט וועלכן איר האָט מיך נאַדיעלעט.

— ס'אי'דען? — פרעגט ער.

— אַזוי, —זאָג איך, —ער פאַלט שוין, דאַנקען גאָט, כּורעים, פאַלט ער.

— איז וואָס, —זאָגט ער, — אַז ער פאַלט כּורעים?

— איז אַדאַנק, — זאָג איך, — וואָס איר האָט זיך געזאָרגט פאַר מיר, איך זאָל האָבן וועמען צו הויבן — פריער, זאָג איך, פלעג איך הויבן ביי כּורעים־פאַלן דעם רב און אַצינד הייב איך דעם אָקס אייערן.

— איז וואָס־זשע ווילט איר? — זאָגט ער.

— גאָרנישט, —זאָג איך, —איך וויל זיך מיט אייך פאַרלאָזן אויף מענטשן. עס איז פאַר מיר, זאָג איך, אַ כּבוד. איך וועל נאָכדעם אַלע דערציילן:

„איך האָב געהאַט אַ לאָדעניש מיט גאָלדמאַנען. לאָמיך אַזוי לעבן, איך פאַר מאָרגן גאַנצפרי צו אים אין שטאָט אַריין״.

ביי יאַנקלען האָט מען זיך דאָ דערפרעגט ווי אומיסטן אים או־מעטיק צו מאַכן:

— איז וואָס־זשע קלערט איר וועגן אַ תּכלית, אַ, יאַנקל?

נאָר יאַנקל האָט נישט געוואָלט ווערן אויס פריילעך:

— וואָס זאָל איך קלערן? מיין ווייב אינדערהיים איז אַ נייטאָרין, צי ניין? זי פאַרדינט זיך אויף פּרנסה, צי ניין? איז וואָס זאָל איך טאָן, אַז מיין קאָלעקטיוו איז זיך צעפאַלן און קיין אַנדערער וויל מיך נישט?

איצט איז געווען קלאָר, אַז ער האָט נישט אומזיסט זיך דאָ

פאַרהאַלטן מיט זיינע צוויי לײדיקע פורן — צום אָנהייב, ווען מען איז נאָר־וואָס פונדערהיים אַהער אין סטעפּ אַראָפּגעקומען, פלעגט ער אַהער קומען אַלע טאָג און זיך בעטן: „נעמט מיך אַריין אין קאָ־לעקטיוו אַריין”. איצט איז ער אַהערגעקומען זיך רייצן...

מאַלי איז געווען די איינציקע, וואָס איז אים נאָכגעגאַנגען פון הינטן, בעת ער איז אַרויס פון געצעלט, און האָט זיך אַוועקגעלאָזט צו זיינע צוויי מידע פורן. זי איז געשטאַנען אונטער דער שיין פון דער לבנה און האָט געקוקט ווי יאַנקל נעמט אַרום דעם האַלז פון אַן אָקס און רוקט אים אַריין אין יאָך אַריין.

— נו, כאָלערע, — זאָגט ער צו אים, — גיב אַהער דיין קאָפּ, דו כורעים־פאַלער, דו!

— יאַנקל — האָט מאַלי שטיל, ווי אַ פּרווו געטאָן איר קול, צי עס קאָן רעדן, — בלייבט ביי אונז אין קאָלעקטיוו, יאַנקל...

— ס'אי'דען?

— כ'האָב גערעדט מיטן פעטער שמואלן.

יאַנקל איז געבליבן אַ ווײלע שטיין. פון אויבן האָט ווי אַ טראַכט געטאָן די לבנה, פון אונטן האָט אַ טראַכט געטאָן יאַנקל. ער האָט געהאַלטן דעם איינגעשפּאַנטן אָקס פאַר די הערנער.

— צו אייך? — האָט ער געזאָגט אַזוי שטיל, ווי גלייך ער שפּרעכט אָפּ אונטער דער לבנה דעם אָקס, — ביי אייך איז דען פאַ־ראַן מיט וועמען?

— ס'עט זיין, יאַנקל?

יאַנקל האָט נישט געענטפערט. ער האָט אַ טרייב געטאָן די אָקסן.

מאַלי איז נאָך אַליין געשטאַנען.

— וואַרט, יאַנקל.

— ס'אי'דען?

— ס'עט זיין, יאַנקל. דער פעטער שמואל וועט אַרבעטן, דער אַרגענטינער וועט אַרבעטן, איר וועט אַרבעטן... עס דרייט זיך דאָ אַרום איינער אַ געוועזענער רויט־אַרמייער, נאָך אַ יונגער. ער זעגט דערוויל מיט די גויים שטיינער. ער איז דאָ נעכטן געווען, ער האָט

זיך נאָכגעפרעגט. ער וועט אויך אַרבעטן און איך, יאַנקל, איך וועל אויך אַרבעטן...

יאַנקל האָט אָפּגעשטעלט די אָקסן.

— נו, און ברוך, דיין פעטער שמואלס? — האָט ער געפרעגט, — מיר׳ן אַרבעטן, און ברוכן וועט דער קאָפּ ליגן ערגעץ אַנדערש. איכ׳ל זיך נישט גיין מיט אים שלאָגן. ברוך וויל מיט דיר חתונה האָבן, נאַר איינע...

מאַלי איז רויט געוואָרן און זיך דערמאָנט אָן פאַלעקן, דעם העל-בלאָנדן בחור פונעם פערטן קאָלעקטיוו. אירע הייסע ליפּן האָבן אָנגעהויבן ציטערן.

— ניין, — האָט זי געזאָגט, — ברוך וועט דאָ מער נישט בלייבן. איר הערט, יאַנקל? איך וועל אים פאַרטרייבן... איך אַליין, יאַנקל...

אין אַ סאָוויעטישן שבת

ד. בערגעלסאָן, צוגווינטן (13)

אין אַ סאָוויעטישן שבת

*(בירגער וואָלי ברענער *)*

אַ מאָסקווער שנייאיקער פרימאָרגן, אַ זוניק־סקריפּנדיקער און טרוקענער. אַז ער פאַלט אויס אום זונטיק, שיינט ער מיט מאָסקווער טויזנטער שיינען, מיט יונג־מאַכנדיקע ווייסקייטן, וואָס חנען און מינען זיך, ווי אַ וועלט אָן יסורים — מילי־מיליאַסן דימענטענע פונקען.

פון דער ליבער וואַרעם אין צימער קוקט וואָלי ברענער דורך די אָפּגעגאַנגענע צווייענדיק־פאַרקלעפּטע פענצטער — מיט דער ווייסער וואַטע און מיט די גלעזלעך אָלים זעען זיי אויס, ווי געזונט־ווערנדיקע מיידלעך מיט ציכטיק־פאַרבונדענע העלזער — און זעען זעט ער ממש בחוש:

דער ווייס־פינקלדיקער דרויסן קער אָן אַלעמען גלייך, אַ האַריציקער גוטער־ברודער, אַקוראַט, ווי קיין קאָנטער־רעוואָלוציאָנערן וואָלטן שוין גאָר לאַנג אויף דער וועלט נישט געווען, אַקוראַט, ווי אַלע דורכגייער וואָלטן נישט אויפגעהערט כשר צו ניסן און דער דרויסן וואָלט נישט אויפגעהערט פריילעך יעדן צוצווינשעווען:

— צו געזונט דיר... צו לאַנגע יאָר...

ברענער איז אויפגעלייגט. זיינע אויגן שמייכלען אַרויס פון

---

* דער ערשטער קאַפּיטל פון דער דערציילונג „בירגער וואָלי ברענער“ איז געדרוקט אין „וועלט־אויס וועלט־איין“ (פאַרלאַג ב. קלעצקין, באַנד 6).

אַלע קנייטשן, וואָס אַרום זיינע בלויע אויגן, יונגע. אים ווילט זיך אַרויסשטעלן דעם דרויסן אַ שפּיץ־צונג:

— נו, נו, נו... איבערגעזאַלצן אַ קאַפּעלע...

פון ווייט — פון קיך, וואָס אויף יענער זייט קאָרידאָר — הערט זיך, ווי עס שרייען אַ שטיק זעקס אָנגעצונדענע שכנישע פּרימוסן, איינער פון זיי איז הייזעריק און ווערט דאָרט זייער אויף גיך גע־פּאַמפּעט. עס קומט אויס, די פּרימוסן דאַוונען שבתדיק און האַלטן שוין ווייט — אַזש נאָך „ברכו״.

וואָלי ברענער שטייט נאָך אַלץ ביים פענצטער און קוקט צום דרויסן.

— קאָנטר־רעוואָלוציאָנערן — איז ער מהרהר — זענען נאָך אפילו דאָ אין די אַלפים, נאָר מילא, גאָרנישט... געדעכט... געטרויג, אַז מען האָט מיט זיי צו טאָן אַ גאַנצע וואָך... זיך נאָך נעמען צום האַרצן זונטיק?

ער הערט, ווי די פּרימוסן אין קיך שרייען, און טראַכט ווידער:

— אָט, אָט, אָט... עס ווערט שוין כמעט, ווי אַ פּסוק: אלו נתן לנו את הזונטיק ולא נתן לנו את השבת — דיינו.

אין די שטעק־שיך, מיט הרחבה, ווי אַמאָל שבת אינדערפרי, גייט ער צו צו דער שאַפע ביים אַריינגאַנג, און נעמט אַראָפּ די „פּראַוודעס״, וואָס די דריי מיידלעך זענען שוין געוווינט אָפּצולייגן פון זייַנעטוועגן נומער נאָך נומער פּינקטלעך — זיבן שטיק יעדער וואָך. די אָנגעלייגטע „פּראַוודעס״ לייענט ער עטלעכע שעה כסדר — נישט אַזוי „מדאָסקע לדאָסקע״, ווי מיט אַ שאַרף אויג און מיט „צו־לייגן קאָפּ״. ס׳איז מער נישט, וואָס לויט זיין אַלטער געוווינהייט זאָגט ער אויף לייענען די צייטונגען:

— טאַ! דאַרף מען, הייסט עס, מעביר זיין די סדרה.

צום אַלעם ערשטן, ווי נאָר ער זעצט זיך לייענען, זוכט ער אין די צייטונגען וועלט־שטרייקן און ווערט דערביי מסוכן ערנסט. אין צימער מעג זיך טאָן חושך, וועט ער גאָרנישט נישט הערן און וועט זיך נישט אומקוקן. אַ וואָך מיט אַסך שטרייקן אין די בורזשואַזע לענדער איז ביי אים פאַררעכנט פאַר אַ וואָך, וואָס זאָגט צו מזל און ברכה דער ראַטן־מאַכט און, במילא, דעם גרויסן געשעפט, אין

וועלכן ער מיט זיינע דריי מיידלעך האָבן אַ חלק. מען פילט ממש, אַז דער קורס — נישט ער הויבט זיך, נאָר ער שפּרינגט.

גייענדיק מיט די וועלט-שטרייכן, פאַרטיפט ער זיך אין אַן אַרטיקל, וואָס האָט נישט קיין אונטערשריפט, גלעט די באָרד האַלב אויף רעכטס, האַלב אויף לינקס, פאַרבייסט די ליפּן, ציט צונויף די אויגן, קלערט און קלערט, ביז ער כאַפּט לויטן ענין, ווער דער מחבר איז, קערט זיך אום מיט נייעם אינטערעס צום אָנהויב אַרטיקל. דאָ פאַרגעסט ער זיך, צעוויגט זיך און צעזינגט זיך אויף אַ קול, ווי אַמאָל ביי דער גמרא:

— אַי-אַ!..

— איז אויב אַזוי?..

— דאַרף מען דאָך אָנהייבן לייענען נאָך אַמאָל פון אָנהייב...

— אויב אַזוי, איז... אָמר רב יאַראָסלאַווסקי...

נאָך די אַרטיקלען קומט די כראָניק, גרעסערע און קלענערע אותעלעך. — דאָרט קאָן מען אָנטרעפן אויף נייעסן, וואָס האָבן אַ שייכות צו דער האָלץ-בראַנזשע און צום בראַקער-פאַך, ווו ער, ברעגער, איז ביי דער ראַטן-מאַכט אָנגעשטעלט. איצט בלייבט אים שוין בלויז זיך אומקערן נאָכאַמאָל צו יענע נומערן, ווו ער האָט דורכגעלאָזט דעם „פאָדוואַל" מיט אַ דערציילונג. אויף אַזעלכע זאַכן קוקט ער תמיד, ווי אויף ביליקן „מחזור-פּיוט", וואָס אַז מען זאָגט אים נישט, איז מען אויך נישט קיין אַפּיקורס. ער האַלט בכלל נישט פון יענע ערטער, ווו עס האַנדלט זיך וועגן „בלעטלעך מיט בוימער" — אַזעלכע בלעטער היפּט ער גלייך איבער, נאָר אויב אין דער מעשה האַנדלט זיך וועגן אַ געדאַנק, וואָס לאָזט זיך באַטראַכטן, איז דאָך ווידער טאַקע כדאַי אַ קוק צו געבן, אין וואָס האַנדלט זיך עס דאָ...

עס מאַכט זיך:

בעת ער זיצט אַזוי ביים טיש און לייענט, קומט צו אים אַריין דער אַלטער בעריש קאַהאַן — אַ געוועזענער רייכער דרייער אין וואַלד-מסחר — אַ משונהדיק-גרויסער ייד מיט שלעפּעריקע אָפּגעבליאַקעוועטע אויגן און מיט אַסך איינציקע גרויסע שטיפּלען, וואָס זענען נאָך פון אַמאָל פאַרבליבן אין זיינע נאָכגעהאָנגענע באַקן און אויף דער פּליישיק-גראָבער נאָז. ער וווינט די לעצטע פּאָר יאָר דאָ, אין מאָסקווע,

ביי זיינע זין, וואָס זענען עד־היום פאַרבליבן נעפּ־לייט. זיצנדיק דאָ ביים טיש, אָטעמט ער זייער הויך דורך דער נאָז, אַקוראַט ווי אַהער, צו ברענערן, איז ער געגאַנגען נישט מיטן גלייכן וועג, נאָר געהאַלטן אין איין אויפהייבן זיך אויף אָן אַ שיעור עטאַזשן מיט טרעפּ ער זיצט און שווייגט. עס דאַכט זיך: אָט־אָט וועט ער אַנטשלאָפן ווערן. פּלוצים הייבט ער אָן צו רעדן וועגן זיינע קינדער, וואָס האָבן שוין געהאַלטן „אָט־אָט אויף אַ דרך".

— נו?.. האָט מען דערזען... פריער, אַז מען האָט זיי געבעטן: „נעמט סאָוויעטסקע שטעלעס", האָבן זיי נישט געוואָלט... איצט וואָלטן זיי שוין וועלן, איז נו־נו... גיי זיי אַ חכם!

דער אַלטער דערציילט פּונקט וועגן דעם זעלבן, וועגן וואָס ער האָט שוין דערציילט פאַראַכטאָגן און פאַרצווייוואָכן, נאָר אים, משמעות, דאַכט זיך, אַז ער דערציילט נייעס:

— שלעכטע צייטן, — קלאָגט ער זיך, — שווער, רב וואָלי ברע־נער, שווער צו לעבן...

— נו יאָ... ס'איז נישט גרינג.

וואָלי ברענער קוקט אָן דעם אַלטן מיט יונגע בלויע אויגן און מיט אַ מיוחסדיקער נאָז. אויף דער לינקער באַק, אַרום דער קליינער בראָדעווקע, הייבט אָן צו שמייכלען דאָס אַרומשוועבנדיקע חנדל, וואָס שדכנט אים תּמיד צונויף מיט ווילד־פרעמדע מענטשן:

— זאָגט מיר, רב בעריש, ווו שטייט עס געשריבן, אַז ס'האָט געמעגט זיין שווער צו זיין אַ ייד און אַז סע דאַרף זיין גרינג צו זיין אַ סאָוויעטסקע בירגער?

דערביי שרייט ער זייער הויך, ווי צו אַ טויבן.

— איך הער, איך הער, — שאָקלט צו אים דער אַלטער מיטן קאָפּ און שטעלט דאָך צו אַ האַנט צום אויער, — איר קאָנט רעדן שטילער.

וואָלי ברענער קוקט אַ ווײַלע אויפן אַלטן מיט צוזאַמענגעצוי־גענע אויגן:

— איך וועל אייך זאָגן דעם אמת, — פאַרענטפערט ער זיך, — מיר דאַכט זיך, אַז אַלע מיינע אַמאָליקע באַקאַנטע זענען די לעצטע יאָרן געוואָרן מסוכן טויב...

נאָר דער אַלטער הערט שוין נישט, זיצט אַ ווײַלע פאַרטראַכט און הייבט אָן פּלוצים צו זיפצן:

— איי, איי, איי... די בכורה... די בכורה...

— וועלכע בכורה?

— נו, די געוויסע בכורה... צוגענומען צוריק די בכורה... איר מיינט סע געווען אַ שלעכטע זאַך?.. איי, אַ גאָלדענע זאַך געווען...

— אַ! — כאַפּט זיך וואָלי ברענער, — איר מיינט יעקבס בכורה?.. — ער לאַכט זיך פונאַנדער, — טוט אייך באַנג, אַ?

— טוט באַנג, — שמייכלט דער אַלטער, — וואָ־דען?..

נאָר וואָלי ברענער הערט שוין נישט און שרייט שוין ווידער, ווי צו אַ טויבן:

— זאָגט מיר, איך בעט אייך: אַלע יידן האָבן זי געהאַט — די בכורה?

— ניין, — שאָקלט דער אַלטער, — נישט אַלע... אַט טאַקע דערפאַר טוט זי נאָך מער באַנג...

— אַהאַ! — שלאָגט אים איבער וואָלי ברענער, — און איך זאָג אייך: ס'האָט גאָר פון אָנהייב אָן נישט געלוינט — כ'מיין, אפילו פון שטאַנדפונקט פון געשעפט; מען וואָלט שוין לאַנג געווען געדאַרפט אומקערן עשון די בכורה, האָבן מיר אַליין עס נישט געטאָן, האָט עס געטאָן די סאָוויעטסקע וולאַסט, און נישט זי האָט זי עמעצן אומגע־קערט, נאָר זי האָט געמאַכט אַן עק... אויס בכורה. איך וועל אייך אַקעגן דעם דערציילן אַ מעשה, וואָס איך האָב נישט לאַנג געהאַט מיט אַ גוי טאַקע דאָרט אין די וועלדער, ווו איך בין אַ בראַקער אויף האָלץ...

ברענער איז זיכער, אַז מיט אָט דער מעשה ווערט ער שוין פונעם אַלטן פּטור, נאָר יענער זיצט נאָך אַלץ און נודיעט און נעמט צו דעם גאַנצן פרימאָרגן. ברענער קלאָגט זיך נאָכדעם פאַר זיינע מיידלעך, וואָס קערן זיך אום ווער פון אַ פאַרזאַמלונג, ווער פון אַ פרימאָרגן־קאָנצערט:

— ערשט אַוועקגעגאַנגען... אָט נאָר־וואָס... איך האַלט נאָך גאָר פון פאָרנט, איך בין נאָך אַפילו מיט די טעלעגראַמעס נישט פאַרטיק... האָסטו געהערט אַ מעשה?.. איך זיץ נאָר און קלער: רבונו יונה!

וואָס וואָלט איך אַשטייגער געטאָן, ווען אין דער צייט פון סאָוויעטסקער וולאַסט זאָל איך זיך אַרומדרייען נישט קיין מילכיקער און נישט קיין פליישיקער און מיט אַזאַ פוסטן קאָפּ, ווי אָט דער בעריש קאַהאַן? איך וואָלט דאָך געבעטן אויף זיך דעם טויט... איך וואָלט דאָך פשוט פאַרנודיעט געוואָרן!

מיט זונטיקדיקער לייכטקייט האָבן היינט אינדערפרי די אַרומגעוואַשענע מיידלעך צוגעלייגט די בעטן הינטער דער שירמע.

ווי אַ רוח אַ מלמד האָבן זיי באַלד נאָכן אויפשטיין אַ כאַפּ געטאָן די קויקע אין קאָרידאָר אַריין און בריהש, אַלע דריי אינאיינעם, געהייסן דעם צימער ווערן זויבער. תמיד, אַז זיי דאַרפן עפּעס טאָן, טוען זיי אַלע דריי אינאיינעם — אַפילו איבעררוקן אַ שווערע שאַפע — עס קומט אויס: זיי כאַפּן בלויז אַ פריילעך טענצל, זיי שמייכלען און שפּילן זיך. קאָמאַנדעווען מיט אַלע קאָמאַנדעוועט דערביי די מיטלסטע — לאָטע — די שוואַרצע; זי איז אַ פּאַרטייאישע און האָט תמיד אום זונטיק מער אַרבעט איידער די אַנדערע צוויי; זי לאָזט נישט אָטעמען:

— נו?

— גיכער!

— זע נאָר, ווי מען האָט זיך פאַרטראַכט!

— ריר זיך אַ קאַפּעלע!

פיס רירעוודיקע און שלאַנקע, ווי אויף אַרויסצושטעלן אין אַ וויטרינע אָנגעמאָסטענע זאָקן, האָבן אַ לויף געגעבן איבערן צימער, אַ קלאַפּ געטאָן מיט די אַלטע לעכעריקע טופלעס, וואָס זיי טראָגן אינדערהיים צוליב שפּאָרעוודיקייט — פאַרשקוואַרעטע טופליעס מיט הויכע אויסגעקרימטע אָפּצאַסן. נאָר עס קומט אויס: אויך די אויסגעקרימטע אָפּצאַסן פּאַסטן זיי, זיי טראָגן זיי אומיסטן צוליב חנדלען זיך... וואָלי ברענער זייטלט זיך אויף זיי מיט איין אויג און טראַכט, אַז ער האָט זיי שוין פאַרזאָרגט:

— אַז מען וועט שוין גאָרנישט האָבן וואָס אָנצוטאָן, וועט מען

זיך אויך נישט זעצן זאָרגן... ווי איר זעט מיך לעבן!.. מען וועט אָנטאָן אַ „לאך״ און מען וועט זיין אָנגעטאָן — אויסגעפּוצט...

מען האָט שוין געהאַלטן ביי איבעררוקן די שווערע קאַנאַפּע, און אים, דעם פּאָטער, נאָך אַלץ נישט געלאָזט צו גאָרנישט זיך צורירן:

— גיי, גיי, מען וועט זיך באַדרייען אָן דיר.

— אַז מען וועט דיך דאַרפן, וועט מען דיך שיקן רופן.

— אָ, ער איז שוין ווידער דאָ! — ניטע, זאָגט מען דיר!

מיט אַן אַרונטערגעבויגענער האַנט האָט לאָטע שוין געשפּיליעט אויף איר רוקן דאָס קאָפּטל.

— פּאַרטיק? — האָט זי געפרעגט, — סיי־ווי־סיי... איך האָב שוין מער קיין צייט נישט... אפילו קיין רגע... איך אַנטלויף.

נאָר גראָד ביים איבעררוקן די קאַנאַפּע האָט זיך אַרויסגעוויזן: ביי דער קלענסטער — ביי דער זיבעצן־אַ־האַלב־יאָריקער פּאָליען — איז זייער נישט שיין צעריסן אַ זאָק.

— פּאָליע, — האָט בלאָנד אַ שמייכל געטאָן די עלטערע, די העלע גוסטע, און זיך אָנגעבויגן אַ קוק געבן, צי דאָס לאָך וועט זיך נאָך לאָזן פֿאַרריכטן, — ראַבפּאַקאָווקע דו!.. ווי איז דיר קיין בזיון נישט? ביסט דאָך געוואָרן עפּעס גאָר אַ גרויסע בריה אויף רייסן זאָקן... אַנו, זע נאָר, לאָטע...

לאָטע האָט געהאַט צייט צו העלפן נאָר מיט אַ קוק פּונווייטנס — זי האָט אַ כאַפּ געגעבן איר קורצן ווינטער־מאַנטל און איז אַנטלאָפן.

פּאָליע האָט זיך דערפילט ביז גאָר שולדיק און האָט דאָ אויפן אָרט אַראָפּגעצויגן דעם צעריסענעם זאָק. איר פולער יונג־זאַפטיקער פוס — אַזאַ, וואָס דאַרף נאָך וואַקסן און איבעריאָגן אין שלאַנקקייט די פיס פון ביידע עלטערע — האָט אַ שימער געטאָן מיט זיין נאַקעטקייט און איז אומבאַהאָלפן שטיין געבליבן אויף דער הוילער פּאָדלאָגע. אירע אַקסלען האָבן שולדיק זיך אונטערגעהויבן, דענסטמאָל ווען איר קאָפּ האָט געמאַכט אַ באַוועגונג אויף אַראָפּצושאַרן די געקירצטע האָר, וואָס פאַרשטעלן איר די אויגן. איר מויל האָט זיך אַ צי־געגעבן פאָרויס צוזאַמען מיט קינדערשן חן, וואָס איז נאָך עד־היום אַרום דעם פאַרבליבן — חן פון אַ זויג־קינד, וואָס מען האָט עס

צו־פרי אַנטווײנט. אירע אויגן — שולדיקע, וואָס די עלטערע שוועס־טער וועלן איר מוזן אויסהעלפן — האָבן זיך נישט געקאָנט אָפּרײסן פונעם לאָך אין די אײנציקע אײגענע פּאָר זאָקן, וואָס זי, די זיבעצן־אַ־האַלב־יאָריקע ראַבפּאַקאָווקע, פאַרמאָגט.

— איך וועל אים פאַרריכטן, — האָט זי געזאָגט נישט קוקנדיק צו קײנעם און מיט אַ מאָדנער עקשנות אין קול, — נישקשה...

— ביסט אַ נאַרעלע...

וואָלי ברענער קוקט נאָך אַלץ, ווי פּאָליע קאָן נישט אָפּרײסן די אויגן פונעם זאָק; ער קאָן זיך שוין מער נישט אײנהאַלטן:

— וואָרים דו ביסט אַ נאַרעלע... — זאָגט ער — אַנישט ביסטו שולדיק?.. דער פוס איז אַ יונגער — ער וואַקסט, רײסט ער דעם זאָק... רעזשים־עקאָנאָמיע הײנט, רעזשים־עקאָנאָמיע מאָרגן — וואָס ווײסט ער? — ער איז דאָך נישט מער ווי אַ פוס...

— גוט, גוט, — לאַכט אים אויס גוסטע, — האָסט שוין געזען, אַז אַ פוס זאָל מיטן דערינען אָנהײבן רײסן זאָקן?.. מיטן דערינען ווערן אַ קאָנטער־רעוואָלוציאָנער... נאַ — אָט איז שוין געשפּרײט דער טיש, קאָנסט זיך זעצן צו די „פּראַוודעס". כ'האָב שוין אויך פאַרשפּעטיקט.

און זי איז אַוועק — גוסטע — אַוועק, ווי לאָטע, נישט באַ־ווײזנדיק רעכט אָנצוטאָן דעם מאַנטל.

איז אָט האָסטו דיר:

פּונקט אין יענער רגע, ווען גוסטע איז אַוועק — מיטן נאַקעטן פוס און מיטן צעריסענעם זאָק אין האַנט, האָט פּאָליע געמוזט גע־שווינד אַנטלויפן הינטער דער שירמע: מיט אַן אויסזען פון אַ בטוח, וואָס קאָן אַמאָל פאַרשפּעטיקן צו קומען, נאָר אָנזעצן אַ וויזיט וועט ער קײנמאָל נישט, איז אין צימער אַרײנגעקומען דער אַלטער בעריש קאַהאַן. ער האָט שטאַרק געהוסט בײַם אַרײנקומען, און נישט אַזוי געהוסט, ווי געכריפּעט. עס האָבן געסקריפּעט 69 יאָר אָן אַ מענטשן.

איצטיקס מאָל איז ער געזעסן לענגער, ווי אַלעמאָל, געשנײַצט די פלײשיקע געשטופּלטע נאָז זײער הילכיק, ווי אַן אָפּגעקומענער מחותּן, זיך געקוויקט מיט זיפצן און מיט קרעכצן, ווי נאָך אַ באָד:

— אוי... אוי... האַ... האַ...

און ווידער האָט ער דערציילט וועגן זיינע קינדער, וועגן דעם, וואָס אַן עק, אויס:

— מען קאָן זיך שוין טאַקע ממש צו גאָרנישט צורירן...

אַ פויזע.

— אַז צוואָס דו ווילסט זיך נעמען, איז דאָס טרייף.. פּאַלשע פּאָזיטן.

ווידער אַ פּויזע:

— דאָפּר... דאָפּר...

וואָלי ברענער מאַכט זיך, גלייך ער הערט נישט — ער איז שטאַרק פאַרטון פלומרשט אין לייענען די „פּראַוודעס". אינדעראמתן קנייטשט ער דעם שטערן און איז אַ בעלן צו טרעפן:

— וואָס וויל דער אַלטער?

אַ גרויסער תּרח, געדענקט ער, איז דער אַלטער געווען נאָך אַמאָל, ווען ער האָט געטראַסקעט און ווען ער, ברענער, איז נאָך ביי אים געווען אַ האַלבער וואַלד-מענטש, אַ האַלבער וואַלד-מעקלער. — תּמיד געגאַנגען רק מיט אונטערגענגלעך, קיינמאָל נישט געטאָן קיין טריט אומזיסט. איצט קומט ער אַהער אומישנע דערציילן, אַז אים מיט זיינע קינדער גייט שלעכט און זיי קאָנען מער נישט זיין קיין גבירים... פאַרקערט... אַז דעם אָ ... ת געזאָגט: אים, ברענערן... דעם אַמאָליקן וואַלד-מענטשן זייערן, טוט עס גאָר הנאה...

— איי, — קלאָגט זיך דער אַלטער, — איי האָרעוועט מען זיך אָן, ביז וואַנען מען ווערט אַ קבצן!..

— מהיכי-תּיתי, — טראַכט וואָלי ברענער, אַריינקוקנדיק אין „פּראַוודאַ", — פאַרוואָס טאַקע נישט?.. ס'איז טאַקע אַ יושר, אַז גבירים זאָלן אַמאָל אויך אַביסל צוהאָרעווען...

— פונדעסטוועגן — פאַרכאַפּט זיך דער אַלטער — דער על-טערער מיינער, פּייסי, האָט נאָך עטלעכע קערבלעך... מען קאָן זאָגן: גאָר פיינע עטלעכע קערבלעך... נאָר אויך די אייגענע מעשה — אַז מען זיצט און מען עסט זיי... ס'הייסט: ממש, ווי מען זאָל עסן דאָס אייגענע לייב... די פאַמיליע ביי אים — קיין עין-הרע, אַ גרויסע... דער עלטערער זיינער — סאָלאָמאָנטשיק, אַ קראַסאַוויצע... נישט קיין פעפער — זיך דורכגעדרייט, זעט איר? שוין דווקא ביי דער סאָוויעטסקע

וואָלסט געענדיקט אויף דאָקטאָר... נו? וואָס־זשע קומט אַרויס?.. נעמט מען אים נישט צו אין פּראָפסאָיוז... איינמאָל ניין, און גיי טו עפּעס — בורזשויסקאַוואָ פּראָאיסכאָזשדיעניאַ... קאָן נישט האָבן קיין פּראַקטיקע, קאָן נישט נעמען קיין שטעלע — מען נעמט אים אין ערגעץ נישט צו. און אַ ווילער יונג אָט־דער סאָלאָמאָנטשיק, נאָר האָט נעבעך נישט וואָס צו טאָן. שטייט אויף אַלע טאָג אַרום עלף אַזייגער... מיט — מיט — מיטן צוגעקעמטן שרונט, זיצט ביים טיש, קנייפּט דאָס ברויט און לייענט די „איזוועסטיע"... לייענט די „איזוועסטיע"... טראַכט איך מיר: איך בעט אייך... וואָס איז דאָס פּאַר אַ מעשה? פּאַראַן וואָלי ברענער... אַ פיינער ייד... געווען אַ מאָל אַ מענטש אין אַ וואַלד, וואָס איך האָב געהאַט מיט שותּפים... געווען איינער פון די בעסטע וואַלד־מענטשן... האָט ער דריי שיינע מיידלעך. פיינע מיידלעך. אַלע פּריסטראָיעט... מיט סוויאַזן... זיי וואָלטן שוין דווקא יאָ געקענט סאָ־לאָמאָנטשיקן פּריסטראָיען — פּראָטעקציע... איז צוריקגערעדט: סע איז גאָרנישט אַזוי קרום... פאַרוואָס זאָל עס טאַקע נישט זיין אַ שידוך... איך מיין טאַקע מיט עטע...

— מיט וואָס?

וואָלי ברענער מוז צום אַלעם ערשטן אַרויפזעצן די פּענס־ע אויף דער נאָז (ער באַנוצט זי בלויז אין יום־טובדיקע פאַלן, ווי צום ביישפּיל אין אָקטאָבער־יום־טוב, ווען מען גייט אָנקוקן דעם פּאַראַד אויפן רויטן פּלאַץ). ער גלעט זיך די באָרד האַלב אויף רעכטס, האַלב אויף לינקס און קוקט אָן דעם אַלטן צוויי מאָל: איינמאָל — דורך די ברילן און איינמאָל — העכער די ברילן. דערביי טוען ביי אים אַ ציטער די ליפּן. עס טוט ביי אים אויך אַ ציטער די האַנט, וואָס גלעט די באָרד, און עס פאַרשווינדט לחלוטין דאָס חנדל, וואָס שוועבט אַרום שטענדיק אויף זיין לינקער באַק אַרום דער קליינער בראָדעווקע.

— איצט — זאָגט ער — איז מיר שוין קלאָר, פאַרוואָס איר זענט די לעצטע צייט אַזוי אָפט צו מיר געקומען צו־גאַסט... איר האָט, הייסט עס, געוואָלט שכר־הליכה...

ער נעמט אַריין די באָרד אין דער האַנט אַריין און טוט זיך אַ שאָקל נענטער צום אַלטן:

— הערט, — זאָגט ער, — וואָס איך וועל אייך זאָגן: עס איז אַ חוצפּה!

ער צעוואָרעמט זיך און צענעמט די ליפּן:

— עס איז אַ חוצפּה און אַ העזה און אַ מיאוס פּאָדעפּאַלניעסט! הער אַ מעשה!.. זאָגט מיר, איך בעט אייך: איר זײַט געווען דער גביר, דער באַלעבאָס, און איך בין געווען דער קבצן, דער מענטש ביי אייך... גוט!.. איר האָט געהאַט אַ נדנדיק בחורל פּייסין און איך האָב געהאַט אויף זיך חתונה צו מאַכן אַ שוועסטער — אַן אָרעם מיידל, חיה. איך בין איצט בירגער וואָלי ברעגנער און האָב געראָטענע כאָוויעטסקע קינדער. נו?.. איז ווי וואַגט איר עפּעס צו קומען צו מיר און זאָגן: נעם פּאַר דיינער אַ מיידל מיין סאָלאָמאָנטשיקן?.. ווי נעמט זיך גאָר אין אייך די חוצפּה?.. איך האָב עפּעס געוואַגט צו קומען צו אייך און זאָגן: נעמט מיין חיהן פּאַר אייער פּייסין? איר וואָלט מיך דערפּאַר נישט געווען אַראָפּגעוואָרפן פון אַלע טרעפּ?.. מיך אַרט טאַקע דער עיקר די חוצפּה! איז מילא קיין פּאָסטעמקעס און קיין „גוטע מידות" פון אַ גביר האָב איך קיינמאָל נישט געהאַט, און פון די טרעפּ וועל איך נישט אַראָפּוואַרפן, איין זאַך וועל איך אייך אָבער זאָגן, און הערט זיך צו מיט קאָפּ: וואָס איז שייך צו מיינע מיידלעך, איז פרעגט ביי זיי אַליין, וויאַזוי זיי האַלטן פון אייער סאָלאָמאָנטשיקן... און וואָס איז שייך צו מיר, איז אָט... אָט זיצט ביי מיר איינע הינטער דער שירמע אָן זאָקן... זי האָט אויך געוואָלט גיין ערגעץ אויף אַ סאָבראַניע און האָט נישט געקענט... זי איז אָן זאָקן... די קלענסטע איז זי ביי מיר — פּאָליע... פּאָליע! פּאָליע!.. קום אַהער, פּאָליע! אַהער זאָג איך... קום אַרויס פון הינטער דער שירמע!..

פּאָליע זיצט נאָך אַלץ אויפן בעט הינטער דער שירמע, האַלט אין פאַרלוירנקייט דעם צעריסענעם זאָק אין די הענט און קוקט אויף איר נאַקעטן פוס. דער זאָק איז צעריסן אַזוי שטאַרק און אויף אַזאַ אָרט, אַז פאַרריכטן אים וועט זיך שוין אַפילו גאָט אַליין נישט

אונטערנעמען. פּאָליע האָט שוין עטלעכע מאָל געשאַרט אינעם געפּלאָכ־טענעם קאָרב, וואָס זי האָט אַרויסגערוקט פון אונטערן בעט, געניש־טערט צווישן אירע עלטערע שוועסטערס זאַכן און זיך איבערצייגט, אַז בנוגע צו גאַנצע זאַקן איז ביי זיי אויך ווייט נישט פריילעך — זאָל זיך פאַרוואַלגערן אפילו איין פּאָר, וואָס מען זאָל נאָך קענען אויף די פיס אָנטאָן. פּאָליע זיצט פאַרטראַכט אויפן בעט, האַלט דעם נאַקעטן פוס איןביידע הענט און דערהערט פּלוצים, ווי דער פאָטער רופט זי, און נישט ער רופט, נאָר ער פאָדערט, ער וואַרט, זי זאָל די רגע פון הינטער דער שירמע אַרויסקומען:

— פּאָליע, נו?

— פּאָליע, קום אַהער, איך בעט דיך...

פּאָליע באַשליסט זיך סוף־כל־סוף און קומט אַרויס מיטן נאַקעטן פוס פון הינטער דער שירמע.

— וואָס איז? — פרעגט זי אומצופרידן.

נאָר וואָלי ברענער האָט נישט מער באַדאַרפט — בלויז פּאָליע זאָל אַרויסקומען.

— איר זעט? — ווייזט ער אויף איר אָן דעם מעלה־גרההדיק־דערשראָקענעם אַלטן, — זי איז ביי מיר מיטן נאַקעטן פוס, אָן זאָקן... אָבער איך שווער אייך: זאָל איך קרענקען, אויב איך וועל זי אייך אָפּגעבן... איר הערט? אפילו אָן זאָקן... אפילו אָן זאָקן...

בעריש קאַהאַן איז שוין אויפגעשטאַנען פון טיש. ער מעלה־גרהט אַלץ מיט נאָכהענגנדע באַקן, קוקט דערשראָקן און קנייטשט מיט די אַקסלען:

— מילא... זאָל מיר שוין אַזוי וויסן שלעכטס, — זאָגט ער, — זאָל מיר שוין אַזוי וויסן אַ בייזע וועטשערע, ווי איך ווייס, וואָס איז דאָ געשען... וואָס האָב איך אייך דאָ געקוילעט די קאַפּאָטע? — איר זענט דאָך פאָרט געווען ביי מיר אַ מענטש...

— וואָס? — צינדט זיך אָן וואָלי ברענער.

ער שפּרינגט אויף פונעם אָרט, פאַרוואַרפט ביידע פויסטן אויף צוריק און הייבט אָן אָנצוטרעטן אויפן אַלטן:

— אויב איר ווייסט נישט, — שרייט ער, — איז נאָך ערגער!

איך בין נישט מער אייער „מענטש”! איר האָט שוין מער נישט קיין מענטשן, ועבדו לעולם — שטייט, מאַכט שוין אפילו רש״י: ביז יובל, ביז דער סאָוויעטסקע וולאַסט... און איך זאָג אייך טאַקע: אויב איר גייט צו מיר נאָך אַלץ, ווי צו אייערן אַ „מענטשן”, איז, איז... פּאַשאָל וואָן!..

אין אַ טאָג אַ וואָכעדיקן

אין אַ טאָג אַ וואָכעדיקן

אויף סאַמעט-גרינע פעלדער טונקלען צו נאַכט-צו יונגע, הויכע תבואות, גיסן אָן די זאַנגען און פאַרשטעלן דעם שמאָלן וועג מיט דער לויפנדיקער פור.

אין פור — אַ גרינגע, רעסאָרנדיק-ווייכע — זיצן צוויי:

אויבנאָן — עלעק, שמואל דעם פאַרבערס בחור.

אויף די קאָזלעס — הענעך לייבעכעס, אַ געוועזענער בעל-עגלה, איצט אַ פורמאַן אין לעבעדיוועקער גרויסער צוקער-פאַבריק.

אונטן אויף אַ בערגל איז געבליבן נעכטיקן אין דרויסן אַ קליין שעמעוודיק וואָקזאַלכל — צוויי צוגן, שטענדיקע, טאָג-טעגלעכע, האָבן דאָרט שוין אָפּגעמון זייערס: זיך באַגעגנט, זיך פונאַנדערגעגאַנגען, אָנגעשריבן וועגן דעם מיט רויך אין צוויי הימל-עקן.

הענעך טרייבט די פערד אָן שום כוונה, ווי אַ ייד, וואָס זאָגט „אַשרי" בלויז מיטן מויל אַליין, און דער קאָפּ איז אים ערגעץ אַנדערש. זיינע באַקן שמייכלען אין דער האַרטער רויטלעך-ברוינער באָרד אַריין, זיינע אויגן זענען פאַרגאַפּט און קוקן נישט אין ערגעץ — מיט אַזוינע אויגן זעט מען אַלץ און מען זעט גאָרנישט.

— עלעק, — טוט ער פלוצים אַ בורטשע, — זאָג דעם אמת...

ער טוט אַ צי מיט די אַקסלען:

— האָסט זיך אַמאָל געריכט?

עלעק וויל זיך אויפשטעלן און זיך צובויגן צו הענעכס פלייצעס. דער געלויף פון דער ווייכער פור טוט אים פריילעך אַ וואָרף צוריק צום לעדערנעם געזעס און מאַכט אים אַליין אויך פריילעך.

— אויף וואָס זיך געריכט?... אַ? הענעך.

— אויף אָט דעם אַרום-און-אַרום...

הענעך קוקט זיך נישט אום און מאַכט אַרום זיך אַ קרייז מיט דער בייטש:

איך שטיי אויפן וואָקזאַל און קוק: אַ פרעמד יונגאַטשל, אַ פיין ליבל, נישקשה פון שטיוול... זאָל מיך נעמען אַ כאָלעריע, אויב איך האָב דיך דערקענט... וויפל איז שוין, אַז דו ביסט נישט געווען?

— אַכט יאָר, הענעך.

— אָט-אָט... אַ שיין ביסל וואַסער אַריבער.

— וואָס אי-דען?

— גאָרנישט... איך געדענק: געקומען די ערשטע באָלשעוויקעס, אויף איין טאָג סך-הכל, אינדערפרי, מען כאַפּט זיך אויף — אַ גע-וואַלד, אַ געפילדער: „נישטאָ עלעק!", „אַוועק מיט די באָלשעוויקעס!" דיין מאַמע האָט נאָך דענסמאָל געלעבט. האָט זי איינגעלייגט וועלטן!... ביסט נאָך געווען אַ צוציק... און דער טאַטע פאַרקערט... דער טאַטע — גאָרנישט... ווו איז ער איצטער, דער טאַטע?

— אין אָדעס.

— וואָס טוט ער?

— אַ פאַרבער, ווי געווען.

— ווי גייט עס אים?

— נישקשה... עס פעלן אים פון פאָרנט די ציין.

— וואָס מען האָט אים אויסגעשלאָגן אין פּאָגראָם?... וואָס-זשע? ביסט קליין אים אַריינצושטעלן גאָלדענע?

— מ'דאַרף דערויף האָבן קלינגערס.

— אַ?...

הענעך פאַרדרייט דעם קאָפּ אויף צוריק.

ער קוקט זיך איין אין עלעקס פּנים: שוואַרצע צונויפגעוואַקסענע ברעמען, אויגן שאַרפע, שפּיזיק-שטעכיקע, נאָר שמייכלדיקע. דער קאָפּ — אָפּגעשוירן זייער נידעריק, ווי ביי אַ נאָוואָבראַנעץ, און אַ נעזל אַ היימיש-פאַרריסנס, אַ באַרעבאָלקע — שמואל דעם פאַרבערס נעזל; דאָס נעזל פרייט זיך, וואָס עס לעבט אויף דער וועלט.

הענעך טוט זיך אַ קראַץ אונטערן קאָלנער.

— מממ-יאָ... גאָר „ויצעקודיק" זעסטו מיר נישט אויס... וואָס-זשע? — פאַרדינסט נישט?

— איך לערן, הענעך, איך בין אַ סטודענט.

— אַ סטודענט?... הער אַ מעשה! אַ ווידוויזשעניעץ?

— אָט-אָט-אָט... געטראָפן.

— הער אַ מעשה!... וואָס-סטו זיין? אַ דאָקטאָר?

— ניין, הענעך.

— וואָ־דען?

— אַ כימיקער.

— און וואָס פאָרסטו אויפן זאַוואָד?

— אַ פּראַקטיקאַנט דערווייל.

— הער אַ מעשה!.. וועסט ביי אונז לאַנג פאַרבלייבן?

— די גאַנצע צייט פון פּראָאיזוואָדסטווע.

— וואָס־סטו טון?

— איכ׳ל אַרבעטן אין לאַבאָראַטאָריע... און אייך ווי גייט עס, הענעך?

אַ פויזע. הענעך גיט אַ פּאָך מיט דער בייטש:

— ווי זאָל עס מיר גיין? אָט ווי דו זעסט: געוועזן אַ בעל-עגלה און פאַרשוואַרצט געוואָרן. איצטער בין איך אַ פורמאַן אויפן זאַוואָד.

— אויף ברויט איז דאָ?

— סע זאָל נאָך נישט זיין אויף ברויט?

— און וואָס מאַכט אייער ביילקע?

— אָ!... כ׳האָב געוווסט: דו וועסט אויף איר פרעגן.

— וואָסי-דען?

— גאָרנישט. זי האָט מיר דערציילט: זי האָט דיך געזען פּאַראַיאָרן אין אָדעס.

— וואָס טוט זי? נאָך אַלץ אין איספּאָלקאָם?

— אָ-אָ!... גלאַוונע סעקרעטאַר.

— און ווער איז נאָך אין איספּאָלקאָם?

— אַלץ נייע מענטשן; ׳עסט זיי נישט קענען.

— און ווי גייט עס אַזוי? — איך מיין, אין שטעטל...

— ווי זאָל עס גיין? — ווי־ווער־וועמען. ט׳על׳ן מיר קומען. וועסט שוין אַליין זעען. אָט זעט מען עס שוין אַרויס...

עלעק שטעלט זיך אויף, האַלט זיך אָן אָן הענעכס פּלייצעס און קוקט זיך אַ ווײַלע איין. הענעך ווײַזט אָן מיט דער בײַטש:

— זעסט... אָן דאָרט לינקס, אַראָפּ־אַ־באַרג... רב לעבעדיוווקע

— שוין איינמאָל אַ סטאָליצע... כאָטש מעלק אויס. ליגט בײַם טײַכל, ווי מען וואָלט עס אויסגעטון באָרוועס — מען וואָלט ערגעץ אַוועקגעגאַנגען, האָט מען בײַ דעם צוגענומען די שיך... לאַכסט, אַ?..

אַ ווײַלע איז שטיל.

הענעך טוט אַ דריי מיט די פּלייצעס:

— איכ׳ל דיר זאָגן דעם אמת: סע פּונדעסטוועגן בײַ אונז בעסער ווי אַמאָל. אַמאָל זענען בײַ אונז געווען דריי־פיר נגידים אין שטעטל: יאַנקל ליבערמאַן, משה טראָסטענעצקי, חיים פרידמאַן — עפּעס ווי אויסגעמיסטן אויף צו רייצן זיך, כדי מען זאָל זעען, ווי יענע לעבן אַ גוטן טאָג און מען זאָל צעזעצט ווערן קוקנדיק... לאַכסט, אַ?.. וואָס ווייסט איר? — איר זייט דאָך נאָך אַלע געווען זניקלעך. ווי קומט איר צו געדענקען, ווי אַ נאַש־בראַט איז פאַרשוואַרצט געוואָרן פאָ טאַטאָ אי פּאָ מאַמע... צי נעם, אַשטייגער, אַפילו דיין מאַמען — האָט זי אָפּגעבידעוועט אַ לעבן!... געווען אַלע בעסטע יאָרן אַ דינסט בײַ די ליבערמאַנס. איך געדענק נישט? — איכ׳ל דיר דערציילן דעם גאַנצן יחוס דיינעם — דיין זיידע אברהם־יאַנקל האָט געמאַכט טשעריפּקעס צו אויוונס און איז געווען אַ קבצן אויף דריקעס. די מאַמע איז אַלט געווען אַ יאָר פערצן, נישט מער — אַ שיינינקע געווען, אַ ריינינקע, אַ זשוואַווע, ווי אויף רעסאָרלעך. און בײַ די ליבערמאַנס פלעגט מען האַלטן רק שיינע דינסטן — מיאוסע איז זיי נישט אָנגעשטאַנען. די מאַמע האָט אָפּגעדינט בײַ זיי ביז דער חתונה. שוין, דאַכט זיך, גענוג?.. גייט אַוועק אַ קנאַפּ יאָר — דו ביסט נאָר־וואָס געהאַט געקומען אויף דער וועלט, — העלפט גאָט און מען נעמט צו דיין טאַטן פאַר אַ סאָלדאַט. נחמה ליבערמאַן האָט זיך געהאַט איבערנייס אָפּגעקעלבט — צום פינפטן, צי צום זעקסטן מאָל — הויבט זי אָן שיקן מעקלערס צו דיין מאַמען, זי זאָל גיין צו איר פאַר אַן אַם. אַנו וואָס־זשע זאָל זי נעבעך טון, די מאַמע? אַז אויף קיין ברויט איז נישט געווען — האָט זי דיך

איבערגעלאָזט אויף דער סאָסקע, אָפּגעגעבן עפּעס צו אַ יידענע דאָרטן, צוגענומען די ברוסט פון דיין מויל און זי אָפּגעגעבן סאַשקען — לייבערמאַנס יונגן תּכשיט... אָט דעם, וואָס איז נאָכדעם פאַרפאַלן געוואָרן אין פּאַריז און זיך עפּעס געלערנט דאָרטן... שאַ! ט'עסטו אים זעען, סאַשקען — ער דרייט זיך נאָך אַרום ביי אונז אין לעבעדיוועקע... איכ'ל דיר זאָגן דעם אמת: מ'זאָגט — „מען פאַנקעוועט זיי ביי אונז נישט, די געוועזענע גבירים"... איך האָב נאָך נישט געזען, אַז איינע פון זיי זאָל איצטער גיין צו אַ גאַש-בראַט פאַר אַן אַם, — וויאַ!...

די פּור לויפט פאַרביי אַ טאָל, פאַרביי צעוואָרפענע פויערשע שטיבלעך, וואָס זיצן טיף אין גרינע תבואות. דער שמאָלער וועג איז גלאַט און האַרט.

די שטיבלעך זענען פאַרביי.

אונטן איז געבליבן:

אַ פאַרגייענדיקע זון, אַ בענקשאַפט נאָך פרי-זומערדיקער וועטשערע, אַ שמעקעכץ, וואָס דערמאָנט אָן סמאָלע, אָן מעלקנדיקער קו, אָן שאָלעכץ פון יונגע, פריש-געקאָכטע קאַרטאָפלעס.

עלעקס היימיש-פאַרריסן נעזל האָט אויף אַ ווײַלע אויפגעהערט צו זיין פריילעך, וואָס עס לעבט אויף דער וועלט. אין די שאַרפע אויגן האָט זיך מיט אַ גלענצל באַוועצט אַ געדאַנק און וויל פון דאָרט נישט אַרויס.

עלעקן טוט עפּעס באַנג, נאָר ער ווייסט נישט וואָס. אין זכּרון דערוואַכן באַזונדערע טעג פון די קינדער-יאָרן און קלויבן זיך צונויף אין וואָכן, אין חדשים.

אים איז מאָדנע:

געווען ביז סוף בירגער-קריג אין דער רויטער אַרמיי, געאַרבעט נאָכדעם אין פאַבריק, געענדיקט דעם אַרבעטער-פאַקולטעט, געלערנט ווייטער, און קיינמאָל נישט געפילט דאָס, וואָס איצט — עפּעס ווי אַ ווייטיקלעכע בושה פאַר אַ קינד, ביי וועמען מען האָט אַוועקגענומען די ברוסט פון מויל... עפּעס ווי אַ ווייטיקלעכע בושה פאַר אַ מוטער, וואָס האָט געלאָזט אַ וויינענדיק קינד אינדערהיים און איז אַוועק מיט איר ברוסט צו אַן אָפּגעלעבטער נגידעסטע, וואָס הייסט מאַשקע... און איצט קאָן מען אים נאָך זען, אָט דעם סאַשקען — אַזוי האָט נאָר

וואָס געזאָגט הענעך: „ער דרייט זיך נאָך אַרום ביי אונז אין לעבע-דיווקע״...

– און וואָס טוט ער איצט?... אַ, הענעך?..

– ווער?

– אָט דער סאַשקע...

– סאַשקע?... אייסעך, סע פון אים גאָרנישט נישט געוואָרן.

– וואָס-זשע?

– ער האָט זיך אַריינגעלאָזט אין דער כּוסע...

– אַ שיכּור?

– אָ-אָט... ווי ער האָט אַ גראָשן.

– ער פאַרדינט עפּעס?

– ווער – וואָס!... דער עלטערער שיקט אים אַמאָל צו – מאָטל ליבערמאַן, אַוועק מיט די עמיגראַנטן. אַברעמל, דער קלענערער, איז אין לענינגראַד. ער שיקט אים אויך אַמאָל עפּעס. מיט איין וואָרט – אַ איזשדיעווענ[י]ץ. מען האָט אים איינמאָל דווקא שוין געוואָלט צונעמען אין דער זיבן-יאָריקער, ער זאָל לערנען מיט די קינדער דייטש... אַז ער איז אָבער שטענדיק שיכּור... אייסעך, שוין קיין מענטש נישט. ער איז שוין גאָר אַביסל געליימט – וואַרפט אונטער מיט אַ פוס, בעת ער גייט. טאַקע פונעם טרינקען איז עס אים געקומען... טראָגט אַ גרויסע פּאַטלע, שוין גראָלעך אַביסל ביי די שלייפן, נו און גאָרנישט – שיכּורט זיך אָן און גייט אַזוי איבער דער גאַס, רעדט צו זיך אַליין דייטש און פראַנצויזיש...

– מען קאָן מיט אים רעדן?

הענעך דרייט אויס דעם קאָפּ און קוקט פאַרוווּנדערט אויף עלעקן.

– וואָס דאַרפסטו אים?

עלעק לאָזט אַראָפּ די אויגן און בלייבט זיצן אויבנאָן מיט אַ פאַרשעמט נעזל:

– טאַקע אַזוי... וואָס דאַרף איך אים?

ס'איז מער נישט, וואָס קיינמאָל ביז איצט איז דאָס נישט געווען – אָט דאָס וויטיקלעך-שעמעוודיק געפיל, וואָס גריבלט אין האַרצן און

דערמאָנט אָן אַ ברוסט, וואָס מען האָט אַמאָל אַוועקגענומען פון אונ אַוועקגעגעבן אָט דעם סאַשקען...

ס'איז פאַרנאַכט.

דער גרינגער קאַבריאָלעט טוט אַ וויג מיט זיינע ווייכע רעסאָרן און לויפט אַרויף אויף די ברעטער פון דער גלאַטער הילצערנער בריק וואָס די צוקער-פאַבריק האַלט אין גרויס אָרדענונג.

העגעכן איז אויסגעגאַנגען לשון; עלעקן — אויך.

לינקס, ביים גרינעם ברעג פון טייך, שפּרייט זיך די פאַבריק מיט אירע קאָרפּוסן, סקלאַדעס און מיט איר הויכן נייעם ריזן-קוימען — מען זעט אים אַרויס איבער אַלע אַרומיקע שטרעקעס. און רעכטס, אַראָפּ-אַ-באַרג, ליגט לעבעדיווקע, שפּאַרט זיך האַרט צום טייך און האָט דאָך עפּעס ווי מורא פאַר וואַסער...

העגעך ווייזט מיט דער בייטש צום מיטן שטאָט, ווו עס ברענט אין דער הויך אַ פרי-אָנגעצונדענער לאַמטערן:

— אָט דאָרט... זעסט? — עלעקטריטשעסטווע... לעבעדיווקע האָט זיך דערלעבט!

און אין זיין קול קלינגען נאָך אַלץ טענער פון אַ מענטשן, וואָס האָט אַמאָל איבערגעלעבט זייער אַ לאַנגע און שווערע וואָך און קען עס נישט פאַרגעסן, כאָטש איצט איז שוין ביי אים גאָר שטענדיק יום טוב, אַפילו אין מיטן מיטוואָך — יום-טוב.

ער פרעגט ווייך, כמעט טאַטעדיק:

— וווהין ווערסטו צופאָרן? — צום איספּאָלקאָם?

— ווי מיינט איר? סע נאָך דאָרט עמיצער דאָ?

— אפשר

צי מיינט ער נישט מיט דעם זיין ביילקען, וואָס איז דאָרט סעקרעטאַר?..

פון וויטלעכן מאַרק דערהערט מען פלוצים קלעזמער שפּילן.

העגעך דערמאָנט זיך:

— אַ-אַ... סע דאָך היינט זייער וועטשער... קאָמסאָמאָל...

איצט פאָרט מען אַריין אין שטעטל — אַ קליין שטעטעלע און מיט אַ פיינער אָפּגעטווענער עבודה — עס האָט אַמאָל צוגענומען די ברוסט ביי איין קינד און אַוועקגעגעבן דעם צווייטן. עס טרייסלט

זיך דאָ אין אָנהויב בלויז איינער אַ לעבעדיקער אבר — דאָס איז די ראָזעווע מיל, וואָס שטויבט מיט געל-ראָזעווען שטויב און קלאַפּט מיט איר מאָטאָר עפּעס צופיל שטאַרק, קלאַפּט ווי מיט מורא, אַז אויב זי וועט קלאַפּן אַביסל שטילער, וועט מען זיך גלייך דערמאָנען אָן יענער אָפּגעטוּענער עבירה...

דזשירא, דזשירא

דזשיראַ, דזשיראַ

אַרום־און־אַרום טערעזען ליגט ניו־יאָרקס פּאַרמעגן:
אַ פינפטע עוועניו מיט אַסך איסטן און וועסטן אין ביידע זייטן,
אַ גרענד־סענטראַל,
אַ וואָל־סטריט,
אַ סענטראַל־פּאַרק,
אַפּאָר בראָדווייען,
אַן אָקעאַן אין איין עק,
אַ טייך אין צווייטן עק.

* *
*

אין מיטן ניו־יאָרק וווינט טערעזע — אַ בלאָנד איטאַליעניש מיידעלע פון אַ יאָר עלף.
איר פּאַרמעגן:
אַ קליידעלע מיט זייער אַ הויכן סטאַן, ווי ביי די מאָדאָנע־קינדער,
אַ מאָדאָנעדיק־וואַקסן פּנימל,
אַ געטלעך־פּאַרקאַטערט נעזל,
וואַסעריק־בלאָע אייגעלעך, ווייט צעשטעלט אין ביידע זייטן נעזל,
קיין ברעמען,

קיין צעפּלעך — איר פּאַטער האָט זי אָפּגעשוירן, ווי אַ ייִנגל.
איר אומגליק איז איר שטימעלע — אַ ווייטס, אַ בערגיקס — אַ דין און קלינגענדיק שטימעלע אויף צו פאַררייסן זיך ביז גאָר הויך מיט איטאַליעניִשע ווערטער, ווי ביי זיך אינדערהיים און דער- גיין ניו-יאָרק די יאָר.

אַלע פּאַרנאַכט זעצט זיך טערעזע אַוועק אין הויף אויף די אָנגעוואַלגערטע ברעטער און זינגט אפשר אַ שעה און מער אין מיטן ניו-יאָרקער טומל. די שכנים אין הויף וואָלטן דעמלט עפּעס אַרייַנגעוואָרפן אין פּושקע זי זאָל אויפהערן.

טערעזע זינגט:

דאָס שוועלבעלע קומט,
קומט פון איבער ימען.
מיד זענען די פליגעלעך
פון שוועבן איבער תהומען.

די שכנים אין הויף עפענען פענצטער און שרייען אויף טע- רעזען, זי זאָל אויפהערן. טערעזע בלייבט אַ רגע שטיל; זי מיינט, אַז דאָס לידל געפעלט נישט און הייבט אָן אַן אַנדערס:

אוי, ציטער נישט, מיין שיפעלע,
שיפעלע, דו קליינס.
טראָג מיך ראַשיק איבער ימען,
שיפעלע... אַלצאיינס!

די פענצטער עפענען זיך ווידער, און די פנימער, וואָס באַ- ווייזן זיך אין זיי, זענען פיל מער אויפגערייצט. טערעזע מוז זיך אָפּרוקן וואָס ווייטער אויף די אָנגעוואַלגערטע ברעטער, כּדי פון די פענצטער זאָלן אין איר נישט טרעפן די שאָלעכצער פון באַנאַנען. און די פענצטער שרייט מען:

— האָסטו געזען?

— נאַ דיר אַזאַ מין צרה!

טערעזע פאַרדרייט דאָס קעפּל אין אַן אַנדער זייט און זינגט נאָך העכער:

דזשירן דזשירא טאָנדאָ
דזשיראָ טוטא איל מאָנדאָ...

צו טערעזען אין דער בערגיקער אַלטער היים — אין דער צוויי מאָל זוניקער איטאַליענישער שווייץ — איז צוריק מיט אַ שטיקל צייט געקומען פון ניו־יאָרק איר פאָטער.

געקומען זיך זאָרגן וועגן טערעזעס תּכלית און וועגן זיך אַליין — ער איז שוין עטלעכע יאָר אַן אַלמן.

טערעזע וועט קיינמאָל נישט פאַרגעסן, וויאַזוי דאָס איז געווען.

די ערשטע טעג:

דער פאָטער איז אויפגעשטאַנען זייער שפּעט, זיך געפּוצט די שיך, זיך געוואַשן דעם קאָפּ און גאַנצע טעג נישט גערעדט וועגן גאָרנישט — זיך בלויז געהאַלטן אין איין חמצדיק מאַכן מיט אָן אַ שיעור פלעשער שוימענדיקער „אַסטיע”*).

טערעזעס ווונדער:

דעם פאָטערס פּנים — ווי ביי אַ געשטאָרבענעם, וואָס קערט זיך אום פון יענער וועלט.

קיין האָר נישט געראָטן אין זיין פּנים אויפן בילד, וואָס הענגט ביי דער טיאַ (מומע) פּעאָדאָרען אויף דער וואַנט — אויפן בילד איז ער פאָטאָגראַפירט אין צווייען מיט טערעזעס געשטאָרבענער מאַמע אינעם טאָג פון זייער חופּה.

אָן די וואָנצעס איז זיין נאָז געוואָרן פיל קורצער, זיין מויל — פיל ברייטער.

אַלע זיינע מוסקולן אויפן שטערן און אויף די באַקן זענען געווען ערנסט קאַלט, כמעט פאַרגליווערט. דאָס רעכטע אויג האָט

---

*) אַן איטאַליענישער זיסער שוים־וויין.

אויסגעזען אַסך קלענער פונעם לינקן און געהאַלטן אין איין אונטער־טענצלען, אין איין אונטערציטערן.

עס האָט זיך אַרויסגעוויזן:

ער איז אַ „ווייטער" אין אַ ניו־יאָרקער פריילעכן רעסטאָראַן, ווו מען זינדיקט גאַנצע נעכט אַקעגן פּראָהיביבישן; פון דאָרט, פון דורכ־שמועסן זיך אינעם ביינאַכטיקן פריילעכן רעסטאָראַן מיט די געסט מכּוח אַ שנאַפּס, איז אים פאַרבליבן די טבע אונטערצוציטערן מיטן רעכטן קלענער־געוואָרענעם אויג, אונטערצווווינקען, ווי איינער זאָגט:

— מיט מיר קאָן מען אויסקומען...

איצט ווייסט שוין דאָס אויג קיין חילוק נישט און ווינקט אונ־טער סיי ווען מען דאַרף יאָ, סיי ווען מען דאַרף נישט.

דער עלף־יאָריקער טערעזען האָט ער געבראַכט אַפּאָר געלע שיכלעך מיט העל־ברוינע קוטאַשן, מיט בלעטלעך ביי די אָפּצאַסן, און דער טיאַ פּעאָדאָרען — צוויי פּאָר זיידענע זאָקן.

— זעלטענע זאָקן.

— דאָ זעט מען זיי גאָרנישט.

אַזוי האָבן געזאָגט אַלע, וואָס האָבן אַריינגערוקט אין די זאָקן אַ האַנט און זיי געגעבן אַ צי־אויס אויף די פונאַנדערגענומענע פינגער.

בלויז איין צרה:

די זאָקן האָבן בשום אופן נישט געוואָלט אַרויף אויף די היגע קלעצלדיק־גראָבע פיס; זיי האָבן שיער נישט געפּלאַצט, בעת די שווער־פודעוודיקע טיאַ פּעאָדאָרע — אַ רויט־געוואָרענע און פאַר־שוויצטע, מיט אויסגעקרומטע באַקן, פאַרטערטע אויגן און שטייף־פאַרביסענע ליפּן — האָט זיי געפּרוווט פאַרגוואַלטיקן און אָנטאָן.

טערעזע האָט צוגעקוקט, ווי אַלע אַרומיקע גיבן איר עצות:

— גוט אָפּטרוקענען דעם פוס.

— אַ קאַפּעלע שוסטער־פולווער.

— אַ זיידענער זאָק האָט ליב געדולד.

— מען דאַרף אים איבערקערן און אָנהייבן אָנטון פון דער פּיאַטע.

נאָר די עצות האָבן נישט געהאָלפן; די זאָקן זענען געבליבן ליגן אויפן הויכן פאַרבעטן בעט, ווי לעבעדיקע אַמעריקאַנער עקשנים. טערעזען האָט זיך געדאַכט — די זאָקן ווינקען זיך איבער:

— מיר ווילן אַהיים.

מיט די צוויי פּאָר זאָקן האָט די טיאַ פּעאָדאָרע, נאָך אַלע מאַטערנישן, זיך געמוזט אַראָפּלאָזן פון די בערג צום נאָענטן קור־אָרט — אַ פונאַנדערגעוואָרפענער קוראָרט, אַ פאַרביקע זוים אַרום אַ קיילכיקער סאַמעט־גרינער אָזערע — אויף אַ האַלדז־פּאַטשיילע מיט אַסך קאָלירן — אַזויגע, וואָס אַז מען טראָגט זי פון אונטן מיט אַ שפּיץ און פון פאָרנט. פאַרסילעט מען ביידע עקן אין אַ פודעלע פון שוועבעלעך, דערפילט זיך באַלד, אַז ס'איז יום־טוב.

און די העל־געלע שיכלעך האָט טערעזע געטראָגן אין די הענט, בעת זי איז ווי אַלע טאָג געגאַנגען פּאַשען דער טיאַ פּעדאָרעס ציג און דעם טיאָ (פעטער) טיטאָס אייזעלע. קוקנדיק אויף די שיכעלעך, האָט זי געהאַט אין אויג די ציג מיטן אייזעלע און האָט געזונגען:

ל'אינוווערנאָ ע פּאַסטאַטאָ
ל'אַפּרילע נאָנק ע פּיו
ע ריטאָמאַטאָ איל מאַדזשיאָ
איל קאַנטאָ דעל ענקו!

באַרוועס מיט די שיכלעך אין די הענט איז טערעזע איינמאָל געלאָפן באַרג־אַראָפּ מיטן שמאָלן שטויביק־ווייסן זיגזאַגן־וועג.

פון סאַמע מיטן הימל האָט אַראָפּגעלויכטן אפשר פיר־פינף זונען מיטאַמאָל, — אַזוי האָט זיך געדאַכט, — אין דער סאַמע גליענדיקער מיטאָג־שעה האָט דענסטמאָל די טיאַ פּעאָדאָרע זי געשיקט נאָך עפּעס אַ שמאָכטע אין קליטל.

דער הייסער שטויב האָט, ווי פריסיק, געבריט אין די באָר־וועסע פיסלעך. טערעזע האָט לויפנדיק נישט אויפגעהערט צו קוקן אויף די שיכלעך און נישט געפילט קיין ווייטיק! זי האָט געזונגען:

ל'אינוווערנאָ ע פּאַסטאַטאָ

ל'אַפּרילע נאָנק ע פּיו...

פּלוצלינג האָט זי דערפילט אַ שווערע האַנט ביי זיך אויפן קעפּל, שטיין געבליבן און דערזען פאַר זיך דעם פּאַטער (גלח) אַנ־טאָניאָס פּאָטערלעך־גראָבע נאָז מיט זיינע פּיציניוּשקע שעלמישע איי־ביק־לאַכנדיקע אייגעלעך.

— אַך דו, — האָט ער אַ הירזשע געטאָן, — גאָטס געפּגרט קעצל! מיינסט, אויב דיין טאַטע נעמט דיך מיט זיך קיין אַמעריקע, דאַרפסטו שוין נישט זאָגן דעם פּאַטער אַנטאָניאָ „גוט־מאָרגן"? קוק מיר גליך אין די אויגן, דו, גאָטס פאַרשטינקען הינדל.

און ער האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט מיט אַ דין ווייבעריש קולכל:

— ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ...

ער האָט שטענדיק ליב געהאַט אויסצומישן דאָס וואָרט „גאָט" מיט אַזעלכע נישט פיינע ווערטער, ווי „געפּגרט" און „פאַרשטינ־קען". דערביי האָט ער געהאַט אַ טבע צו לאַכן מיט אַ הילכיק ביי־קול, קיצלען זיין צוהערער אונטער דער פּאַכווע און אפילו אין סאַ־מע מיטן בויך ביים פּופּיק; מיט דעם האָט ער בלויז געוואָלט דער־ווייזן, אַז מיט אים, דעם פּאַטער אַנטאָניאָ, איז גאָט פיל, פיל היי־מישער, איידער מיט אַלע אַנדערע פּאַטערס — אים דערלויבט ער אַלערליי קונדעסערייען.

— הער אויס, טערעזע...

ער איז געוואָרן ערנסט מיטאַמאָל, אַקוראַט ווי אין אַ פאַרנאַכט, ווען אינדרויסן לעבן דער קליינער קירכע ווילצט ער זיך מיט מענטשן, וואָס זענען געקומען דאַוונען, און דערהערט פּלוצים, אַז מען האָט שוין געטאָן דעם ערשטן קלינג צו גאָט־דינען.

— איך האָב שוין גערעדט מיט דיין טאַטן.

ער האָט אַ שמאָרע געטאָן:

— וועסט אויך אין אַמעריקע זינגען אין אַ קירכע, ווי ביי מיר, הער, וואָס איך רעד צו דיר...

ער האָט אַ נעם געגעבן די העל־געלע שיכלעך פון טערעזעס הענט, זיי געשווינד אַ פיר געטאָן זייער נאָענט פאַרביי זיינע קורצזיכ־טיקע אויגן, זיי אַ מעסט־געגעבן געשווינד, מיט אַ חשד, אַז איין

פּאָדעשוועלע איז לענגער פונעם אַנדערן. ער האָט די שיכלעך אויף גיך איבערגעצלמט און האָט זיי איר געגעבן אַ שטעק־אָפּ צוריק מיט אַזאַ מינע, אַקוראַט ווי זי וואָלט זיי אָקאָרשט איצט באַקומען פון אים, דעם פּאַסטאָר אַנטאָניאָ, אַ מתנה.

— נאַ, — האָט ער געזאָגט, — כ׳האָב דיין טאַטן געגעבן אַ בריוו צו מיינעם אַ ברודער, וואָס האָט אַן אייגענע קליינע קירכע אין ניו־יאָרק. וועסט זינגען טאַקע ביי אים, ביי מיין ברודער, אין קירכע.

דענסטמאָל האָט זיך טערעזע דערוווּסט:

זי פאָרט מיט איר פאָטער קיין ניו־יאָרק.

זי וועט אין ניו־יאָרק זינגען ביים פּאַטער אַנטאָניאָס ברודער אין קירכע.

פון פרייד האָט זי, לויפנדיק באַרג־אַראָפּ, פאַרריסן איר קולכל.

דזשיראָ דזשיראָ טאָנדאָ
דזשיראָ טוטא איל מאָנדאָ.

אויפן שיף.

פּאַסאַזשירן האָבן ביי טערעזען געפרעגט:

— וואָס וועסטו טאָן אין ניו־יאָרק?

טערעזע האָט געענטפערט:

— איך וועל זינגען ביים פּאַטער אַנטאָניאָס ברודער אין קירכע.

פרעמדע מענטשן האָבן זי אַרומגערינגלט אויפן דעק, איר געזאָגט, זי זאָל דערווייל עפּעס זינגען דאָ אויפן אָרט.

טערעזע איז אויפן שיף געווען פאַרקילט. זי האָט געהוסט. אירע בעקלעך האָבן געפלאַמט אונטער זייער וואַקסענער פאַרב; זי האָט געזונגען:

אוי, ציטער נישט, מיין שיפעלע,
שיפעלע, דו קליינס.
טראָג מיך ראַשיק איבער ימען,
שיפעלע... אַלצאיינס!
כוואַליעס, וואָס יאָגן דיך —
זיי טראָגן דיך.

רייט ביי כוואַליעס אויפן ראַנד
ביז צום ווייטן, ווייטן לאַנד.

ביי דער זייט האָבן צוויי אַמעריקאַנער געשפּילט אין פּאָקער; זיי זענען געווען ברוגז, וואָס מען שטערט זיי; זיי האָבן געזאָגט צו טערעזען:

— אפשר קאָנסטו עס מאַכן אַביסעלע ווייטער?

— אַ קאַפּעלע שטילער...

טערעזע האָט געזונגען:

זאָרג נישט, שיפעלע,
וואָס דו ביסט פּיצעלע
און ימען זענען גרויס.
אויך איך — אַ ברויז...
מיין וועלט? —
זי איז אָן אַ שיעור,
דאָך...
איך פּיל זיך גוט אין איר!

דענסטמאַל האָט איינער פון די קאָרטן-שפּילער אַ מאַך געטאָן:

— כ'האָב דאָס געפּיל, ווי אונטערן העמד וואָלטן מיר אַרומגעקראָכן וואַנצן.

דער אַנדערער האָט, אַריינקוקנדיק אין זיינע קאָרטן, נישט אויפגעהערט צו חזרן:

— פּיק איז יום-טוב... פּיק איז יום-טוב...

ער האָט אַ שמייס געטאָן מיט זיין לעצטן פּיק איבערן טישל, אַ קוק געגעבן מיט שטעכיקע אויגן אויפן פּאַרטנער און אַ זאָג געגעבן צו אים אַזוי בייז, גלייך ער, דער פּאַרטנער איז טערעזע:

— וואַרט, וואַרט! וועסט נאָך באַווייזן צו רייסן זיך אויף די ציין אין ניו-יאָרק ביי דיין פּאַטער אַנטאָניאָס ברודער אין קירכע.

פון דענסטמאָל אָן האָט זיך עס אָנגעהויבן...

אין ניו-יאָרק האָט זיך אַרויסגעוויזן:

דעם פּאַטער אַנטאָניאָס ברודער האָט זיין קירכע פּאַרקויפט. מען האָט זי צענומען אויף ברוך און אויף איר אָרט אויסגעבויט אַ הויז מיט אַ סך, אַסך גאָרנס. ניו-יאָרק האָט אַ קוק געגעבן אויף

טערעזען מיט פיל רויטע און גרינע אויגן פון די טראַפיק-לאַמטערן — קאַלטע און טויטע אויגן, זיי געבן אָפּ געדעכט יענעם, וואָס האָט אויף דער שיף אַ זאָג געטאָן:

— כ׳האָב דאָס געפיל, ווי אונטערן העמד וואָלטן מיר אַרומגעקראָכן וואַנצן.

* *
*

פון דענסטמאָל אָן זענען אַריבער עטלעכע חדשים פון קאַמף, פון גאַנצע רעגנס באַנאַנען-שאָלעכץ, וואָס פאַלן פון פענצטער אויף טערעזעס קאָפּ.

טערעזע וווינט אין ניו-יאָרק.

ניו-יאָרק דאַרף נישט טערעזען.

טערעזע דאַרף נישט ניו-יאָרק.

דאָך...

מען וווינט זיך אַזוי אין אומגוצלעכער שכנות — מען האַלט איינס דאָס אַנדערע אויף אַ שיינער ריינער כפּרה.

טערעזע זינגט.

ניו-יאָרק וויל נישט הערן.

* *
*

אין טערעזעס הויף - אַ הויף פון אַ קליינעם הויז צווישן דער דריטער עוועניו און לעקסינגטאָן — קוקן אַריין גאָלדענע קופּאָלן פון הימל-קראַצער, וואָס זענען פונאַנדערגעוואָרפן אויף רעכטס און אויף לינקס. די קופּאָלן — גלויבט טערעזע — זענען צוגעגנבעט ביי גאָט! גאָט, ווייסט זי, האָט שטענדיק ליב געהאַט צו וווינען אונטער אַ גאָלדענעם קופּאָל.

ווער וווינט אונטער די קופּאָלן? — זי פאַררייסט איר קעפּל און קוקט:

— אפשר וווינען דאָרט יענע, וואָס האָבן די קופּאָלן צוגעגנבעט? טערעזע טראַכט וועגן זיי:

— גנבים פראַנק־פריי... אַמעריקאַנער — זיי האָבן קיין מורא נישט — נישט פאַר גאָט און נישט פאַר תּפיסה.

פון זייער הויך זייטלען זיך די גאָלדענע קופּאָלן אויף טערעזען מיט זייערע איבערשטע גאָרן-פענצטער, פענצטער, דורך וועלכע קיינער וועט קיינמאָל טערעזען נישט דערזען.

עס דאַכט זיך:

אויף יענער־זייט פענצטער קריצט עמעצער זייער שטאַרק מיט די ציין — שטענדיק און גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין:

— קבצנן! — איך האָב דיך פיינט...

אין הויף, אין אַ קליינעם געוועזענעם גאַראַזש, וואַלגערט זיך אויפן צעמענטענעם דיל אַ ברייטער געלעגער; ער ווערט קיינמאָל נישט צוגעקליבן. פליי שפרינגען פונעם קויטיקן קישן אויפן גראָבן געלאַטעטן ליילעך. אַ קליינע גאַז־פליטקע טונקלט און זשאַווערט אַקעגן אין ווינקל — דאָרט איז טערעזעס היים.

ניו־יאָרק איז גרויס.

טערעזע איז קליין.

דער פאָטער האָט איינמאָל אָנגענומען טערעזען פאַרן הענטל און האָט זי אַוועקגעפירט אין אַ פּובליק־סקול. דאָרט האָבן זיי זיך צו־זאַמען מיט נאָך עלטערן און מיט נאָך קינדער לאַנג געווּדעט אין אַ פאָרנדיק צימער. דער פאָטער האָט זיך שיער נישט געעקט, וואָס ער פאַרשפּעטיקט אויף דער אַרבעט. זיין רעכט קלענער־געוואָרן אויג האָט דערביי די גאַנצע צייט געהאַלטן אין איין אונטערציטערן, און געדאַכט האָט זיך, אַז סע באַשטייט פון איין דורכאויסיקער בלינדער בילמע. ענדלעך האָט מען אים מיט טערעזען אַריינגעלאָזט אין אַ זייטיקן חדר, ווו אַ ווייסער כאַלאַט אויף אַ פאַרגליווערטן דאָקטאָר האָט גאָקראָכמאַלעטערהייט באַט־ראַכט טערעזען.

דער דאָקטאָר האָט אין איין אויגנבליק באַוויזן צו טון דריי זאַכן:

אַ שמאָרע טון זייער טיף מיט דער שטאַרק־פאַרקאַטערטער נאָז.

הייסן, מען זאָל אַריינלאָזן צו אים אין צימער אַן אַנדער קינד.

אַ זאָג טון צו טערעזעס פאָטער:

— דאָס קינד האָט שווינדזוכט. זי איז געווען קראַנק? זי האָט זיך פאַרקילט אויף דער שיף? פון וואָס איז געשטאָרבן איר מוטער? פון שווינדזוכט? נו אָט — ירושה.

ביים פּאָטער האָט לחלוטין אויפגעהערט צו ציטערן דאָס רעכטע קליינע אויג:

— איז וואָס וועט זיין?

דער דאָקטאָר האָט געטון זייער אַ שטאַרקן ניס און געשווינד געמאַכט מיט די הענט אַזאַ באַוועגונג, ווי גלייך אויף דעם ניס וואָרט ער שוין פון פרימאָרגן אָן, אָדער אפשר אַ גאַנץ לעבן, און אָט ענדלעך איז ער געקומען:

— מיר קאָנען זי נישט צונעמען אין שול — זי וועט אָנשטעקן די קינדער.

דער פּאָטער איז אַלץ נאָך געשטאַנען:

— און שטראָף וועט מען ביי מיר מאָנען... דערפאַר וואָס זי גייט נישט אין סקול... גיט מיר אַ צייגניש, אַז זי איז קראַנק.

דער דאָקטאָר האָט שוין באַטראַכט אַן אַנדער קינד און געענט-פערט פון אונטער אָט דעם צווייטן קינדס בריסטל:

— איך בין נישט מחויב... גיי צו אַן אַנדערן דאָקטאָר.

דער פּאָטער האָט גענומען טערעזען פאַרן הענטל און איז מיט איר אַוועקגעגאַנגען.

אין דרויסן האָט געגאָסן אין אַלכסון זייער אַ פעטער ניו-יאָרקער רעגן. טערעזע האָט זיך דערמאָנט:

— כ׳האָב פאַרגעסן אין סקול מיין מענטעלע.

דער פּאָטער האָט נישט געהערט, געבויגן דעם קאָפּ אונטערן רעגן, געשלעפּט נאָך זיך טערעזען פאַרן הענטל, ווי מען שלעפּט נאָך זיך אַ קליין ליידיק וועגעלע, און געשאָלטן דעם פּאַטער אַנטאָניאָ:

— אַ בעסטיע!... נישט געדאַכט זאָל ער ווערן... ער האָט געוווסט אָט דער אומריינער הונט, אַז זיין ברודער האָט נאָך פאַרצווייאָרן פאַרקויפט זיין קירכע אויף ברויט, נאָר ער האָט געמאַכט אַ שווייג... ער האָט זיך געוואָלט באַרימען...

אינדערהיים, ווי דער פּאָטער האָט טערעזען איינע אַליין גע-לאָזט, האָט זיך טערעזע ווידער דערמאָנט אָנעם איבערגעלאָזטן מענטעלע,

דערפילט צו דעם אַ שטאַרקע בענקשאַפט און זיך פונאַנדערגעוויינט. זי האָט געוויינט לאַנג, דערנאָך האָט זי אָן מענטעלע פאַרגעסן. טיף אין זיך האָט זיך אין טערעזען עפּעס פאַרטראַכט, טיף אין איר האָט ווי פון זיך עפּעס אָנגעהויבן צו זינגען:

דזשיראָ דזשיראָ טאָנדאָ
דזשיראָ טוטא איל מאָנדאָ.

* *
*

אין הויף, אויפן ברייטן נידעריקן געלעגער, וואָס אין קויטיקן געוועזענעם גאַראַזש, כאַפּט זיך אויף טערעזע אַלע טאָג מיט גרויען שאַריען.

זי דערזעט:

דער פאָטער איז שוין לעבן איר נישטאָ.

זי דערהערט:

נאָענט און ווייט, איבער קוים איינגעדרעמלטע! גאַסן כאַפּן זיך אויף קנאַקנדיקע בייטשן; זיי טרייבן עמעצן, ווי אין אַ צירק, זייער וועקנדיקער געהילף קלינגט אַ ווײַלע, ווי אין אַ ליידיקן פאַס, ווערט פון מאָל צו מאָל שטאַרקער, בייזער, ביז עס דערפילט זיך: מיליאָנען מענטשן יאָגן פון אונטער דער ערד, פון אַלע זייטן.

ביי טערעזען אויפן רוקן — אַ גרויל:

— עמעצער וועט נישט דערלויפן.

— עמעצער וועט נישט באַווייזן.

— עמעצער האָט שוין נישט באַוויזן.

אַביסל שפּעטער:

די בייטשן פּאַטשן, קנאַקן עפּטער, טרוקענער, לויפנדיק-אויסגע־שאָסענע אויטאָס בלייבן שטיין אויסגעשאָסענערהייט אין דריי, אין פיר רייען, ווי פּאַר אַ שנור, פּאַר זיי גרייט צו אַנטלויפן ליגט אַ ליידיקייט אין גאַס, אַ כיטרע אַזאַ, אַ גרויסשטעטיקע. דער טראַפיק־לאַמטער קוקט טויטערהייט צו די שטיין-געבליבענע; זיין רויט-אָנגע־גאָסן אויג — אַ פראַגע־צייכן:

— פאַרשפּעטיקט?..

טויטערהייט פאַרגלאָצט ער זיין רויט-פאַרגליווערט אויג און

גלאָצט אויס אַ בייס — אַ גרינס. די ליידיקייט אויפן ברוק רייסט זיך אָפּ ווי פון אַ קייט, אַנטלויפט מיט דער לענג פון גאַס. מאַשינעס אויפן ברוק, מענטשן אָן ביידע זייטן — אַלע יאָגן אַוועק נאָך דער ליידיקייט, ווילן זי כאַפּן, קאָנען נישט: צו דער ערד נאָגלט צו אַ ביי רויט־אָנגעגאָסן אויג:

— פאַרשפּעטיקט?..

מיליאָנען־שרעק הילט איין די שטאָט, נעפּל קוקט אַרויס פון יעדער פּאָר פאַרביישווינדלדיקע אויגן. שוואַרץ־זאַמדיקער מענטש שיט זיך פון אונטער דער ערד, פון די אויבערשטע באַנען.

אין נעפּל רייצן ליכט־רעקלאַמעס, ווינקען אויס מיט בליצן פון אַלערליי קאָלטע פייערן דאָס זעלבע, וועגן וואָס עס כאָרכלען אויף ראָגן אַלערליי געדוגענע גרילצן — געמיש פון טויבן געהילך און פון מדבר־זינגנדיקע עלעקטראָלעס — דאָס איז דער שטאָט ניו־יאָרקס באַרימטע געלעגערטע שטימע; אין איר זענען איינגעשפּאַנט אַלערליי איידלסטע וועלט־סערענאַדעס און אַלערליי ווילדסטע און גרעבסטע וועלט־גרעבצן, אַלע אינאיינעם חזרן זיי אָן אויפהער, אָן ציין, אָן אַ צונג, אָן אַ גומען:

— כאַפּט דעם דאָלער!!!

— כאַפּט דעם דאָלער!!!

* *
*

אונטערן געוועזענעם גאַראַזש, ווו עס געפינט זיך טערעזעס היים, ציטערט פון צייט־צו־צייט דער צעמענטענער דיל, הודעט מיט געהילך פון ווייטע באַנען, וואָס לויפן אונטער דער ערד צום נאָענטן גרענד־סענטראַל, ווירקט מיט ווידער־געפּיל פון יאָגן זיך אין חשכות. פון ערגעץ אַ נאָענטן, זייער טיפן קעלער דערטראָגט זיך אַהער דאָס אומאויפהערלעכע ברומען פון אייביק־אַרבעטנדיקע ראָטאַציאָנס־מאַשינען, פון אַלערליי אַנדערע אייביק־ציטערנדיקע טיפּאָגראַפישע גיגאַנטן. פון דעם אַלעם באַקומט זיך ביי טערעזען אַ שטענדיקע נערוועזע קאָנוולסיע, אַן איבעווייניקסטע, אַן אומדערוואָרענע; איר געפיל — ווי גלייך זי געפינט זיך נאָך אין מיטן ים אויף דער שווימענדיקער שיף

און האַלט נאָך אַלץ אין איין פּאָרן. פון דעם אַלעם ווילט זיך טע־רעזען אָן אויפהער צוויי זאַכן:

ברעכן,

הוסטן.

און אויב הוסטן — איז מיט אַ לאַנגן, לאַנגן געציקלטן הוסט; פון אַזאַ מין הוסט הערט אַ ווײַלע אויף צו שטעכן אין ברוסט און עס הייבט אָן צו שטעכן אין די אויערן און עס דערפילט זיך אַ שטאַרקער, שווערער ווייטיק אין קאָפּ.

אַקעגן ברעכן איז אַ סגולה — נישט רירן זיך פון אָרט.

און ווען איר לאַנגן געקיצלטן הוסט האָט איר דער פאָטער שוין נישט איינמאָל געזאָגט:

— מען וועט אונז אַרויסטרייבן פון הויף.

אויפן נידעריקן קויטיקן געלעגער ליגט דעריבער טערעזע מיט לייכט־פאַרמאַכטע אויגן און מיט שטייף־פאַרקוועטשטע ליפּן. כדי צו פאַרגעסן אַביסל אָן די וואַרגנדיקע ספּאַזמען, וואָס טרעטן אַלעמאָל צו צום האַלדז, האַלט זי אין איין ציילן, וויפל מאָל זענען היינט די פייערלעשער מיט גרימענדיקן רעש דורכגעלאָפן איבער דער לאַנגער לעקסינגטאָן־סטריט. אַלע מאָל, ווען עס דערהערט זיך באַנייס די פייערלעשערס געפילדער — זייער פאַטענטירטע גרויל־מאַכנדיקע קוויטשעריי, ציט טערעזע אַרויס אַ דין שטרויעלע פונעם געליגערדיקן מאַטראַץ און לייגט עס אָפּ ביי דער זייט. פאַרנאַכט, ווען זי ציילט איבער די אָפּגעלייגטע שטרויעלעך, ווייזט זיך אַרויס, אַז דער חשבון שטימט:

— כמעט ווי נעכטן — עטלעכע־און־דרייסיק שטרויעלעך.

דער הוסט האָט נאָכגעלאָזט.

אַקעגן אויף דער זשאַווערנדיקער גאַז־פּליטקע שטייט איר עסן — דער פאָטער האָט עס נעכטן אינאָוונט געבראַכט פון רע־סטאָראַן — און פאַרשפּרייט אַ ריח פון געקאָכטע זויער־געוואָרענע פּאָמידאָרן. פון פרוון אַ קיי טון פאַרווילט זיך נאָך אַמאָל ברעכן. טערעזע נעמט אויף זיך איר אַלט שאַלכל, — דיטיאַ פּעאָדאָרע האָט עס איר מיטגעגעבן אַ מתנה, — בינדט עס איבער ווי אַ צלם

אויף דער ברוסט און גייט אַרויס אין הויף, טוט, ווי דער פּאָטער האָט איר געהייסן:

— זיצן אַלע פאַרנאַכט צוויי שעה אויף דער פרישער לופט.

* * *

אַרום-און-אַרום קליינעם הויף בויט מען הימלקראַצערס.

הויך-אַוועקגעשטעלטע באַגערס פּאָכען מיט זייער משונהדיק-גרויסע, צום הימל פאַרריסענע עלעפאַנט-נעזער, גראָבן ערד און שטיינער. זייערע פּויזנדיקע דרייעקיקע וואַגאָנעטקעס פאַרהילכן די לופט מיט אַלערליי מינים קוויטשעריי. געמינעוועטע טיפענישן רייסן זיך דאָרט פון דינאַמיט; צינק-שטיין-עקבויער דרעליעווען דעם הויכן אייזערנעם געשטעל, בייסן זיך איין אין שטאָלענע באַלקעס, וואָס ערגעץ אויף די דרייסיקער און פערציקער גאָרנס, פאַרגייען זיך אין זייער גרעגעריי, ווי קינדער אין קאָקלויש, דערשטיקן זיך און כאַפּן זיך אויף מיט נייעם גראַגערדיקן חשק.

אין מיטן, צווישן אָט דעם טומל — טערעזע; זי זיצט אין עק קליינעם הויף אויף די אָנגעוואַלגערטע שפּענער. זי געדענקט דאָס מענטעלע, וואָס איז געבליבן פאַרגעסן אין פּובליק-סקול און איר נאָגט דערפון אין האַרץ — נאָגט און בענקט נישט אַזוי נאָכן מענטעלע אַליין, ווי נאָך איינעם אַ ריס, וואָס דאָרט ביים מענטעלע אונטערן לינקן אַרבל... ווען אין מענטעלע זאָל כאָטש נישט געווען זיין אָט דער ריס!

זי געדענקט דער טיאַ פּעאָדאָרעס ציג, דעם טיאָ טיטאָס אייזעלע, די דאָרטיקע היץ און די דאָרטיקע בייטאָגעדיקע שיין — אַ ליכטיקייט, ווי פון דריי אָדער פיר זונען. אירע אויגן זעען פאַר זיך דעם שטויביקן זיגזאַגן-וועג, וואָס ברייט ווי פּריסיק די באָרוועסע פּיאַטעס, איר דין קולעכל טוט זיך אַ פלעכט-אַריין אינעם אַרומיקן טומל, אינעם רעש פון נישט-פאַרענדיקטע הימל-קראַצער, פאַרגייט זיך, ווי אין דער היים מיט איטאַליענישע ווערטער, מיט ביז-גאָר הויכע פאַרריסענע טענער:

ל׳אינוועדנאַ ע פּאַסטאַטאַ
ל׳אַפּרילע נאָנק ע פּיו
ע ריטאָמאַטאַ איל מאַדזשיאַ
איל קאַנטאַ דעל ענקו!

זי קוקט נישט, ווי דאָ און דאָרט אין קליינעם פירגאָרנדיקן הויז עפענען זיך געשווינד פענצטער. מענטשן סטראַשען זי מיט די פינגער:

– הער אויף!
– באַלד!
– די רגע...

מערעזע דרייט זיך אויס צו זיי מיטן רוקן און זינגט ווייטער.

* * *

אין הויז, אויף יענער־זייט פענצטער, וואָס קוקן פון פיר שמאָלע גאָרנס צום הויף, וווינען אין מעבלירטע איינציקע צימערן דורכאויס טשיקאַווע ניו־יאָרקער מענטשן. יעדערער פון זיי איז געשטראָפט מיט אַזעלכן נישט איז מיחוש – זאָל זיין זייער אַ קליינטשקער, גאָר־גאָר אַ פּיצעלע, נאָר דאָך אַ מיחוש, אַזוי ווייזט זיך אַרויס – אַ האָרעלע משוגעת; וואָרים ווען נישט דאָס וואָלט יעדערער פון זיי געהאַט אַ משפחה און וואָלט דאָ אין הויז נישט געוווינט.

עס הייבט זיך אָן מיט דער יונגער אַרענדאַטאָרין פון די מעבלירטע צימערן – מיסעס ראָבענס – אַביסל אַ צופּיל־וווקסיקע, צופּיל־געפּודערטע און געפאַרבטע און צופּיל־היציקע פרוי מיט אַ מאָגער־היציק פּנים, לענגלעכער נאָז און בייז־פאַרוויינטע אויגן. תמיד, אַז צו איר הייבט אָן צו רעדן אַן אומבאַקאַנטער מענטש, ווייזט זיך איר אויס – ער וויל זיך מיט איר קריגן. שוין אַ שטיקל צייט, אַז זי לעבט נישט מיט איר מאַן, וואָס האָט איר צוערשט געפעלשט מיט אַן אַנדערער, דערנאָך חרטה געהאַט, למאַי ער האָט איר געפעלשט – אָבער טאַקע ממש פון ריינעם האַרצן חרטה געהאַט. זי האָט אים צום ערשט זייער שטאַרק באַרעדט און פאַרפּאַטשקעט פאַר אַלע זיינע

באַקאַנטע, דערנאָך האָט זי דערויף חרטה געהאַט — אָבער טאַקע מש פון ריינעם האַרצן חרטה געהאַט. באַקאַנטע האָבן זיך שוין נישט איינמאָל אַריינגעלייגט אין שלום, זיי שוין פיל מאָל צוזאַמען געפירט, כדי זיי זאָלן זיך ווידער צונויפגיין. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן: וואָס נוגע צו אים, גייט ער אי יאָ איין, אי נישט איין, און דאָס זעלבע פאַרקערט: וואָס איז נוגע צו איר, גייט זי דערויף אי יאָ איין, אי נישט איין. ביידע האָבן אַלץ, וואָס ביז היינט איז געשען, מסוכן חרטה, נאָר פון דער אַנדערער זייט — ביידע ווען זיך קיינמאָל אין לעבן נישט מוחל זיין; ביידע האָבן זיך מסוכן ליב, נאָר פון דער אַנדערער זייט — ביידע האָבן זיך מסוכן פיינט.

זי — די מאָגערדיק־לאַנגע מיטן היציקן פנים, לאַנגער נאָז און פאַרווייניטע אויגן — וויל אים קודם־כל אָנלערנען. ער פון זיין זייט וויל, זי זאָל עס קודם־כל האָבן צו געדענקען. זי האָט דעריבער אָפּגעדונגען און אויסגעמעבלירט אָט דאָס הויז און גיט אָפּ צימערן בייזערהייט מיט גאַל, מיט אַן איבערגעפודערט און איבערגעפאַרבט פנים און מיט אַזאַ גיפט, אַקוראַט, ווי מיט יעדן צימער, וואָס זי פאַרדינגט, לאָזט זי אים הערן מיט ציין־קריצעניש:

— נאַ קוק...

— איך קאָן לעבן אָן דיר.

— מעגסט פּלאַצן!

עס וווינען ביי איר (אין גרעסטן צימער):

די ברידער דזשייקאָבסאָן — צוויי געזונטע, פריילעכע בחורים, וואָס האָבן זיך צעקריגט מיט טאַטע־מאַמע, מיט שוועסטער־און־ברידער. נאָר איינער פאַרן אַנדערן — זיי ביידע — וואָלטן קיין זאַך באַרשטש נישט געגומען, האָבן זיך ליב, ווי חברים, האַלטן ביי זיך אין צימער אַ ראַדיאָ־אַפּאַראַט, און אַז זיי קומען אין צימער פון דער אַרבעט, לאָזן זיי גלייך דעם אַפּאַראַט שטילן, זוכן דער עיקר אויס יענע סטאַנציעס, פון וואַנען עס הערט זיך שימי און טאַנצן איינער מיטן אַנדערן, ווי אַ יינגל מיט אַ מיידל.

עס וווינט ביי מיסעס ראָבענס:

מיסטער מעקוי — אַ מענטש מיט אַ נאַקעטן קאָפּ, מיט אַ צעפּלעטשטער נאָז, מיט אַ נעגעריש־אַרויסגערוקטן אונטערמויל און

מיט טונקעלע בליצנדיקע אייגעלעך. ער איז אַ קאונט. אין אַ ספּעציעלן זשורנאַל האָט ער איינמאָל אָפּגעדרוקט אַן אַרטיקל, ווו ער האָט געשריבן: „דער איינציקער אויפריכטיקער מאָמענט אין לעבן פון אַ מענטשן איז, ווען מען האָט צו טון מיט ציפערן". און נאָך האָט ער געשריבן: „דאָס לעבן איז איינטאָניק און ביז גאָר לאַנגווייליק; ווען נישט די באַשעפטיקונג מיט ציפערן, וואָלט אַ מענטשן, וואָס האָט אַ קאָפּ אויף זיך, געבליבן סיידן נעמען אַ שטריק און זיך אויפהענגען". די קריטיק האָט עס נאָכדעם אונטערגעשטראָכן און אים געלויבט דערפאַר. פון דענסטמאָל אָן האָט מיסטער מעקוי אָנגעהויבן צו גלויבן, אַז ס'איז טאַקע אַזוי — דאָס לעבן איז ווירקלעך איינטאָניק און ביז גאָר לאַנגווייליק; ער האָט ווי באַקומען מורא, אַז ווי נאָר ער וועט זיך אויפהערן צו באַשעפטיקן מיט ציפערן, וועט ער גלייך כאַפּן אַ שטריק און וועט זיך אויפהענגען. פון דענסטמאָל אָן האָט זיך עס ביי אים אָנגעהויבן — פון שרעק פאַרן מלאך-המות זיצט ער תמיד איבער ציפערן.

עס ווינט ביי מיסעס ראָבענס:

מיסטער דייוויס — אַ געהילף-רעזשיסער אין אַ פילם-פאַבריק, אַ זעקס-פוסיקער פיינער מאַנסביל, וואָס האָט דערגרייכט צו דער עלטער פון אַ יאָר דריי-פיר-און-פערציק און איז דערויף ווי פאַרגליווערט געוואָרן — ווייטער וויל ער זיך מער נישט עלטערן. פאַרנאַכט, ווען ער קומט פון דער אַרבעט אַהיים, שטייט ער אָפּ ביי זיך אין צימער ביים טעלעפאָן אפשר צוויי און דריי שעה נאָכאַנאַנד און רעדט זיך דורך מיט אַ מיידל, אין וועלכער ער איז ביז-גאָר פאַרליבט. דאָס מיידל וויל ביי אים, ער זאָל איר ראשית צוזאָגן דורכן טעלעפאָן, אַז ער וועט היינט ביינאַכט נישט שיכורן. זי בעט אים זייער לאַנג, מיט אָן אַ שיעור רייד, ביז גאָר איבערגעגעבן. זי וויל ער זאָל איר געבן זיין ערן-וואָרט. ער ענטפערט איר, אַז ער איז גרייט, ער וואָלט עס שטאַרק וועלן, כאָטש ניין, נישט דאָס מיינט ער — ער מוז נאָך פריער מאַכן אויף זיך אַ קאָלאָסאַלע אָנשטרענגונג, איידער ער וועט זיך דערוויסן, צי וויל ער עס, צי ניין. נאָר ניין, סע נישט דאָס, וואָס ער האָט איר געוואָלט זאָגן — ער מוז נאָך פריער האָבן אין זיך אַליין דעם גאַנצן

גלויבן, ד. ה. האָבן די זיכערקייט, ניין, קלאָר מאַכן זיך, צי אַז אויב ער וועט איר געבן דאָס געפּאָדערטע ערן-וואָרט, איז צי וועט ער האָבן גענוג קרעפטן אויף צו האַלטן דאָס ערן-וואָרט, צי ניין, ד. ה. ניין... נישט דאָס... קרעפטן, פילט ער, וואָלט ער געהאַט, קרעפטן גיט אים אין געגעבענעם פאַל איר רירנדיקע באַציאונג צו אים, טאָקע דאָס אַליין, וואָס זי גייט איין דערויף, זי זאָל זיך מיט אים מאָרגן אין אָוונט זען, אויב ער וועט היינט ביינאַכט זיך אָפּהאַלטן און וועט נישט שיכּורן... נאָר פון דער אַנדערער זייט — ער וויל זי אַזוי שטאַרק זען, אַז ער ווייסט נישט... ער האָט מורא, אַז כּדי עס זאָל גיכער איבערלויפן די צייט ביז מאָרגן, ביז ער וועט זי זען, וועט ער נישט קאָנען האַלטן זיין ערן-וואָרט און וועט פאַרקירצן די שעהן מיט דעם, וואָס ער וועט אַ גאַנצע נאַכט אָפּשיכּורן, ד. ה. טאָקע צוליב איר, טאַקע צוליב דעם, וואָס ער וויל זי אַזוי שטאַרק זען, וועט ער פאַרשיכּורן זיין ערן-וואָרט...

נאָך אַט דעם שעהנלאַנגן טעלעפאָן-שמועס בלייבט ער ליגן אַ בלאַסער ביי זיך אין צימער און הייבט ווירקלעך אָן צו טרינקען — פּאַמעלעך, רויק, נישט געכאַפּט. ער טרינקט זייער פיל און ווערט נישט שיכּור. לאָזט שפּילן ביי זיך אין צימער דעם גראַמאָפאָן, דערמאָנט זיך אינעם צעטל, וואָס ער האָט אַרויסגעהאָנגען אויף זיין טיר — אַ צעטל, אַז ער איז נישטאָ אינדערהיים — און שטעלט דעם גראַמאָפאָן אָפּ. שפּעט אינאָוונט, אַרום איינס אַזייגער, קלינגט ער דורכן טעלעפאָן צו מיסעס ראָבענס אין איר צימער: ער בעט זי זייער, זי זאָל אַריינקומען צו אים אין צימער. אויב אַפילו זי ליגט שוין אין בעט, בעט ער זי דאָך, זי זאָל זיך ווי סע נישט איז אָנטון און צו אים אַריינקומען, ווייל אָט... איבער דער מעשה מיט זיין ליבע צום מיידל... אים קומען אַרויף שרעקלעכע געדאַנקען אויפן זינען — געדאַנקען וועגן זעלבסטמאָרד; ער איז נישט זיכער מיט זיך, אויב ער וועט נאָך ווייטער בלייבן אַליין אין צימער איצט, אין אָט דער שעה... מיסעס ראָבענס, אָנגעטון אין כאַפּעניש, קומט צו אים אַריין און לאָזט דערביי אומיסטן אָפן די טיר פון זיין באַלויכטן צימער אין טונקעלן קאָרידאָר אַריין; זי טוט עס — אי כּדי די איבעריקע קוואַרטיראַנטן זאָלן גאָרנישט מיינען, אי כּדי עמעצער פון אירע קוואַרטיראַנטן זאָל וועגן דעם דערציילן איר מאַן, און זאָל ער

שוין דווקא יאָ מיינען... אין פינצטערן קאָרידאָר שטייט דאַן ווירקלעך עמעצער פון די קוואַרטיראַנטן, וואָס קערט זיך אום אין אָט דער שפּעטער שעה אַהיים — שטייט מיט פאַרטייעטן אָטעם און הערט:

מיסעס ראָבענס בעט דעם מיסטער דייוויס:

— טרינקט נישט... נו, זייט איין מאָל שטאַרק... יענע האָט אייך אַזוי ליב, ווי שעמט איר זיך נישט?.. יענע בעט פון אייך בלויז איין זאַך, בלויז — נישט טרינקען... פוי!.. מאַנסבילן!

דערויף ענטפערט איר מיסטער דייוויס, אַז צום אַלעם ערשט, כדי מיסעס ראָבענס זאָל אים כאָטש וויפל נישט איז פאַרשטיין, מוז זי מיט אים דאָ אין צימער כאָטש אַ קאַפּעלע אויסטרינקען, כאָטש אַ טראָפּן, כאָטש וויפל סע נישט איז...

— ווייל דאָ, — זאָגט ער, — דאָ איז די זאַך פאַרפּלאָנטערט און אינטערעסאַנט פאַרפּלאָנטערט... איר פאַרשטייט, צי ניין? — ס'איז אַ פילם... אַ זעלטענער פילם... אָ! מיר איז דאָס שווער צו פאַרדייען. איך בין אויף אַ פילם אַ מבין! איך וואָלט זיך אַליין וועלן פאַרדייען, אַדרבא, טייערינקע, איך וווין ביי אייך די גאַנצע צייט. איך פיל זיך, ווי ביי אַ שוועסטער. איך בעט אייך: העלפט מיר זיך פאַרדייען. צי איך האָב זי ליב? איר זעט נישט? וואָס-זשע, אַ קינד זענט איר? — איך קאָן נישט איבערלעבן קיין איין שעה, איך זאָל זי נישט זען. איך קאָן צוליב איר נישט אויפהערן שיכּורן?.. נאַרישקייטן. איך קאָן עס טון שטענדיק, ווען איך וויל, אפילו פון דער מינוט אָן... נאָר איך טו עס נישט און וועל עס נישט טאָן, פאַרוואָס?.. ווייל זי האָט מיך נישט ליב... זי האָט זיך בלויז אַריינגענומען אַ מעלאַנכאָליע אין קאָפּ, אַז אָט זי מיט איר שיינקייט, גראַציעזקייט קאָן נעמען אָט דעם מיסטער דייוויסן און ווירקן אויף אים, ער זאָל אויפהערן שיכּורן· זיך אַנטווישן אין דעם, הייסט ביי מיר: זיך אַנטווישן אין זיך אַליין, אין דער קראַפט פון איר שיינקייט... איך האָב מורא... ניין, איך ווייס דאָס געוויס: ווי נאָר איך הער אויף צו טרינקען, איז אַן עק, אויס ראָמאַן מיט מיר — זי האָט זיך אירס דערשלאָגן און פאַרטיק... ניין, איך הער נישט אויף צו טרינקען... לא מיט אַ ספּאָדעק! — איך וועל זי נישט אַרויסלאָזן פון די הענט...

די בעסטע שעהן זענען ביי מיסטער דייוויס פאַרנאַכט, ווען,

קומענדיק פון דער אַרבעט, שטעלט ער זיך אויף גאַנצע שעהן רעדן מיט זיין מיידל אין טעלעפאָן — ער האַלט זי דאָן פעסט, ווי מיט אייזערנע הענט. ער שאַפט, ער האָט דעם פרעסערישן געגנוס פון נישט לאָזן, זי זאָל זיך אַרויסדרייען... נאָר פונקט אין יענע שעהן צעזינגט זיך אין הויף טערעזע — זי שטערט אים זיין געגנוס, זי רייסט זיך אַריין מיט איר פאַרריסן שטימעלע אין מיטן שמועס און שטעכט אים ווי מיט שפּילקעס, זיין מוח, ברענגט אים אום זיין שאַפונג, דערפירט, אים דערצו, אַז רעדנדיק מיטן מיידל, זאָל ער קריצן מיט די ציין, אונטערטופּען מיט די פיס, קלאַפּן מיט אַ פויסט אין טיש.

* * *

טערעזע זינגט אין הויף:

שוועלבעלע, דו ברוינס,
דיין נעסטעלע איז אויס,
שנייען האָבן עס צעשטערט,
ווינטן האָבן עס פאַרקערט.
דיינע אייערלעך —
ווו וועסטו זיי לייגן?
דיינע פליגעלעך —
אויף וואָס זיי איבערבייגן?

ביידע בחורים, „ברידער דזשייקאָבסאָן", מוזן דאָן אַ ווײלע אָפּשטעלן דעם ראַדיאָ-אַפּאַראַט און איבעררייסן דעם טאַנץ — אַ טאַנץ פון אַ יינגל מיט אַ מיידל, אַ טאַנץ פון צעקריגט-זיין מיט טאַטע-מאַמע מיט אייגענע שוועסטער-און-ברידער, אַ טאַנץ פון נישט אַוועקגעבן, איינער פאַרן אַנדערן קיין גאַנצע זעק מיט באָרשטש — טערעזעס געזאַנג שטערט זיי דעם ריטם פון „שימי". זיי וויקלען איין אין פּאַק-פּאַפּיר אַלערליי שיריים פון עסנוואַרג, קנייטשן אויס פון דעם קיילעכער פון פאַרשידענער גרויס, וואַרפן זיי טערעזען אין קאָפּ אַריין לויט דער געריכטלעכער רייע פון צוויי ברידער, וואָס האָבן זיך ליב און ווילן איינער דעם אַנדערן נישט פאַרטיילן: זיי קייכן דערביי פון געלעכטער,

גלייבן מסופן צופרידן פון דעם, וואָס יעדערער פון זיי איז אַ מזיק און קאָן אויסגעצייכנט די מלאכה פון טרעפן אין ציל.

טערעזע פאַרהוסט זיך — איר הוסט באַשטייט די לעצטע צייט פון זייער אַ טרוקן כיקען, איר שטערן איז געוואָרן זייער געל, גרויס, באַקומען ווינקלען, זי פאַרדרייט איר פנים אין אַן אַנדער זייט, הוסט זיך אויס און זינגט ווידער:

זאָרג נישט, שיפעלע,
וואָס דו ביסט פיצעלע
און ימען זענען גרויס.
אויך איך — אַ ברויז...
מיין וועלט —
זי איז אָן אַ שיעור.
דאָך...
איך פיל זיך גוט אין איר.

דענסטמאָל ווערט ביז גאָר אויפגעזאָטן מיסטער מעקוי, דער קאָונט. אַן אויפגעזאָטענער פראַלט ער אויף זיין פענצטער, צעברעכט שיער די פאָנטאַן-פען, מיט וועלכער ער ציט שטענדיק אונטער די ציפערן:

— הער אויס, — שרייט ער, — אָנשיקעניש!

אויפגעזאָטן, אָנגעגאָסן מיט כעס זעט אויס זיין נאַקעטער קאָפּ, זיין צעפלעטשטע נאָז, זיין נעגעריש-אַרויסגערוקט אונטערמויל און די טונקעלע בליצנדיקע אייגעלעך. ער שרייט איבער אַלע אַרומיקע טומלען, אַלע קוויטשערייען, גראַגערייען, שיסערייען, וואָס טראָגן זיך פון די זייער נאָענטע, נישט-געענדיקטע הימל-קראַצערס:

— סיידן — שרייט ער — איך וועל דיך נישט פּאַקן!

גאָר אַנדערש איז זיך דאַן נוהג מיסטער דייוויס — דער געהילף-רעזשיסאָר. ווי אַלע פאַרנאַכט, בעת ער קומט פון דער אַרבעט, איז זיין פנים בלאַס, די האָר — נאַס, פריש-אויסגעצוואָגן, דער שטערן — שטאַרק פאַרקרעמפּעוועט מיט אַ האַנטעך אָדער מיט אַ סערוועטל, כדי דער קאָפּ זאָל נישט אַזוי שטאַרק ווײ-טון. ער איז צו פאַרנאַכט-צו תמיד אָנגעטון אין אַ צעבראַסטעטן שטוב-כאַלאַט. אויב ער רעדט דענסטמאָל נישט אין טעלעפאָן מיטן מיידל, שטרעקט ער אויס דורכן

פענצטער ביידע הענט צו טערעזען, פאַרלייגט דעם קאָפּ אָן אַ זייט, ווי איינער, וואָס בעט רחמים, באַקומט אַ וויינענדיק פּנים, מאַכט אַ ווײַלע מיטן מויל, נאָר הערן הערט מען גאָרנישט – עס שטערט דער טומל פון די נאָענטע, נישט־דערבויטע הימל־קראַצערס, דענסטמאָל כאַפּט ער ביי זיך אין צימער די גרויסע גראַמאָפאָן־טרובע, שטעלט זי צו צום מויל און שרייט דורך איר צו טערעזען:

— איך בעט דיך!

— גאָלדענע!

— טו מיר אַ טובה!

— זאָג מיר אָן פריער, ווען דו ווילסט זינגען, ווען איך אויף דער צייט אַוועקגיין פון דער היים!!!

דאָס האָט ער טערעזען אַ נאָמען געגעבן:

— דזשיראָ־דזשיראָ.

מיט די ערשטע ווערטער פון איר באַליבסטן לידל האָט ער איר אַ נאָמען געגעבן, מיטן לידל, וואָס הייבט זיך אָן:

דזשיראָ, דזשיראָ טאָנדאָ
דזשיראָ טוטאָ איל מאָנדאָ.

איצט רופן זי שוין אַזוי אַלע אין הויף; מען דערהערט נאָר איר שטימעלע, אַזוי באַלד טוט מען זיך אַ לאָז צו די פענצטער:

— אָ־אָ!

— זי איז שוין דאָ!

— דזשיראָ, דזשיראָ...

*

טערעזע האָט שוין עטלעכע טעג נישט געזונגען, זיך נישט באַוויזן אין הויף. אָנשטאָט איר איז אין הויף־ווינקל אויף די אָנגעוואַלגערטע ברעטער געזעסן פאַרנאַכט איר פאָטער. זיין אויסזען – ווי נאָך אַ בייזן שלאָף, ווי אַ מענטש, וואָס האָט פאַרלוירן זיין פאַרמעגן און געחלומט האָט זיך אים, אַז ער האָט דעם פאַרמעגן צוריקגעפונען, נאָר אָט האָט ער זיך פון חלום אויפגעכאַפּט און האָט דערזען:

— פאַרלוירן... טאַקע אויף אַן אמת...

ער האָט פֿון צייט צו צייט געשפּיגן אָן אַ זייט; יעדער שפּיי — אַ קללה:

— אין דער ערד אַריין:.. מיט אַלע חלומות:

אים איז געווען גענוג אָנגעזאָלצן אויפֿן האַרצן: דאָס קינד איז קראַנק, נישטאָ ווער עס זאָל אַרום דעם גיין, נישטאָ וווּהין דאָס קינד אַוועקצופֿירן, און אויסער דעם... שוין אַ שטיקל צייט, אַז מען שטרייקט אין אייניקע רעסטאָראַנס, ביי אים אין רעסטאָראַן — דערווייל נאָכנישט, נאָר די ווייטערס*) שעפּטשען זיך פֿון צייט צו צייט צווישן זיך אינמיטן דער אַרבעט! אַלעמאָל גייט דאָרט צו אים צו אָן אַנדערער און טוט צו אים אַ ווונק, אַזוי אַז קיינער זאָל נישט זען:

— קום אויך... אויפֿן פּיקעט-ליין**).

און פּיקעט-ליין איז עפּעס אַזאַ מין זאַך... אים, טערעזעס פּאָטער, אי עס טוט אים ביז גאָר הנאה, וואָס אַזאַ מין זאַך איז פֿאַראַן, אי ער היט זיך פֿון דעם אויס, אי עס איז אים אַ בזיון, פֿאַרוואָס ער היט זיך פֿון דעם אויס... איז אָט — כאָטש זיין אייביק אָט דאָ אויף די אָנגעוואָלגערטע ברעטער און שפּיי זויערהייט, וואָס אי דו האָסט דערפֿון הנאה, אי דו היטסט זיך פֿון דעם אויס... באַנוגן זיך מיטן תירוץ:

— ווי קאָן איך גיין?.. דאָס קינד איז ביי מיר קראַנק.

מיסטער דייוויס האָט אים אין איינעם אַזאַ פֿאַרנאַכט דערזען דורכן פֿענצטער. מיסטער דייוויס האָט גראָד אין יענעם פֿאַרנאַכט נישט גערעדט מיט זיין מיידל אין טעלעפֿאָן, נאָר ער האָט געפֿונען פֿאַר נויטיק צו באַוואָרענען זיך אויף מאָרגן, אויף איבערמאָרגן, ווען ער וועט מיט זיין מיידל אין טעלעפֿאָן יאָ רעדן — ער איז אומיסטן אַרויסגעגאַנגען צו טערעזעס פֿאָטער אין הויף.

— סע איז דיין מיידל? — האָט ער געפֿרעגט.

ער האָט דערביי אַ ווונק געגעבן צו דער אָפֿענער טיר פֿון געוועזענעם גאַראַזש.

---

*) קעלנער.

**) גרופּן, וואָס היטן, אַז אין דער אונטערנעמונג, ווו מען שטרייקט, זאָלן נישט אַריינקומען קיין שטרייקברעכער.

יענער האָט נישט אַזוי גיך געענטפערט. ער האָט פריער אויסגע־שפּיגן אָן אַ זייט. עס האָט אויסגעזען, ווי ער לייגט זיך איבער, צי עס לוינט פאַר אים אַרויסצולאָזן פון מויל די פּאָר ווערטער:

— און אַז מיינס, איז וואָס?

אַ ווײַלע זענען זיי געשטאַנען איינער אַקעגן אַנדערן און זיך אָנגעקוקט.

— טייערער מיינער, — האָט פּעדאַגאָגיש אָנגעהויבן מיסטער דייוויס, — צי קאָן מען נישט אויספירן, אַז די קליינע דיינע זאָל נישט קאַוועטשען אַלע פאַרנאַכט?

ער האָט עפּעס דערזען ביי טערעזעס פאָטער אין פּנים, אינעם קליינעם רעכטן אויג, וואָס האַלט אין איין אונטערציטערן און האָט צו־געגעבן נאָך אַביסל ווייכער:

— ס'איז פונקט, פאַרשטייסטו מיך, די צייט, ווען איך קום אַהיים אָפּרוען. איך אַרבעט אין אַ קינאָ־פאַבריק — טאָן־קינאָ, פאַרשטייסטו מיך... אַ גאַנצן טאָג נאָר עס בליצט דיר אין די אויגן; בלינד־מאַכנ־דיקע פּראָזשעקטאָרס... דערעסענע מוזיק... טויזנט מאָל דאָס זעלבע — רק עס קנאַקט דיר אין די אויערן. אַנדערע האַלטן נישט אויס אַפילו קיין איין חודש, מען ווערט נערוועז, מען הויבט אָן צו צוקן, ווי אין דער נכפה, מיט די אַקסלען, מיט די באַקן־מוסקולן, און דאָ, ווייסטו נאָך, ביי מיר פּערזענלעך — אומאָנגענעמלעכקייטן, פאַמיליע־זאַכן.. מיט איין וואָרט, גוטער ברודער, איך וויל, דו זאָלסט מיך פאַר־שטיין...

טערעזעס פאָטער איז אַלץ געשטאַנען קאַלט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ. ער האָט פאַריאושט אַ מאַך געטאָן מיט ביידע נאָכגעהאָנ־גענע הענט.

— נו יאָ, — האָט ער געזאָגט, — אַ קינד... זי איז קראַנק... זי איז פון דער היים... פון דער איטאַליענישער שווייץ, הייסט עס... דאָרט איז אַזוי — גיב דעם קינד נישט עסן, נאָר שטער דעם נישט אַ זינג־טון.

ער האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ, זיך אַרומגעקוקט און האָט אַ זיפץ געטאָן:

— און חוץ דעם... אין אָט דעם אַרומיקן גיהנום... אויף דער

זייט הויף בויט מען, אויף יענער זייט הויף בויט מען... קיין גער נישט שטיל, אַט הער: מען קנאַקט, מען קלאַפּט, מען גרילצט... דאָס אַלץ אַרט אייך נישט... נאַר, איך ווייס וואָס?... טאָמער טוט דאָס קינד דאָרט אַ זינג...

דענסטמאָל האָט מיסטער דייוויס מיטאַמאָל פאַרגעסן אָן זיין פּע־דאַגאָגישער אויסגעהאַלטנקייט.

— זאָג מיר נאַר, — האָט ער זיך אָנגעצונדן, — וואָס האָסטו אויף די אַקסלען: אַ קאָפּ אָדער אַ הייפּטל קרויט?!

ער האָט אַזש געבומען טרייסלען מיט פאַרהאַרטעוועטע פויסטן:

— דאָס בויט מען דאָך... הימל־קראַצערס!.. סע דאָך ביזנעס!!

* *
*

טערעזע איז געלעגן אינעם געוועזענעם גאַראַזש מיט הייסע דאַרע הענטלעך, מיט אַ הייס וואַקסן פּנימל, מיט פאַרגליווערטע, גרעסער געוואָרענע בלוי־וואַסערדיקע אייגלעך. געדאַכט האָט זיך איר: אויף איר אונטערשטן שטאַרק־פאַרטרוקנטן ליפּל קריכט די גאַנצע צייט אַרום אַ גרויסע שווערע פליג. זי האָט נישט געהאַט נישט קיין כּוח און נישט קיין ווילן די פליג אַראָפּצוטרייבן. אין די אויערן האָט זיך ביי איר באַזעצט אַ שטענדיקע אומקלאָרע זשום ריי, און טיף אין אָט דער זשו־מעריי האָבן זיך אָן אויפהער געדרייט אַלע לידלעך, וואָס זי האָט אין איר לעבן געהערט און געזונגען, זיך געדרייט אָן ווערטער און אָן אַ קלאַנג. זי איז געשטאָרבן ביי טאָג, ווען אין גאַראַזש איז קיינער נישט געווען.

פאַרנאַכט איז געקומען דער פאָטער. אָנגעצונדן לעבן איר ליכט־לעך, די ליכטלעך האָבן גיך אויסגעברענט, גיך פאַרלאָשן געוואָרן; דער פאָטער איז אַוועקגעגאַנגען, געבראַכט מיט זיך אַ קליינטשיקע טרונע, געבראַכט מיט זיך מענטשן, וואָס האָבן טערעזען אין דער קליינער טרונע פון געוועזענעם גאַראַזש צוגענומען.

פאַרנאַכט האָט מיסטער דייוויס לאַנג גערעדט מיט זיין מיידל אין טעלעפאָן, און מיסעס ראָבענס האָט געכאַפּט אַ דרעמל, כּדי זי זאָל שפּעט ביינאַכט קאָנען זיצן ביי מיסטער דייוויס אין צימער, כּדי איר מאַן

אָל עפּעס מיינען. ביי זיך אין צימער האָבן די בחורים דזשייקאָבסאָן גע־לאָזן שפּילן דעם ראַדיאָ-אַפּאַראַט, געטאַנצט, ווי אַ פּאַרליבט פּאָרל, ווי אַ יינגל מיט אַ מיידל. זיי האָבן, ווי תּמיד, געהאַלטן אין איין זוכן יענע ראַדיאָ-סטאַציעס, ווו מען שפּילט „שימי". דער ראַדיאָ-אַפּאַראַט האָט דערביי, בעת מען האָט אים געדרייט, אַרויסגעגעבן משונה-ווילע קוויטשן, וואָס דערגרייכן אַזש צו מיסטער מעקוי אין צימער. מיסטער מעקוי האָט אין צעטראָגנקייט געמיינט, אַז דאָס זינגט טערעזע, אויפגעשפּרונגען פון די ציפערן, וואָס ער ציט אונטער אויפגעזאָטענערהייט, אויפגעפּראַלט דאָס פענצטער און אַרויסגעשריגן אין הויף אַריין:

— הער אויס, דו אָנשיקעניש! דו דזשיראָ, דזשיראָ!

— סיידן איך וועל דיך נישט פּאַקן.

אין הויף, אויף די אָנגעוואַלגערטע ברעטער, איז געזעסן טערעזעס פּאָטער. ער האָט אַ קוק געגעבן אויף מיסטער מעקוי, אַ טראַכט געטון, אויסגעשפּיגן, אַ זיפץ געגעבן, פאַרקריצט די ציין און האָט ערגעץ אַוועקגעשפּאַנט. וווהין האָט ער איצט געקאָנט גיין?... ערגעץ־ווו איז דאָ אין שטאָט געווען אַ שענקל... ערגעץ איז דאָ אין שטאָט געווען אַ פּיקעט-ליין...

רויטע אָנגעגאָסענע טראַפיק-אויגן האָבן געקוקט פון נאָענטע און ווייטע ראָגן, שוואַרץ-זאַמדיקער מענטש האָט געשאָטן פון אונטער דר'ערד, פון די אויבערשטע באַנען, די לופט איז געווען פול מיט בליצנדיקן רעקלאַמע-ווינק, מיט כאָרכלעריי פון אַלערליי געדונגענע גריילצן — געמיש פון טויבן געהילך און פון מדבר-זינגענדיקע עלעק־טאָלעס. איינגעשפּאַנט אין ניו-יאָרקס געלעגערטע שטימע האָבן אַלע איידלסטע וועלט-סערענאַדעס און אַלע גערעכטסטע וועלט-קרעכצן געחזרט אָן אויפהער, אָן ציין, אָן אַ צונג און אָן אַ גומען:

— כאַפּ דעם דאָלער!!!

— כאַפּ דעם דאָלער!!!

פייוולס מעשיות

פּייוולס מעשׂיות

מיין מאַמע איז אין כאַרקאָוו, זי הײַלט זיך די אויגן. איינמאָל, געדענק איך, איז מיין מאַמע געשטאַנען אין עק עסצימער, בײַ דער טיר. זי איז געווען אָנגעטאָן אין אַ וועגמאַנטל און אין בלויע ברילן, און צוויי מענטשן האָבן זי געפירט אונטער די הענט.

— כ'בעט דיך, טשאַרנע, — האָט די מאַמע געזאָגט, — גיב מיר דאָ אַכטונג אויפן קינד.

דערבײַ האָט זי געטאַפּט מיט די פינגער דאָס בײַשטידל און האָט ווי אַ מאַנסביל געזוכט די מזוזה אַ קוש צו טאָן.

— רעכט, רעכט. — האָט געענטפערט די מומע טשאַרנע.

זי האָט זיך מאָדנע פאַרקרימט און געווישט מיטן פאַרטעך די טרערן.

פון דעמלט אָן האָב איך מער מיין מאַמען נישט געזען און געדענק נישט איר פּנים. איך געדענק נאָר, אַז זי איז אַסך, אַסך העכער פון דער מומע טשאַרנען. אפשר איז זי ייִנגער פון דער מומע טשאַרנען און אפשר נישט. איך געדענק, ווי אַזוי זי איז געשטאַנען אין בלויע ברילן אָט דאָ אין עסצימער בײַ דער טיר, האָט נישט געקאָנט געפינען די מזוזה, און צוויי מאַנסבילן האָבן זי געפירט אונטער די הענט.

פון דעמאָלט אָן זענען אין זאַל און אין די ווײַטערדיקע חדרים גאַנצע טעג פאַרמאַכט די לאָדן. אונזער הויז האָט אַ ווײַסן פלאַטשעכיקן דאַך מיט יונגע גרינגאָלדיקע בוימלעך פון פאָרנט, און אין דעם איז קיינער נישטאָ אַחוץ מיר מיט בונטשע דער דינסט און די

מומע טשאַרנען, וואָס האָט זעקס פינגער אויף דער רעכטער האַנט און פאַרגעסט אַלעמאָל, ווהין זי האָט אַנידערגעלייגט די שליסעלעך. אַז זי פאַרלירט זיי, די שליסעלעך, העלף איך איר זיי זוכן. איך לויף איר נאָך אין קיך אַריין און הער, ווי זי קריגט זיך דאָרטן מיט בונטשע דער דינסט. איך לויף איר נאָך אין הויף אַריין צו די גענז, וואָס קאָנען אונז שוין און קלאָגן פאַר אונז, הלמאַי בונטשע די דינסט פאַרגעסט זיי געבן אינדערצייט עסן. אַז מיר טוען נאָר אַן עפן די טיר צו זיי אין קאַמער, ציען זיי אַלע אויס צו אונז די העלזלעך און שרייען אַלע אינאיינעם — דאָס דערציילן זיי אונז, אַז פון לאַנג נישט עסן איז בײ זיי שוין ביטער אין מויל. מיר האָבן נישט קיין קרובים דאָ, אין דער גאַנצער שטאָט, און די מומע טשאַרנע זאָגט, אַז געבוירן בין איך אויך נישט דאָ, נאָר ערגיץ אַנדערש־ווו, אין אַ גרויסער שטאָט. צו אונז גייען קיינמאָל נישט קיין געסט, נאָר אַמאָל פאַרנאַכט, איידער די זון זעצט זיך, קומט צו אונז אויף דער קיך יאָסל דער שטאַרקער — אַזוי רופט מען ביי אונז איינעם אַ קליינינק יידעלע, אַ קאַרליק מיט אַ גראָב פאַרריסן נעזל און מיט אַ רויטער באָרד. ער טראָגט סיי ווינטער, סיי זומער אַ פאַרשמאַלצעוועטן וואַטאָוון זשילעט אָן אַרבל, אָט דער יאָסל דער שטאַרקער, און קאָן אַלערליי מלאכות -- אָנשלאָגן אַ קאַדעפּ קאָן ער, און פאַרלייטן אַן עמער, און צורעכטמאַכן אַ שירעם, און איבערציען אַ קאַנאַפּע, און פאַרניטעווען אַ מולטער, און איבערשיטן אַ צעבער, און צעלאָזן אַ רעמל, און איבער־פאַלירן אַ שאַפע, און פאַרגיסן אַ מעסער, און אַריינשטעלן אַ שויב. אַלצדינג קאָן ער, אָט דער יאָסל דער קאַרליק, און אַליין איז ער אַזאַ פריילעכער, אַ גוטער, און אַלע ביי אונז אין הויז האָבן אים ליב. אַז ער קומט נאָר אַריין צו אונז אין קיך, ווערט דאָרט באַלד אַ גדולה. מען שטעלט זיך אויס אַרום אים, מען קוקט אויף אים. בונטשע מיט דער מומע טשאַרנע שמייכלען, און אויך ער שמייכלט. ער עפנט דאָס מויל מיט די שטאַרקע ציינער, און דאָס גראָבע נעזל פאַררייסט זיך אים נאָך מער.

— פון אַלע מיינע מלאכות האָב איך קדחת.

אַזוי זאָגט יאָסל דער שטאַרקער, בעת מען פרעגט אים, וואָס ער מאַכט. און בשעת מעשה נעמט ער אַרויס פון דער פעטער

קאַמזויל־קעשענע אַ קיילעכדיק פּושקעלע, אַ בלעכנס, אָן אָפּגעריבנס אַזאַ און אַ גלאַנציקס, ווי אַ שפּיגעלע, און הייבט אָן דרייען אַ פּאַפּיראָס. איך שטעל זיך אויף די שפּיצפינגער און קוק אַריין צו אים אין פּושקעלע, זע איך, אַז דאָרטן ליגן קאָרינצעס אַסך, גרינינקע און בלוילעכע, און אַלע זענען זיי פּיצעלעך אַזעלכע.

— זאָג מיר נאָר, חכם איינער, פאַרוואָס עפּעס מעקעט אַ ציג און אַ שאָף שווייגט?

אַזוי פרעגט ביי מיר יאָסל דער שטאַרקער און בלייבט אַזוי אויף אַ רגע פאַרגליווערט מיטן אויסגעבויגענעם קעפּל אָן אַ זייט, מיטן אָפענעם מויל און מיט אַ פאַרקנייטשט גראָב־פאַרריסן נעזל און מיטן אָנגעשטעלטן אויער, גרייט צו הערן מיין ענטפער.

נאָר דאָס ווייסט שוין נישט קיינער ביי אונז אין קיך. בונטשע די דינסט פאַרגעסט, אַז זי האָט אונטערגעהייצט אין אויוון אויף וועטשערע און ברעכט זיך לאַנג דעם קאָפּ. נאָר דערפון קומט גאָרנישט נישט אַרויס. אַפילו די מומע טשאַרנע, וואָס שטייט דאָ לעבן מיר און האַלט מיך פאַר דער האַנט, ווייסט שוין אויך נישט, פאַרוואָס מעקעט אַ ציג און פאַרוואָס שווייגט אַ שאָף, און נאָר איין יאָסל דער שטאַרקער ווייסט.

— אַ ציג — זאָגט ער — וויל מעקען, מעקעט זי, און אַ שאָף וויל שווייגן, שווייגט זי.

— זאָל אויף אים קומען אַ פּגירה, — אַזוי זאָגט ברוגז בונטשע די דינסט און נעמט זיך צוריק צום אויוון.

נאָר איך ווייס נישט, פאַרוואָס זי שעלט אים. מיר געפעלט ער זייער און איך האָב אים ליב. אַלע ביי אונז אין שטוב האָבן אים ליב; אַלע ביי אונז אין שטוב ווייסן, ווו ער וווינט; ווייט, ווייט, אין אַ הינטער־געסל, וואָס לעבן דער באָד, שטייט אַ קליין אונטערגעשפּאַרט שטיבעלע מיט אַ שטרויענעם דאַך און מיט שוואַרצע געשטיקעוועטע שויבן, און דאָרטן וווינט ער, ער האָט נישט קיין קינדער. איך ווייס נישט, צי ער האָט אַ ווייב, צי נײן.

* * *

די מומע טשאַרנע דאַרף איינמאָל בייטאָג צוגיין צו יאָסל דעם שטאַרקן אַהיים. איך וויל אויך גיין מיט איר. די מומע טשאַרנע וויל מיך נישט נעמען מיט זיך. איך וויין.

די מומע טשאַרנע זאָגט:

— ביסט אַ ביטער קינד; דו לאָזט מיך נישט אָפּ פון זיך אפילו אויף איין רגע.

— ביסט אַן איינגעשפּאַרט קינד. אויף דער גאַנצער וועלט איז נישטאָ נאָך אַזאַ איינגעשפּאַרט קינד ווי דו.

נאָר מיר אַרט נישט, וואָס איך בין איינגעשפּאַרט און וואָס אויף דער גאַנצער וועלט איז נישטאָ נאָך אַזאַ ווי איך. איך וויין נאָך שטאַרקער. דעמלט טוט מיר די מומע טשאַרנע אָן מיין יום־טובדיק גאַרניטערל און נעמט מיך מיט. נאָר אַז מיר קומען צו צו יאָסל דעם שטאַרקנס אונטערגעשפּאַרטן שטיבעלע, וויל איך אַהין נישט אַריינגיין: איך שעם זיך.

די מומע טשאַרנע זאָגט:

— נו, זעסט שוין? זעסט, אַז דו ביסט אַ ביטער קינד?

זי רייסט מיך פאַרן הענטל אינעווייניק, אין שטיבל אַריין, נאָר איך רייס זיך מיט אַלע כּוחות צוריק, כ'בייג אויס מיין קאָפּ אַזוי שטאַרק, אַז די מומע טשאַרנע קאָן אים בשום אופן נישט אויסגלייכן.

די מומע טשאַרנע זאָגט:

— נאַרעלע, מיר וועלן נאָר זאָגן יאָסלען, ער זאָל קומען איבערבעטן די קאַנאַפּע; מיר וועלן באַלד גיין אַהיים.

נאָר איך רייס זיך אַלץ צוריק. סוף־כּל־סוף גייט די מומע טשאַרנע אַריין אין שטיבעלע און לאָזט מיך איבער איינעם אַליין אינדרויסן. איך שטיי נאָך אַלץ פאַרעקשנט מיט אַן איינגעבויגענעם קאָפּ און שעם זיך צו קוקן אין די זייטן.

שטיי איך אַזוי איינער אַליין אין מיין יום־טובדיקן גאַרניטערל, און אַרום און אַרום איז דער טאָג אַ וואָכעדיקער, אַ זוניקער און אַ וואָכעדיקער. רעכטס לעבן אַ נאָענטער שטוב אַרבעט אַ שטעלמאַך מיט צוויי העלפער־יינגלעך, און אַלע דריי זענען זיי אָנגעטאָן אין פאַרטעכער.

דער שטעלמאַך דרעליעוועט אַ קלעצל און די יינגלעך שניצן ספּיצעס. און לינקס איז שוין מער קיין שטאָט נישטאָ. ס׳שטייט דאָרטן נישט מער, ווי איינגאַיינציקע שטוב — דאָס איז די עקסטע שטוב פון דער שטאָט. איר פאָרנטיקע טיר איז פאַרהאַקט מיט ליים, ווי אין ווינטער, די שויבן זענען אויסגעשלאָגן און פאַרשטעקט מיט אַלט בעטגעוואַנט; אויפן הויכן פידאַטשיק ליגט אַ ציג און מעלה-גרהט; מרה-שחורהדיק אַזוי מעלה-גרהט די ציג, און לאַנג, לאַנג. און אויף די טרעפּלעך לעבן דער ציג זיצט אַ געשוואָלן יינגעלע, אַ גראָבלעכער און אַביסל אַ גרעסערער פון מיר. ער קוקט צו מיר די גאַנצע צייט; ער שמייכלט צו מיר און רירט זיך נישט פון אָרט.

— קום אַהער. — רופט ער מיך, — קום אַהער.

איך ווייס נישט, פאַרוואָס שמייכלט ער. איך האַלט, ווי פריער, איינגעבויגן דעם קאָפּ און קוק צו אים מיט איין אויג. איך ווייס נישט, נאָכוואָס רופט ער מיך, נאָר מיר געפעלט די ציג, וואָס ער גלעט. זי מעלה-גרהט אַזוי מרה-שחורהדיק.

— ס׳איז דיין ציג? — פרעג איך ביי אים און קוק נאָך אַלץ מיט איין אויג.

ער הערט נישט אויף צו שמייכלען.

— ניין, — זאָגט ער, — ס׳איז אַ פרעמדע. מיר האָבן נישט קיין ציג.

איך דערנענט זיך צו אים אויף אַפּאָר טריט און שטעל זיך אָפּ.

— קום אַהער, — זאָג איך צו אים:

און ער שמייכלט אַלץ.

— מיר איז שווער, — שמייכלט ער, — מיר איז צו שווער צו גיין.

— דו ביסט אַ קרומער?

— ניין.

אַ פּ׳יזע.

— ס׳איז דיין שטוב? — פרעג איך אים.

— יאָ, — זאָגט ער, — ס׳איז מיין שטיפמאַמעס.

— און ווו איז דיין שטיפמאַמע?

— ז׳איז אויף דער אַרבעט, זי קנעט וואַליקעס.

— וואַליקעס?

איך שטיי אַ ווייל׳ע און טראַכט וועגן זיין שט׳פמאַמען, וואָס קנעט

וואַליקעס. איינמאָל האָב איך געזען, ווי מען בויט אַ שטוב און ווי אונ־טער דער שטוב שטייען באָרוועסע ווייבער און קנעטן מיט די פיס ליים אויף וואַליקעס. איז, אַפּנים, זיין שטיפמאַמע אויך געווען צווישן זיי.

— קום אַהער. — זאָג איך צו אים.

— ניין, — שמייכלט ער ווידער, — מיר איז שווער.

— ביסט אַ קרומער?

— ניין.

— דו קאָנסט גיין?

— איך קאָן, אָבער מיר איז שטאַרק שווער.

און אַליין שמייכלט ער נאָך אַלץ, גלייך ער איז שולדיק; גלייך ער איז שולדיק, וואָס אים איז שווער צו גיין. איך קוק אויף זיינע גראָבע פיס, וואָס אין די קורצע מולטענע הויזן. זייערע פּיאַטעס זענען רויט, שטאַרק רויט, נאָר די פיס אַליין זענען גאַנצע: זיי זענען גרע־סער, ווי מיינע. איצט ווילט זיך מיר שוין זייער צוגיין און אַ קוק טאָן אויף זיינע טשיקאַווע פיס: פאַרוואָס קאָן מען מיט זיי נישט גיין? איך לאָז זיך צו אים.

נאָך די מומע טשאַרנע איז שוין אַרויסגעגאַנגען פון יאָסל דעם שטאַרקנס קליינעם שטיבעלע און שלעפּט מיך, איך זאָל גיין מיט איר אַהיים. איך וויל בלייבן דאָ, לעבן דעם יינגעלע, און זי רייסט מיך פאַר דער האַנט. איך וויין, און זי רעדט מיר איין, אַז איך בין אַ ביטער קינד און אַז דאָס יינגעלע וועט נאָך קומען צו מיר אַהיים.

— נאָך מאָרגן, — זאָגט זי, — וועט ער צו דיר קומען.

איך וויין נאָך שטאַרקער.

— ער וועט נישט קומען, — וויין איך, — אים איז שוין שווער צו גיין; ער ווייסט נישט, וווּ מיר וווינען.

נאָך די מומע טשאַרנע דערציילט דעם יינגעלע, אַז מיר וווינען אין אָנהייב שטאָט אינעם ווייסן הויז, לעבן די יונגע גרינגאָדלדיקע בוימעלעך.

— ווי אַזוי רופט מען דיך? — פרעגט זי ביי אים.

— פּייוול, — ענטפערט דאָס יינגעלע, — פּייוול רופט מען מיך.

— אַיאָ, פּייוול, דו וועסט צו אים מאָרגן קומען? — פרעגט די מומע.

און פּייוול שמייכלט און שאָקלט מיטן קאָפּ.

— יאָ, — שמייכלט ער, — איך וועל געוויס קומען. מאָרגן בייטאָג וועל איך קומען.

* * *

פּייוול איז צו מיר נישט געקומען נישט מאָרגן, נישט איבער־מאָרגן.

עטלעכע טעג האָב איך געדענקט די גרויסע הויכע שטוב, וואָס אין סאַמע עק שטאָט. אירע שויבן, האָב איך געדענקט, זענען פֿאַר־שטעקט מיט אַלטן בעטגעוואַנט און מיט שמאַטעס. און אויף דעם פּידאַשיק, לעבן דער טיר, וואָס איז פֿאַרהאַקט און פֿאַרשמירט מיט ליים, זיצט זיך אייגער אַליין אַ ייִנגעלע. ער זיצט פֿון גאַנצפֿרי אָן ביז פֿאַרנאַכט, ער גלעט די ציג און שמייכלט. ער הייסט פּייוול, פּייוול שווערפֿיסיקער הייסט ער, ווייל די פֿיס זענען ביי אים שווער, שטאַרק שווער. נישט ער הינקט אויף זיי און נישט זיי טוען אים וויי, נאָר גלאַט אַזוי: זיי זענען אים שווער.

כ'האָב געוואַרט, ער זאָל צו מיר קומען. איך האָב געדענקט די הויכע שטוב מיטן פּידאַשיק, וווּ ער זיצט, און האָב אויף אים געוואַרט. און נאָכדעם האָב איך שוין מער נישט געדענקט נישט אים, נישט די שטוב. און אַז איך האָב זיי שוין מער נישט געדענקט, האָט מען מיך איינמאָל פֿאַרנאַכט נאָענט צו זון־זעצן־זיך אַרויסגערופֿן אין דרויסן אַרויס, און אַז מען האָט מיך אַהין אַרויסגערופֿן, האָב איך דערזען פּייוולען, ווי ער שטייט פֿאַר אונזער גאַנעק מיט די מולטענע הויזן, מיט די גראָבע רויטע פֿיס שטייט ער דאָרטן. ער וואַרט אויף מיר און שמייכלט. מיר האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס שטייט אַ פֿרעמד ייִנגעלע. כ'האָב זיך געשעמט מיט אים צו רעדן.

די מומע טשאַרנע, וואָס האָט מיך אינדרויסן אַרויסגעפֿירט, האָט געזאָגט, אַז ס'איז נישט שיין; זי האָט געזאָגט:

— אַ חבר איז צו דיר געקומען, דאַרפֿסטו מיט אים פֿאַרברענגען, נישט דו זאָלסט שווייגן און זיך שעמען אים אַ קוק טאָן אין פּנים אַריין; גיי באַווייז אים דיינע שפּילעכלעך.

דעמלט האָב איך פּייוולען אַריינגעפירט צו אונז אין הויז און האָב אים דאָרט באַוויזן מיינע שפּילעכלעך. דאָס ערשטע, וואָס איך האָב אים באַוויזן, איז געווען מיין טעלעפאָן.

— מען קאָן אויף אים רעדן, — האָב איך געזאָגט, — פונדערווייטנס רעדן.

און כּדי אים צו באַווייזן, ווי אַזוי מען רעדט אויף מיין טע־לעפאָן, האָב איך פּייוולען אַוועקגעפירט מיט דער בערע, וואָס הייבט זיך אָן באַלד אונטער אונזער הויז און ציט זיך אַוועק ביז אַראָפּ צום טייך. דאָרטן האָב איך דעם טעלעפאָן אויפגעוויקלט. מיר האָבן זיך אַנידערגעשטעלט ווייט איינער פון צווייטן און האָבן גענומען רעדן. נאָר פּייוולען איז מיין טעלעפאָן לחלוטין נישט געפעלן. ער פּרוּווט איין מאָל און צוויי מאָל אַ רעד טאָן מיט מיר אויפן טעלעפאָן פונדערווייטנס; ער איז מודה, אַז מען הערט אַלצדינג, יעדער וואָרט הערט מען, נאָר אים געפעלט בעסער זיין טעלעגראַף.

— מיין טעלעגראַף — זאָגט ער — איז בעסער, מיין טעלעגראַף איז מיט הויכע סטויפּעס, אַז מען טוט אַ קלאַפּ מיט אַ שטיין אין אַ סטויפּ און מען לייגט באַלד צו דעם אויער, הערט מען, ווי ס׳זשווזשען זיינע דראָטן.

פּייוול פאַרטראַכט זיך און גיט צו:

— דאָס הערט מען, ווי עס זשווזשעט אין דעם וויטן מדבר׳.

איך טראַכט אַ ווײַלע וועגן פּייוולס טעלעגראַף, וועגן דעם ווייטן מדבר און וועגן דעם זשווזשען, וואָס הערט זיך פון דאָרטן.

— שאַ, — זאָג איך, און מיך פאַרדריסט פלוצים, הלמאַי פּייוולס טעלעגראַף איז בעסער פון מיין טעלעפאָן, — וועלכן טעלעגראַף מיינסטו? אָט דעם, וואָס ציט זיך איבער דער שטאָט?

— יאָ, — זאָגט פּייוול, — אַוודאי דעם, וואָס ציט זיך איבער דער שטאָט.

— ער איז דען דיינער?

— אַוודאי מיינער, — זאָגט פּייוול, — ער איז אַלעמענס.

דערויף האָב איך שוין מער גאָרנישט וואָס צו זאָגן. מיר ווערט אומעטיק, נאָר פּייוול לאָזט נישט, איך זאָל בײַ זיך אַראָפּפאַלן.

— אַז דו ווילסט, — זאָגט ער, — קאָן איך דיר דאָ אויף דער בערע

אויפבויען אַן אייגענעם טעלעגראַף. לאָמיר נאָר פריער אָנקלייב שטעקלעך.

מיר נעמען זיך ביידע פאַר דער אַרבעט, מיר גראָבן אויס גריבעלעך, פאַרשלאָגן אין דער ערד שטעקעלעך און ציען איבער פעדימער. מיר אַרבעטן אַזוי לאַנג ביז מיר ווערן ביידע מיד. נאָר ביי פייוולען זענען די פיס שווערע, אים איז שוין שווער אַרומצוגיין אפילו אַרום די גריבעלעך. מיר זיצן אַביסל גלאַט אַזוי אויפן גראָז, נישט ווייט פון טייך, און פייוול דערציילט מיר, אַז אין קלויז אין דער ווייבערשער שול זענען פאַראַן מתים.

— מתים, — זאָגט ער, — פרעג ביי וועמען דו ווילסט.

— מתים? טאַקע אמתדיקע מתים?

— אמתדיקע מתים, — זאָגט ער, — וואָס־זשע דען? אַלע ביינאַכט קומען זיי אַהין, זיי קלעטערן אויף די בענק, זיי שפּרינגען אויף די טישן און קערן איבער אַלע שטענדערס. און גאַנצפרי טוט אַ קריי דער האָן, דעמלט קומט דער שמש. ער טוט דריי מאָל אַ קלאַפּ מיטן שליסל אין דער טיר און זאָגט:

— מתים! אַוועק אין אייער רו אַריין.

מיר ווערט אַביסל אומעטיק, ווייל איינמאָל תחילת אָונט האָט מען ביי אונז אין קיך לאַנג גערעדט וועגן מתים. מען האָט דאָרטן קיין לאָמפּ נישט אָנגעצונדן, און נאָר אין אויוון האָט זיך געהייצט אויף וועטשערע. איך מיט דער מומע טשאַרנע זענען דאָרט געזעסן אויף דער סאָפּקע, און נאָך איינע אַ שכנה אונזערע איז דאָרטן געזעסן, און אַלע האָבן מיר געהערט, ווי בונטשע די דינסט דערציילט, פון וואָס איר טאַטע איז געשטאָרבן: איינמאָל ביינאַכט האָט ער זיך איינער אַליין אומגעקערט פון אַ יריד. און מיד איז ער געווען און צופוס איז ער געגאַנגען. און אין דער גאַנצער שטאָט איז מען שוין געשלאָפן, גייט ער אַזוי און גייט, און אַז ער קומט צו ביז דער אַלטער קלויז, זעט ער, אַז זי איז פאַרשלאָסן פון דרויסן, און פון אינעווייניק קלאַפּט צו אים עמיצער אין אַ שויב — איז דאָס, אַפּנים, אויך געווען אַ מת — איינער פון די מתים, וואָס קומען ביינאַכט אין דער ווייבערשער שול. איך וויל וועגן דעם דערציילן מיין חבר פייוולען, נאָר איך ווייס נישט ווי אַזוי. איך שווייג, און אַז איך קוק מיך אום אויף פייוולען, זע איך,

ווי ער זיצט אַזוי מיט זיינע גראָבע פיס, אַנטקעגן מיר צווישן גראָז, נאָר די אויגן זיינע קוקן נישט צו מיר; זיי גלאַנצן און קוקן גלאַט אין דער וועלט אַריין:

— מיין מאַמע, — דערציילט ער, — מיין מאַמע איז פאַראַיאָרן געשטאָרבן.

— זי איז געווען שלאַף?

— יאָ, זי האָט זיך צוגעקילט און איז געשטאָרבן. די ערשטע צייט פלעגט זי, ווי אַלע מתים, קומען אין שול און שפּרינגען אויף די שטענדערס, נאָר איצט קומט זי שוין אַהין נישט. איצט ליגט זי אין ווייסע תּכריכים ביי אונז אין אונטערהויז אויפן בוידים און הערט; אַלצדינג, וואָס מען רעדט, הערט זי...

— זי לעבט?

— ניין, — זאָגט ער, — זי איז טויט, נאָר זי הערט, אַלצדינג הערט זי.

— פונוואַנען ווייסטו?

— אַזוי, — זאָגט ער, — איך ווייס.

איך קוק אויף אים און האָב פאַר אים אַביסל מורא; כ'האָב מורא פאַר זיינע אויגן, וואָס גלאַנצן. אַז ער רעדט, פאַרטראַכט ער זיך, און דערמאָלט דאַכט זיך, אַז נישט ער רעדט, נאָר עמיצער אַ צווייטער, וואָס זיצט ביי אים אין די גלאַנציקע אויגן.

— איינמאָל אינאָוונט, — דערציילט ער, — בין איך אַרויסגעגאַנגען אין אונטערהויז אַריין, נאָך אַ קוואָרט וואַסער בין איך אַהין אַרויסגעגאַנגען, און איינער אַליין. און וואַסער אין דייזשע איז שוין געווען ווינציק, נאָר אויפן דעק. האָב איך זיך אַריינגעבויגן אין דייזשע אַריין, און בשעת איך האָב זיך אַזוי אַריינגעבויגן, האָב איך געהערט, ווי זי רופט מיך פונעם בוידים: „פייוועלע, זונו, רופט זי מיך, פייוועלע!"

מיר זיצן אַזוי אַ ווײַלע און שווייגן. מיר הערן, ווי שפּרינגערלעך טאַנצן לעבן אונז אינעם גראָז, און אַרום און אַרום אונז איז שטיל, שטאַרק שטיל. ס'פאַרגייט די זון, זי איז גרויס און רויט. זי הענגט איבערן טייך אין דער לופט, און אַז מיר קוקן זיך אום, זעען מיר צוויי זונען: איינע אין דער לופט, די צווייטע טיף אין דעם טייך וואַסער, און ביידע זענען רויט, ווי העליש פייער. וועיט, ווייט לעבן אָטשערעט פאַרבויגט זיך דער שמאָלער טייך און ווערט

ברייט, ווי אַ ים. מיר דערהערן פון דאָרטן אַ געזאַנג. שטעלן מיר צו די הענט צו די שטערנס און קוקן זיך איין: דאָס שיפן זיך דאָרטן שקצים אויף אַ שיפל, שיפן זיך און זינגען. זיי רודערן דאָרטן מיט גאָלדענע רודערס, און דאָס וואַסער, וואָס דאָרטן אַרום זיי, איז אויך אַ גאָלדנס, אַ רויטס. מיר קוקן זיך לאַנג איין, נאָר קיין פנימער זעען מיר נאָך אַלץ נישט. און מיין חבר פייוול דערציילט מיר דערווייל, אַז אַלץ, וואָס ס'איז פאַראַן אויף דער יבשה, איז אויך פאַראַן טיף־טיף אונטער דעם טייכוואַסער:

— לייבן זענען דאָרטן פאַראַן, לעמפּערטן, און הינט אַלערליי, און קעץ, און שור־הבּרן, און הירשן. איינמאָל האָבן פישער פאַרוואָרפן אַ נעץ, ווייט־ווייט צום אָטשערעט האָבן זיי די נעץ פאַרוואָרפן און לאַנג האָבן זיי זי אין טייך געהאַלטן, עטלעכע טעג נאָכאַנאַנד. און אַז זיי האָבן די נעץ פון טייך אַרויסגעשלעפּט, איז זי געווען שווער, שטאַרק שווער, און געווען איז אין איר נישט קיין פיש און נישט קיין פישלעך, נאָר אַ הירש גאָר, אַ הירש מיט הויכע צווייגנדיקע הערנער, און אַז זיי האָבן דעם הירש אויף דער יבשה אַרויסגעשלעפּט, האָט ער זיך אויפגעשטעלט אויף די פיס און האָט אָנגעהויבן צו זיי צו רעדן מיטן קול פון אַ מענטשן...

— שאַ, נו און מענטשן, — פרעג איך ביי מיין חבר פייוול, — און מענטשן זענען אויך אין טייך פאַראַן?

— מענטשן אויך, מענטשן אַוודאי.

— טאַקע אמתדיקע מענטשן?

— ניין, רוחות, שדים און שדיכעס.

— שדיכעס?

ביי מיר קלאַפּט שוין דאָס האַרץ. איך האָב מורא ווייטער צו רעדן, און מיין חבר פייוול דערציילט מיר דערווייל אַ מעשה, וואָס איז זיך איינמאָל פאַראָפן, אַ מעשה מיט אַ יונגנמאַן, וואָס האָט ליב געהאַט צו באַווייזן אין טייך אַלערליי קונצן — אַ שיינער איז דער יונגערמאַן געווען און אַ שווימער אַזאַ גרויסער, איינער אויף דער וועלט. פלעגט מען זיך באָדן ביים ברעג און קוקן, ווי ער שווימט אינמיטן טייך, און דער טייך איז אַזאַ טיפער, אַ טיפער, און נאָר ער אַליין שווימט אויף זיין מיטן: ער לייגט קלאַפּטער און

„גייט טריטוואַסער"; ער שווימט אויפֿן רוקן און פּלוצים מאַכט ער אַ „קעפּל"; ער פֿאַרשווינדט אונטערן וואַסער און שווימט אַרויס העט ווייטער, העט ווייטער.

שווימט ער אַזוי איינמאָל פֿאַרנאַכט, דער יונגערמאַן, שווימט ער און שווימט אין ווייטן מיטן טייך, און אינדרויסן איז שוין טונקל, און דער עולם איז שוין לאַנג פֿונעם באָדן אַהיים געגאַנגען, און ער שווימט נאָך אַלץ. איז ער שוין מיד, וויל ער אָפּרוען, לייגט ער זיך אויפֿן רוקן, אויף דער זייט; שווימט ער אַזוי צו ביזן אָטשערעט און האַלט זיך אָן ביי אַן אָטשערעטל. און אַ לוסטיקער איז דער יונגערמאַן געווען, אַ פֿריילעכער אַזאַ, טוט ער אָן זיין פֿינגערל אויפֿן אָטשערעטל און זאָגט צו דעם אַזוי:

— כ'בין דיך מקדש, — זאָגט ער צו דעם, — נאָכן דין פֿון משה און פֿון ישראל.

און ווי ער רעדט דאָס אויס, אַזוי וואַקסט אויס פֿון אונטערן אָטשערעטל אַ שדיכע, אַ יונגע און אַ שיינע, מיט לאַנגע האָר און נאַסע, און הויבט אים אָן נאָכשווימען.

— דו האָסט מיך מקדש געווען, — זאָגט זי צו אים, — דו האָסט מיך מקדש געווען, נאָכן דין פֿון משה און פֿון ישראל.

דער יונגערמאַן שווימט אַוועק, און זי שווימט אים נאָך; דער יונגערמאַן כאַפּט זיין אָנטאָן אויפֿן ברעג און אַנטלויפֿט אין שטאָט אַריין, און זי לויפֿט אים נאָך.

— דו האָסט מיך מקדש געווען, — שרייט זי צו אים, — דו האָסט מיך מקדש געווען.

פֿון דעמאָלט אָן באָדט מען זיך אין יענעם טייך נאָר בייטאָג, און דער יונגערמאַן באָדט זיך גאָר אינגאַנצן נישט: ער האָט מורא פֿאַרן טייך. ס'קומט פֿאַרנאַכט, די זון פֿאַרגייט, דער טייך ווערט פּוסט, ס'הייבט אָן טונקל ווערן, דעמאָלט טוט זיך אַ דריי אַ וואַסעררעדל אין ווייטן מיט טייך לעבן אָטשערעט, עס שטעקן זיך אַרויס צוויי הענט פֿונעם אָטשערעט, יונגע אַזעלכע, נאַקעטע און שיינע. זיי טוען צוויי מאָל אַ פּליעסק אין דער לופֿט, און ס'דערהערט זיך אַ קול, וואָס קלאָגט:

— נישטאָ מיינער!.. נישטאָ מיינער!..

אַרום אונז אויף דער בּערג איז שוין טונקל. די זון האָט זיך שוין לאַנג געזעצט, און דער טײַך איז פּוסט. אַ ווינטעלע אַ קילס בּלאָזט פון בּרעג די קלאָרע כוואַליעס, און מאַכט זיי שוואַרץ און בּייז און לויפט מיט זיי ווײַט-ווײַט צום אָטשערעט. די שקצים שיפן זיך דאָרטן שוין מער נישט אויפן שיפל; מען הערט נישט זייער געזאַנג. מיר קוקן זיך אײַן אַהין ווײַט-ווײַט צום אָטשערעט, ווו דער טײַך ווערט בּרייט, ווי אַ ים, און ס'דאַכט זיך: אָט-אָט וועלן זיך דאָרטן אַרויסשטעקן אַפּאָר הענט, יונגע און שיינע, זיי וועלן צוויי מאָל אַ פּאַטש טאָן אין דער לופט, און אַ קול וועט דאָרטן נעמען אויס-שרייען און קלאָגן:

— נישטאָ מיינער!.. נישטאָ מיינער!..

און פּלוצים דערשרעק איך זיך פאַר אָט דעם געדאַנק, איך הייב מיך אויף און וויל אַנטלויפן. וואָס מער כּוח איך האָב, אַלץ געשווינדער וואָלט איך געלאָפן, וואָס מער פּחד איך האָב, אַלץ שטאַרקער וואָלט איך בּיים אַנטלויפן געטופּעט מיט די פיס. איך וויל מיט זיך נאָכשלעפּן מײַן חבר פּייוולען. נאָר בּיי פּייוולען זײַנען די פיס שווערע, נישט ער הינקט אויף זיי און נישט זיי טוען אים ווי, נאָר זיי זענען אים גלאַט שווער, שטאַרק שווער. ער פּרוּווט אַ לויף טאָן אינאיינעם מיט מיר, נאָר בּאַלד פאַלט ער אויפן גראָז און בּלייבּט ליגן אויפן בּויך מיטן פּנים אַראָפּ.

— האָסט זיך אַ קלאַפּ געגעבּן? — פרעג איך בּיי אים, — ס'טוט דיר ווי?

— ניין, — שמייכלט ער, — אויף מײַן וואָרט, ניין.

ס'דאַכט זיך, אַז ער שעמט זיך, נאָר אַ פּנים איז בּיי אים אַזאַ, גלייך ער בּאַרימט זיך.

—כ'בּין געפאַלן, — זאָגט ער, — נאָר ס'טוט מיר גאָרנישט נישט ווי, כ'האָבּ זיך גאָרנישט קיין קלאַפּ געטאָן.

איך וויל אים אויפהייבּן, נאָר איך קאָן נישט; ער איז שווער, שטאַרק שווער.

— פּרוּוו, שטיי אויף, — זאָג איך צו אים, — אַנו, שטיי אויף.

— בּאַלד.

נאָר מאָדנע, אַך, ווי מאָדנע שווער ס'איז מײַן חבר פּייוולען

אויפּצושטיין, צוערשט פּרוּווט ער זיך אָנשפּאַרן אויף זיינע צוויי דאַרע עלנבויגנס. ער ווערט שטאַרק רויט און שמייכלט, גלייך ער איז פאַר מיר שולדיק. ער שטרענגט אַזוי אָן דעם רוקן, שטרענגט אים אָן לאַנג, ביז ער שטעלט זיך אויף די קני און ביז ער זעצט זיך אַנידער און אָטעמט אָפּ.

— איך וועל זיך נאָר אַביסעלע אָפּרוען, — זאָגט ער, — נאָר אַביסעלע.

דערנאָך נעמט ער דעם רעכטן פוס זיינעם מיט ביידע הענט. ער נעמט זיך אָן מיט כּוחות, פאַרבייסט די ליפּן און פּרוּווט אים אויפ־שטעלן. דאָס זעלבע טוט ער מיטן לינקן פוס. ער האַלט זיך אָן מיט ביידע הענט אָן מיין אַקסל און שלעפּט זיך אויף, נישט ער הויבט זיך אויף, נאָר ער שלעפּט זיך אויף.

— נו, שטייסט שוין? — פרעג איך ביי אים.

— יאָ, — זאָגט פּייוול, — איך שטיי.

— קאָנסט גיין?

— כ'קאָן.

נאָר מאָדנע, ווי ס'גייט מיין חבר פּייוול, פּאַמעלעך אַזוי גייט ער, און די הענט מיט די אַקסלען זענען אים אַרונטערגעוואָרפן אַרונטער און הענגען זיך נאָך ווי שטעקלעך. ער שמייכלט די גאַנצע צייט מיט זיין שולדיקן פּנים, פאַרוואָס ער גייט אַזוי. און איך שטיי לעבן אונזער הויז און קוק אים נאָך, ווי ער דערווייטערט זיך און ווערט פאַרשלונגען אין דער נאַכט. ער גייט אַהין צו דער עקסטער שטוב פון שטאָט און צו דער ציג, וואָס מעלה־גרהט דאָרטן אויפן הויכן פּידאַשיק. איך וואָלט נאָך אַזוי לאַנג געשטאַנען און וואָלט אים נאָכגעקוקט, נאָר אינדרויסן איז שוין שטאָק נאַכט. אין הויף שטייט בונציע די דינסט און רופט צונויף די הינער צו דער ביי־נאַכטיקער סידעלע, און אויפן גאַניק פון אונזער הויז שטייט די מומע טשאַרנע און הערט נישט אויף מיך צו רופן אין שטוב אַריין.

— סיאָמע! — שרייט זי, — וווּ ביסטו? סיאָמע!

* *
*

איך ווייס שוין אויך אַ שיינע מעשה, וואָס איז זיך אַמאָל פּאַרלאָפן. דאָס איז אַ מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפן מיט מיין מומע טשאַרנען. נישט איצט האָט זיך עס געטראָפן, נאָר אַמאָל, ווען ס׳האָט נאָך געלעבט איר מאַן און זיי האָבן נאָך געוווינט אינאיינעם. דאָ ביי אונז אין שטאָט האָבן זיי געוווינט, צי ערגעץ־ווו אין אַן אַנדערע שטאָט. איז איינמאָל בײנאַכט שטיל ביי זיי אין הויז; קיין קינדער האָבן זיי נישט. שלאָפט די מומע טשאַרנע אויף איין בעט און דער מאַן אירער אויפן צווייטן, און אינדרויסן שיינט די לבנה און אין דער גאַנצער שטאָט שלאָפט מען. דערהערט פּלוצים די מומע טשאַרנע, ווי אירע קאַטשקעס זענען אַראָפּגעפלויגן פונעם בוידעם און האָבן זיך צעוועקגעלאָזט מיט אַ קוואַקעריי אַראָפּ, אַראָפּ צום טייך. איז איר אַ שאָד די קאַטשקעס — און קיין קאַטשקעס האָט די מומע טשאַרנע דעמאָלט גאָרנישט געהאַט. שפּרינגט זי אַראָפּ אין איין העמד פונעם בעט און שוואַליאָם אַרויס פון שטוב און נעמט זיך לויפן אין איין העמד נאָך די קאַטשקעס צום טייך. די לבנה שיינט, די שטאָט שלאָפט. און זי לויפט אין איין העמד צום טייך.

— טאַס, טאַס, טאַס! — שרייט זי צו די קאַטשקעס, — טאַס, טאַס, טאַס!

אַ גליק, וואָס איר מאַן האָט דערהערט, איז ער אַרויס נאָך איר אינדרויסן און האָט איר געכאַפּט נאָכלויפן, און אַז ער האָט זי דעריאָגט, האָט ער זי מיט ביידע הענט געגעבן אַ כאַפּ אַרום און האָט צו איר אַ געשריי געטאָן:

— טשאַרנע, גאָט איז מיט דיר! האָסט דאָך גאָר קיין קאַטש־קעס נישט!

דעמאָלט אָקאָרשט האָט די מומע טשאַרנע אָנגעהויבן קומען צו זיך. זי האָט זיך אויסגעווישט די אויגן, ווי פון אַ חלום, און האָט זיך דערפילט מיד, שטאַרק מיד.

— אוי, ס׳האָט מיך געשלעפּט צום טייך, — האָט זי געזאָגט, — ס׳וואָלט מיך געוווען פאַרשלעפּט אין טייך.

איך קאָן שוין די מעשה גוט; אַז איך פאַרמאַך די אויגן, זע

איך, ווי ס׳איז בײנאַכט, די גאַנצע שטאָט שלאָפט, די לבנה שײנט, און די מומע טשאַרנע לױפט אײנע אַלײן מיט דער בערע אַראָפּ צום טײך. זי איז אָנגעטאָן נאָר אין אײן העמד, אין אַ ברײט און לאַנג העמדי זי לױפט אַראָפּ צום טײך צו און שרײט:

— טאַס, טאַס, טאַס! — שרײט זי, — טאַס, טאַס, טאַס!

איך וואַרט אַזױ שטאַרק אױף מײן חבר פײוולען. איך וויל אים דערצײלן די מעשה. נאָר ס׳גײט אַוועק אַ טאָג און צװײ און דרײ. איך וואַרט אױף אים, און ער קומט נישט. איך לױף שױן ווידער מיט מײן מומע טשאַרנען אין הױף אַרײן צו די געגנדזי איך העלף איר זוכן די שליסעלעך. זי גיט מיר עסן, און איך פֿאַרטראַכט זיך װעגן פײוולען און װעגן זײן מאַמען, װאָס ליגט אין װײסע תכריכים בײ זײ אױפן בוידים און הערט אַלצדינג, װאָס מען רעדט װעגן איר.

— נו, עס שוין דאָרטן גיכער. װאָס האָסטו זיך פֿאַרטראַכט?

אַזױ זאָגט צו מיר די מומע טשאַרנע און פֿאַרקרימט זיך פֿון לאַנג גײן אַרום מיר:

— װאָס האָסטו אױסגעגלאָצט די אױגן? װאָס קײסטו אַזױ פּאַמעלעך?

זי נעמט אָן מײן האַנט אײנאײנעם מיטן לעפֿל געקעכטס און שטופּט אים מיר גלײך אין מױל אַרײן. זי זאָגט, אַז איך עס נישט, איך מעלה-גרה. נאָר דאָס װאָרט „מעלה-גרה״ דערמאָנט מיר זײער שטאַרק אָן דער ציג, װאָס ליגט בײ פײוולען אױפן פּידאַשיק, און איך פֿאַרטראַכט זיך נאָך מער. אַז די מומע טשאַרנע גײט אַוועק אין קיך אַרײן, שטײ איך אײנער אַלײן אינדרויסן לעבן אונזער הויז און װאַרט אױף פײוולען, אפשר װעל איך אים דערזען, װי ער שפּאַנט אַזױ מיט זײנע געשװאָלענע פּלודערן און מיט די רויטע פּיאַטעס. איך שאַר זיך אַרום גאַנצע טעג אינדרויסן לעבן אונזער הויז און װאַרט אױף אים. אײנמאָל בײטאָג בין איך שוין אַפֿילו געגאַנגען אײנער אַלײן אים זוכן הינטער אונזער הויז אױף דער בערע. כ׳האָב געמײנט, אפשר זיצט ער דאָרטן און װאַרט אױף מיר. נאָר אַז איך בין אַהין צוגעקומען, איז די בערע געװען לײדיק און פּוסט, ביז אַראָפּ צום טײך פּוסט. פֿאַרלאָזן זענען געװען די גריבעלעך מיט די פֿאַרשלאָגענע

שטעקעלעך און מיט די איבערגעצויגענע פּעדימער. קיינער האָט זיי נישט גערירט, און אַלע האָבן זיי מיר אַזוי שטאַרק דערמאָנט אָן פּייוולען, אָנעם טעלעגראַף, וואָס ער האָט מיר געוואָלט מאַכן, און אָן די מעשיות, וואָס ער דערציילט. איך בין דאָרטן אַביסל געשטאַנען און האָב באַטראַכט דעם טייך און דעם אָטשערעט, וואָס ווייט-ווייט אין דער מיט. דער טייך איז געווען פּוסט און פאַרגאָסן מיט זון. קיינער האָט זיך אין אים נישט געבאָדן, און די הענט דאָרטןביים אָטשערעט האָבן זיך נישט אַרויסגעשטעקט: זיי האָבן געוואַרט, ס'זאָל נאַכט ווערן.

נאָך אָט איז איינער אַ בייטאָג. איך קער זיך אום פון דער בערג. איך וואַרט אויף פּייוולען, און אַז איך קום אַריין אין קיך, טרעף איך דאָרט אַ ליאַרעם, אַ גדולה. דאָרט איז דאָ יוסל דער שטאַרקער. און אונזער שכנה נעכע, אַ ווייבל מיט אַ צעשפּאָלטענער ליפּ — איז דאָרטן אויך דאָ, און די מומע טשאַרנע מיט די שליסעלעך בויגט זיך איין אינצווייען פון געלעכטער און פאַרגעסט צו שרייען אויף בונציע דער דינסט, אַלמאַי זי האָט געלאָזן דאָס נאַסע געפּעס אויפן טאַפּטשאַן און שטייט ליידיק מיט די צעהאַקטע הענט. אַלע קוקן, ווי יוסל דער שטאַרקער שלינגט איין טשוועקעלעך און שפּייט מיט האַמערלעך פון פאַרשידענער גרויס. אָט שלעפּט ער אַרויס פון מויל איין האַמערל, צוויי האַמערלעך, דריי האַמערלעך, און אַלע קוקן און קייכן פון געלעכטער. ער קאָן אַלערליי קאָמעדיעס, אָט דער יוסל דער שטאַרקער. אַז איך בעט ביי אים, ער זאָל מיר אויך אויסלערנען קייען מיט טשוועקעלעך און שפּייען מיט העמערלעך, טאַפּט ער מיר אַרום האַלדז און זאָגט, אַז איך וועל נישט קאָנען:

— מען דאַרף, — זאָגט ער, — האָבן אַ פּרוזשינקעלע אין האַלדז.

— אַ פּרוזשינקעלע?

איך קוק אויף זיין האַלדז און וויל וויסן, וווּ ליגט ביי אים דאָרטן דאָס פּרוזשינקעלע. נאָר ער ווערט פּלוצים ערנסט און הייסט, מען זאָל אים מער נישט פאַרנעמען מיט נאַרישקייטן און אים לאָזן אַרבעטן. ער דאַרף פאַרדינען אויף ברויט. ער איז געקומען איבערדעקן די קאַנאַפּע און האָט מיט זיך געבראַכט אַלערליי געצייג. ער הייסט, אַז בונציע די דינסט מיט נעכע דער שכנה זאָלן אים אַהער אין קיך אַריין אַרויסטראָגן די קאַנאַפּע:

— איר זאָלט זאָגן, — זאָגט ער, — דער קאַנאַפּע, אַז איך בעט זי אויפן באַדעקנס.

נאָר דאָ שיסן ווידער אַלע אויס אַ געלעכטער. בונציע די דינסט נעמט זיך צוריק צום האַלב - צעוואַשענעם געפעס און קלאָגט זיך, אַז פונעם געלעכטער גרימט איר שוין אין בויך:

— אוי, — זאָגט זי, — זאָל אויף אים קומען אַ פּגירה. היינטיקן טאָג האָב איך שוין פון אים קיין זייטן נישט.

און איך בלייב שוין דאָ, לעבן יוסל דעם שטאַרקן, און גיי פון אים אויף קיין טריט נישט אָפּ. איך האָב ליב אים מיט זיין געצייג. איך האָב ליב צו קוקן, ווי ער שלאָגט אַראָפּ פון אונזער קאַנאַפּע די אַלטע צייג און שניידט צו נייע, און מעסט אויס און רעכנט אויס און שלאָגט זיך אַלעמאָל מיט אַ פינגער אין שטערן. איך קוק אויף אים, בשעת ער אַרבעט, איך געדענק זיין אונטערגעשפּאַרט שטיבעלע, וואָס מיט די געשטוקעוועטע טאַפּלעס, און אויך די צווייטע שטוב געדענק איך: די הויכע שטוב, וואָס אירע פענצטער זענען פאַרשטעקט מיט אַלטן בעטגעוואַנט און וואָס איז די לעצטע פון אַלע הייזער פון שטאָט. פּלוצים פרעג איך ביי אים:

— פייוול זיצט דאָרטן אויפן פידאַשיק?

דעמאָלט טוט אויף מיר יוסל דער שטאַרקער אַ קוק. ער מאַכט אַ פאַרוואונדערט פּנים און שטעקט מיר אַרויס דעם שפּיץ פון זיין לאַנגן רויטן צינגל.

— ער זיצט, — זאָגט ער, — ווי איך בין אַ ייד, ער זיצט.

אַ פויזע.

— ער גלעט די ציג?

נאָר יוסל קוקט זיך שוין מער נישט אום. ער איז פאַרנומען מיט אויסרעכענען דעם שטאָף, וואָס ער שניידט צו.

— ער גלעט... — זאָגט ער און הויבט אָן שניידן דעם שטאָף מיט זיין שער, — ער גלעט... נאָך אַ מין גלעטן.

נאָך אַמאָל אַ פויזע.

— אַז איר וועט גיין אַהיים, וועט איר מיך מיטנעמען צו פייוולען?

— מיטנעמען? — פרעגט ער, בשעת ער הויבט אָן אויף מיר

פאַרוואונדערט צו קוקן. — נו, און די מומע טשאַרנע? וואָס וועט דערויף זאָגן די מומע טשאַרנע?

נאָר איך וויין אַזוי לאַנג איבער דער מומע טשאַרנע, איך גיי איר נאָך פּיס-טריט און וויין, ביז זי מוז מיך אָנטאָן אין מיין יום־טובדיק גאַרניטערל און מיך לאָזן גיין מיט יוסל דעם שטאַרקן צו פּייוולען. יוסל דער שטאַרקער מוז איר נאָר צוזאָגן, אַז ער אַליין וועט מיך נאָכדעם אָפּפירן אַהיים, ער אַליין און נישט קיינער.

* *
*

איצט ווייס איך שוין, וואָס סע טוט זיך ביי פּייוולען אינדערהיים. דאָרטן שמעקט מיט טשאַד און מיט אָפּגעלאָשענער שרפה. און די שטוב אַליין איז אַ גרויסע, אַן אַלטע. שוין לאַנג, אַז מע האָט זי געבויט, נאָר מע האָט זי נישט דערבויט, איז געבליבן אַ גרויס און פּוסט אונטערהויז מיט געלע נישט-דערוואַלקעווטע ווענט, אַן אונטערהויז אָן אַ סטעליע מיט אַ לעכערדיקן דאַך. און פּייוול האָט מורא פאַר אָט דעם אונטערהויז, ווייל אויפן בוידים ליגט דאָרטן זיין מאַמע אין ווייסע תכריכים, און אינמיטן אונטערהויז אונטערן לעכערדיקן דאַך איז פאַראַן אַן אויסגעגראָבענער גרוב, אַ טיפער אַזאַ, אַ געלער און אַן אַלטער, און אין אים האַלטן זיך די „נישט-גוטע". — אַזוי האָט געזאָגט פּייוול.

— לצימלעך, — האָט ער געזאָגט, — האַלטן זיך אין אים.

איצט ווייס איך שוין, אַז אַ לצל איז אַזאַ מין בריאהלע, וואָס איז געגליכן צו אַ רוחל. איצט איז פאַרנאַכט. אין אויוון הייצט זיך אויף ווערטשערע, און ביי אונז אין קיך זיצן די מומע טשאַרנע, איך, בונציע די דינסט און אונזער שכנה נעכע, וואָס האָט אַ צעשפּאָלטענע ליפּ, און מען שמועסט וועגן דעם, וואָס אַ לצל קרימט זיך נאָך אַ מענטשן. ביינאַכט, אַז אַ מענטש גייט אַרויס איינער אַליין פון דער שטוב און פאַרטראַכט זיך, קאָן אים אָט דאָס לצל אָנפאַלן, אים נאָכשפּרינגען פונאונטן אונטער די פיס, זיך קוליען פאַר אים, ווי אַ קייקעלע און אים נאָכקרימען. אַלצדינג, וואָס דער מענטש טראַכט אינדערשטיל, קרימט איבער דאָס לצל מיט ווערטער און אויף אַ קול.

אַזוי דערציילט נעכע די שכנה. זי זיפצט, נעכע, ווייל אירע אַן איי-גענע שוועסטער איז אַמאָל אומגעקומען איבער אַ לצל. יוכבד האָט מען איר שוועסטער גערופן, און אַ מיידל איז נאָך יוכבד געווען און געוווינט האָט זי נישט דאָ, נאָר ערגיץ-ווו אין אַן אַנדער שטאָט. איז זי איינמאָל ביינאַכט אַרויסגעגאַנגען איינע אַליין אינדרויסן, אָט די יוכבד, האָט זיך צו איר צוגעשאַרט אַ לצל און איר גענומען נאָכקרימען. יוכבד טראַכט:

— אוי-וויי איז מיר, איך בין פאַרפאַלן, בין איך; איך וועל שטאַרבן אָן אַ חתן.

און דאָס לצל שפּרינגט איר אַקעגן, און קרימט איר נאָך אויפן קול:

— אוי-וויי איז מיר, יוכבד איז פאַרפאַלן, יוכבד; יוכבד וועט שטאַרבן אָן אַ חתן.

פון דעמאָלט אָן האָט זי זיך שטאַרק דערשראָקן, יוכבד, און האָט אָנגעהויבן היכצען און שלוקערצן, היכצען און שלוקערצן.

— ביזן טויט — דערציילט נעכע — האָט זי נעבעך געהאַלטן אין איין היכצען און שלוקערצן.

און ווינען וווינט איצט אָט דאָס לצל דאָ אין שטאָט, ביי פּיוולען אין אונטערהויז אין גרוב וווינט עס. מיך האָט באַנייס אָנגע-הויבן ציען אַהין, צו פּיוולען אַהיים. און אויף מאָרגן נאָכמיטאָג האָב איך זיך נישט איינגעהאַלטן, איך האָב זיך שטיל אַרויסגעגנבעט פונ-דערהיים און בין איינער אַליין אַנטלאָפן צו פּיוולען. מיר זענען דאָרטן צוגעגאַנגען אין אונטערהויז צו דעם גרוב, איך און פּיוול, און האָבן אין אים אַריינגעקוקט.

— ס'איז דאָ אינדערהיים, דאָס לצל? — האָב איך ביי פּיוולען געפרעגט, — סע וווינט דאָ?

— סע דאָ.

איך האָב זיך אָנגעבויגן און האָב געפּרוווט אין גרוב אַריינ-שרייען:

— או־אָ! או־אָאָ!

און פון אינעווייניק, פון סאַמע טיף פון גרוב, האָט מיר גענטפערט אַ ווידערקול:

— או־אָ! או או־אָ!

— נו, און ווו ליגט דיין מאַמע? — האָב איך פלוצים געפרעגט ביי פייוולען.

— אָט דאָ אויפן בוידים, — האָט פייוול געשמייכלט, — אין ווייסע תכריכים ליגט זי דאָרטן.

איך האָב זיך איינגעקוקט אין בוידים, נאָר אויך דאָרטן האָב איך גאָרנישט נישט געזען. נאָר אַ לעכערדיקן דאַך האָב איך דאָרטן באַמערקט, און דורכן לעכערדיקן דאַך האָט זיך געזען דער הימל, אַ בלויער און הויכער הימל; אין ערגיץ איז דער הימל נישט אַזוי בלוי און נישט אַזוי הויך, ווי דאָ, איבער פייוולס לעכערדיקן דאַך. מיר זענען געשטאַנען אַביסל און האָבן געשוויגן. מיר האָבן געקוקט צום דאַך און צו אַ קאַץ, וואָס האָט זיך פלוצים באַוויזן אין עק בוידים, זיך דורכגעשפּאַצירט איבער אַ באַלקן און זיך פלוצים צוגעזעצט, זיך באַלעקט, זיך פאַרקרימט און געגעבן צו אונז אַ מיאַוקע. און דערנאָך האָט מיר פייוול דערציילט, אַז ער האָט אַסך שפּילעכלעך:

— נישט קיין שפּילעכלעך, — האָט ער געזאָגט, — נאָר זאַכענישן, אַסך זאַכענישן אַזעלכע.

— שיינע?

— שיינע. רויטע, גרינע, און בלויע, און אַלערליי...

— און ווו ליגן זיי?

— אין שטוב.

מיר לאָזן זיך גיין אין שטוב אַריין. נאָר, אַך, ווי שווער ס'איז מיין חבר פייוולען זיך אויפצוהויבן אַהין! ווי שווער ס'איז אים אַרויפצוקריכן אויף די צוויי גרויסע קלעצלעך, וואָס ליגן דאָרטן, ביי דער דייזשע לעבן דער טיר. צוערשט זעצט ער זיך אַנידער אויף איין קלעצל און פאַרקרימט זיך, ער שלעפּט אַרויף אויפן קלעצל זיינע שווערע פיס; מיטביידע הענט שלעפּט ער זיי אַרויף. דערנאָך זעצט ער זיך אַרויף אויפן צווייטן קלעצל און שלעפּט ווידער אַהין זיינע פיס. מיר עפענען די טיר אינעווייניק אין שטוב אַריין, נאָר אין דער נאָז טוט מיטאַמאָל אַ שלאָג דער ריח פון שאַרפן טשאַד און פון אָפּגעלאָשנער שרפה, און אין די אויגן ווערט פינצטער. איך פרוּוו אין דער פינצטער אַראָפּלאָזן אַ פוס פון דער שוועל. איך צי אויס דעם פוס, אויף וויפל איך קאָן נאָר, אָבער קיין גרונט טאַפּ איך נאָך אַלץ נישט אָן.

— כ׳האָב מורא, — זאָג איך צו פּייוולען, — איך פאַל.

— בעסער זעץ זיך.

דעמאָלט טו איך דאָס זעלבע, וואָס פּייוול: איך זעץ מיך אַראָפּ אויף דער שוועל, ווי מען זעצט זיך אויף אַ בענקל, און גליטש מיך אַריין אין שטוב אויפן געזעס. איצט שטייען מיר שוין אין אַ צימער, אין אַ צימער, וואָס איז גרויס און ברייט, ווי אַ פעלד. נאָר קיין דיל האָט דאָס צימער נישט, די ערד אין דעם איז אויפגערודערט, און אויפגעבויט איז ער נאָר אויף האַלב. די געלע געוואָלקעוועטע ווענט זענען נישט אָפּגעשמירט, דורך די ברעטער פון סטעליע זעט זיך אָן דאָס ליים פון בוידים. זי איז הויך, די סטעליע, שטאַרק הויך. הויך זענען אויך די פענצטער, וואָס זייערע שויבן זענען דאָ און דאָרטן פאַרשטעקט מיט בעטגעוואַנט און מיט שמאַטעס. נישט איך און נישט פּייוול זעען נישט דורך אָט די פענצטער, וואָס אינדרויסן טוט זיך. נאָר דעם הימל זעען מיר דורך זיי און אויך די שיין זעען מיר דורך זיי — אַ העלע גאָלדענע שיין. אין ערגעץ איז די שיין נישט אַזוי העל און נישט אַזוי גאָלדן, ווי דאָ, ביי פּייוולען אינדערהיים.

* *
*

פּייוול רופט זיינע זאַכענישן שפּאַקטיוון.

— ס׳איז גוטע שפּאַקטיוון, — זאָגט ער, — אָט דאָס זענען מיינע אַלע שפּאַקטיוון.

איך ווייס נישט, וואָס איז אַזוינס שפּאַקטיוון. דאָס, וואָס פּייוול ווייזט מיר, איז נישט מער, ווי שטיקלעך גלאָז; שטיקלעך גלאָז פון פאַרשידענע קאָלירן, און מער גאָר. פאַראַן צווישן זיי בלויע; פאַראַן רויטע, געלע און גרינע. אייניקע זענען גראָב, ווי קרישטאָל, און האָבן אויף זיך אַסך שיינע געמעלן. נאָר מיר געפעלן מער פון אַלע די רויטע; פּייוול רופט זיי מיטן נאָמען „גיהנם־שפּאַקטיוון״.

איך פרעג:

— פאַרוואָס זיינען זיי גיהנם־שפּאַקטיוון?

און פּייוול שמייכלט.

— אַזוי, — זאָגט ער, — ווייל דורך זיי זעט מען דאָס גרויסע פייער, וואָס ברענט טאָג ווי נאַכט אין גיהנם. אומיסטן טו אַ קוק.

איך טו, ווי פייוול לערנט מיך: איך נעם דאָס שטיקל גלאָז פאַרן שפּיץ מיט צוויי פינגער; איך פאַרמאַך דאָס רעכטע אויג אינגאַנצן און דאָס לינקע פאַרמאַך איך נאָר האַלב. ס'בלייבט פון דעם נישט מער, ווי אַ קליין שפּעלטיקל. איך צי דאָס אויג צונויף און קוק דורכן שטיקל גלאָז אַרויף צום פענצטער.

— אוי! אוי! אוי! — שריי איך אויס, — וואָס איך זע!

— וואָס זעסטו? — פרעגט פייוול.

— אַ פייערדיקן הימל זע איך. אין גאַנצן אַ פייערדיקן.

— ער ברענט?

— ער ברענט, ער פלאַמט.

— און וואָס נאָך זעסטו?

— וואָלקנס דאָרטן אין עק זע איך, וואָלקנס אויף וואָלקנס.

— אַנו, ווייז.

פייוול הייבט אָן אַליין צו קוקן אין שטיקל גלאָז. ער קוקט זיך איין.

— ס'איז נישט קיין וואָלקנס, — זאָגט ער, — ס'איז רויך.

איך קוק זיך איין נאָכאַמאָל דורכן שטיקל גלאָז און זע ווירקלעך, אַז ס'איז נישט קיין וואָלקנס; ס'איז רויטער צונויפגעקוליעטער רויך. דער רויך ברענט און רויכערט און פלאַמט; ער הויבט זיך אויף גאַנצע וואָלקנס און פליט ווייט-ווייט אינדערהייך, און נאָך אים זעצט פון אונטן ווידער רויך, נאָך מער ברענענדיקער און רויטער. אַך! ווי שטאַרק עס מוז ברענען, ס'אַראַ גרויסער פייער דאָרטן פון אונטן אין גיהנם, אויבּ אינדערהייך שוועבן אַזעלכע רויטע שרעקלעכע וואָלקנס.

— און פאַרוואָס, — פרעג איך, — ברענט עס טאָג ווי נאַכט דער גיהנם?

— פאַרוואָס?

פייוול שמייכלט.

— אַזוי, — זאָגט ער, — ווייל אין גיהנם ברענט מען די רשעים.

— די רשעים?

— אָוודאי די רשעים.

— פאַרוואָס?

— ווייל זיי האָבן געזינדיקט.

איך נעם בײַ פּיוולען צוריק דאָס שטיקל גלאָז און קוק זיך נאָכ־אַמאָל איין אינעם בּרענענדיקן הימל און אינעם רויטן צונויפגעקוליעטן רויך. איך קוק זיך איין לאַנג און שטעל זיך אויף אויף די שפּיץ פינגער, ווייל איך וויל זען, וואָס טוט זיך אין גיהנם אַליין, נידעריקער פונעם רויך; מיר דאַכט זיך, אַז אויב איך וועל זיך נאָך איין־איינציק ביסעלע אויס־ציען, וועל איך דערזען. איך קער צום סוף אום פּיוולען דאָס שטיקל גלאָז און פאַרטראַכט זיך:

— פאַרוואָס קומט די רשעים, מע זאָל זיי אַזוי ברענען און בראָטן? שטענדיק ברענען און בראָטן?..

מיך כאַפּט אָן אַ רחמנות צו די רשעים.

— און ווער איז אַזוינס אַ רשע? — אַזוי פרעג איך פּלוצים פּיוולען.

— אַ רשע? — וווּנדערט זיך פּיוול. — דו ווייסט נישט, ווער איז אַזוינס אַ רשע? אַ רשע איז שליאָמקע.

— שליאָמקע דער שניידער?

— יאָ, שליאָמקע דער שניידער. דו קענסט אים?

* *
*

צי איך קאָן שליאָמקע דעם שניידער?

בּונציע די דינסט זאָגט, אַז אויב מײַן מאַמע וועט אינגיכן נישט קומען אַהיים, וועט פון מיר אויסוואַקסן אַן אויסוווּרף:

— ס'וועט פון אים אויסוואַקסן, — זאָגט זי, — אַ שליאָמקע.

די מומע טשאַרנע קוקט אויף בּונציען מיט אַזעלכע אויגן, וואָס בעטן זי, זי זאָל אויפהערן רעדן.

— דו בעבעסט. — זאָגט צו איר די מומע טשאַרנע.

די מומע טשאַרנע באַדויערט בּונציען, וואָס זי האָט אַזוי ווייניק שכל, און זאָגט ווידער:

— אַלצדינג, וואָס ס'קומט דיר אַרויף אויף דער צונג, בעבעסטו.

נאָר בּונציע פאַלט בײַ זיך נישט אַראָפּ. זי רײַבט מיט בּיידע הענט דעם טאַפּטשאַן. מיט אַ נאַסער שמאַטע און מיט זאַלץ רײַבט זי אים און זאָגט, אַז זי ווייסט, וואָס זי רעדט.

— פעסטעט אים, פעסטעט אים, — זאָגט זי צו דער מומע טשאַר־נעץ, — גיט אים נאָך די שמד־שטיק.

און נאָכדעם דערציילט זי, אַז מיט שליאָמקען איז אַמאָל אויך אַזוי געווען: מען האָט אים געפעסטעט, געפעסטעט; מען האָט אים געגעבן עסן אפשר צוואָנציק מאָל אין טאָג. אַלץ, וואָס אים האָט זיך געגלוסט, האָט מען אים געגעבן עסן. איצט פרעסט ער אויף בײַ פריידע גדליהס אין טראַקטיר אַלץ, וואָס דאָרטן געפינט זיך. וויפל מאָל ס׳גלוסט זיך אים, אַזוי פיל פרעסט ער.

— זיין ווייב שטאַרבט פאַר אַ שטיקל ברויט, — אַזוי דערציילט נעכע די שכנה, — זיין ווייב לויפט אַלע טאָג צום רב און וויינט מיט בלו־טיקע טרערן, און ער קומט שוין אַפילו נישט אַהיים, ער פרעסט און זויפט.

— און נייען, — דערציילט נעכע, — גייט ער שוין נישט אפשר צען יאָר. ער איז פויל. ער לעבט נישט פון זיין פראַצע.

איטלעכס מאָל, וואָס ער פרעסט זיך אָן בײַ פריידע גדליהס אין טראַקטיר, דרייט ער זיך אַרום פוסט און פאַסט אין מאַרק און ווינקט צו יעדערן מיט אַ צוגעמאַכט אייגל. ער טראָגט אַ היטל מיט אַ גלאַנ־ציקן דאַשיק, ער האָט אַ לויכטיקע קיילעכדיקע באָרד. און אַליין איז ער שוין אַזאַ גראָבער, אַזאַ שמאַלציקער מיט אַ גרויסן פעטן בויך.

ער וואַרט, אַז אין שטאָט זאָל עמיצער שטאַרבן, דעמאָלט וועט ער אויפנייען תכריכים, ער וועט העלפן אַוועקטראָגן דעם מת אויפן בית־עולם. דערנאָך וועט ער זיך גוט אָנזויפן און אָנפרעסן בײַ פריידע גדלידס אין טראַקטיר און וועט זיך אינמיטן בײַטאָג לייגן שלאָפן אויף דער בערג, וואָס הייבט זיך אָן באַלד הינטער אונזער הויז און ציט זיך ביז אַראָפּ אין טייך.

איינמאָל האָב איך אים געזען דאָרטן שלאָפן אויף דער זון. ער איז געלעגן מיטן פנים אַראָפּ אויפן גראָז און האָט געשמאַק געשנאָר־כעט. דאָס העמד איז בײַ אים געווען אַרויסגעשלעפּט פון הינטן פון די הויזן; ס׳האָט זיך אַרויסגעזען אַ גאַנצער שמאָלער פּאַס פון זיין ברוינעם פעטן און נאַקעטן לייב. און אַרום אים זענען געלעגן צוויי הינט, פון די, וואָס לויפן אים תמיד נאָך; זיי האָבן זיך באַלעקט, די הינט; זיי האָבן געהאַלטן אין איין מאַכן מיט די ווידלען און מיט די

אויערן, אין איין פּינטלען מיט די אויגן און אין איין קוקן אויף אים, דעם שלאָפנדיקן שליאָמקען.

איז ער, הייסט עס, אַ רשע, אָט דער שליאָמקע; אים וועט מען דאָס טאָג ווי גאַכט אַזוי שטאַרק בראָטן אין גיהנם, אַז אינדערהויך וועלן אויפגיין אָן שיעור גרויסע רויכערדיקע און פייערדיקע וואָלקנס. און איך אַליין קאָן אויך אויסוואַקסן אַ שליאָמקע, אַזוי זאָגט בונציע די דינסט, מיך קאָן מען דאָרטן אויך ברענען און בראָטן...

איך אַנטליי ביי פּייוולען דאָס שטיקל גלאָז. איך נעם עס מיט אַהיים און קוק זיך איין אינעם גיהנם־פייער, וואָס אונטער די ווייטע און רויטע רויכערדיקע וואָלקנס. איך הייב שוין אָן דערזען דעם גיהנם אַליין, דעם שפּיץ פון זיין טורעם הויב איך אָן דערזען, און דער שפּיץ איז אַ הויכער, אַ רויטער ווי אַ שטיק פייער. ער איז קיילעכדיק, ווי דער שפּיץ פון אַ קלויסטער, און ווייט איז צו אים, מוראדיק ווייט.

און מלאכים טראָגן זיך אין דער לופט אַרום אים, רויטע פייערדיקע מלאכים. צוויי פון זיי טראָגן אַ רויטן פייערדיקן רשע. דער רשע איז שוין פאַרטשאַדעט, פאַרברענט און פאַרבראָטן איז ער, און נאָכדעם טראָגן אַנדערע צוויי פייערדיקע מלאכים אַן אַנדער פייערדיקן רשע, און אַזוי אָן אַן עק און אָן אַ סוף, אָן אַן עק פייערדיקע מלאכים און אָן אַן עק רויטע פאַרטשאַדעטע רשעים.

* * *

פּייוולס שטיפמאַמע גייט אַלע פרימאָרגן אַוועק אויף אַרבעט. אינדערפרי איידער זי גייט אַוועק, זעצט זי אַנידער פּייוולען פונפאָרנט ביי דער פאַרהאַקטער טיר אויף די טרעפּלעך. זי פאַרשליסט די טיר פונדרויסן מיט אַ שליסל, און פּייוול זיצט דאָרצן אַ גאַנצן טאָג ביי דער שטוב. ער זיצט איינער אַליין מיט זיינע שווערע פיס און שמייכלט.

פּייוולס טאַטע איז קיינמאָל נישטאָ אינדערהיים. ער גייט אַרום איבער די דערפער און נייט די פויערים שטיוול. נאָר אַמאָל אויף שבת קומט פּייוולס טאַטע אַהיים. ער האָט אַ לאַנגע לויכטיקע באָרד און

שלאָפט. תמיד, אַז ער קומט אַהיים, שלאָפט ער. און נאָך אַן עלטערן ברודער האָט פּייוול. ער הייסט מיכל. ער טוט גאָרנישט און גייט שוין אין גייע לאַנגע שטיוול, ווייל באַלד נאָך סוכּות דאַרף ער ווערן אַ סאָל־דאַט. איינמאָל בייטאָג האָב איך אים געזען דאָרטן ביי פּייוולען אין שטוב, אַט דעם מיכלען. ער איז געלעגן אין עק שטוב אויף די צע־וואַלגערטע שמאַטעס און איז געשלאָפן; ער האָט געהאַלטן ביידע הענט פאַררוקט אין די הויזנטאַשן; זיין פּנים האָט זיך געריוויטלט. ער האָט געשמאַק געבלאָזן ביידע באַקן מיט די ליפּן און האָט געשנאָרכעט.

— ער שלאָפט איצט? — האָב איך געפרעגט ביי פּייוולען.

— יאָ, ער שלאָפט.

איך בין צוגעגאַנגען נענטער און האָב אים גענומען באַטראַכטן. דאָס ערשטע, וואָס איך האָב באַטראַכט אויף אים, זענען געווען די שטיוול, וואָס ער טראָגט זיי דערפאַר, ווייל באַלד נאָך סוכּות דאַרף ער ווערן אַ סאָלדאַט. פון די שטיוול האָט געשמעקט מיט נייעם לעדער און מיט פעטן טראָן, און זייערע פּאָדעשוועס זענען נאָך געווען אינגאַנצן ניי. איך האָב זיך אָנגעבויגן און האָב זיי באַטראַכט, אַט די פּאָדעשוועס.

— די זעסט צוויי שורות פלעקלעך? — אַזוי פרעגט ביי מיר פּייוול.

— יאָ, — זאָג איך, — איך זע.

— ביי מיכלען, — שמייכלט פּייוול, — זענען די שטיוול מיט צוויי שורות פלעקלעך.

און נאָכדעם זיצן מיר פון פאָרנט אויף די טרעפּלעך, און פּייוול דערציילט מיר, אַז זיין ברודער מיכל איז אַ גיבור. ער פאַרטראַכט זיך און זאָגט ווידער:

— ער קאָן דיר צעבאָרען דעם גרעסטן גיבור אין דער וועלט, קאָן ער דיר.

איך שווייג אַ ווײַלע און טראַכט. איך האָב אים נאָך קיינמאָל נישט געזען, דעם גרעסטן גיבור אין דער וועלט. איך ווייס נישט, ווי־אַזוי ער זעט אויס.

— נו, און פאַרוואָס שלאָפט ער איצט? — פרעג איך פּלוצים ביי פּייוולען.

— אַזוי, ווייל באַלד נאָך סוכּות דאַרף ער ווערן אַ סאָלדאַט.

— איז וואָס־זשע איז?

— איז ער אויף ביינאַכט.

— ער איז אויף?

— ער זיצט איבער גאַנצע נעכט אין דער אַלטער קלויז. מיט נאָך בחורים זיצט ער דאָרטן; מיט נאָך בחורים, וואָס דאַרפן ווערן נאָך סוכּות סאָלדאַטן.

— אין דער אַלטער קלויז?

— יאָ.

— דאָרטן, וווּ די מתים אין דער ווייבערשער שול?

— ניין, אין דער מענערישער שול זיצן זיי.

— און וואָס טוען זיי דאָרטן?

— זיי דערציילן זיך מעשׂיות.

— און אַוועלכע מעשׂיות?

— שיינע מעשׂיות, — זאָגט פייוול און פאַרקוקט זיך ערגיץ וויט צום פעלד צו, — שיינע מעשׂיות.

און מיר דאַכט זיך, אַז פייוול קוקט אַהין, ווייל ער זעט זיי דאָרטן, די שיינע מעשׂיות, וואָס מיכל מיט זיינע חברים דערציילן זיך.

— מיכל, — זאָגט ער, — קאָן זיי אַלע, אָט די דאָזיקע מעשׂיות, אוי, קאָן ער אַסך מעשׂיות!

און מיר ווילט זיך שטאַרק זיין ביינאַכט דאָרטן אין קלויז און הערן פון מיכלען אָט די מעשׂיות. איך זאָג עס קיינעם נישט אויס, נאָר איך וויל אַהין, און איינמאָל אינאָוונט גנבע איך מיך שטיל אַרויס פון אונזער הויז. די מומע טשאַרנע רעדט אין קיך מיט בונציע דער דינסט, און איך שטיי אַ ווײַלע איינער אַליין אינדרויסן. ס'איז שטאַרק פינצטער, און פונוויטנס, פונוויטנס לויכטן די פענצטער פון קלויז. איך שטיי אַזוי אַ ווײַלע און קוק זיך איין און פלוצים דערשרעק איך זיך שטאַרק און הויב אָן מיט אַלע כּוחות לויפן אַהין, אַהין צו דער באַלויכטענער קלויז. דאָרטן פאַרבלייב איך אַ גאַנצע נאַכט לעבן מיכלען מיט זיינע חברים. איך הער זיך אָן אַסך מעשׂיות.

ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

געקליבענע ווערק פון דוד בערגעלסאָן

אין זיבן בענדער:

באַנד 1. אַרום וואָקזאַל. — דער טויבער. — יורדים. — דרויב. — דער לעצטער ראש־השנה.

באַנד 2. נאָך אַלעמען (ראָמאַן).

באַנד 3. אין אַ פאַרגרעבטער שטאָט. — יוסף שאָר. — אין איינעם אַ זומער. — די משומדת. — אָן אַ באַמען. — צוויי וועגן. — ביינאַכט.

באַנד 4. אָפּגאַנג (ראָמאַן).

באַנד 5. שטורעמטעג. — בירגערקריג. — איינעמס אַ וועג. — הינטער אַ ברענענדיקן שטעטל. — אויף דער הונדערט און איינסטער ווערסט. — צווישן צוועלף פונקטן. — אַלטוואַרג. — צווישן עמיגראַנטן. — אַ זעלטענער סוף. — חובות. — אַ צענרובלדיקער.

באַנד 6. וועלט־אויס וועלט־איין. — שבט גדליה. — באַטע. — סערלס חלק בלינדקייט. — שוועסטער. — אין פּאַנסיאָן פון די דריי שוועסטער. — די דינאַמישע רגע. — דער באַריטאָן. — דער קברן. — סטאַנציע קאָטליעט. — אַ ראָמאַן. — מיט איין נאַכט ווייניקער. — צוויי רוצחים. — שונאים. — איבער איין טריט. — אַן אייביקער קנעכט. — שכר־טירחה. — בירגער וואָלי ברענער.

באַנד 7. מידת־הדין.

באַנד 8. צוגווינטן. — אַ מעשה מיט גבירים. — דער לאָך, דורך וועלכן איינער האָט פאַרלוירן. — געבורט. — הערשל טאָקער. — אין אַ רויטן ווינקל. — אַ יובילאַר. — אין סטעפּ. — אין אַ סאָוועטישן שבת (וואָליע ברענער). — אין אַ טאָג אַ וואָכעדיקן. — דזשיראָ, דזשיראָ. — פּייוולס מעשיות.